

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

**„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku
Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania
przestrzeni publicznej”**

LISTOPAD 2014

**„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania
przestrzeni publicznej”**

Autor

Artur Tomczyk

Spis treści

Spis treści.....	3
Streszczenie.....	5
Wstęp.....	7
I. Diagnoza stanu obecnego.....	11
I.1. Spójność obszaru.....	11
I.1.1. Spójność terytorialna	11
I.1.2. Spójność społeczna	51
I.1.3. Spójność gospodarcza	70
II. Zasoby naturalne w kluczowych dla OF Szlaku Jana III Sobieskiego dziedzinach	120
III. Uwarunkowania prawne i organizacyjne.....	142
IV. Spójność terytorialna gospodarcza i społeczna OF Szlaku Jana III Sobieskiego.	145
IV.1.1. Spójność terytorialna	145
IV.1.2. Spójność gospodarcza	155
IV.1.3. Spójność społeczna	170
V. Konsultacje społeczne.....	184
V.1. Definicja konsultacji społecznych.....	184
V.2. Przedmiot konsultacji.....	186
VI. Wizja i misja rozwoju OF Jana III Sobieskiego.....	205
VI.1. Misja.....	205
VI.2. Cele ogólne i szczegółowe.....	205
VI.3. Założenia planów operacyjnych.....	207
VII. Model finansowania Strategii.....	209
VIII. Monitoring i ewaluacja.....	228
VIII.1. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej.....	228

**„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania
przestrzeni publicznej”**

VIII.1.1. Monitorowanie wdrażania Strategii 228

VIII.1.2. Ocena i komunikacja społeczna 229

IX. Zbieżność Strategii z obowiązującymi dokumentami strategicznymi w kraju i regionie..... 231

Spis tabel..... 244

Spis rycin..... 246

Spis fotografii..... 247

Spis rysunków..... 247

Streszczenie

Tło opracowania strategii.

Niniejszy dokument w zamierzeniu autora jest elementem budowy spójności Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego. W zakresie diagnozy oparty jest na dotychczasowych opracowaniach dotyczących OF szczególnie jeśli chodzi o badania typu Desk Research. Strategia zawiera zaktualizowane dane statystyczne dotyczące całego obszaru objętego strategią pomocne przy formułowaniu wniosków oraz zadań do realizacji. Wykonanie strategii jest częścią większego procesu ujętego w projekcie pt. „Wzmocnienie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej w Obszarze Funkcjonalnym Szlaku Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim”, współfinansowanego przez Islandię, Lichtenstein i Norwegię w ramach Mechanizmu Finansowego EOG oraz środków krajowych.

Treść strategii.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej” jest strategią branżową. Branżowa strategia rozwoju opracowywana jest dla instytucji, które są ustawowo lub statutowo odpowiedzialne za zarządzanie wybraną sferą życia publicznego lub gospodarczego w określonym kompleksie przestrzenno - terytorialnym. Instytucje te dostarczają najczęściej wyspecjalizowane usługi publiczne lub prowadzą politykę oddziaływania na uczestników danej branży. Ważną rolę określaną w takich strategiach jest inicjowanie projektów. Do najczęściej opracowywanych dokumentów tego typu należą strategie rozwoju: kultury, nauki, turystyki, rolnictwa, usług oraz dokumenty o charakterze funkcjonalnym takie jak strategie wspierania innowacji czy strategie promocji. Opracowania spełniają standardy stosowane przez instytucje zarządzające środkami strukturalnymi UE. Standardem jest prowadzenie pracy z udziałem partnerów społecznych/interesariuszy.

ZSR OF Szlaku Jana III Sobieskiego opiera się na szeroko rozumianej partycypacji społecznej. Punktem wyjścia do opracowania strategii oprócz dokumentów opracowanych dla OF do tej pory, była praca 3 zespołów ds. spójności terytorialnej, gospodarczej i społecznej. Wnioski z prac zespołów zostały opracowane przez ekspertów i stały się podstawą obok analizy SWOT i badań desk research do wypracowania misji, celów oraz działań dla OF. Partycypację społeczną zastosowano o wiele szerzej, w każdej z Gmin przeprowadzono konsultacje społeczne, których głównymi tematami były inwestycje kluczowe zaproponowane przez każdą gminę, zasadność ich wyboru oraz przyszłe funkcje, jak również spójność całego obszaru.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Jednym z głównych problemów z jakimi spotkali się eksperci podczas realizacji poszczególnych zadań partycypacyjnych był sposób myślenia zarówno wśród mieszkańców jak i w pewnym zakresie partnerów samorządowych OF. Można go określić mniej więcej takim hasłem: "moja gmina" a nie "mój obszar funkcjonalny". Głównym wyzwaniem, przed którym staje dzisiaj grono partnerów OF jest zbudowanie spójności zarówno w wymiarze terytorialnym, gospodarczym czy społecznym ale także mentalnym. Z punktu widzenia podmiotu z zewnątrz autor opracowania wysoko ocenia atuty jakimi dysponuje OF szczególnie wspólną historię związaną z rodem Sobieskich czy spajające walory przyrodnicze na czele z rzeką Wieprz i jej dopływami. Z drugiej jednak strony budowanie spójności musi być oparte o konkretne, zaplanowane w czasie i możliwe do wykonania zadania. Co więcej istnieje konieczność opracowania takich pomysłów i rozwiązań, które skłonią do zaangażowania się w proces budowania spójności OF lokalne społeczności, biznes i organizacje pozarządowe.

Misja ZSR OF Szlaku Jana III Sobieskiego brzmi : "Ziemia Jana Sobieskiego - stworzenie spójności i zrównoważony rozwój gmin Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego." Takie określenie misji ukierunkowuje cele na tworzenie spójnego organizmu z 11 odrębnych jednostek terytorialnych.

Cele strategii to:

Cel ogólny I Stworzenie spójnej oferty turystycznej

Cel ogólny II Zaangażowanie społeczności lokalnej w budowanie obszaru funkcjonalnego

Cel ogólny III Poprawa spójności gospodarczej OF w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, bogactw naturalnych i lokalnych zasobów.

Cele nie mogą być realizowane w oderwaniu od siebie nawzajem. Mechanizm jaki należy wdrożyć będzie polegał na wzajemnym oddziaływaniu celów. Jeśli planujemy wykonanie szlaku turystycznego dla całego OF np. w oparciu o dorzecze Wieprza musimy wykonać infrastrukturę, zaangażować społeczność, oraz pobudzić lokalny biznes do wykorzystania nowych szans. Bez tego nie osiągniemy efektu synergii i nie zrealizujemy misji czyli zwiększenia spójności i rozwoju.

Dokument w zamiarze autora ma być pomocnym narzędziem służącym realizacji misji, zawiera więc propozycję sposobu zarządzania OF z wykorzystaniem potencjału już istniejącego (partnerów oraz zawiązanego stowarzyszenia). Autor zawarł też analizę możliwości finansowania strategii z wykorzystaniem pomysłów sygnalizowanych na spotkaniach zespołów oraz dokumentów nowej perspektywy finansowej UE.

Wstęp

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej” jest dokumentem, który w zamierzeniu autora ma na celu wyznaczenie kierunków działań zmierzających do wykorzystania istniejącego potencjału Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego i rozwoju obszaru w oparciu o spójność terytorialną, społeczną i gospodarczą gmin tworzących OF. Obszar funkcjonalny stoi obecnie przed ogromną szansą czerpania z atutu jakim jest położenie na Szlaku Jana III Sobieskiego oraz wypracowanych dla szlaku rozwiązań.

Opracowanie jest kolejnym dokumentem przygotowywanym dla OF i wynika ze zmian w europejskiej polityce spójności i rozwoju. Nowe regulacje wprowadzają nacisk na terytorialny wymiar polityk publicznych i zakładają przejście w zarządzaniu rozwojem od podejścia sektorowego do zintegrowanego, polegającego na integracji działań różnych podmiotów publicznych wobec terytoriów określonych nie administracyjnie, a funkcjonalnie, charakteryzujących się podobnymi cechami społeczno – gospodarczo - przestrzennymi.

Obszary funkcjonalne, zgodnie z założeniami *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, powinny być elementem planowania przestrzennego oraz społeczno - gospodarczego na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. *Wg Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* - obszar funkcjonalny to zwarty układ przestrzenny, składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju. Niniejszy obszar funkcjonalny posiada charakter miejski budowany poprzez wzajemne oddziaływanie i powiązania 3 miasteczek: Krasnystaw, Piaski oraz Łęczna. Charakter obszaru funkcjonalnego zgodnie z KPZK określić należy jako miejski obszar funkcjonalny – lokalny.¹

Strategia jest zgodna z zapisami „Strategii rozwoju Szlaku JIIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim na lata 2013-2020”, która, jako cel główny rozwoju Szlaku JIIIS uznaje: „Rozwój gospodarczy i społeczny oraz poprawę jakości życia mieszkańców dzięki obszarom funkcjonalnym zbudowanym poprzez markę Szlaku Jana III Sobieskiego w oparciu o punkty węzłowe”. Strategia w części diagnozy czerpie z opracowania „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin,

¹ „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”. (*Obecnie Gmina Trawniki nie jest członkiem OF.*)

Strategia została przygotowana dla perspektywy czasowej 2014-2020 metodą partycypacyjno-ekspercką tj. we współpracy grup roboczych (3 grupy robocze zajmujące się kwestiami: spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej OF Szlaku JIIIS) wywodzących się z pracowników partnerskich JST z ekspertami zewnętrznymi. Treść dokumentu została poddana konsultacjom społecznym celem wzmocnienia udziału mieszkańców i NGO w podejmowaniu strategicznych decyzji dotyczących OF Szlaku JIIIS.

Strategia koncentruje się na zagadnieniu kształtowania przestrzeni publicznej, w tym rewitalizacji obszarów zdegradowanych i działaniach na rzecz rozwoju przestrzeni publicznych służących wzmocnieniu lokalnych więzi społecznych. Jest to więc strategia branżowa, o charakterze zintegrowanym, koncentrująca się na wykorzystaniu przestrzeni publicznej, a więc przestrzeni, która znajduje się w zarządzie administracyjnym partnerskich JST.

„Obszar przestrzeni publicznej” według Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Nieco szersza definicja przestrzeni publicznej może być sformułowana jako - wszelkie miejsca dostępne powszechnie, zazwyczaj nieodpłatnie, fizyczna lub niefizyczna przestrzeń, w której może znaleźć się każda jednostka społeczna.

Przykładami przestrzeni publicznych są drogi i ulice, place miejskie czy różne stale dostępne budowle i budynki stanowiące własność publiczną. Przestrzeniami publicznymi są też zwykle różne formy krajobrazu przyrodniczego stanowiące własność państwową (np. park narodowy) lub prywatną (np. prywatne tereny w Tatrach). Forma własności (tzn. czy coś jest prywatne, czy państwowe) nie ma związku bezpośredniego z tym, czy coś jest przestrzenią publiczną zgodnie z definicją.

Odnosząc to do analizowanego terenu przestrzenią publiczną nazwiemy znajdujące się tu wszystkie grunty komunalne będące w posiadaniu partnerów projektu, w tym drogi lokalne, nieużytki, przestrzenie zdegradowane, a także zespoły pałacowo-parkowe². Ustaleniami strategii objęte zostały kwestie infrastruktury transportowej, w tym m.in. kwestie związane z rozwojem infrastruktury miejskiej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, promocją

² "Aneks do Strategii rozwoju szlaku JIIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim”

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

transportu publicznego, usprawnieniem systemów komunikacyjnych, problemami bezpieczeństwa publicznego. Ponadto przeanalizowany został jeden z celów polityki spójności na lata 2014-2020, a mianowicie: promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych.

Ustaleniami strategii objęte zostały kwestie społeczne i gospodarcze związane z zakresem 11 celów tematycznych polityki spójności na lata 2014-2020, w tym w szczególności:

- [celu nr 1 wspierania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji,
- [celu nr 3 podnoszenia konkurencyjności MSP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury,
- [celu nr 4 wspierania przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach,
- [celu nr 5 promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
- [celu nr 6 ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów

Autor strategii starał się znaleźć odpowiedź na następujące pytania:

- [Jakie są wspólne cele rozwoju OF Szlaku JIIIS w zakresie objętym strategią?
- [Jaka jest wspólna wizja dla miast Krasnystaw, Łęczna, Piaski i ich obszarów funkcjonalnych?
- [Jakie są uzgodnione zasady i mechanizmy koordynacji różnych planów i strategii?
- [Jakie są wspólne formuły skupiania pod względem przestrzennym wykorzystania funduszy przez sektor publiczny, prywatny i pozarządowy?
- [Jakie są zasady i metody koordynacji działań na poziomie lokalnym i miejskim?
- [Jakie są metody i mechanizmy angażowania obywateli i innych partnerów do podwyższania jakości w wymiarze gospodarczym, społecznym, kulturalnym i ekologicznym?
- [Jaki jest zakres planów operacyjnych?

Dokument w zamiarze autora będzie narzędziem pomocnym w kreowaniu kierunków rozwoju OF, dającym konkretne wskazówki podmiotom realizującym projekty i pomysły związane z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej. Intencją autora jest też szczerą oceną możliwości instytucjonalnych i administracyjnych OF Szlaku Jana III Sobieskiego z zaproponowaniem rozwiązań wspomagających zarządzanie i koordynację działań OF.

I. Diagnoza stanu obecnego.

Niniejsza część Strategii została oparta na dokumencie opracowanym w roku 2013 przez Pana Bartłomieja Gęca pt. „DIAGNOZA SPÓJNOŚCI SPOŁECZNO - GOSPODARCZEJ OBSZARU FUNKcjONALNEGO SZLAKU JIIIS W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM (GMINY: GORZKÓW, KRASNYSTAW - GMINA MIEJSKA, KRASNYSTAW - GMINA WIEJSKA, LUDWIN, ŁĘCZNA, MEŁGIEW, MILEJÓW, PIASKI, RYBCZEWICE, SPICZYN, TRAWNIKI, WÓLKA) POD KĄTEM TURYSTYKI, PRZETWÓRSTWA I ENERGETYKI”. Ze względu na wymagania

zamawiającego autor Strategii powinien opierać się na istniejących dokumentach opracowanych dla Szlaku Jana III Sobieskiego. Diagnoza została zaktualizowana o aktualne dane statystyczne (tam gdzie były już dostępne nowe dane) oraz została skrócona i dostosowana do wymagań zamawiającego.

I.1. Spójność obszaru

I.1.1. Spójność terytorialna

Podstawą do delimitacji obszaru funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego w woj. lubelskim są zapisy Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, zgodnie z którymi obszar funkcjonalny stanowi terytorium wyznaczone funkcjonalnie o podobnych cechach społeczno – gospodarczo - przestrzennych. Jest to zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju.

Dla wyznaczenia obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w woj. lubelskim przyjęto następujące kryteria:

1. Jednolitość celów strategicznych branych pod uwagę w rozwoju analizowanych jednostek terytorialnych w perspektywie czasowej 2014 - 2020.
2. Spójność społeczno - gospodarcza w odniesieniu do uznanych za strategiczne dla Szlaku JIIIS osi rozwojowych w postaci: turystyki, przetwórstwa i energetyki.
3. Polaryzacja oddziaływania innych planowanych obszarów funkcjonalnych na jednostki terytorialne brane pod uwagę przy tworzeniu obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w woj. lubelskim.

Kolejne rozdziały opracowania odnoszą się do przyjętych kryteriów oceny spójności następujących jednostek terytorialnych, w podziale na typ gmin:

- [Gmina miejska: Krasnystaw,
- [Gminy wiejsko - miejskie: Łęczna, Piaski,
- [Gminy wiejskie: Gorzków, Krasnystaw, Ludwin, Mełgiew, Milejów, Rybczewice, Spiczyn, Wólka.

Wszystkie analizowane gminy znajdują się na terenie woj. lubelskiego. Położone są na terenie 4 powiatów:

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [powiat krasnostawski: Gmina Gorzków, Gmina miejska Krasnystaw, Gmina wiejska Krasnystaw,
- [powiat lubelski: Gmina Wólka,
- [powiat łęczyński: Gmina Ludwin, Gmina Łęczna, Gmina Milejów, Gmina Spiczyn
- [powiat świdnicki: Gmina Mełgiew, Gmina Piaski, Gmina Rybczewice,

W odniesieniu do trzeciego kryterium delimitacji, w opracowaniu znajdują się odnośniki do Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego. W jego skład wchodzi kilka kluczowych z punktu widzenia rozwoju OF Szlak Jana III Sobieskiego gmin: Gminy miejsko – wiejskie Łęczna i Piaski oraz gminy wiejskie: Ludwin, Mełgiew, Milejów, Rybczewice, Spiczyn, Wólka.

Kluczowym zagadnieniem prowadzonej diagnozy pozostaje stworzenie dokumentacji służącej ulepszeniu funkcjonowania obszaru funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim, przy założeniu, że bazuje się na istniejących powiązaniach funkcjonalnych, czyli technicznej i organizacyjnej „infrastrukturze” związków funkcjonalno - przestrzennych. W związku z powyższym w części analitycznej i analityczno - badawczej dokumentu badaniu podlegają zasięg, gęstość, intensywność związków funkcjonalno - przestrzennych.

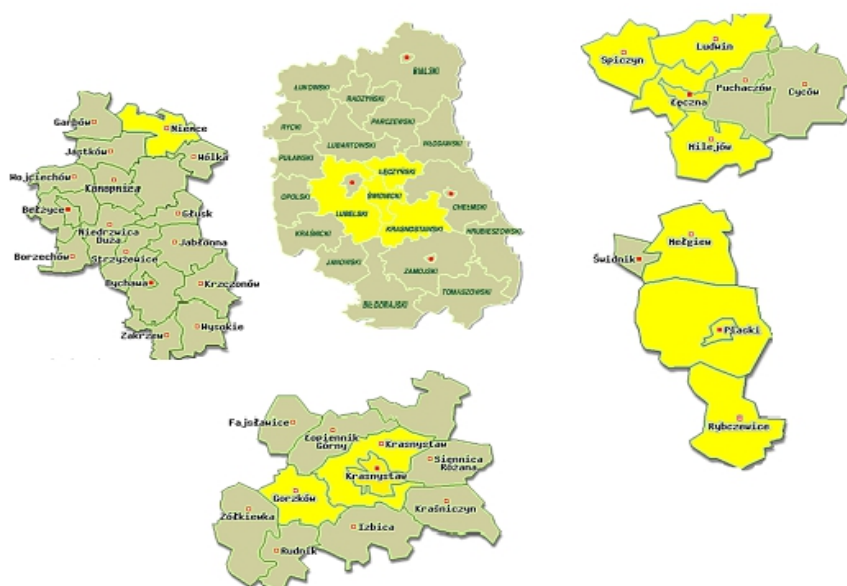
W kontekście zakładanego polepszenia obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w woj. lubelskim kwestią wartą podkreślenia pozostaje fakt, iż idea Szlaku Jana III Sobieskiego jako idea rozwoju regionalnego, szczególnie obszarów peryferyjnych pozostaje szersza niż wyznaczony obszar funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego i niezależnie od jego wyznaczenia winna być nadal rozwijana w przestrzeni Europy Środkowej, szczególnie na obszarach Polski, Ukrainy, Słowacji, Węgier i Austrii.

Obszar funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego tworzy jedenaście gmin, które położone są we wschodniej części województwa lubelskiego. Administracyjnie należą do powiatów:

- [lubelskiego: gmina Wólka,
- [łęczyńskiego: gmina: Spiczyn, Łęczna, Ludwin, Milejów,
- [świdnickiego: gmina: Mełgiew, Piaski, Rybczewice,
- [krasnostawskiego: gmina: Krasnystaw, Miasto Krasnystaw, Gorzków

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Ryc. 1 Położenie gmin obszaru funkcjonalnego

Źródło: OF Strategia JIIS- zaktualizowane opracowanie własne.

Wymienione gminy tworzą terytorium o łącznej powierzchni 1123,04. Obszar pod koniec 2013 r. zamieszkiwany był przez 102 200 osób. Podstawowe dane liczbowe dotyczące obszaru funkcjonalnego przedstawia tabela poniżej.

Tabela 1 Dane identyfikacyjne gmin tworzących obszar funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego

Gmina	Powierzchnia [km ²]	Liczba mieszkańców	Status gminy
Gmina Gorzków	96	3692	Wiejska
Gmina Krasnystaw	151	8872	Wiejska
Miasto Krasnystaw	42	19539	Miejska
Miasto Łęczna	75	24027	Miejsko - Wiejska
Gmina Ludwin	122,2	5315	Wiejska
Gmina Melgiew	95	9323	Wiejska
Gmina Milejów	117	9327	Wiejska
Gmina Piaski	170	10658	Miejsko - wiejska
Gmina Rybczewice	99	3604	Wiejska

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Spiczyn	83	5588	Wiejska
Gmina Wólka	73	11127	Wiejska

Źródło: GUS, Województwo lubelskie podregiony, powiaty, gminy, Lublin 2013

OF Szlaku JIIIS jest dobrze skomunikowany z Lublinem – znajduje się przy głównych ciągach komunikacyjnych województwa lubelskiego oraz w bliskiej odległości od wschodniej granicy państwa.

Biorąc pod uwagę podział Polski na jednostki fizyczno - geograficzne analizowany podregion leży w granicach kilku jednostek fizyczno - geograficznych:

- [Gmina Gorzków, Rybczewice - położone są w mezoregionie: Wyniosłość Giełczewska,
- [Gmina Krasnystaw, Miasto Krasnystaw - leżą w mezoregionie: Działy Grabowieckie i Wyniosłość Giełczewska,
- [Gmina Łęczna, Mełgiew, Piaski - położone są w mezoregionie: Płaskowyz Świdnicki,
- [Gmina Wólka, Spiczyn - położone w mezoregionie: Wysoczyzna Lubartowska,
- [Gmina Milejów - położona w mezoregionie: Obniżenie Drohuckie, Płaskowyz Świdnicki.
- [Gmina Ludwin - położona w mezoregionie: Równina Łęczyńsko - Włodawska.

Analizowany obszar w większości usytuowany jest na terenach wyżynnych. W całości należy do dorzecza rzeki Wieprz.

Gmina Gorzków - położona jest w południowej części Wyniosłości Giełczewskiej stanowiącej centralną część Wyżyn Lubelskiej. Wysokości względne na terenie gminy sięgają 100 m, a najwyższe sięga 285 m n.p.m. dlatego gmina nazywana jest Małymi Bieszczadami. Charakterystycznymi formami morfologicznymi są rozcięcia erozyjne tj. suche dolinki i płaskodenne lub nieckowate wąwozy. Sieć wodną zapewnia tu rzeka Żółkiewka – dopływ rzeki Wieprz.

Gmina Piaski, Rybczewice, - zlokalizowane są w mezoregionie określanej mianem Wyniosłości Giełczewskiej, która po lewej stronie Wieprza przekracza nawet 300 m n.p.m. Na znacznej części Wyniosłości Giełczewskiej występują formy trzeciorzędowe. W strefie działu wodnego pomiędzy Wieprzem i Bystrzycą odnaleźć można resztki osadów miocenijskich. Sieć wodna ma układ promienisty z naczelnym ciekim wodnym rzeką Giełczew, a doliny są przeważnie asymetryczne. Krajobraz gminy charakteryzuje się falistym terenem o urozmaiconych dolinach i garbami. Na powierzchni występują margle, które w obrębie wzniesień nadbudowane są gejami i opokami. Spotyka się pylasto - piaszczyste pokrywy

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

zwietrzelinowe, a w dnach dolin utwory czwartorzędowe. Teren leży w bardzo malowniczej dolinie środkowego i dolnego biegu rzeki Giełczew, bogatej w zwarte kompleksy leśne iglasto - liściaste.

Gmina Mełgiew - położona jest na stokach kilku rozległych wzgórz otoczonych lasami. Przez jej środek, z południa na północ, doliną podmokłych łąk płynie rzeka Stawka - Stoki, zwana także Mełgiewką, dopływ Wieprza.

Gmina Milejów - charakterystycznym elementem przyrodniczym gminy Milejów jest dolina środkowego biegu rzeki Wieprz. Rzeka Wieprz na tym odcinku charakteryzuje się licznymi meandrami, które z czasem przekształciły się w starorzecza.

Gmina Krasnystaw - pod względem administracyjnym gmina położona jest we wschodniej części województwa lubelskiego, w granicach powiatu krasnostawskiego, w dorzeczu rzeki Wieprz. Południowo - wschodnią część gminy otacza otulina Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego.

Miasto Krasnystaw - Miasto położone jest w znacznej części na terenie Grabowiecko - Strzeleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Miasto leży u zbiegu dwóch rzek - Wieprza i Żółkiewki oraz nieco oddalonych ujść niewielkich strumieni: Wojsławki na południu oraz Siennicy i Bzdurki na północy. Dolina Wieprza dzieli miasto na część zachodnią i wschodnią.

Gmina Ludwin - zachodnia część gminy (tj. część na zachód od Kanału Wieprz - Krzna) znacznie różni się od części wschodniej zarówno pod względem ukształtowania, hydrografii, pokrywy glebowej jak i charakteru roślinności. Najbardziej cenne fragmenty środowiska przyrodniczego gminy (część północno - wschodnia) objęto ochroną jako park krajobrazowy. W rzeźbie obszaru dominują formy płaskie, urozmaicone niewielkimi wzniesieniami kredowymi i lejami krasowymi, nielicznymi pozostałościami po morenach czołowych.

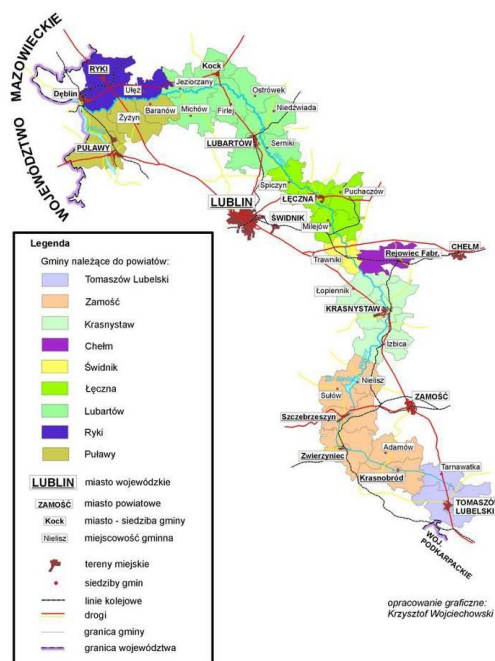
„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Spiczyn, Łęczna - obszar gmin

odznacza się przewagą terenów równinnych, falistych oraz znacznym udziałem lasów, łąk, terenów podmokłych. Rzeźba terenu analizowanego obszaru ma charakter równinno - falisty, o niewielkich deniwelacjach. Przez gminy przepływa rzeka Wieprz oraz jej dopływ – Bystrzyca.

Gmina Wólka - obszar gminy jest lekko

pofałdowany, z wyrazistymi dolinami rzecznyymi Bystrzycy – dopływu rzeki Wieprz i Ciemięgi. Północny skraj obszaru gminy, oddzielony doliną Ciemięgi, to południowy fragment Wysoczyzny Lubartowskiej.

Dolina Wieprza na tle podziału administracyjnego

Elementem spajającym część gmin obszaru funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego jest rzeka Wieprz, która przepływa przez gminy: Krasnystaw, Milejów, Łęczna, Spiczyn.

Wszystkie JST OF Szlaku JIIS znajdują się w dorzeczu rzeki Wieprz.

Charakterystycznym elementem w krajobrazie doliny rzeki Wieprz są liczne starorzecza, zakola i meandry, które komponując się wraz z nadbrzeżnymi zespołami roślinnymi nadają jej mozaikowy i wyjątkowo malowniczy charakter. Dolina rzeczna stwarzała świetne warunki siedliskowe dla zbiorowisk wodnych oraz stworzyła dogodne warunki dla rozwoju fauny i flory.

Istotnym elementem mozaiki siedlisk doliny Wieprza są olsy z charakterystyczną strukturą kępkowo - dolinkową, bogatym udziałem gatunków szuwarowych i błotnych. Malownicze starorzecza doliny Wieprza są przyjazne dla żółwia błotnego, gatunku zamieszczonego w Polskiej Czerwonej Księdze. Nad rzeką zadomowiły się bobry, reintrodukowane. Nieodzownym elementem doliny są ptaki, z których duża część jest objęta ochroną.

Ryc. 2 Krajobraz rzeki Wieprz w okolicy gminy Milejów

Źródło: <http://wieprz.ekolublin.pl/07gal/kwoj1.php>

Obszar gmin: Piaski, Rybczewice położony jest w dolinie środkowego i dolnego biegu rzeki Giełczew – dopływu rzeki Wieprz, bogatej w zwarte kompleksy leśne iglasto - liściaste, w których żyją unikalne gatunki ptaków, m.in.: kobyzy i kruki.

Obszar funkcjonalny znajduje się w obrębie lubelsko chełmskiej dzielnicy klimatycznej. Klimat jest kształtowany przez napływające z Atlantyku masy powietrza polarno - morskiego, oraz masy powietrza polarno - kontynentalnego napływającego. Klimat na terenie całego podregionu sprzyja rozwojowi rolnictwa w tym szczególnie uprawie zbóż oraz ziół.

Podregion cechuje duże zróżnicowanie gleb. Występują wszystkie typy gleb właściwych dla terenów nizinnych i wyżynnych. Występują gleby bielcowe, brunatne, rędziny i czarne ziemie. Najlepsze jakościowo gleby ma gmina Mełgiew na której obszarze ponad 91% gleb jest doskonałej jakości (klasa I II i III). Dobre gleby oraz korzystne warunki klimatyczne stanowią doskonałą podstawę do rozwoju sektora rolno - spożywczego.

Obszar jest średnio bogaty w wody powierzchniowe jak i źródłowe. Na terenie podregionu znajduje się dorzecze rzeki Wieprz (w tym cenne jej dopływy: m.in. Bystrzyca, Ciemięga, Giełczew). Największą rzeką, która tworzy malowniczą dolinę jest Wieprz oraz jej dopływy. Przez obszar przebiega Kanał Wieprz - Krzna, z którym powiązany jest rozbudowany system rowów melioracyjnych. Ponadto występują liczne zbiorniki wodne min. in. w gminie: Mełgiew, Piaski, Gorzków, Krasnystaw.

Na obszarze funkcjonalnym Jana III Sobieskiego ustanowiono kilka rodzajów cennych przyrodniczo obszarów, które podlegają prawnej ochronie. Należą do nich: rezerваты, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i inne.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W skład struktury obszarów chronionych wchodzi następujące elementy: Krzczonowski Park Krajobrazowy, Nadwieprzański Park Krajobrazowy, Kozłowiecki Park Krajobrazowy.

Spośród gmin tworzących obszar funkcjonalny największej powierzchni podlegającej prawnej ochronie znajduje się w gminie Rybczewice (45%), a najmniej w gminie Mełgiew (0,1 %).

Krzzonowski Park Krajobrazowy obejmuje około 45% obszaru gminy Rybczewice, jego otulina - oprócz gminy Rybczewice - także gminę Piaski. Na tym terenie leży zespół parkowo - dworski w Pilaszkowicach związany z osobą króla Jana III Sobieskiego i jego żony Marysieńki. Park w Pilaszkowicach, założony w XVII wieku, ma powierzchnię 10 ha. Drzewostan składa się z 600 drzew. Najlepiej zachowany i największy jest park w Rybczewicach (11 ha), gdzie rośnie ok. 600 drzew z 16 gatunków. Wiele z nich to okazałe pomnikowe.

W gminie Piaski znajduje się rezerwat przyrody „Wierzchowiska” o powierzchni 24,5 ha, utworzony 1983 r. Występują tu okazałe drzewostany, w tym 140 - letnie okazałe dębów szypułkowych i lip oraz sztucznie posadzonego modrzewia.

Dzięki Krzczonowskiemu Parkowi Krajobrazowemu obszar gmin Rybczewice oraz Piaski ma duże walory turystyczno - wypoczynkowe, dotąd w niewielkim stopniu wykorzystane. Teren parku i otuliny nadaje się znakomicie do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej, a także do rozwijania bazy agroturystycznej.

Nadwieprzański Park Krajobrazowy park leży na terenie gmin: Łęczna, Milejów, Puchaczów, Spiczyn. Otulina parku leży w obrębie 4 gmin: Łęczna, Milejów, Puchaczów, Spiczyn. Nadwieprzański Park Krajobrazowy został utworzony w 1990 roku. Powierzchnia Parku wynosi 6261 ha, natomiast otuliny 11185 ha. Został ustanowiony dla zachowania fragmentu naturalnej doliny środowego Wieprza.

Celem Parku jest ochrona, a także zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych ze szczególnym uwzględnieniem unikalnego ekosystemu doliny rzeki Wieprz z bardzo cennymi przyrodniczo obszarami lasów i torfowisk. Przez środek Parku przepływa rzeka Wieprz. Długość Parku wynosi 25 km natomiast jego szerokość waha się od około 300 do około 2500 m. NPK ma charakter typowo dolinny.

Ochronie podlega ponad 81 rzadkich gatunków roślin m.in.: salwinia pływająca, miłek wiosenny, macierzanka Marshalla, dziewięciśli bełodygowy, ptaków i zwierząt m.in.: zimorodek, błotniak stawowy, kilka gatunków nietoperzy - nocek Natterera, karlik malutki, mroczek późny.

Zwężająca się na odcinku Zawieprzycy - Ciechanki przełomowa dolina Wieprza, zaliczana jest do najpiękniejszych krajobrazów terenu woj. lubelskiego i porównywana z przełomem Wisły w okolicach między Kazimierzem a Puławami.

Kozłowiecki Park Krajobrazowy swoim zasięgiem obejmuje znaczną część Lasów Kozłowieckich (ponad 90 % powierzchni parku) wchodzących w skład Nadleśnictwa Lubartów. Ideą utworzenia parku była konieczność ochrony największego w pobliżu Lublina kompleksu leśnego, posiadającego szereg elementów przyrodniczych zbliżonych do krajobrazu naturalnego. Zwartemu kompleksowi leśnemu towarzyszą śródleśne łąki, stawy, bagienka oraz niewielkie osady leśne i rolnicze.

Park Krajobrazowy „Pojezierze Łęczyńskie” - położony jest w zachodniej części Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego a także obejmuje część Równiny Parczewskiej. Od wschodu sąsiaduje z Poleskim Parkiem Narodowym i jego otuliną. Jest to region o wyjątkowo wysokich walorach przyrodniczych oraz lokalnie o bardzo dużych walorach rekreacyjnych. Pojezierze Łęczyńsko - Włodawskie jest jednym w Polsce pojezierzem położonym poza zasięgiem ostatniego zlodowacenia. Park położony jest na terenie gmin: Ludwin, Puchaczów, Uścimów, Ostrów Lubelski.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki gmin pod kątem cennych zasobów przyrodniczych:

- [**Gmina Gorzków:** na terenie gminy położonych jest 5 pomników przyrody.
- [**Gmina Krasnystaw:** cała południowa część gminy położona jest w Grabowiecko - Strzeleckim Obszarze Chronionego Krajobrazu. Jest to niezwykle malowniczy teren Wyniosłości Giełczewskiej, Działów Grabowieckich, o bardzo dużych walorach krajobrazowych i bogato urzeźbionym systemem wąwozów. Południowo - wschodnią część gminy otacza otulina Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego.
- [**Miasto Krasnystaw:** granice administracyjne miasta obejmują fragment Grabowiecko - Strzeleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu z dolinami rzek Wieprz i Żółkiewka, lasem Borek i terenami przyległymi.
- [**Gmina Łęczna:** na terenie gminy Łęczna znajduje się część Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego oraz rozciągające się rozległym pasmem wzdłuż Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Pojezierze Łęczyńskie - Otuliny Parków Krajobrazowych. Gmina Łęczna wchodzi w skład Międzynarodowego Biosfery Polesie Zachodnie.
- [**Gmina Mełgiew:** północno - wschodni skraj gminy znajduje się w Otulinie Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie gminy znajduje się Czerniejewski Obszar Chronionego Krajobrazu, który obejmuje swoim zasięgiem kompleks leśny położony w południowo - zachodnim narożu gminy.
- [**Gmina Milejów:** 57% powierzchni gminy znajduje się na obszarze Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. W ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 na

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

terenie gminy Milejów wyznaczono specjalny obszar ochrony „Dolina Środkowego Wieprza” w celu ochrony siedlisk przyrodniczych.

- [**Gmina Piaski:** na terenie gminy znajduje się rezerwat przyrody „Wierzchowiska” o powierzchni 24,5 ha. Teren chroniony stanowi także niewielką część osłony Krzczonowskiego Parku Krajobrazowego, która na obszarze gminy zajmuje powierzchnię łącznie około 8,5 .
- [**Gmina Rybczewice:** gmina obejmuje część Krzczonowskiego Parku Krajobrazowego. Do gminy należy około 37,2 obszaru Krzczonowskiego Parku Krajobrazowego. Krzczonowski Park Krajobrazowy został utworzony w 1990 r. w celu ochrony typowych dla Wyniosłości Giełczewskiej krajobrazów i obejmuje około 45% obszaru gminy Rybczewice.
- [**Gmina Spiczyn:** na terenie gminy położony jest fragment Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. Park krajobrazowy na terenie gminy obejmuje fragment doliny Wieprza znanej jako Łęczyński Przełom Wieprza. Poza występowaniem w strefie głównej parków krajobrazowych gmina Spiczyn znajduje się w otulinach Nadwieprzańskiego i Kozłowieckiego Parku Krajobrazowego.
- [**Gmina Wólka:** spośród obszarów chronionych największy powierzchniowo jest Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Ciemięgi”.
- [**Gmina Ludwin:** walory przyrodnicze gminy Ludwin dostarczyły argumentów do objęcia jej wschodniej części ochroną w formie Parku Krajobrazowego „Pojezierze Łęczyńskie”, który stanowi tu osłonę Poleskiego Parku Narodowego. Najbardziej cenne fragmenty środowiska przyrodniczego tej gminy (część północno - wschodnia) objęto ochroną jako park krajobrazowy. Są tutaj położone: rezerwat przyrody „Jezioro Brzeziczno”, a także rezerваты projektowane - „Uściwierz”, „Jezioro Łukietek”. Na terenie występuje 40 gatunków roślin objętych ochroną prawną lub rzadkich w skali kraju bądź regionu. Obszar gminy Ludwin można zaliczyć do najbardziej różnorodnych jeśli chodzi o bogactwo fauny chronionej i zagrożonej wyginięciem.

Zestawienie powyższych elementów odnoszących się do zasobów przyrodniczych pozwala stwierdzić, iż obszar funkcjonalny jest miejscem o bogatych walorach przyrodniczych i może być atrakcyjnym turystycznie miejscem dla wybranych grup odbiorców.

Główną silną stroną podregionu jest czyste, nieskażone środowisko. Piękne krajobrazy dorzecze rzeki Wieprz tworzone przez dolinę rzeki Wieprz, jej dopływy (Bystrzyca, Giełczew, Żółkiewka) oraz dopływy dopływów, a także piękne jeziora: J. Łukcze, J. Rogóżno, J. Bikcze, J. Krzczeń, J. Zagłębcze, J. Brzeziczno, J. Dratów położone w gminie Ludwin to ważne atuty, które obecnie nie są w pełni wykorzystywane do budowy przewagi konkurencyjnej mikroregionu.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Walory antropogeniczne stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego obszaru. Mają duży wpływ na jego potencjał turystyczny. Składają się na nie wszelkiego rodzaju obiekty zabytkowe, muzea, galerie, układy urbanistyczne, jak również historia obszaru. Z uwagi na fakt, iż dziedzictwo kulturowe obszaru jest w dużej mierze warunkowane jego historią, na początku zamieszczono krótki rys historyczny.

Obszar funkcjonalny zamieszkiwany był od czasów średniowiecza pierwsze wzmianki pisane o Piaskach i niektórych miejscowościach położonych na obszarze pochodzą z XIV/XV wieku). Obszar zamieszkiwała ludność polska, ruska i żydowska. Całościowo obszar nabrał znaczenia w czasach reformacji i umocnił je w związku z korzeniami zamieszkującej tu szlachty rodu Sobieskich. Mieszkały tu także inne rody możnowładcze jak Firlejowie, Drohojowscy (Drojeccy), Suchodolscy.

O historii i bogatym dziedzictwie kulturowym obszaru świadczy wielokulturowy i wieloreligijny charakter zabytków czasów Sobieskiego, a także zachowane pałace i dworki świadczące o dużej ilości zamieszkującej tu szlachty. Znajdują się tu między innymi:

Gmina Gorzków:

- [Kościół parafialny pw. Św. Stanisława, wzniesiony w 1623 r.,
- [Dzwonnica 1801 r.,
- [Cmentarz przykościelny,
- [Kaplica grobowa Skawińskich,
- [Zespół dworski z II połowy XIX w. (dwór, park, młyn drewniany).

Gmina Krasnystaw:

- [ruiny późnorenesansowego zamku z końca XVI w. w miejscowości Krupe,
- [dwór wzniesiony w latach 1779 - 1782 przez Mikołaja Reja,
- [cerkiew prawosławna, wozownia i plebania,
- [„Arianka” murowany grobowiec w kształcie piramidy z I połowy XVII w., wraz z wzniesieniem, na którym jest usytuowane mauzoleum słynnego działacza sejmowego, arianina Pawła Orzechowskiego,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [zespół zabudowy Stada Ogierów wraz z dworem z II połowy XIX w., budynkami gospodarczymi i czworakami oraz 9,5 ha parkiem wiatrak "Kozłak" z II połowy XIX w.

Miasto Krasnystaw :

- [Zespół Klasztorny Pojezuicki (styl barokowy 9 początek XVIII w) obejmujący: Kościół p.w. św. Franciszka Ksawerego i kapliczkę przed kościołem, klasztor i dziedziniec, pałacyk biskupa dawne seminarium i wikariat, drzewostan,
- [Zespół Klasztorny Poagustiański Stary obejmujący dawny kościół p.w. Św. Trójcy murowany w stylu gotyckim z XVI wieku i budynki klasztorne z drugiej połowy XVII w. Obecnie w zespole zlokalizowana jest Zasadnicza Szkoła Zawodowa,
- [Zespół Klasztorny Poagustiański Nowy (zespół budowli klasycystycznych wzniesionych w latach 1937 - 39) obejmujący kościół p.w. św. Trójcy, dzwonnice, mur otaczający z kapliczkami klasztor i drzewostan,
- [Starościański Zespół Dworkowo - Parkowy i Folwarczny „Starostwo” , Zespół zlokalizowany jest przy ul. Sikorskiego i ul. Konopnickiej. Dwór z oficyną i spichlerz został wzniesiony w pierwszej połowie XIX wieku,
- [Kamienice przy Placu 3 Maja - kamienice zostały wzniesione w I poł. XIX w, wyróżniają się wystrojem klasycystycznym i zachowanym pierwotnym układem wnętrza, z częściowo zachowanymi sklepieniami kolebkowymi i kolebkowo - krzyżowymi.

Gmina Łęczna:

- [Synagoga Duża w Łęcznej,
- [Synagoga Mała w Łęcznej,
- [Kościół p.w. św. Marii Magdaleny w Łęcznej,
- [Ratusz w Łęcznej,
- [Zespół dworsko - parkowy na Podzamczu,
- [Rynek w Łęcznej,
- [Kirkut,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [Zespół pałacowo - parkowy w Ciechankach Łąncuchowskich.

Gmina Mełgiew:

- [Zespół kościoła parafialnego w Mełgwi,
- [Zespół pałacowo - parkowy w Podzamczu,
- [Zespół dworsko - parkowy w Krępcu,
- [Zespół pałacowo - parkowy w Krzesimowie.

Gmina Milejów:

- [Kościół parafialny z połowy XIX wieku w Milejowie,
- [Gorzelnia, młyn w Milejowie,
- [Dwór z XIX wieku z resztkami parku w Jaszczowie,
- [2 zabytkowych domów wiejskich w Milejowie.

Gmina Piaski:

- [Dwór z pierwszej połowy XIX w Brzezicach,
- [Zespół pałacowo - parkowy w Gardzienicach I,
- [Zespół dworsko - parkowy w Gardzienicach II,
- [Zespół dworsko - parkowy w Kawęczynie
- [Zespół pałacu Orzechowskich wraz z ruinami zboru ewangelickiego (kościółec) i miejscami funkcjonowania świątyń różnowierczych

Gmina Rybczewice:

- [Zespoły dworsko - parkowe w Pilaszkowicach, Stryjnie i Wygnanowicach,
- [Zespół Kościoła Parafialnego z końca XVIII w. w Częstoborowicach,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [Dwór, budynki gospodarcze i kompleks folwarczny z I połowy XIX w. w Rybczewicach.

Gmina Spiczyn:

- [Zespół pałacowo - parkowy w Kijanach,
- [Zespół pałacowo - parkowy w Zawieprzycach.

Gmina Wólka:

- [Pałac w Jakubowicach Murowanych,
- [Dworek w Sobianowicach,
- [Zespół dworsko - parkowy w Pliszczynie,
- [Zespół pałacowo - dworski w Bystrzycy,
- [Dwór w Świdniku Dużym

Gmina Ludwin:

- [Cerkiew pod wezwaniem św .Mikołaja w miejscowości Dratów,
- [Zespół dworsko - parkowy z początku XX wieku (własność prywatna) w Kaniwoli,
- [Dworek w Ludwinie z 1884 r.

Elementem spajającym opisywany obszar jest lokalizacja w dorzeczach rzek szeregu dworów, zespołów pałacowo - parkowych. Znamiennej cechą jest także użycie tego samego budulca - białego kamienia. Właściwości kamienia spowodowały, iż co niezwykle rzadko spotykane dwory wraz z założeniami parkowymi powstały w układzie harmonizującym z krajobrazem. Sprawia to niepowtarzalne wrażenie symbiozy zabudowań oraz krajobrazu.

Wiele starych domów spotkać można w wsiach: Jaszczów (gmina Milejów), Milejów, Łańcuchów (gmina Łęczna). W Tarnawatce, Jaszczowie, Milejowie, Łańcuchowie i różnych innych miejscowościach znajdują się drewniane dworki ziemiańskie wybudowane w XIX i początkach XX wieku.

Ryc. 3 Obiekt dawnej cukrowni w Milejowie

Źródło: <http://turystyka.naszanadzieja.pl/pliki/galery/inne/foto0002.jpg>

W wielu wsiach nadal zobaczyć można oryginalne, charakterystyczne dla tego obszaru przydrożne figury lub kapliczki, których postawienie wiązało się nierzadko z niezwykłymi historycznymi lub legendarnymi wydarzeniami.

Ponad 250 -letnią figurę w Łysołajach (gmina Milejów) wzniesiono aby strzegła wioski przed epidemią cholery. Z kolei kapliczka w Łukaszówce koło Krasnegostawu upamiętnia, według legendy, ukazanie się św. Łukasza. Ciekawe, XIX -wieczne kapliczki zobaczyć możemy m. in. w Kijanach i Spiczynie (murowana z rzeźbą św. Floriana oraz drewniana z obrazem Matki Bożej).

Na obszarze funkcjonalnym spotkać można liczne zabytkowe zabudowania gospodarcze, przemysłowe. Część z nich związana jest z rzekami – to młyny niegdyś napędzane przez wodę, zamienione potem na elektryczne. Ginącym elementem krajobrazu są wiatraki. Nad Wieprzem jedynym zabytkiem tego typu jest ruina „holendra” w Oleśnikach. Na opisywanym obszarze znajdują się też stare obiekty przemysłowe np. XIX -wieczne np. budynki po dawnych cukrowniach stoją do dziś w Milejowie.

Na uwagę zasługuje także układ urbanistyczny miasta Krasnegostawu rozwijający się od czasów średniowiecza i związany z terenem pozamkowym i pozostałościami obwarowań miejskich oraz zespołami klasztornymi.

Układ komunikacyjny można zaliczyć do dwóch aspektów spójności przestrzeni: terytorialnej i gospodarczej.

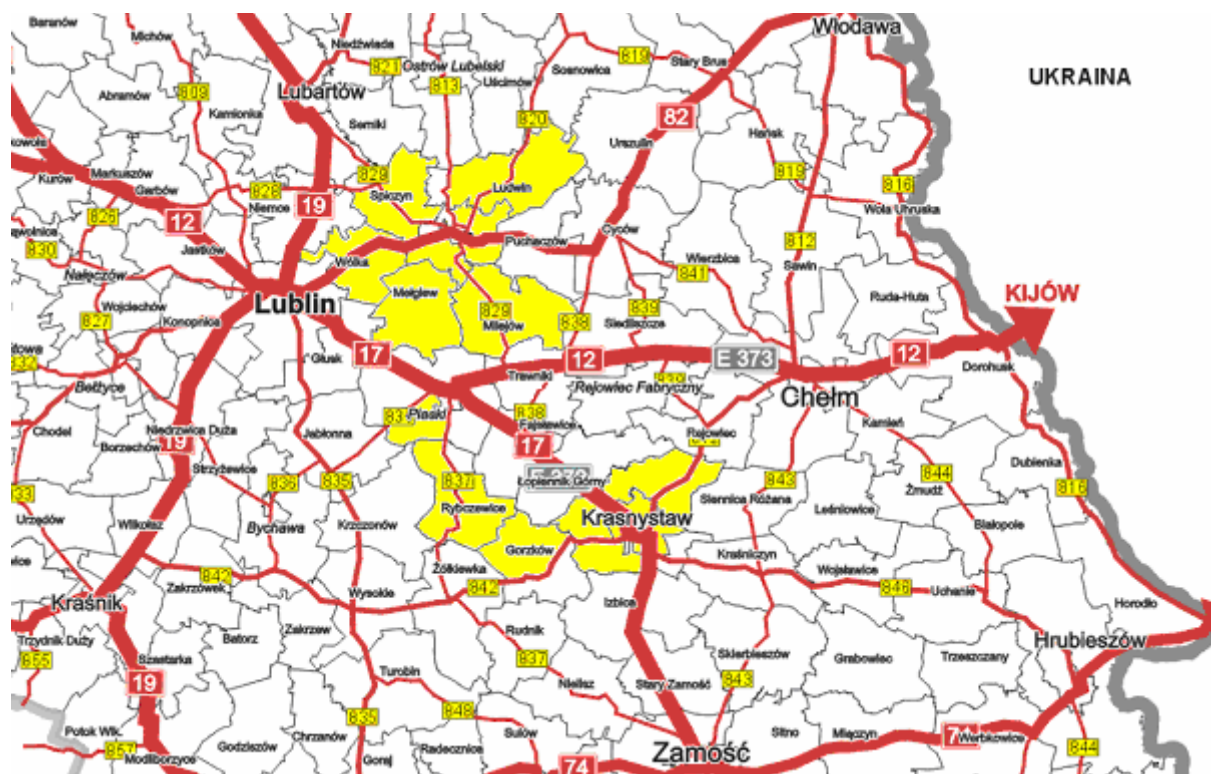
Jednym z podstawowych aspektów wyznaczających rozwój gospodarczo - społeczny jest dostępność komunikacyjna. Dobre drogi przyciągają inwestorów, są katalizatorem rozwoju

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

przedsiębiorczości, sprzyjają podejmowaniu inicjatyw gospodarczych. Ponadto infrastruktura drogowa pełni ważną funkcję w obszarze turystyki. Gminy wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego skomunikowane są za pomocą dróg: krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Główną osią komunikacyjną obszaru są następujące drogi krajowe i wojewódzkie:

- [Droga nr E 372 (droga krajowa nr 17) Warszawa – Kurów – Lublin – Piaski – Krasnystaw – Zamość – Hrebenne - granica państwa do Lwowa,
- [Droga nr E 373 (droga krajowa nr 12) odc. Piaski – Chełm – Dorohusk - granica państwa, do Łucka i Kijowa.
- [Droga krajowa nr 82 Lublin - Włodawa.
- [Droga wojewódzka nr 842 Krasnystaw – Gorzków – Wysokie - Rudnik Szlachecki.
- [Droga wojewódzka nr 846 Krasnystaw – Małachowiej - Wojślawice.
- [Droga wojewódzka nr 837 Piaski – Żółkiewka - Zamość.
- [Droga wojewódzka nr 838 Głębokie - Fajślawice.
- [Droga wojewódzka nr 813 Międzyrzec Podlaski - Łęczna.
- [Droga wojewódzka nr 820 Sosnowica - Łęczna.
- [Droga wojewódzka nr 829 Łęczna - Biskupice.
- [Droga wojewódzka nr 837 Sitaniec – Zamość - Piaski.
- [Droga wojewódzka nr 829 Łucka - Biskupice.
- [Droga wojewódzka nr 828 Garbów – Niemce – Jawidz
- [Droga wojewódzka nr 820 Łęczna - Sosnowica (przez Ludwin, Dąbrowa, Rogóžno).
- [Droga wojewódzka 813 Łęczna – Ostrów Lubelski(przez Zezulin Pierwszy).

Ryc. 4 Układ komunikacyjny obszaru funkcjonalnego

Źródło: *Studium Programowe - Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim*

Szansą rozwoju podregionu jest trwająca rozbudowa drogi S17 na trasie Lublin – Warszawa. W ramach projektu dotyczącego rozbudowy drogi na trasie Lublin – Piaski wykonano m.in. remont odcinków dróg gminnych mających bezpośrednie połączenie z istniejącą drogą S17, przebudowę przystanków autobusowych, budowę ciągów pieszych wzdłuż dróg dojazdowych na obszarach silnie zurbanizowanych. Przebudowa drogi niewątpliwie wzmacnia dostępność gospodarczą i turystyczną obszaru. Sieć dróg obszaru funkcjonalnego uzupełniona jest licznymi drogami powiatowymi i gminnymi tworzącymi układ drogowy o charakterze mikroregionalnym.

Drogi lokalne stanowią istotny element pozwalający połączyć układ sieci podstawowej z drogami krajowymi i wojewódzkimi. Zapewniają połączenia z sąsiednimi gminami oraz umożliwiają skomunikowanie wewnętrzne gmin. Ważną rolę w komunikacji wewnętrznej pełnią drogi gminne - zapewniają połączenia lokalne oraz bezpośrednią obsługę wsi i terenów przyległych. Ich jakość oraz przebiegi nie ułatwiają jednak zwiększonej komunikacji, a zatem nie tworzą w chwili obecnej funkcjonalnych połączeń wspierających rozwój Szlaku JIIS.

Gmina Gorzków - ogólna długości dróg na terenie gminy wynosi 84,623 km z czego 60,732 km jest utwardzonych. Drogą odgrywającą najważniejszą rolę w transporcie jest droga wojewódzka nr 842 o długości 10,623 km. Drogi powiatowe o łącznej długości 44 km, z których 39 km jest utwardzona łączą większość miejscowości z terenu gminy z drogą wojewódzką.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Drogi gminne o długości 30 km z czego tylko 10,5 km jest utwardzona asfaltem, uzupełniają system komunikacyjny.

Tabela 2 Wykaz dróg na terenie gminy Gorzków

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
109676	L	dr.pow.2128L Antoniówka
109711	L	dr.woj.842 –Wielkopole - Widniówka (koniec zabudowy)
109712	L	dr.woj.842 – Wielkopole – Wiśniów - Piaski Szlacheckie - dr.pow.3114L
109713	L	dr.woj.842 - Gorzków Os. – Gorzków – Góry – Wiśniów - dr.gm.109712L
109714	L	dr.woj.842 – Chorupnik - dr.pow.3105L Gorzków
109715	L	dr.woj.842 - do końca Kol.Borów
109716	L	dr.pow.3105L - przez wieś Kol.Czysta Dębina
109717	L	dr.pow.2128L Antoniówka – Bogusław
109718	L	dr.pow.2126L Orchowiec - dr.gm.109719L
109719	L	dr.pow.3117L Orchowiec - gr.gminy Rybczewice (Izdebno)
109720	L	dr.gm.109719L – Orchowiec - dr.pow.3117L
109721	L	dr.pow.3119L Olesin - Kol.Wielobycz - dr.woj.842
109722	L	dr.pow.3105L - Gorzkowie Osada (w kier.wagi buraków)
109723	L	dr.pow.2126L – Felicjan - dr.pow.3118L (Bobrowe)
109724	L	dr.pow.2126L – Felicjan – Wirtka
109725	L	dr.pow.3116L - przez wieś Baranica
109726	L	dr.gm 109717L - Bogusław (do lasu)
109727	L	dr.gm 109717L - Bogusław (do lasu)
109728	L	dr.gm.109715L - Kol.Borów - Borów (dr.woj.842)
109729	L	dr.woj.842 –Chorupnik - Kol.Chorupnik dr.pow.3114L
109730	L	dr.gm.109713L - Góry (koniec zabudowań)
109731	L	Gorzków Osada ul.Nadrzeczna (dr.woj.842 – koniec zabudowań)
109732	L	Gorzków Osada ul.Rynkowa (w stronę kościoła)
109733	L	Gorzków Osada ul.Nowa (dr.woj.842 - dr.gm.109734L)
109734	L	Gorzków Osada ul.Partyzantów (ul.Rynkowa - dr.pow.3105L)
109735	L	Gorzków Osada ul.Cicha (ul.Nadrzeczna - dr.woj.842)
109736	L	dr.pow.3118L - przez wieś Bobrowe
109737	L	dr.gm.109712L - koniec zabudowy wsi Wiśniów
110030	L	droga położona na działkach o numerach ewidencyjnych:401, 361 obręb Piaski Szlacheckie oraz 33, 453,999 obręb Wiśniów, na odcinku od drogi powiatowej 3114L - Piaski Szlacheckie – Wiśniów - do drogi gminnej 109712L
110031	L	droga położona na działkach o numerach ewidencyjnych:962 obręb Wielkopole, 526 obręb Gorzków Osada oraz 1531/2 obręb Gorzków Wieś, na odcinku od drogi wojewódzkiej 842 – Wielkopole – Felicjan - do drogi powiatowej 2126L
110032	L	droga położona na działce o numerze ewidencyjnym: 87 obręb Bobrowe, na odcinku od drogi powiatowej 3118L - Bobrowe - do drogi powiatowej 3119L

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

110033	L	droga położona na działce o numerze ewidencyjnym 169 obręb Wielobycz, na odcinku od drogi powiatowej 3118L – Wielobycz - do drogi gminnej 109721L
--------	---	---

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Krasnystaw - przez teren gminy przebiega droga ekspresowa S17 relacji Warszawa – Lublin – Krasnystaw – Zamość – Hrebenne - Lwów. Ważnym połączeniem jest droga wojewódzka międzyregionalna nr 812 relacji Biała Podlaska – Włodawa – Chełm - Krasnystaw. Droga łączy ze sobą miasta: Chełm, Biała Podlaska. Drogi wojewódzkie regionalne to droga nr 842 Krasnystaw – Gorzków – Wysokie – Rudnik Szlachecki oraz droga nr 846 Krasnystaw – Małachowiej - Wojsławice.

Tabela 3 Wykaz dróg na terenie gminy Krasnystaw

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
109738	L	Zażółkiew (dr.woj.842) - Niemienice (dr.pow.3121L)
109739	L	Krasnystaw (gr.miasta) - Kolonia Niemienice
109740	L	Zażółkiew (dr.woj.842) - Niemienice (dr.pow.3121L)
109741	L	dr.pow.3121L - Kolonia Jaślików - dr.gm.109744L
109742	L	Jaślików (dr.pow.3120L) - Kolonia Jaślików (dr.gm.109741L)
109743	L	Kolonia Stężycza (dr.gm.109746L) - gr.miasta (Kolonia Zakręcie)
109744	L	Niemienice (dr.pow.3121L) - Kolonia Niemienice - Kolonia Zakręcie - dr.kraj.17
109745	L	Bzite (dr.pow.3127L) - do łąk
109746	L	dr.kraj. 17 (Kol.Zakręcie) - Kolonia Stężycza (dr.pow.2120L)
109747	L	Józefów (dr.pow.3127L) - do torów kolejowych
109748	L	dr.kraj. 17 (Kol.Zakręcie) - dr.gm.109743L
109749	L	Krupiec (dr.pow.3127L) - dr.gm.109751L
109750	L	Krupe (dr.gm.109751L) - Krynica (dr.pow.3128L)
109751	L	dr.woj.812 - Krupe - dr.woj.812
109752	L	Kasjan (dr.woj.812) - Wincentów (dr.pow.3126L)
109753	L	Krupe (dr.woj.812) - Zastawek - gr.gminy Siennica Różana
109754	L	Siennica Nadolna (dr.pow.3134L) - gr.miasta Krasnystaw (Lubańki)
109755	L	dr.pow.3134L (Siennica Nadolna) - Rudka - dr.pow.3135L
109756	L	Kolonia Zastawie (dr.pow.3137L) - Kolonia Góry
109757	L	Kolonia Zastawie (dr.pow.3137L) - do szkoły
109758	L	gr.miasta Krasnystaw - Małochwiej Duży (dr.woj.846)
109759	L	(Rońsko) gr.miasta Krasnystaw - Kolonia Widniówka - gr.gminy Izbica
109760	L	dr.gm.109759L - gr.gminy Izbica (Romanów)
109761	L	Kolonia Krupe (dr.woj.846) - dr.pow.3133L (Baranówka)
109762	L	Małochwiej Duży (dr.woj.846) - Małochwiej Mały

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

109763	L	dr.pow.3132L (Ostrów Krupski) - dr.pow.3129L (Czarnoziem)
109999	L	dr.kraj.17 - dr.pow.3121L (Zakręcie)
110000	L	dr.woj.812 - dr.gm.109750L (Krupe)
110001	L	dr.woj.842 - do osiedla mieszkaniowego PSO Białka (Białka)
110002	L	dr.pow.3137L - dr.gm.109757L (Łany)
110015	L	od drogi powiatowej 3140L do mostu na rzece Wieprz długości 170m, o szerokości zmiennej od 3,5m do 5,5m, o nawierzchni asfaltowej w miejscowości Latyczów
110015	L	od drogi powiatowej 3140L do mostu na rzece Wieprz długości 170m, o szerokości zmiennej od 3,5m do 5,5m, o nawierzchni asfaltowej w miejscowości Latyczów
110016	L	od drogi powiatowej 3121L do drogi gminnej nr 109739L długości 2290m, o szerokości 8m, o nawierzchni asfaltowej na długości 800m, w pozostałej części o nawierzchni gruntowej w miejscowości Niemienice
110017	L	od drogi wojewódzkiej 842 do gruntów rolnych długości 610m o szerokości zmiennej o nawierzchni asfaltowej i z płyt drogowych betonowych w miejscowości Białka
110018	L	od drogi powiatowej nr 3137L do granicy Gminy Krasnystaw długości 605m o szerokości zmiennej, o nawierzchni asfaltowej, z płyt drogowych betonowych oraz gruntowej w miejscowości Zastawie Kolonia
110019	L	od drogi gminnej nr 109746L do gruntów rolnych o szerokości zmiennej długości 920m w miejscowości Kolonia Stężyca
110020	L	od drogi gminnej nr 109752L do gruntów rolnych o szerokości zmiennej długości 990m o nawierzchni nieutwardzonej w miejscowości Wincentów
110021	L	od drogi gminnej nr 109752L do budynków mieszkalnych o szerokości zmiennej długości 1110m o nawierzchni asfaltowej w miejscowości Wincentów
110022	L	od drogi powiatowej 2120L do zabudowy zagrodowej i gruntów rolnych o szerokości zmiennej długości 920m o nawierzchni asfaltowej w miejscowości Kolonia Stężyca
110038	L	droga od drogi powiatowej nr 3121L do drogi gruntowej o długości 210m o szerokości 5 m w miejscowości Niemienice
110039	L	droga od drogi powiatowej nr 3132L do drogi powiatowej nr 3129L o długości 1650m o szerokości zmiennej w miejscowościach Ostrów Krupski i Czarnoziem
110040	L	droga od drogi powiatowej nr 3132L do drogi gminnej nr 109753L o długości 795m o szerokości zmiennej w miejscowościach Ostrów Krupski i Krupe

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Miasto Krasnystaw - przez Krasnystaw przebiega droga krajowa nr 17 relacji Warszawa - Lublin -Zamość - (Lwów), w sieci dróg europejskich oznaczona numerem E372. Budowa obwodnicy Krasnegostawu w ciągu tej drogi pozwoliła na wyeliminowanie ruchu tranzytowego z rejonu staromiejskiego. Miejskimi odcinkami drogi są ulice: Lwowska i Sokołowskiego. Miejski odcinek (ul. Kłosowskiego) drogi wojewódzkiej o znaczeniu międzyregionalnym nr 842 relacji (droga nr 19) Rudnik Szlachecki - Wysokie - Krasnystaw wraz z drogą nr 846 Krasnystaw - Teratyn zapewnia połączenie z przejściem granicznym w Zosinie. Do ważnych połączeń komunikacyjnych należy również droga wojewódzka nr 812 Biała Podlaska - Włodawa - Chełm - Krasnystaw, łącząca przejścia graniczne w Terespolu, Sławatyczach, Dorohusku. Jej miejskimi odcinkami są: odcinek ulicy Lwowskiej i ulica Rejowiecka. Wśród ulic zaliczonych do kategorii dróg powiatowych istotne znaczenie mają: Sikorskiego, Oleszczyńskiego, Okrzei (3123L), Mostowa (3158L), Polewana (3159L), PCK (3160L), Poniatowskiego (3161L); Witosa (3135L) Piłsudskiego i Krakowskie Przedmieście (3121L); Borowa (3140L)

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Łęczna - kluczową arterią przebiegającą przez teren miasta i gminy Łęczna jest droga krajowa nr 82 relacji Lublin - Włodawa. Droga stanowi główne połączenie gminy Łęczna z regionem oraz stanowi dojazd na Pojezierze Łęczyńsko - Włodawskie. Przez gminę przebiegają następujące drogi wojewódzkie: droga wojewódzka nr 813 Międzyrzec Podlaski - Łęczna, droga wojewódzka nr 820 Sosnowica - Łęczna, droga wojewódzka nr 829 Łęczna - Biskupice. Łączna długość dróg powiatowych wynosi 24, 410 km.

Tabela 4 Wykaz dróg na terenie gminy Łęczna

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
105143	L	dr.pow.2005L - Zezulin Niższy - Witaniów - dr.woj.813
105175	L	dr.woj.813 - Witaniów - dr.gm.105176L
105176	L	dr.woj.820 - Kol.Podzamcze - dr.gm.105177L
105177	L	dr.gm.105178L - Stara Wieś - Witaniów - dr.woj.813
105178	L	dr.pow.2014L - Folwark - gr.gminy Puchaczów
105179	L	dr.gm.105177L - Kol.Plebania Lipki
105180	L	dr.woj.820 - Kol.Grzęskie - Kol.Plebania - dr.gm.105176L
105181	L	dr.gm.105177L - Kol.Podzamcze - dr.gm.105176L
105182	L	dr.gm.105177L - Kol.Podzamcze
105183	L	dr.gm.105143L - Witaniów
105184	L	dr.woj.820 - wieś Dąbrówka
105185	L	dr.kraj.82 - Kol.Trębaczów - dr.woj.829
105186	L	dr.kraj.82 - dr.woj.829
105187	L	dr.pow.2002L - Witaj - dr.gm.105189L
105188	L	dr.pow.2017L - Zofiówka - dr.gm.105187L
105189	L	dr.pow.2017L - Rossosz - Trębaczów - Kol.Łuszczów - Łuszczów II - Łuszczów I
105190	L	dr.pow.2018L - Ciechanki Łęczyńskie - dr.pow.2017L
105191	L	dr.kraj.82 - Trębaczów - dr.gm.105190L
105192	L	dr.gm.105189L - Trębaczów - dr.gm.105190L
105193	L	dr.pow.2017L - Ciechanki Krzesimowskie
105194	L	dr.pow.2018L - Ciechanki Krzesimowskie - dr.gm.105195L
105195	L	dr.woj.829 - Ciechanki Krzesimowskie - Lubieniec - dr.pow.2018L
105196	L	dr.pow.2020L - Zakrzów
105197	L	dr.gm.105331L Kol.Antoniów - Zakrzów - dr.pow.2020L
105198	L	dr.pow.2100L - Nowiny - dr.pow.2019L
105199	L	dr.kraj.82 - Nowogród - dr.pow.2001L
105200	L	dr.pow.2001L Zofiówka - po gr.gminy - dr.woj.829
105201	L	Łęczna ul.Akacyjna

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105202	L	Łączna ul.Arмии Krajowej
105203	L	Łączna ul.Braci Wójcickich
105204	L	Łączna ul.Bogdanowicza
105205	L	Łączna ul.Bożnicza
105206	L	Łączna ul.Cegielniana
105207	L	Łączna ul.Dobra
105208	L	Łączna ul.Górnicza
105209	L	Łączna ul.Gwarków
105210	L	Łączna ul.Graniczna
105211	L	Łączna ul.Jagielki
105212	L	Łączna ul.Jaśminowa
105213	L	Łączna ul.Kanałowa
105214	L	Łączna ul.Krótka
105215	L	Łączna ul.Księżycowa
105216	L	Łączna ul.Legionistów
105217	L	Łączna ul.Leśna
105218	L	Łączna ul.11 Listopada (od dr.woj.820 do ul.Bożniczej)
105219	L	Łączna ul.Litewska
105220	L	Łączna ul.Lubelska
105221	L	Łączna ul.Lisa Błońskiego
105222	L	Łączna ul.Łańcuchowska
105223	L	Łączna ul.3 Maja
105224	L	Łączna ul.Mickiewicza
105225	L	Łączna ul.Milejowska
105226	L	Łączna ul.Miła
105227	L	Łączna ul.Nowokościelna
105228	L	Łączna ul.Nadwieprzańska
105229	L	Łączna ul.Obrońców Pokoju
105230	L	Łączna ul.Ogrodowa
105231	L	Łączna ul.Orląt Lwowskich
105232	L	Łączna ul.Pańska
105233	L	Łączna ul.Partyzancka
105234	L	Łączna ul.Pasternik
105235	L	Łączna ul.Patriotów Polskich

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105236	L	Łączna ul.Piłsudskiego
105237	L	Łączna ul.Plac Kanałowy
105238	L	Łączna ul.Plac Kościuszki
105239	L	Łączna ul.Północna
105240	L	Łączna ul.Przemysłowa
105241	L	Łączna ul.Pogodna
105242	L	Łączna ul.Rynek II
105243	L	Łączna ul.Rynek III
105244	L	Łączna ul.Rzemieśnicza
105245	L	Łączna ul.Sportowa
105246	L	Łączna ul.Skarbka
105247	L	Łączna ul.Słoneczna
105248	L	Łączna ul.Sikorskiego
105249	L	Łączna ul.Spacerowa
105250	L	Łączna ul.Spółdzielcza
105251	L	Łączna ul.Staszica
105252	L	Łączna ul.Szkolna
105253	L	Łączna ul.Średnia
105254	L	Łączna ul.Świętoduska
105255	L	Łączna ul.Tysiąclecia
105256	L	Łączna ul.Targowa
105257	L	Łączna ul.Wierzbowa
105258	L	Łączna ul.Wiklinowa
105259	L	Łączna ul.Wiosenna
105260	L	Łączna ul.Wojska Polskiego
105261	L	Łączna ul.Wrzosowa
105262	L	Łączna ul.Żabickiego

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Ludwin - długość dróg wojewódzkich w gminie Ludwin wynosi 17,7 km. Dróg powiatowych na omawianym terenie jest 48,785 km, ze tego większość - 33,621 km - to drogi asfaltowe, zaś 15,164 km stanowią drogi gruntowe. Drogi gminne mają ogólną długość 87,5 km, w tym 44,5 km dróg asfaltowych oraz 43 km dróg gruntowych. Drogi wewnętrzne w gminie Ludwin (dojazdowe do pól, lasów, osiedli mieszkaniowych) mają łączną długość 200 km.

Tabela 5 Wykaz dróg na terenie gminy Ludwin

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
----------	-------------	----------------

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105101	L	dr.gm.105100L - Januszówka - dr.pow.2004L
105103	L	dr.woj.813 - Zezulin - Ziótków - dr.pow.2003L
105135	L	dr.pow.1565L - Radzic Nowy - gr.gminy Spiczyn
105136	L	dr.gm.105135L - Radzic Stary - dr.gm.105103L
105137	L	dr.pow.2004L - gr.gminy Spiczyn
105138	L	dr.woj.813 - Zezulin - dr.gm.105103L
105139	L	dr.woj.813 - Zezulin Niższy - dr.pow.1565L
105140	L	dr.woj.813 - Zezulin - dr.pow.2004L
105141	L	dr.pow.1575L - Kocia Góra - dr.woj.813
105142	L	dr.woj.813 - Zezulin Niższy - dr.pow.2005L
105143	L	dr.pow.2005L - Zezulin Niższy - Witaniów - dr.woj.813
105144	L	dr.pow.2005L - Kol.Ludwin - gr.gminy Łęczna
105145	L	dr.pow.2005L - Grędy - dr.woj.813
105146	L	dr.woj.813 - Kocia Góra - Godziembów - dr.pow.2007L
105147	L	dr.pow.1575L - Kol.Krzczeń
105148	L	dr.pow.2007L - Kol.Dratów - dr.pow.2006L
105149	L	dr.woj.820 - dr.pow.2006L
105150	L	dr.woj.820 - Kol.Ludwin
105151	L	dr.pow.2007L - Kol.Dratów Dąbrowa - Jabłonka - dr.pow.1575L
105152	L	dr.woj.820 - dr.gm.105151L
105153	L	dr.pow.2013L - Dratów - dr.woj.820
105154	L	dr.pow.2013L - Dratów
105155	L	dr.pow.2013L - Dratów - dr.gm.105158L
105156	L	dr.pow.2007L - Dratów - dr.pow.2013L
105157	L	dr.pow.2013L - Nowa Wieś Dratów - dr.gm.105160L
105158	L	dr.pow.2013L - Kol.Szczecin - dr.gm.105160L
105159	L	dr.gm.105156L - Nowa Wieś Dratów - dr.gm.105158L
105160	L	dr.pow.2007L - Kolonia Szczecin - Nadrybie Ukaz dr.pow.1716L
105161	L	dr.pow.2007L - Kobyłki - dr.gm.105160L
105162	L	dr.woj.820 - Rogóżno - Uciekajka - dr.pow.2007L
105163	L	dr.woj.820 - Rogóżno - dr.gm.105164L
105164	L	dr.pow.1714L - Piaseczno - dr.pow.1714L
105165	L	dr.gm.105164L - oś.wypoczynkowe nad Jez.Piaseczno
105166	L	dr.gm.105162L - Rogóżno - dr.gm.105163L
105167	L	dr.gm.105162L - Rogóżno - dr.gm.105163L
105168	L	dr.pow.1714L - Ostrówek - dr.pow.1714L

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105169	L	dr.pow.1625L - gr.gminy Urszulin
105170	L	dr.pow.1714L - Czarny Las - gr.zabudowy
105171	L	dr.woj.820 - Rozpłucie - dr.pow.1625L
105172	L	dr.pow.1714L - Rozpłucie - dr.gm.105173L
105173	L	dr.pow.1625L - Zagłębcze - gr.gminy Sosnowica
105174	L	dr.pow.1625L - Jagodno - gr.gminy Sosnowica

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Mełgiew - przez obszar gminy przebiega droga krajowa S17 Warszawa - Lublin - Kijów a także 13 dróg o statusie powiatowym i 46 dróg o charakterze gminnym. Łączna długość dróg powiatowych wynosi 55,41 km, w tym nieutwardzonych 2,2 km, natomiast drogi o statusie gminnym liczą 122,3 km w tym nieutwardzone 78 km.

Tabela 6 Wykaz dróg na terenie gminy Mełgiew

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
105195	L	dr.woj.829 - Ciechanki Krzesimowskie - Lubieniec - dr.pow.2018L
105330	L	dr.pow.2021L - Zalesie - Podlipie - Krzesimów - dr.pow.2020L
105500	L	dr.pow.2100L - Kol.Józefów - dr.pow.2019L
105501	L	dr.pow.2100L - Kol.Józefów - dr.pow.2019L
105502	L	dr.gm.105501L - dr.gm.105500L
105503	L	dr.pow.2020L - Kol.Józefów - dr.gm.105501L
105504	L	dr.pow.2100L - Janowice
105505	L	dr.pow.2020L - Krzesimów Płn. - dr.gm.105507L
105506	L	dr.pow.2018L - Krzesimów Płn. - dr.gm.105505L
105507	L	dr.gm.105506L - Krzesimów Płn.
105508	L	dr.pow.2020L - wzdłuż gr.gminy (Janowice - Janówek)
105509	L	dr.pow.2100L - Janowice - dr.gm.105508L
105510	L	dr.gm.105509L - Janowice - dr.gm.105508L
105511	L	dr.gm.105509L - Janowice - dr.gm.105508L
105512	L	dr.pow.2020L - Trzeszkowice
105513	L	dr.pow.2020L - Trzeszkowice - dr.pow.2019L
105514	L	dr.gm.105517L Krzesimów - dr.gm.105330L - Piotrówek - dr.pow.2020L
105515	L	dr.pow.2020L Piotrówek - dr.gm.105330L
105516	L	dr.gm.105514L - dr.gm.105515L
105517	L	dr.pow.2021L - Trzeszkowice - dr.pow.2020L
105518	L	dr.pow.2021L - Trzeciaków - dr.gm.105517L

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105519	L	dr.pow.2021L - Krzesimów - dr.gm.105515L
105520	L	dr.pow.2023L - Żurawniki - dr.pow.2021L
105521	L	dr.gm.105520L - Żurawniki - gr.gminy Milejów
105522	L	dr.pow.2113L - Kol.Mełgiew Podzamcze - Żurawniki - dr.pow.2023L
105523	L	dr.gm.105522L - Dominów - gr.gminy Milejów
105524	L	dr.pow.2023L - Dominów - dr.gm.105523L
105525	L	dr.pow.2113L - Kol.Mełgiew - dr.gm.105522L
105526	L	dr.pow.2113L - Kol.Mełgiew
105527	L	dr.pow.2020L - Jacków - dr.pow.2020L
105528	L	dr.pow.2020L - Jacków - Minkowice
105529	L	Jacków - Mełgiew II
105530	L	dr.pow.2102L - Franciszków
105531	L	Franciszków - Kol.Wierzchowiska II - dr.gm.105676L
105532	L	dr.pow.2104L - Minkowice - dr.pow.2105L
105533	L	dr.pow.2105L - wieś Minkowice
105534	L	dr.pow.2106L - Minkowice - dr.gm.105533L
105535	L	dr.pow.2104L - Nowy Krępiec - dr.gm.105531L
105536	L	gr.gminy Świdnik - wieś Krępiec
105537	L	Krępiec ul.Kusocińskiego
105538	L	gr.gminy Świdnik - wieś Krępiec - dr.pow.2104L
105539	L	dr.gm.105538L - wieś Krępiec - dr.gm.105531L
105540	L	dr.pow.2105L - wieś Krępiec - dr.gm.105539L
105541	L	dr.pow.2021L - Mełgiew I - dr.pow.2023L
105542	L	dr.pow.2021L - Mełgiew I - dr.pow.2023L
105543	L	Mełgiew I - dr.gm.105541L
105813	L	Janówek (dr.pow.2100L - dr.pow.2101L)

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Milejów - sieć dróg wojewódzkich i powiatowych wystarczająco dobrze łączy gminę z miastem powiatowym oraz wojewódzkim, natomiast nie tworzy ona, podobnie jak sieć dróg w innych gminach OF szlaku JIIS funkcjonalnych powiązań rozwojowych terytorium OF Szlaku JIIS. Znaczną rolę w połączeniach lokalnych odgrywa sieć dróg gminnych. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 829 (o relacji Łucka - Łęczna - Biskupice) o długości 10,5 km. łączna długość dróg powiatowych wynosi 52,024 km, gminnych 115,39 km w tym 217,39 km to drogi dojazdowe do gruntów rolnych.

Tabela 7 Wykaz dróg na terenie gminy Milejów

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
105197	L	dr.gm.105331L Kol.Antoniów - Zakrzów - dr.pow.2020L

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105330	L	dr.pow.2021L - Zalesie - Podlipie - Krzesimów - dr.pow.2020L
105331	L	dr.pow.2022L Antoniów - dr.woj.829 Milejów
105332	L	dr.pow.2021L - Kajetanówka - dr.gm.105334L Kol.Antoniów
105333	L	dr.gm.105197L Kol.Antoniów - dr.woj.829
105334	L	dr.pow.2022L Antoniów - rz.Wieprz
105335	L	dr.gm.105197L Kol.Górne - dr.woj.829
105336	L	dr.gm.105337L Kajetanówka - dr.woj.829
105337	L	dr.gm.105335L Kol.Górne - Kol.Antoniów - dr.gm.105331L
105338	L	dr.gm.105197L Kol.Górne - dr.pow.2021L
105339	L	dr.gm.105337L Milejów - Klarów - Kol.Ostrówek - dr.pow.2028L
105340	L	dr.woj.829 Milejów - dr.gm.105341L
105341	L	dr.woj.829 Milejów - dr.gm.105339L
105342	L	dr.pow.2028L Kol.Ostrówek - gr.gminy Puchaczów
105343	L	dr.gm.105339L Kol.Ostrówek - dr.gm.105342L
105344	L	dr.gm.105342L - Kol.Ostrówek
105345	L	dr.pow.2028L Maryniów - dr.gm.105339L
105346	L	dr.pow.2027L Kol.Jaszczów - dr.gm.105339L
105347	L	dr.gm.105348L Wólka Bielecka - dr.gm.105349L
105348	L	dr.pow.2027L - dr.pow.2028L Maryniów
105349	L	dr.gm.105348L Wólka Bielecka - gr.gminy Puchaczów
105350	L	dr.pow.2027L Dąbrowa - Kol.Wola Korybutowa - dr.pow.1809L
105351	L	dr.gm.105350L - gr.gminy Siedliszcze (Wola Korybutowa)
105352	L	dr.pow.2027L - Kol.Białka
105353	L	dr.pow.2027L - Zgniła Struga
105354	L	dr.pow.2027L - Zgniła Struga - gr.gminy Siedliszcze
105355	L	dr.pow.2027L Białka przez wieś - Białka
105356	L	dr.pow.2027L - Kol.Jaszczów
105357	L	dr.pow.2027L Jaszczów
105358	L	dr.woj.829 - dr.pow.2027L
105359	L	dr.gm.105360L - Kol.Starościce - dr.pow.2023L
105360	L	dr.pow.2025L - Cyganka - dr.pow.2023L Starościce
105361	L	dr.gm.105360L - Popławy - Kol.Stróża - dr.gm.105717L
105362	L	dr.pow.2025L - Cyganka - dr.pow.2025L
105363	L	dr.gm.105361L - Popławy - dr.gm.105361L
105364	L	dr.gm.105363L - dr.gm.105362L
105365	L	Jaszczów - dr.woj.829

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105366	L	dr.pow.2024L - dr.pow.2023L
105367	L	dr.woj.829 - Łysołaje
105368	L	dr.woj.829 - Łysołaje - dr.woj.829
105369	L	dr.pow.2025L - Kol.Łysołaje - dr.gm.105361L
105370	L	dr.gm.105369L - Kol.Łysołaje - gr.gminy Trawnik
105371	L	dr.pow.2016L - Łańcuchów
105372	L	dr.pow.2016L - Łańcuchów - dr.pow.2015L
105373	L	dr.woj.829 - dr.gm.105338L
105374	L	dr.woj.829 - Wólka Łańcuchowska - dr.pow.2016L
105375	L	dr.woj.829 - Łańcuchów - dr.pow.2015L
105376	L	dr.pow.2015L - Milejów (wzdłuż rz.Wieprz)
105377	L	dr.gm.105331L - dr.gm.105339L
105378	L	dr.pow.2023L - Starościce - dr.gm.105331L - Kol.Antoniów
105379	L	dr.gm.105331L - dr.gm.105363L
105380	L	dr.pow.2023L - Starościce - dr.gm.105363L
105381	L	dr.gm.105355L - Kol.Jaszców - Jaszców
105382	L	dr.pow.2027L - Kol.Jaszców - dr.gm.105381L
105383	L	dr.gm.105368L Łysołaje - rz.Wieprz
105384	L	dr.pow.2028L - Kol.Białka - dr.gm.105346L
105385	L	dr.pow.2028L Kol.Ostrówek - dr.gm.105343L

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Piaski - przez teren gminy przebiegają drogi krajowe o znaczeniu międzynarodowym, w tym: droga nr E 372 (droga krajowa nr 17) Warszawa - Kurów - Lublin - Piaski - Krasnystaw - Zamość - Hrebenne - granica państwa do Lwowa, droga nr E 373 (droga krajowa nr 12) odc. Piaski - Chełm - Dorohusk - granica państwa, do Łucka i Kijowa. Istotne znaczenie w sieci dróg (a także całego regionu lubelskiego) odgrywają Piaski, gdzie rozwidlają się drogi wiodące z Warszawy i Lublina na Chełm - Dorohusk - Łuck, Kijów i Zamość - Hrebenne - Lwów.

Tabela 8 Wykaz dróg na terenie gminy Piaski

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
105531	L	Franciszków - Kol.Wierzchowiska II - dr.gm.105676L
105674	L	dr.pow.2107L - Kol.Wierzchowiska
105675	L	dr.kraj.17 - Kol.Wierzchowiska II - dr.pow.2107L
105676	L	dr.kraj.17 - Kol.Wierzchowiska II - dr.pow.2106L
105677	L	dr.pow.2106L - Wierzchowiska - dr.kraj.17
105678	L	dr.pow.2106L - Wierzchowiska - dr.gm.105677L - dr.gm.105712L
105679	L	dr.pow.2110L - Komasać Nowa

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105680	L	dr.kraj.17 - Folwark - Bystrzejowice - Komasaća - gr.gminy Głusk
105681	L	dr.pow.2110L - Komasaća - dr.kraj.17
105682	L	Kol.Janówek - dr.kraj.17
105683	L	dr.pow.2110L - Kawęczyn - dr.pow.2110L
105684	L	dr.pow.2110L - Kol.Kawęczyn - dr.pow.2109L
105685	L	dr.pow.2110L - Kol.Kawęczyn
105686	L	dr.pow.2110L - Kawęczyn - dr.kraj.17
105687	L	dr.pow.2112L - Kozice Dolne II - Kol.Kozice Dolne I - dr.gm.105686L
105688	L	dr.woj. 836 - Kol.Wola Piasecka - dr.gm.105686L
105689	L	dr.pow.2111L - Kozice Górne - Wola Piasecka - dr.pow.2112L
105690	L	dr.woj. 836 - Wola Piasecka - dr.gm.105689L
105691	L	dr.woj. 836 - Marysin - dr.pow.2110L - dr.pow.2111L
105692	L	dr.pow.2110L - Majdan Kozic Dolnych - Majdan Kozic Górnych - gr.gminy Jabłonna
105693	L	dr.woj. 836 - Majdan Kozic Górnych
105694	L	dr.pow.2111L - Koci Majdan - dr.pow.2112L
105695	L	dr.pow.2112L - Stefanówka - gr.gminy Rybczewice
105696	L	dr.pow.2112L - Podleski Kąt - dr.woj. 837
105697	L	dr.woj.837 - Kol.Borek
105698	L	dr.pow.2116L - Wola Gardzienicka
105699	L	dr.kraj. 17 - Siedliszczki - dr.pow.2119L
105700	L	dr.gm.105699L - Siedliszczki
105701	L	dr.gm.105699L - Kol.Siedliszczki
105702	L	dr.gm.105704L - Kol.Brzezice - dr.gm.105699L
105703	L	dr.kraj. 12 - Kol.Brzezice - gr.gminy Milejów
105704	L	dr.gm.105703L - Kol.Brzezice - gr.gminy Trawniki
105705	L	dr.kraj. 12 - Kol.Brzezice - dr.gm.105703L
105706	L	dr.kraj. 12 - Brzeziczki - Kol.Piaski Wielkie
105707	L	dr.gm.105706L - Brzezice - dr.gm.105702L
105708	L	dr.kraj. 12 - Kol.Piaski Górne - Majdan Brzezicki - dr.pow.2022L
105709	L	dr.pow.2022L - Józefów - dr.pow.2013L
105710	L	dr.pow.2113L - Kol.Piaski Górne - dr.pow.2022L
105711	L	dr.pow.2113L - Kol.Piaski Wielkie - dr.gm.105708L
105712	L	dr.pow.2113L - Emilianów - Kol.Wola Piasecka - dr.kraj.17
105713	L	dr.pow.2109L - Jadwisin - dr.gm.105684L
105714	L	dr.gm.105686L - Kol.Kozice Dolne I - Kozice Dolne
105715	L	dr.kraj. 17 - Gardzienice - dr.pow.2115L
105716	L	dr.woj. 837 - wieś Gardzienice - dr.woj.837

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105814	L	dr.woj.836 - skrzyżowanie dróg kraj.12 i 17 (droga w miejscowości Kębłów i mieście Piaski)
105815	L	Kol.Kębłów - dr.woj.836 - do końca wsi
105816	L	Piaski ul.Armi Krajowej (ul.Lubelska - ul.Głęboka)
105817	L	Piaski ul.Brzozowa (dr.pow.2112L - ul.Klonowa)
105818	L	Piaski ul.Kasztanowa (dr.pow.2112L - Klonowa)
105819	L	Piaski ul.Klonowa (ul.Brzozowa - ul.Kasztanowa)
105820	L	Piaski ul.Zbożowa (ul.Reja - ul.Armi Krajowej)
105821	L	Piaski ul.Reja (ul.Lubelska - dr.woj.837)
105822	L	Piaski ul.Spółdzielcza (ul.BraciSpozów - ul.Reja)
105823	L	Piaski ul.Rynek (dr.woj.837 - ul.Spółdzielcza)
105824	L	Piaski ul.Mickiewicza (dr.woj.837 - ul.Armi Krajowej)
105825	L	Piaski ul.Braci Jaroszów (ul.Mickiewicza - ul.Głęboka)
105826	L	Piaski ul.Głęboka (dr.woj.837 - ul.Armi Krajowej)
105827	L	Piaski ul.500 - lecia 3 - go Maja (dr.woj.837 - ul.Lubelska)
105828	L	Piaski ul.Krótką (ul.Lubelska - ul.500 - lecia)
105829	L	Piaski ul.Makarewiczka, ul.Pogorzały Staw, ul.Długosza (ul.Gardzienicka - ul.Lubelska)
105830	L	Piaski ul.Gardzienicka, ul.Kozia (dr.woj.837 - ul.500 - lecia)
105831	L	Piaski ul.Strażacka (ul.Gardzienicka - ul.Długosza)
105832	L	Piaski ul.Zielona (dr.woj.837 - ul.Ogrodowa)
105833	L	Piaski ul.Ogrodowa (ul.500 - lecia - ul.Zielona)
105834	L	Piaski ul.Niepodległości (od ul.Lipowej - do "Targu Koszyczkowego" i od ul.Lipowej - do parkingu przy cmentarzu od strony północnej)
105835	L	Piaski ul.Orzechowskiego (ul.Lubelska - w kierunku rzeki Sierotki)
105836	L	Piaski ul.Lipowa (ul.Lubelska - w kierunku rzeki Sierotki)
105837	L	Piaski ul.Projektowana (ul.Lubelska - w kierunku rzeki Sierotki)
105838	L	Piaski ul.BraciSpozów (ul.Lubelska - Ośrodek Zdrowia)

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Rybczewice - podstawową sieć komunikacyjną gminy Rybczewice tworzy jedna droga wojewódzka. Łączna długość dróg w gminie wynosi 128 km. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 837 Piaski - Żółkiewka - Zamość, biegnąca od Zamościa w kierunku północno - zachodnim. Przebiega przez powiaty zamojski, krasnostawski i świdnicki, a powiecie Świdnickim przez gminę Rybczewice i gminę Piaski. W gminie Rybczewice występuje 11 dróg powiatowych i 60 dróg gminnych. Łączna długość dróg powiatowych wynosi 37,8 km, w tym drogi powiatowe o nawierzchni twardej stanowią 83 % a drogi o nawierzchni gruntowej ulepszonej 17% długości dróg powiatowych na terenie gminy.

Tabela 9 Wykaz dróg na terenie gminy Rybczewice

Nr	Klasa	Przebieg drogi
----	-------	----------------

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

drogi	drogi	
105750	L	Stryjno I - Choiny - gr.gminy Krzczonów
105751	L	Wygnanowice - Wola Gardzienicka
105752	L	Stryjno I - Wola Gardzienicka
105753	L	Stryjno I - dr. woj. 837 - dr. pow.2117L
105754	L	Stryjno I - Rybczewice II
105755	L	Kol.Stryjno
105756	L	dr. gm.105755L - Kol.Stryjno - dr. woj.837
105757	L	dr. woj.837 - Kol.Stryjno - dr. pow.2117L
105758	L	dr. pow.2123L - Bujanica - gr.gminy Krzczonów
105759	L	Rybczewice I - Kol.Pasów - gr.gminy Krzczonów
105760	L	dr. pow.2122L - Rybczewice I - dr. gm.105785L
105761	L	Częstoborowice - Rybczewice I
105762	L	Częstoborowice - dr. gm.105761L
105763	L	Częstoborowice - Kol.Częstoborowice
105764	L	Pilaszkowice I – Zawodzie
105765	L	Częstoborowice – Bazar
105766	L	dr. pow.2126L - Podizdebno - Kol.Bąków
105767	L	Kol.Izdebno - gr.gminy Gorzków
105768	L	we wsi Izdebno
105769	L	Zygmuntów – Izdebno
105770	L	Zygmuntów – Zalesie
105771	L	Zygmuntów - Antoniówka - gr.gminy Gorzków
105772	L	Pilaszkowice I - Zygmuntów - dr. gm.105771L
105773	L	dr. woj. 837 - Popów - dr.pow.2128L
105774	L	Pilaszkowice I – Zygmuntów
105775	L	Bazar - Pilaszkowice II – Popów
105776	L	Kol.Wygnanowice – Bujanica
105777	L	we wsi Stryjno I
105778	L	Stryjno I - dr. gm.105776L
105779	L	Stryjno II - dr. gm.105776L
105780	L	Stryjno II - dr. gm.105758L - dr. gm.105778L
105781	L	Wygnanowice - Kol.Anusin
105782	L	Stryjno I – Dębniak
105783	L	Stryjno I - Kol.Anusin
105784	L	Kol.Stryjno - dr. gm.105785L

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105785	L	Rybczewice I - dr. gm.105786L
105786	L	Rybczewice I - Siedliska - dr.pow.3124L
105787	L	Kol.Stryjno - Kol.Pasów
105788	L	Rybczewice II - dr. gm.105787L
105789	L	Rybczewice II - dr. gm.105759L - dr. woj. 837
105790	L	dr.gm.105759L - gr.gminy Krzczonów
105791	L	Rybczewice II - dr. gm.105793L
105792	L	Rybczewice II - dr. gm.105793L
105793	L	Rybczewice II - dr. pow.2124L
105794	L	Rybczewice I - dr. gm.105796L
105795	L	Karczew - dr. gm.105796L
105796	L	Karczew - Kol.Bąków
105797	L	dr.gm.105794L – Podizdebno
105798	L	Częstoborowice – Podizdebno
105799	L	Kol.Izdebno – Izdebno
105800	L	Pilaszkowice I - Izdebno - dr. gm.105769L
105801	L	Zygmuntów - gr.gminy Gorzków (Orchowiec)
105802	L	we wsi Trzcianka
105803	L	Pilaszkowice II – Trzcianka
105804	L	Pilaszkowice II - Pilaszkowice Łączki
105805	L	Pilaszkowice II - dr. gm.105806L
105806	L	Bazar - Kol.Pilaszkowice - Krzczonów III dr.pow.2272L
105807	L	Chodyłówka - Pilaszkowice II
105808	L	Kol.Częstoborowice – Bazar
105809	L	Kol.Częstoborowice - dr. gm.105808L - dr. gm.105763L

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Spiczyn - przez obszar gminy będą dwie drogi wojewódzkie nr 829 Łucka - Biskupice oraz 828 Garbów - Niemce - Jawidz. Łączna długość powiatowych wynosi 34,8 km gminnych - 58,3 km. Ponadto istnieje szereg dróg gruntowych spełniających rolę dróg dojazdowych do pól, łąki i lasów.

Tabela 10 Wykaz dróg na terenie gminy Spiczyn

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
105100	L	dr.pow.1564L - Zawieprzycze - Stoczek - dr.pow.2004L
105101	L	dr.gm.105100L - Januszówka - dr.pow.2004L
105102	L	dr.gm.105104L - Ziółków do zabudowy
105103	L	dr.woj.813 - Zezulin - Ziółków - dr.pow.2003L

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

105104	L	dr.pow.2003L - Ziółków - gr.gminy Ludwin
105105	L	dr.gm.105103L - Ziółków - dr.gm.105104L
105106	L	dr.pow.2003L - Ziółków - dr.pow.2003L
105107	L	dr.pow.1561L - Kol.Zawieprzycze - dr.pow.1565L
105108	L	dr.pow.1565L - przez las - Radzic Nowy - gr.gminy Serniki
105109	L	dr.pow.1564L - Kol.Zawieprzycze - do zabudowy
105110	L	dr.pow.1565L - Wólka Nowa - gr.gminy Ludwin
105111	L	dr.gm.105108L - Radzic Nowy - gr.gminy Ludwin
105112	L	dr.woj.829 - Jawidz - za most - do zabudowy
105113	L	dr.woj.829 - Jawidz - dr.woj.828
105114	L	dr.woj.829 - dr.gm.105113L
105115	L	dr.woj.829 - Stoki - dr.gm.105113L
105116	L	dr.woj.828 - dr.gm.105113L
105117	L	dr.woj.829 - dr.pow.1564L
105118	L	dr.woj.828 - Stoki - dr.gm.105115L
105119	L	dr.pow.1564L - dr.gm.105117L
105120	L	dr.pow.1564L - Kol.Charlęż - dr.pow.1564L
105121	L	dr.pow.1564L - Stara Wieś - dr.pow.1564L
105122	L	dr.woj.829 - Kol.Spiczyn - gr.gminy Wólka Lubelska
105123	L	dr.pow.2000L - Spiczyn - dr.gm.105122L
105124	L	dr.gm.105123L - dr.gm.105122L
105125	L	dr.gm.105122L - dr.gm.105124L
105126	L	dr.pow.2000L - Spiczyn - dr.gm.105124L
105127	L	dr.pow.2000L - Kol.Spiczyn - dr.gm.105122L
105128	L	dr.pow.2001L - Ludwików Dolny
105129	L	dr.pow.2001L - Ludwików Górny - dr.pow.2001L
105130	L	dr.gm.105129L - Ludwików Górny - do zabudowy
105131	L	dr.woj.829 - Kijany - do gr.zabudowy
105132	L	dr.pow.2004L - Kijany Kościelne
105133	L	dr.woj.829 - osiedle Skarpa
105134	L	dr.woj.829 - do GOZ Kijany

Źródło: http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Gmina Wólka - osią sieci drogowej gminy Wólka jest droga krajowa nr 82, biegnąca z Lublina do Łęcznej i Włodawy. Jest ona głównym szlakiem obsługującym ruch ze stolicy województwa w kierunku jednego z najważniejszych obszarów wypoczynkowych w województwie, czyli Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego. Ponadto przez obszar gminy przebiega 31,0 km dróg powiatowych, w ok. 90% posiadających utwardzoną powierzchnię bitumiczną. Drogi powiatowe,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

obok drogi krajowej, stanowią główne korytarze komunikacyjne. Natomiast w skali lokalnej, także dla obsługi produkcji rolnej, najważniejszą funkcję pełnią drogi gminne.

Tabela 11 Wykaz dróg na terenie gminy Wólka

Nr drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi
105189	L	dr.pow.2017L - Rossosz - Trębaczów - Kol.Łuszczów - Łuszczów II - Łuszczów I
105198	L	dr.pow.2100L - Nowiny - dr.pow.2019L
106055	L	Dys - Kolonia Dys Południe - dr.kraj.19 (nieciągłość) - Kolonia Żulin - Łagiewniki - dr.pow.2224L
106063	L	Leonów Włóki - Boduszyn - Pliszczyn
106065	L	Kolonia Bystrzyca - Bystrzyca
106074	L	dr.pow.2222L - Kolonia Bystrzyca - Bystrzyca
106095	L	Rudnik - gr.gminy Niemce
106096	L	Kol.Pliszczyn - Marianówka - Lublin (ul.Orzechowa)
106097	L	Jakubowice Murowane - Rudnik - gr.m.Lublin
106098	L	Jakubowice Murowane - Trześniów - gr.m.Lublin
106099	L	Zawadów - Łysaków - Zagrody - dr.pow.2224L
106100	L	dr.pow.2224L - Długie - dr.kraj.12
106101	L	dr.gm.106106L - do osiedla domków jednorodzinnych
106102	L	Świdniczek - Kol.Biskupie - dr.kraj.12
106103	L	Świdnik Mały - Biskupie
106104	L	Świdnik Mały - Kol.Świdnik Mały (gr.gminy)
106105	L	Świdnik Duży - Świdnik (gr.gminy)
106106	L	Świdnik Duży - Łuszczów I - Zarośle - Łuszczów II
106107	L	dr.gm.106106L - Łuszczów II
106108	L	dr.gm.106106L - Łuszczów I
106109	L	dr.kraj.12 - Łuszczów II
106110	L	we wsi Bystrzyca - dr.pow.1564L - dr.gm.106113L
106111	L	Kol.Pliszczyn - gr.gminy Niemce
106112	L	dr.pow.1564L - Kol.Sobianowice
106113	L	Łuszczów - dr.gm.106110L
106114	L	dr.kraj.12 - Zarośla
106115	L	dr.pow.2101L - Świdnik Duży - dr.gm.106105L
106116	L	dr.gm.106115L - Kol.Świdnik Duży - gr.gminy Świdnik
106117	L	dr.gm.106104L - Stara Wieś - Kol.Świdnik Duży
107371	L	Turka (Przedszkolna) - dr.kraj.82 - do Przedszkola
107372	L	Świdnik Duży (Leśna) - dr.gm.106116L - w kierunku Kolonii Świdnik Mały
107373	L	Świdnik Duży (Kościelna) - dr.pow.2101L - do Lasu Świdniczego

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

107374	L	Sobianowice (Nadrzeczna) - dr.pow.2224L - do rz.Bystrzyca
107375	L	Świdniczek (Polna) - dr.pow.2101L - Długie
107376	L	Świdniczek (Dojazdowa) - dr.pow.2101L - gr.m.Lublin
107377	L	Łuszczów I (Wodociągowa) - dr.kraj.82 - dr.pow.2100L
107378	L	Łuszczów I (Poprzeczna) - dr.pow.2100L - Turka
107379	L	Łuszczów I (Poprzeczna) - przedłużenie dr.gm.107378L
107396	L	Turka - os.Borek (ul.Akacjowa)
107397	L	Turka - os.Borek (ul.Berberysowa)
107398	L	Turka - os.Borek (ul.Borówkowa)
107399	L	Turka - os.Borek (ul.Brzozowa)
112400	L	Turka - os.Borek (ul.Bukowa)
112401	L	Turka - os.Borek (ul.Cisowa)
112402	L	Turka - os.Borek (ul.Dębowa)
112403	L	Turka - os.Borek (ul.Grabowa)
112404	L	Turka - os.Borek (ul.Jagodowa)
112405	L	Turka - os.Borek (ul.Jałowcowa)
112406	L	Turka - os.Borek (ul.Jarzębinowa)
112407	L	Turka - os.Borek (ul.Jaśminowa)
112408	L	Turka - os.Borek (ul.Jaworowa)
112409	L	Turka - os.Borek (ul.Jesionowa)
112410	L	Turka - os.Borek (ul.Jeżynowa)
112411	L	Turka - os.Borek (ul.Jodłowa)
112412	L	Turka - os.Borek (ul.Kalinowa)
112413	L	Turka - os.Borek (ul.Klonowa)
112414	L	Turka - os.Borek (ul.Konwaliowa)
112415	L	Turka - os.Borek (ul.Lipowa)
112416	L	Turka - os.Borek (ul.Malinowa)
112417	L	Turka - os.Borek (ul.Modrzewiowa)
112418	L	Turka - os.Borek (ul.Olchowa)
112419	L	Turka - os.Borek (ul.Poziomkowa)
112420	L	Turka - os.Borek (ul.Sosnowa)
112421	L	Turka - os.Borek (ul.Świerkowa)
112422	L	Turka - os.Borek (ul.Topolowa)
112423	L	Turka - os.Borek (ul.Wiązowa)
112424	L	Turka - os.Borek (ul.Wierzbowa)
112425	L	Turka - os.Borek (ul.Wrzosowa)
112426	L	Turka - os.Borek (ul.Zawilcowa)

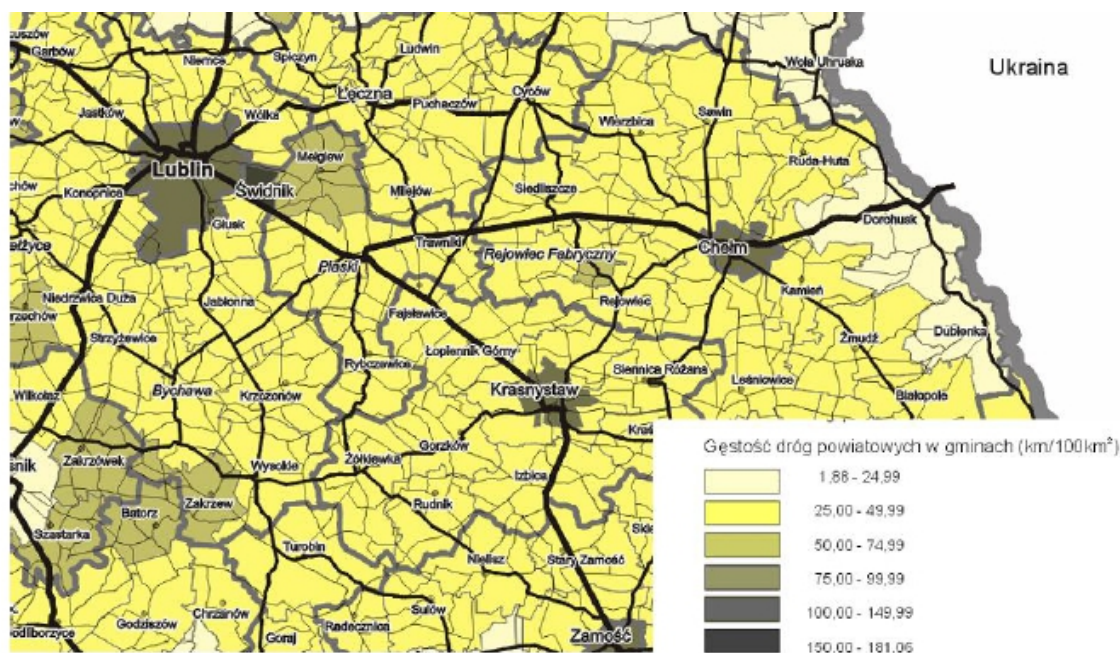
„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

112427	L	Turka - os.Borek (ul.Żurawinowa)
112458	L	Biskupie Kolonia (działka o numerze ewidencyjnym 180)
112459	L	Turka (działki o numerach ewidencyjnych 2863, 3074)
112460	L	Turka (działka o numerze ewidencyjnym 1216)
112461	L	Turka (działki o numerach ewidencyjnych 1275, 1273/11, 1273/4, 1274/4, 1277/4)
112462	L	Turka (działka o numerze ewidencyjnym 450)
112463	L	Turka (działki o numerach ewidencyjnych 62, 46/2)
112464	L	Świdnik Duży (działki o numerach ewidencyjnych 2115, 2099, 2114/2, 2106/5)
112465	L	Długie (działka o numerze ewidencyjnym 157/15)
112466	L	Łuszczów Drugi (działka o numerze ewidencyjnym 821/39)
112467	L	Łuszczów Drugi (działki o numerach ewidencyjnych 875, 825)
112468	L	Łuszczów Drugi (działka o numerze ewidencyjnym 920)
112469	L	Łuszczów Drugi (działki o numerach ewidencyjnych 174/14, 174/3, 174/8,174/16, 1032/6, 1032/7)
112470	L	Łuszczów Pierwszy (działka o numerze ewidencyjnym 983)
112471	L	Łuszczów Pierwszy (działki o numerach ewidencyjnych 978, 976)
112472	L	Łuszczów Pierwszy (działka o numerze ewidencyjnym 985), Łuszczów Drugi (działka o numerze ewidencyjnym 1020)
112473	L	Wólka (działki o numerach ewidencyjnych 2/2, 9/1, 12/1, 13/1, 15/1, 18/1, 19/1, 28/1, 32/1, 368/1, 35/1, 43/5)
112474	L	Rudnik (działki o numerach ewidencyjnych 411, 483)

Źródło :http://www.zdw.lublin.pl/wykaz_drog_p_89.html

Reasumując opis układu drogowego gmin tworzących obszar funkcjonalny należy stwierdzić, iż podregion jest dobrze skomunikowany z Lublinem oraz z miastami ościennymi, natomiast słabo skomunikowany wewnętrznie. Spójność obszaru pod względem infrastruktury drogowej wyraża gęstość dróg powiatowych, która na obszarze przyjmuje wartość 25.00 - 49.99 km/100km².

Ryc. 5 Gęstość dróg powiatowych i twardych w gminach województwa lubelskiego

Źródło: Studium Programowe - Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim

Drogi gminne mają przede wszystkim lokalne znaczenie gospodarcze. Są to drogi dojazdowe do kompleksów leśnych, upraw rolnych, służą głównie do przejazdów sprzętu i maszyn rolniczych oraz wywozu z pól uprawnych ziemiopłodów.

Drogami, które mają duże znaczenie dla obsługi strefy aktywności turystycznej oraz gospodarczej są drogi:

- [Droga wojewódzka nr 829 Łęczna - Biskupice - wzdłuż drogi zlokalizowane są liczne siedliska domowe. Droga łączy się z drogą krajową nr 82 i nr 12. Jest ważnym węzłem komunikacyjnym dla transportu produktów rolnych z powiatu łęczyńskiego, droga zapewnia dojazd do miejscowości Zawieprzycze gdzie znajdują się ruiny zamku. Drogą przebiega regularna komunikacja zbiorowa na trasie Łęczna - Świdnik, Oleśniki - Milejów - Mełgiew Lublin.
- [Droga wojewódzka nr 837 Piaski - Żółkiewka - Zamość - Droga w miejscowościach Piaski i łączy się z trasą S 17. Jest alternatywną drogą dla tej trasy na odcinku Lublin - Zamość. Przebiega przez powiaty: świdnicki, krasnostawski i zamojski ziemski.
- [Droga wojewódzka nr 838 Głębokie - Fajslawice - droga przebieg przez miejscowości zagospodarowaniu rolniczym. Droga pełni ważną funkcje w zakresie komunikacji zbiorowej.
- [Droga wojewódzka nr 820 Łęczna - Sosnowica - zapewnia dojazd do Jeziora: Dratów, Zagłębcze, Krasne, Białe.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [Do ważnych połączeń komunikacyjnych należy również droga wojewódzka nr 812 Biała Podlaska - Włodawa - Chełm - Krasnystaw, łącząca przejścia graniczne w Terespolu, Sławatyczach, Dorohusku.

Stan techniczny dróg gminnych i powiatowych nie jest w pełni zadowalający ze względu na znaczny stopień zniszczenia nawierzchni asfaltowych. Wiele odcinków dróg nie ma ponadto właściwych parametrów technicznych, odpowiadających funkcji, którą pełnią w układzie komunikacyjnym.

Wspólnym mianownikiem charakteryzującym obszar jest niezadowalający stan ciągów komunikacyjnych - powiatowych i gminnych (w tym niedostatek chodników). Słabo rozwinięta jest infrastruktura uzupełniająca: w szczególności brak ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych, oświetlenia drogowego. Problemem dla mieszkańców gmin, turystów jest także rosnące natężenie ruchu na drogach gminnych i powiatowych. Konsekwencją takiej sytuacji jest szybsza eksploatacja dróg oraz pogarszający się stan nawierzchni: pęknięcia, koleiny.

Wszystkie te czynniki powodują niski komfort jazdy. Przyczyniają się także do zwiększenia kosztów użytkowników dróg z uwagi na przyspieszone zużycie elementów zawieszenia pojazdów. Zwiększone natężenia ruchu powoduje wzrost zagrożenia dla chronionych użytkowników - poruszających się pieszo, rowerem.

Dostępność komunikacyjna jest wyznacznikiem konkurencyjności regionu. Istnieje także silna korelacja pomiędzy dostępnością, a rozwojem lokalnym poszczególnych gmin. Na dostępność komunikacyjną składa się przede wszystkim sieć dróg kolejowych i kołowych, częstotliwość połączeń pasażerskich: kolejowych, autobusowych utrzymywanych pomiędzy miejscowościami. Znaczenia nabiera także bliskość lotnisk.

Podregion posiada dobrze rozbudowaną sieć kolejową. Główną linią kolejową jest linia relacji Warszawa - Dorohusk (Kijów) o długości (w granicach województwa) - 177,5 km, dwutorowa, zelektryfikowana, państwowego znaczenia.

W obrębie województwa lubelskiego linia nr 7 przebiega od Życzyna przez Dęblin - Lublin, Chełm do Dorohuska. Linia ta ma zasadnicze znaczenie dla połączeń Lublina i całego województwa w komunikacji krajowej oraz dla przewozów międzynarodowych.

Na terenie obszaru funkcjonalnego znajdują się stacje kolejowe zlokalizowane w gminie: Mełgiew - stacja kolejowa w Minkowicach, Milejów - przez obszar gminy (od miejscowości Łysołaje - Kolonia do miejscowości Starościce) przebiega linia kolejowa Lublin - Chełm.

Druga linia kolejowa biegnąca do Jaszczowa do Kopalni Węgla Kamiennego w Bogdaniec przeznaczona jest do ruchu towarowego. W miejscowości Jaszczów umiejscowiona jest węzłowa stacja kolejowa dla ruchu pasażerskiego i towarowego.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

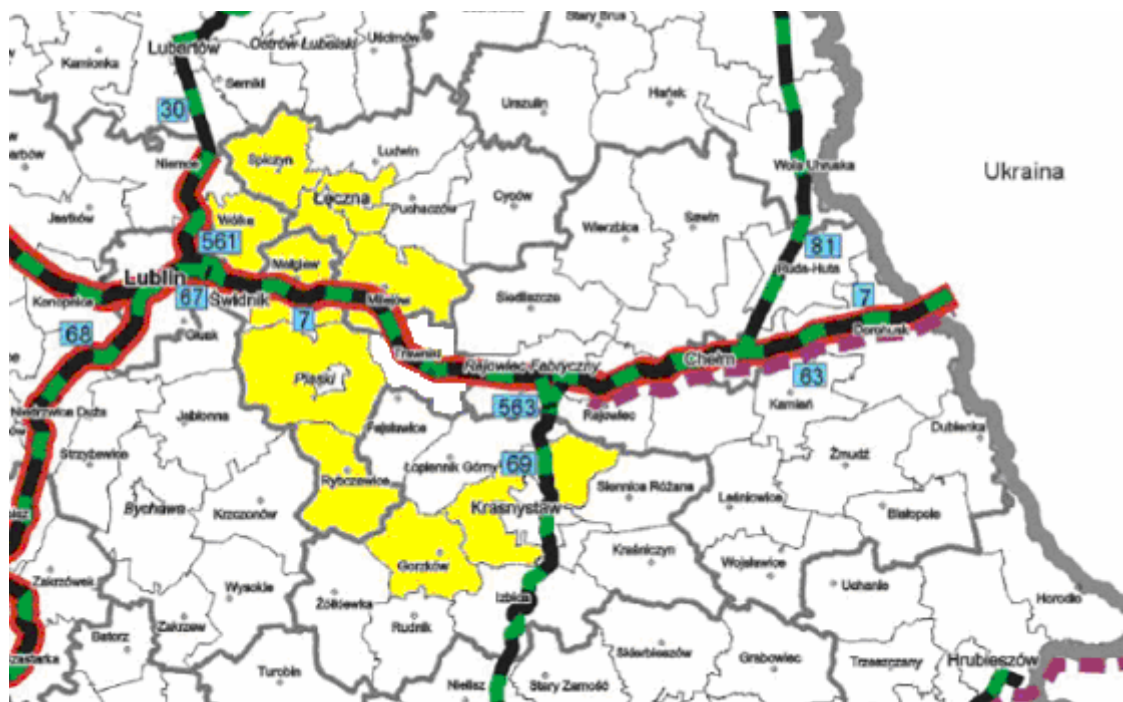
Ryc. 6 Dworce w Minkowicach (gmina Mełgiew) i Jaszczowie (gmina Milejów)

Źródło: turystyka.naszanadzieja.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=49

Przez gminę Krasnystaw biegnie linia kolejowa nr 69: Rejowiec, Krasnystaw Miasto, Zawada k/Zamościa, Bełzec.

Ryc. 7 Układ kolejowy na obszarze funkcjonalnym

Źródło: Studium Programowo - Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim

Połączenia kolejowe ze stacji PKP w Krasnymstawie realizowane są m.in.: z Lublinem, Chełmem, Zamościem, Rejowcem i Warszawą.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Przez zachodni skraj obszaru gminy Wólka przebiega linia kolejowa z Lublina do Parczewa i Łukowa. Po roku 2000 linia ta, przedtem dość ważna w skali regionalnej, a nawet ponadregionalnej, nie jest eksploatowana w ruchu pasażerskim. Także ruch towarowy odbywa się jedynie sporadycznie.

Podstawowym środkiem przewozowym w gminach jest prywatna komunikacyjna. Większość linii kursuje wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych dróg krajowych i wojewódzkich. Gminy posiadają bezpośrednie powiązania komunikacyjne z Lublinem oraz mniejszymi miejscowościami (w najlepszej sytuacji są gminy podmiejskie: Wólka, Łęczna, Mełgiew, Milejów). Uzupełnieniem oferty przewozowej jest system połączeń kolejowych. Komunikacja pomiędzy miastami podregionu: Łęczna, Piaski, Krasnystaw opiera się głównie o prywatnych przewoźników. Problemem zwłaszcza dla miejscowości peryferyjnych oddalonych od głównych szlaków komunikacyjnych jest niedostateczna liczba połączeń.

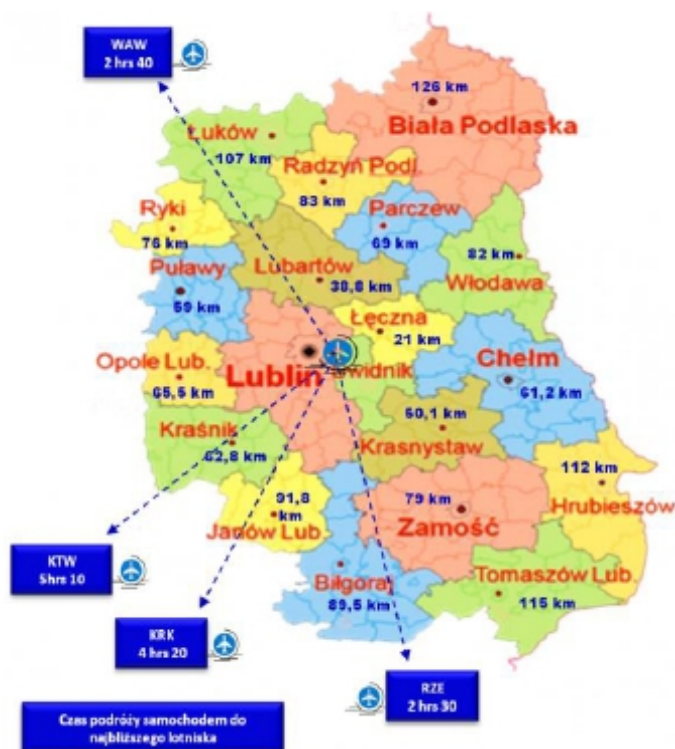
Na obszarze obszaru funkcjonalnego funkcjonuje Port Lotniczy Lublin (LUZ). Powstanie lotniska transportowego w pobliżu Lublina przyczyniło się do likwidacji bariery komunikacyjnej w zakresie lotniczych przewozów pasażerskich i towarowych. Dzięki istnieniu lotniska zwiększa się atrakcyjność inwestycyjna regionu Miasto Lublin oraz cały region uzyskał dodatkowy impuls dalszego rozwoju.

Z Lublina na lotnisko można dotrzeć samochodem, autobusem lub specjalnym szynobusem. Autobusy na lotnisko odjeżdżają z pl. Zamkowego w Lublinie. Ich rozkład dostosowany jest do rozkładu lotów. Jadąc samochodem mamy do wyboru dwie trasy: przez ul. Mełgiewską lub drogą S17, z której należy zjechać potem na Świdnik.

Z lotniska położonego w OF Szlaku JIIS (na gruntach gminy Mełgiew, gminy Wólka) dostępne są regularne loty do Londynu, Oslo, Frankfurtu n/renem oraz Gdańska. Port obsługuje tanie linie lotnicze – Wizzair, EuroLOT, Lufthansa.

Lotnisko posiada nowoczesny terminal. Jednym z ogromnych atutów Portu Lotniczego jest jego centralne położenie geograficzne w odniesieniu do wszystkich miast w regionie.

Ryc. 8 Położenie Portu Lotniczego Lublin

Źródło: http://www.portlotniczy.lublin.pl/gfx/port - lotniczy - lublin/userfiles/_public/strona/dojazd - lublin - mapa.png

Działalności portu lotniczego w podregionie ma znaczący wpływ na rozwój społeczno - gospodarczy w zakresie oddziaływania bezpośredniego, jak i pośredniego. Oddziaływanie bezpośrednie na przedsiębiorstwa obejmuje firmy i instytucje, znajdujące się na terenie portu i w jego pobliżu.

Natomiast oddziaływanie pośrednie szacowane jest na podstawie zatrudnienia i przychodów generowanych w obrębie łańcucha dostawców towarów i usług zlokalizowanych na terenie portu i w jego pobliżu (takich jak placówki handlowe, gastronomiczne, przedstawicielstwa banków, biura podróży itd.).

Funkcjonowanie portu lotniczego jest także katalizatorem aktywizującym turystykę. Transport lotniczy odgrywa istotną rolę w rozwoju ruchu turystycznego. Z obserwacji naukowych wynika, iż w promieniu 30 minut jazdy od lotniska regiony doświadczają niezwykle szybkiego wzrostu gospodarczego.

I.1.2. Spójność społeczna

Rozdział dostarcza wiedzy na temat sytuacji demograficznej planowanego obszaru funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego w woj. lubelskim. Opiera się na danych z zakresu

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

ilości ludności ogółem, w tym z podziałem na płeć, przyrostu naturalnego oraz struktury wiekowej ludności w poszczególnych jednostkach terytorialnych.

Na analizowanym obszarze w roku 2013 zameldowanych było na pobyt stały łącznie 102 tys. 200 osób, w tym 42 tys. 137 osób (41 %) zamieszkiwało miasta Krasnystaw, Łęczna i Piaski. Pozostałe 59% ludności zamieszkiwało obszary wiejskie usytuowane pomiędzy miastami OF Szlaku JIIS.

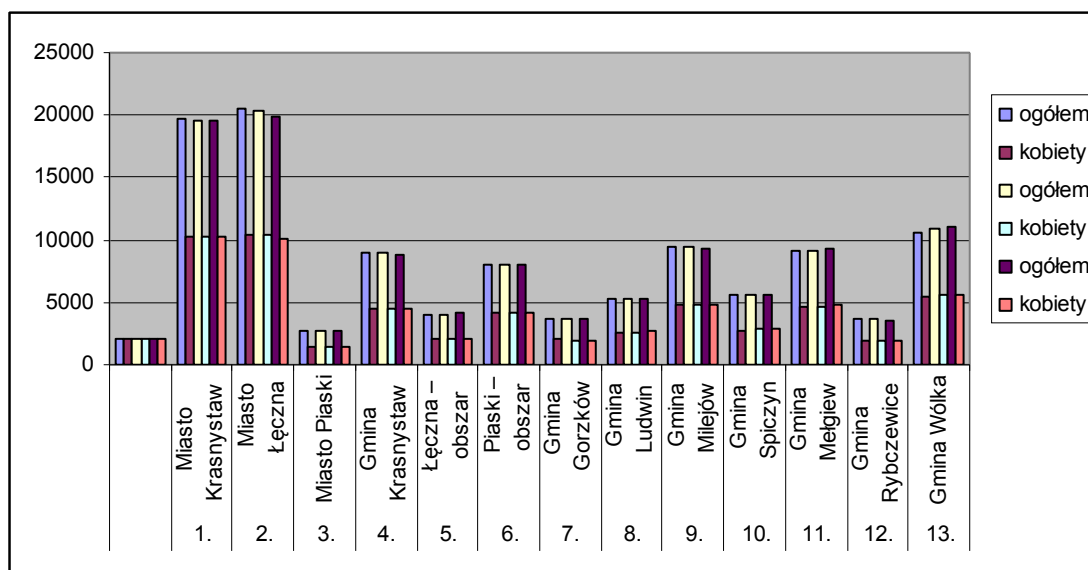
Ilość ludności ogółem, wraz z wyszczególnieniem ilości kobiet w analizowanych w niniejszym dokumencie jednostkach terytorialnych w latach 2011, 2012, 2013 obrazują poniższa tabela oraz wykres. Dane dotyczą mieszkańców zameldowanych na pobyt stały.

Tabela 12 Ludność ogółem wraz z podziałem na płeć

Lp.	Jednostka terytorialna	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
		2011	2011	2012	2012	2013	2013
1.	Miasto Krasnystaw	19690	10284	19588	10239	19539	10189
2.	Miasto Łęczna	20494	10433	20317	10355	19926	10158
3.	Miasto Piaski	2724	1442	2681	1422	2672	1418
4.	Gmina Krasnystaw	8952	4555	8899	4528	8872	4528
5.	Łęczna – obszar wiejski	3948	2008	4006	2028	4101	2080
6.	Piaski – obszar wiejski	8007	4146	8000	4188	7986	4135
7.	Gmina Gorzków	3763	2009	3734	1994	3692	1976
8.	Gmina Ludwin	5232	2597	5276	2638	5315	2667
9.	Gmina Milejów	9382	4797	9376	4821	9327	4783
10.	Gmina Spiczyn	5544	2803	5552	2820	5588	2831
11.	Gmina Mełgiew	9057	4649	9192	4695	9323	4758
12.	Gmina Rybczewice	3648	1895	3606	1876	3604	1870
13.	Gmina Wólka	10595	5390	10862	5542	11127	5658

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Ryc. 9 Ludność ogółem wraz z podziałem na płeć

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Zebrane dane wskazują, iż wśród miast planowanego obszaru funkcjonalnego miastem o największej populacji jest Łęczna, pomimo utrzymującej się w nim, postępującej przez 3 lata tendencji spadkowej co do ogólnej ilości mieszkańców.

Miasto Krasnystaw jest drugim co do ogólnej liczby mieszkańców miastem analizowanego potencjalnego obszaru funkcjonalnego, lecz co ważne niezmiennie przez 3 lata notowało wzrost ogólnej liczby mieszkańców. W Mieście Piaski liczba mieszkańców w latach 2011, 2012, 2013 wykazywała niewielkie różnice, stanowiąc o zachowaniu status quo.

Wśród analizowanych gmin wiejskich oraz obszarów wiejskich gmin miejsko - wiejskich (Łęczna, Piaski) najwyższą populacją mieszkańców może szczycić się Gmina Wólka. Jest to jedyna gmina, spośród analizowanych w niniejszym dokumencie, należąca do powiatu lubelskiego. Gmina Wólka bezpośrednio graniczy z miastem Lublin, co w znacznej mierze tłumaczy postępujący przez 3 lata wzrost liczny mieszkańców, spowodowany migracją mieszkańców Lublina. Kolejnymi co do ilości mieszkańców zameldowanych na pobyt stały gminami wiejskimi są: Milejów, Mełgiew, Krasnystaw oraz Piaski.

Gminami o najmniejszej populacji są obecnie Gmina Rybczewice i Gmina Gorzków, stale notujące spadek ilości mieszkańców. Analiza przyrostu naturalnego na terenie planowanego obszaru funkcjonalnego wskazuje, iż najwyższy, postępujący równomiernie przyrost naturalny występuje wyłącznie w Mieście Łęczna oraz podlubelskiej Gminie Wólka. Obydwie lokalizacje

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

stanowią zaplecze sypialne dla pobliskich rynków pracy, odpowiednio - kopalni węgla kamiennego *Bogdanka S.A.* oraz miasta wojewódzkiego Lublin.

Ujemny przyrost naturalny występuje natomiast najbardziej dotkliwie we wspomnianych już ze względu na malejącą populację ogółem Gminach Rybczewice i Gorzków oraz na obszarze wiejskim gminy miejsko - wiejskiej Piaski. Spośród 3 gmin o ujemnym przyroście naturalnym niepokojąca tendencja odwraca się okresowo wyłącznie w Gminie Gorzków, podczas gdy w Gminie Rybczewice i wiejskich obszarach Gminy Piaski – postępuje.

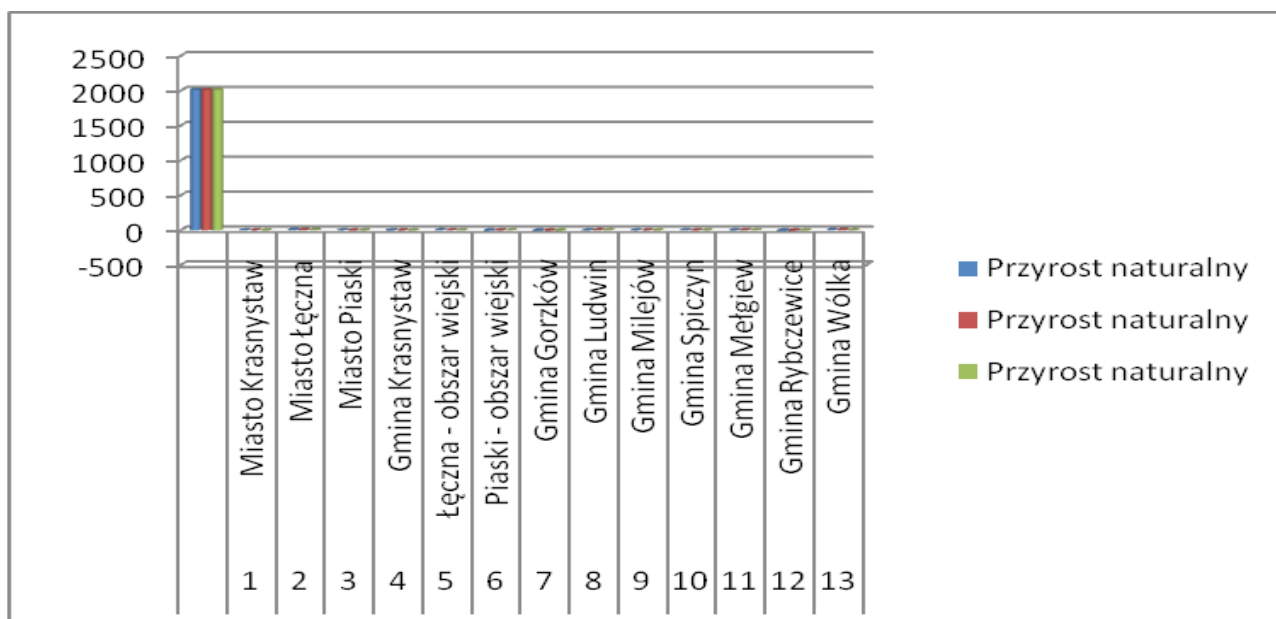
Tabela 13 Przyrost naturalny

Lp	Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny	Przyrost naturalny	Przyrost naturalny
		2011	2012	2013
1	Miasto Krasnystaw	0,2	- 0,7	- 1,4
2	Miasto Łęczna	7,3	6,9	7,3
3	Miasto Piaski	- 0,4	- 3,7	- 1,9
4	Gmina Krasnystaw	-2,9	-1,8	- 3,8
5	Łęczna - obszar wiejski	3,6	0,3	0,2
6	Piaski - obszar wiejski	- 6,8	-2	0,5
7	Gmina Gorzków	- 12,4	- 7,2	- 8,1
8	Gmina Ludwin	- 2,1	3	2,5
9	Gmina Milejów	- 1	- 0,9	- 2,8
10	Gmina Spiczyn	0,4	- 2,3	- 0,9
11	Gmina Mełgiew	- 1,1	1,4	0,5
12	Gmina Rybczewice	- 16	- 8,3	- 4,7
13	Gmina Wólka	5,7	6,4	2,7

Źródło: OF Szlak IIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Przyrost naturalny na 1000 ludności, 2013.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Ryc. 10 Przyrost naturalny

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Analiza struktury wiekowej ludności planowanego obszaru funkcjonalnego wykazuje, iż najwyższym wskaźnikiem ilości mieszkańców w wieku produkcyjnym wykazuje się obecnie Miasto Łęczna (ponad 15 tys. mieszkańców - 74% populacji) i kolejno Miasto Krasnystaw (ponad 12 tys. mieszkańców - 64% populacji). Na trzecim miejscu w zestawieniu 14 jednostek terytorialnych i jednocześnie na pierwszym wśród gmin wiejskich znajduje się Gmina Wólka (ponad 6 tys. mieszkańców - 63% populacji).

Najmniejszą populację osób w wieku produkcyjnym notują Gmina Rybczewice (ponad 2000 mieszkańców - 59% populacji) i Miasto Piaski (ponad 1700 mieszkańców - 62% populacji).

Tabela 14 Struktura wiekowa ludności

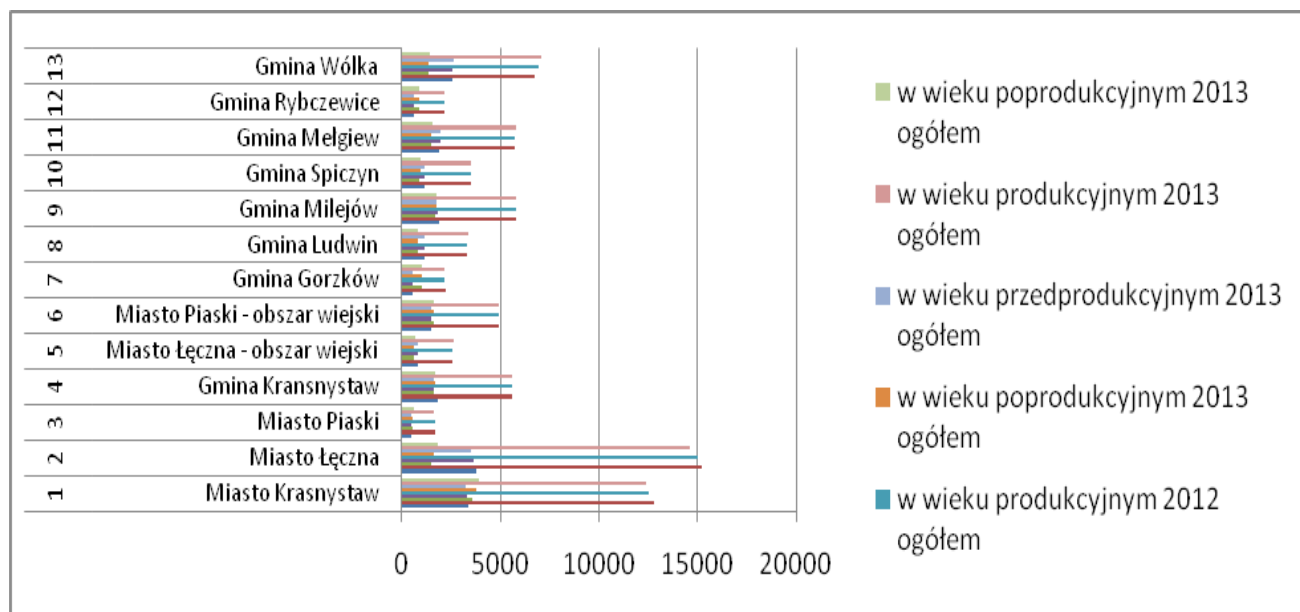
Lp	Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
		2011	2011	2011	2012	2012	2012	2013	2013	2013
1	Miasto Krasnystaw	3373	12775	3542	3284	12552	3752	3263	12361	3915
2	Miasto Łęczna	3761	15244	1489	3645	15048	1624	3514	14615	1797
3	Miasto Piaski	488	1706	530	476	1656	549	468	1627	577
4	Gmina Krasnystaw	1796	5558	1603	1616	5607	1676	1597	5582	1693

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

5	Łęczna - obszar wiejski	780	2545	623	786	2590	630	809	2645	647
6	Piaski - obszar wiejski	1489	4933	1585	1477	4903	1620	1448	4896	1642
7	Gmina Gorzaków	550	2217	996	543	2179	1012	521	2146	1025
8	Gmina Ludwin	1147	3291	794	1155	3311	810	1139	3342	834
9	Gmina Milejów	1876	5820	1686	1824	5806	1746	1755	5807	1765
10	Gmina Spiczyn	1169	3482	893	1150	3491	911	1160	3495	933
11	Gmina Mełgiew	1899	5704	1454	1942	5745	1505	1962	5799	1562
12	Gmina Rybczewice	616	2167	865	597	2145	864	574	2152	878
13	Gmina Wólka	2559	6714	1322	2567	6918	1377	2606	7100	1421

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Ryc. 11 Struktura wiekowa ludności

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Za osoby w wieku przedprodukcyjnym uznaje się w niniejszym opracowaniu osoby do 17 roku życia. Do osób w wieku produkcyjnym zaliczane są kobiety w wieku 18 - 59 lat i mężczyźni w wieku 18 - 64 lata. Wśród osób w wieku poprodukcyjnym znajdują się kobiety w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyźni w wieku 65 lat i więcej.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Analiza sytuacji demograficznej planowanego obszaru funkcjonalnego wskazuje, iż najsilniejszymi pod względem demograficznym ośrodkami na badanym obszarze, zarówno ze względu na ogólną liczbę ludności, jak i jej bieżącą strukturę wiekową są Miasto Krasnystaw - o sukcesywnie rosnącej ilości mieszkańców i Miasto Łęczna, notujące spadek ilości mieszkańców, ale posiadające najwyższy obecnie odsetek ludności w wieku produkcyjnym i jednocześnie najwyższy na analizowanym obszarze przyrost naturalny.

Wśród gmin wiejskich, pod względem demograficznym znacznie odróżnia się od innych pozostająca pod bezpośrednim wpływem Miasta Lublin - Gmina Wólka. Do silnych demograficznie gmin wiejskich analizowanego terytorium zaliczyć należy: Krasnystaw, Milejów, Mełgiew, Wólka, do których dołączyć należy obszary wiejskie gminy miejsko - wiejskiej Piaski.

Natomiast największe trudności demograficzne notuje Gmina Rybczewice, zarówno pod względem ogólnej liczby ludności, przyrostu naturalnego oraz struktury wiekowej ludności.

Charakterystyka procesów migracyjnych dotyczy lat: 2011 - 2013 i opiera się na danych dotyczących zameldowań i wymeldowań na czas stały. Migracje wewnątrz poszczególnych jednostek terytorialnych na analizowanym terytorium ilustrują poniższe: tabela oraz wykres.

Tabela 15 Migracje wewnętrzne

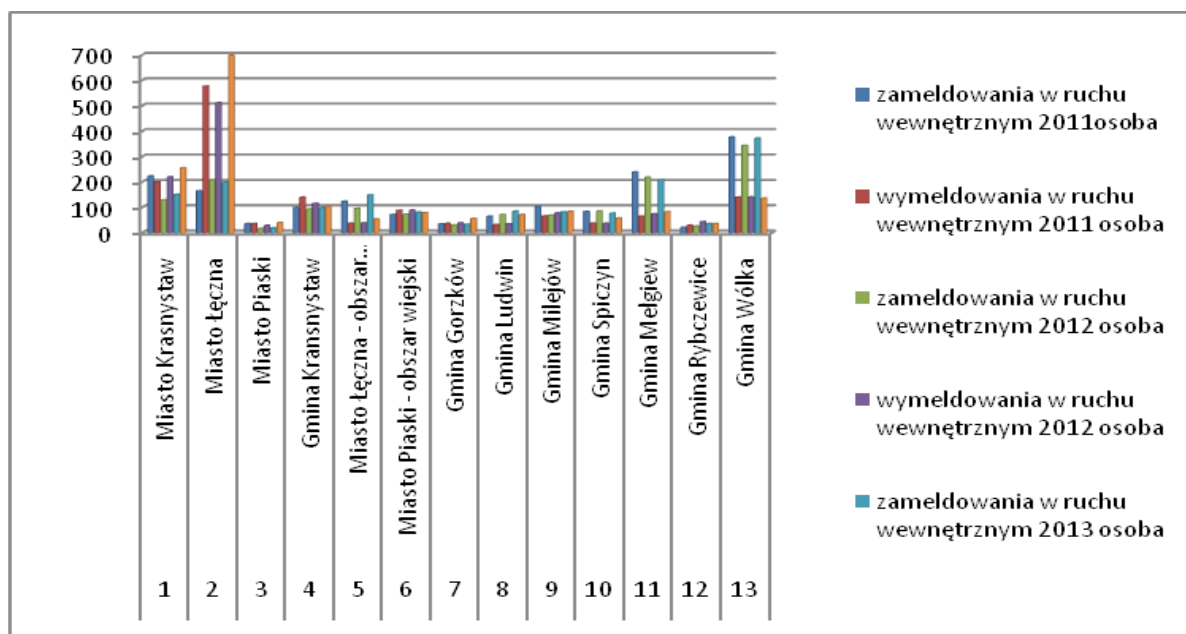
Lp	Jednostka terytorialna	zameldowania	wymeldowania	zameldowania	wymeldowania	zameldowania	wymeldowania
		w ruchu wewnętrznym 2011	w ruchu wewnętrznym 2011	w ruchu wewnętrznym 2012	w ruchu wewnętrznym 2012	w ruchu wewnętrznym 2013	w ruchu wewnętrznym 2013
1	Miasto Krasnystaw	224	200	130	220	151	256
2	Miasto Łęczna	165	577	208	512	199	699
3	Miasto Piaski	36	36	17	29	20	40
4	Gmina Krasnystaw	99	140	94	116	99	104
5	Łęczna - obszar wiejski	124	37	96	39	149	54
6	Piaski - obszar wiejski	72	88	73	89	81	72
7	Gmina Gorzków	35	37	31	39	33	56
8	Gmina Ludwin	65	32	72	35	86	72

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

9	Gmina Milejów	104	66	69	78	82	84
10	Gmina Spiczyn	84	38	86	37	77	58
11	Gmina Mełgiew	239	65	219	75	209	83
12	Gmina Rybczewice	21	30	26	44	36	36
13	Gmina Wólka	377	140	344	141	372	136

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Ryc. 12 Migracje wewnętrzne

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Spośród analizowanych, Miasto Łęczna jest lokalizacją o największej dynamice migracji wewnętrznych. Drugą co do dynamiki migracji wewnętrznych lokalizację stanowi wiejska Gmina Wólka. Dwie kolejne wyróżniające się lokalizacje to Gmina Mełgiew, znajdująca się w powiecie świdnickim i stanowiąca obok Gminy Wólka popularną wśród mieszkańców Lublina i Świdnika lokalizację do osiedlania się oraz na czwartym miejscu - Miasto Krasnystaw.

Najniższą dynamikę migracji wewnętrznych notują Miasto Piaski, Gmina Gorzków oraz Gmina Rybczewice, co stanowi informacje komplementarną w stosunku do danych demograficznych tychże lokalizacji.

Tabela 16 Saldo migracji wewnętrznych

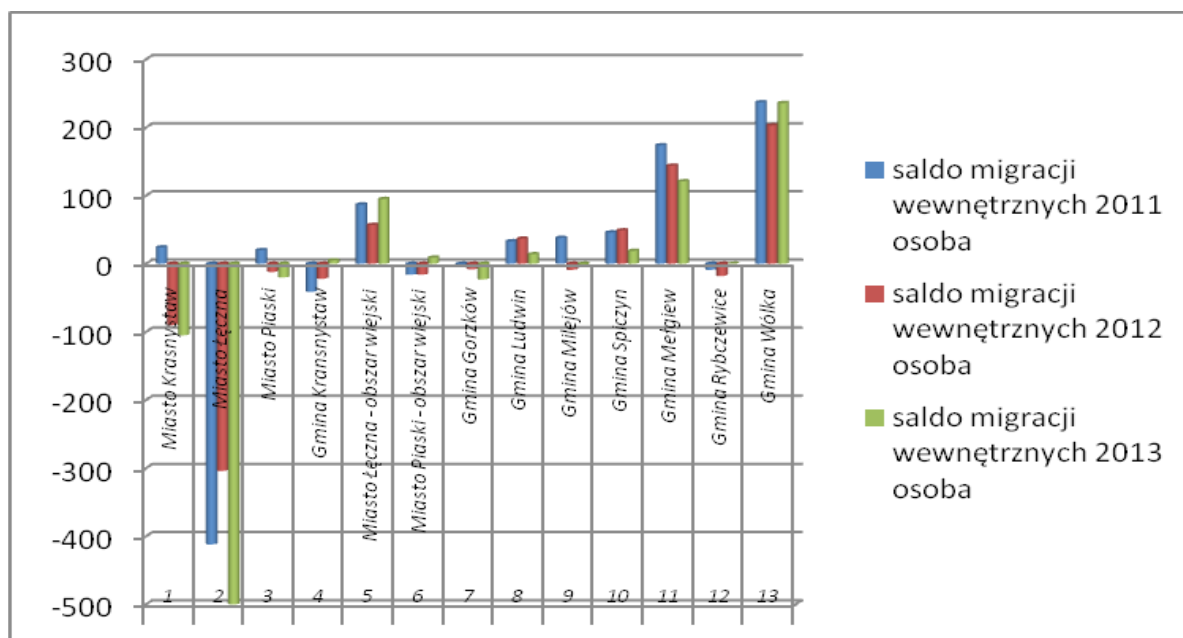
Lp	Jednostka terytorialna	saldo migracji wewnętrznych 2011	saldo migracji wewnętrznych 2012	saldo migracji wewnętrznych 2013
		24	- 90	- 105
1	Miasto Krasnystaw			

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

2	Miasto Łęczna	- 412	- 304	- 500
3	Miasto Piaski	20	- 12	- 20
4	Gmina Krasnystaw	- 41	- 22	5
5	Łęczna - obszar wiejski	87	57	95
6	Piaski - obszar wiejski	- 16	- 16	9
7	Gmina Gorzków	- 2	- 8	- 23
8	Gmina Ludwin	33	37	14
9	Gmina Milejów	38	- 9	- 2
10	Gmina Spiczyn	46	49	19
11	Gmina Mełgiew	174	144	121
12	Gmina Rybczewice	- 9	- 18	0
13	Gmina Wólka	237	203	236

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Ryc. 13 Saldo migracji wewnętrznych

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Dynamika migracji wewnętrznych mówi wciąż niewiele, o ile nie przeanalizujemy szczegółowo jej salda. Zgodnie z powyżej przedstawionymi danymi, Miasto Łęczna, choć notuje wysoką dynamikę migracji wewnętrznych, to są to migracje na jego niekorzyść - w ciągu 3 analizowanych lat z miasta wymeldowało się 1216 mieszkańców. Ujemne, ale już nie tak

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

dotkliwie saldo migracji notują również Miasto Krasnystaw (219 mieszkańców w ciągu 3 lat) i Gmina Krasnystaw (68 mieszkańców w ciągu 3 lat), przy czym Miastu Krasnystaw udało się osiągnąć dodatnie saldo migracji w roku 2011, a w Gminie Krasnystaw odpływ ludności jest postępujący z roku na rok.

Najwyższy wskaźnik dodatniego salda migracji notują odpowiednio Gmina Wólka oraz Gmina Mełgiew - obie będące udziałowcami Portu Lotniczego i notujące wysoki odsetek zameldowań byłych mieszkańców Miasta Lublin. Na trzecim miejscu znajdują się obszary wiejskie Gminy miejsko - wiejskiej Łęczna. Do gmin notujących stale dodatnie saldo migracji wewnętrznych, niezależnie od jego wartości należą Gmina Ludwin oraz Gmina Spiczyn.

W rozdziale ujęte zostały dane z zakresu ilości osób zatrudnionych w stosunku do 1000 ludności w poszczególnych jednostkach terytorialnych. Rozdział dostarcza danych na temat poziomu bezrobocia - w ujęciu liczbowym i procentowym (w stosunku do ilości ludności w wieku produkcyjnym), jak również dostarcza wiedzy pogładowej na temat średniego miesięcznego wynagrodzenia w latach 2011 - 2013 w powiatach, w których usytuowane są analizowane jednostki terytorialne planowanego obszaru funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego w woj. lubelskim.

Gminy miejsko - wiejskie: Łęczna i Piaski ujęte zostały w niniejszym rozdziale całościowo, bez podziału na miasto i obszary wiejskie. Osobno natomiast przedstawione zostały dane dla Gminy miejskiej Krasnystaw i Gminy wiejskiej Krasnystaw. Poniższa tabela oraz wykres przedstawiają ilość osób pracujących na 1000 ludności w poszczególnych podlegających analizie jednostkach terytorialnych. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych i rolnictwie.

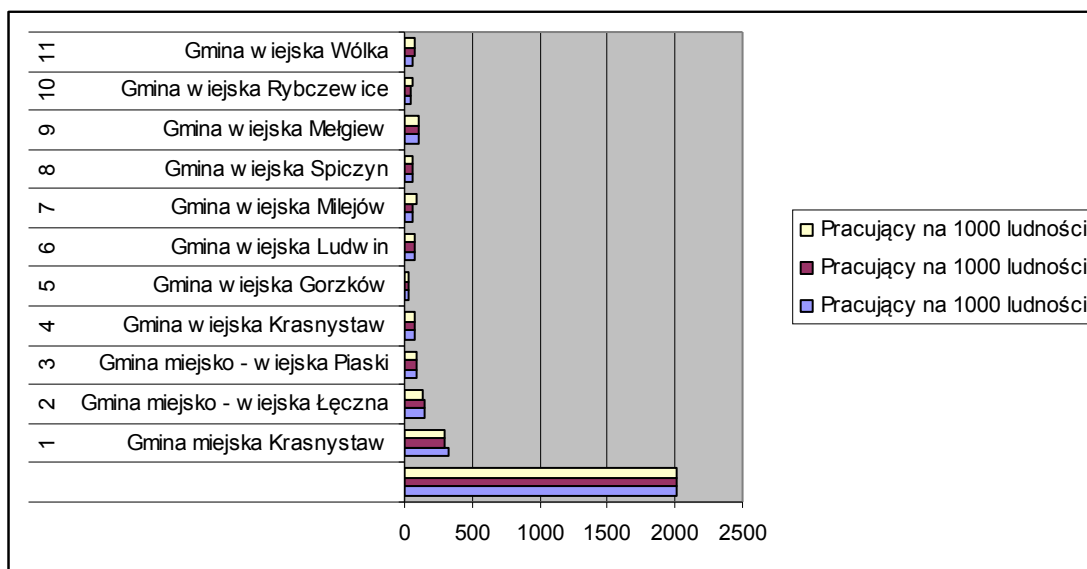
Tabela 17 Ilość pracujących na 1000 ludności

Lp	Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000	Pracujący na 1000	Pracujący na 1000
		ludności 2011	ludności 2012	ludności 2013
1	Gmina miejska Krasnystaw	324	295	294
2	Gmina miejsko - wiejska Łęczna	154	150	138
3	Gmina miejsko - wiejska Piaski	87	88	87
4	Gmina wiejska Krasnystaw	68	68	67
5	Gmina wiejska Gorzków	32	32	31
6	Gmina wiejska Ludwin	72	70	68
7	Gmina wiejska Milejów	66	61	83
8	Gmina wiejska Spiczyn	52	54	55
9	Gmina wiejska Mełgiew	100	103	101
10	Gmina wiejska Rybczewice	51	44	52
11	Gmina wiejska Wólka	60	68	73

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Ryc. 14 Ilość pracujących na 1000 ludności

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Najwyższa ilość pracujących na 1000 ludności notowana jest w Gminie miejskiej Krasnystaw. Następnie w Gminie miejsko - wiejskiej Łęczna oraz na miejscu trzecim, zgodnie ze stanem z roku 2013, w Gminie wiejskiej Mełgiew.

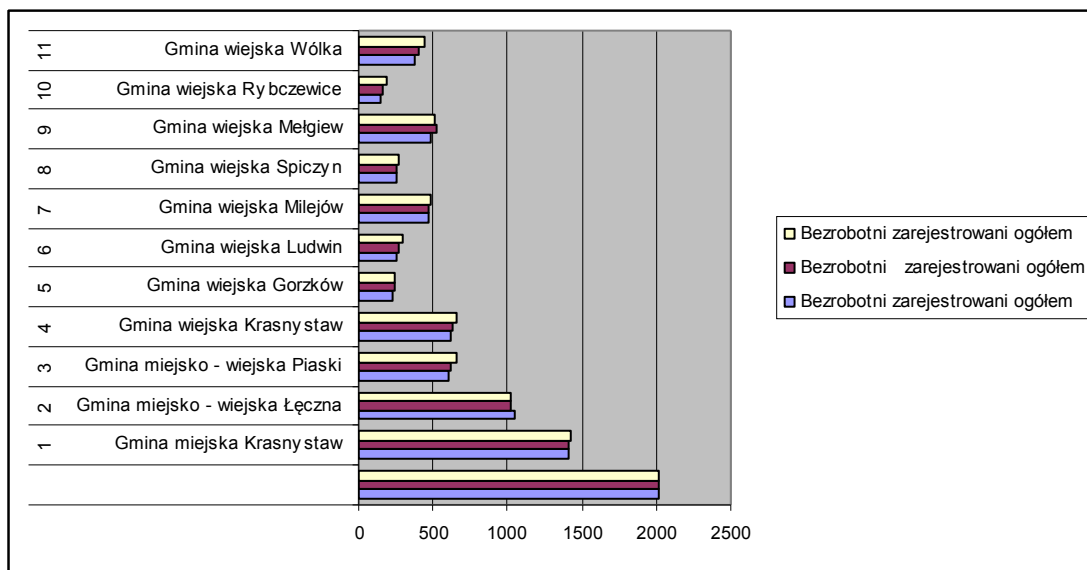
Tabela 18 Bezrobotni zarejestrowani

Lp	Jednostka terytorialna	Bezrobotni zarejestrowani	Bezrobotni zarejestrowani	Bezrobotni zarejestrowani
		ogółem	ogółem	ogółem
		2011	2012	2013
1	Gmina miejska Krasnystaw	1418	1410	1427
2	Gmina miejsko - wiejska Łęczna	1047	1027	1026
3	Gmina miejsko - wiejska Piaski	600	621	652
4	Gmina wiejska Krasnystaw	615	636	664
5	Gmina wiejska Gorzków	226	242	247
6	Gmina wiejska Ludwin	257	274	291
7	Gmina wiejska Milejów	472	475	481
8	Gmina wiejska Spiczyn	250	259	274
9	Gmina wiejska Mełgiew	490	526	517
10	Gmina wiejska Rybczewice	153	168	189
11	Gmina wiejska Wólka	383	404	438

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Ryc. 15 Bezrobotni zarejestrowani

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Statystyczne Vedemecum Samorządowca, 2013

Tabela 19 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %

Lp	Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
		w %	w %	w %
		2011	2012	2013
1	Gmina miejska Krasny staw	11,1	11,2	11,5
2	Gmina miejsko - wiejska Łęczna	5,9	5,8	5,9
3	Gmina miejsko - wiejska Piaski	9,0	9,5	10,0
4	Gmina wiejska Krasny staw	10,8	11,3	11,9
5	Gmina wiejska Gorzków	10,2	11,1	11,5
6	Gmina wiejska Ludwin	7,8	8,3	8,7
7	Gmina wiejska Milejów	8,1	8,2	8,3
8	Gmina wiejska Spiczyn	7,2	7,4	7,8
9	Gmina wiejska Mełgiew	8,6	9,2	8,9
10	Gmina wiejska Rybczewice	7,1	7,8	8,8
11	Gmina wiejska Wólka	5,7	5,8	6,2

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

W okresie trzech analizowanych lat, największa liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych i jednocześnie utrzymująca się tendencja do wzrostu ich ilości notowana była w Miejskiej Gminie Krasny staw. Na drugim miejscu, jeśli chodzi o największą ilość zarejestrowanych bezrobotnych,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

plasuje się Gmina wiejska Krasnystaw, gdzie jednak w obserwowanym okresie ilość zarejestrowanych osób bezrobotnych wzrastała z każdym kolejnym rokiem. Na trzecim miejscu znajduje się Gmina Gorzków, która w okresie analizowanych 3 lat osiągnęła najwyższy procentowy wskaźnik bezrobocia (11,5 % w 2013 roku) w odniesieniu do całkowitej liczby osób w wieku produkcyjnym.

Najniższa ilość zarejestrowanych osób bezrobotnych notowana jest w Gminie miejsko - wiejskiej Łęczna. Natomiast, w ujęciu procentowym w stosunku do populacji osób w wieku produkcyjnym w danej jednostce terytorialnej prowadzi Gmina wiejska Wólka z najniższym odsetkiem osób bezrobotnych w gronie osób w wieku produkcyjnym (od 5,7% w roku 2011 do 6,2% w roku 2013).

Według danych GUS w 2013 roku na obszarze subregionu funkcjonowało 30 przedszkoli. Nie występowały one jednak we wszystkich badanych gminach. Przedszkola nie funkcjonują w gminie Gorzków. W funkcjonujących przedszkolach było 2388 miejsc, do których uczęszczało 2349 dzieci. Natomiast w każdej gminie funkcjonowały oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, łącznie na terenie obszaru utworzonych było 33 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, do których w 2013 r. uczęszczało 1557 dzieci. Dodatkowo na terenie 1 gminy Mełgiew funkcjonował jeden punkt przedszkolny, do którego uczęszczało 21 dzieci.

Tabela 20 Szkolnictwo przedszkolne

Nazwa jednostki	Liczba przedszkoli	Liczba miejsc w przedszkolach	Liczba dzieci w przedszkolach	Oddziały przy szkołach podstawowych	Liczba dzieci w oddziałach przy szkołach
Gmina Gorzków	0	0	0	1	86
Gmina Krasnystaw	3	182	163	2	42
Gmina Ludwin	1	25	42	3	124
Gmina Łęczna	6	870	809	3	94
Gmina Mełgiew	2	86	78	6	125
Gmina Milejów	1	150	161	4	126
Gmina Piaski	1	100	99	4	158
Gmina Rybczewice	2	100	82	0	0
Gmina Spiczyn	2	100	79	5	90
Gmina Wólka	4	240	212	4	92
Krasnystaw	8	535	624	1	23
OF Szlaku JIIS	30	2388	2349	33	1557

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Według stanu infrastruktury szkolnej z 2013 roku na terenie subregionu funkcjonowało 46 szkół podstawowych, do których łącznie uczęszczało 5623 uczniów, najwięcej szkół (po 6) występuje w gminach Mełgiew i Wólka, najmniej (1) w gminach Gorzków i Rybczewice. Najwięcej osób uczyło się w miastach, najmniej w Gorzkowie (141). Natomiast na całym obszarze występowało

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

25 gimnazjów, do których uczęszczało 3082 uczniów, najwięcej na terenie gminy Łęczna, a najmniej w gminie Rybczewice.

Ważnym wskaźnikiem określającym, ile dzieci z danego terenu uczęszcza do szkół poszczególnych szczebli jest wskaźnik skolaryzacji. Wskaźnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych pozwala stwierdzić w jakim stopniu realizowany jest obowiązek szkolny dla uczniów w odpowiednim przedziale wiekowym. Wskaźnik ten dość dobrze obrazuje również migracje uczniów pomiędzy poszczególnymi JST. W przypadku szkół podstawowych wskaźnik ten dla województwa lubelskiego wynosi 94,16% i w przypadku badanego obszaru lepszy jest tylko w gminie Krasnystaw. Najniższy jest w gminach Mełgiew, Wólka i Krasnystaw. Jeżeli chodzi o wskaźnik skolaryzacji dla uczniów gimnazjum to średnia dla regionu wynosi 93,52 % i jedynie w mieście Krasnystaw jest wyższy, w pozostałych gminach jest niższy od średniej regionalnej, a najniższy jest w gminach Mełgiew, Wólka i Krasnystaw.

Tabela 21 Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Nazwa jednostki	Szkoły podstawowe	Liczba uczniów	Gimnazja	Liczba uczniów	Wskaźnik skolaryzacji - podstawowa	Wskaźnik skolaryzacji - gimnazja
Gmina Gorzków	1	141	1	87	83,83	87,76
Gmina Krasnystaw	4	374	4	241	72,83	78,26
Gmina Ludwin	4	364	1	171	90,39	86,36
Gmina Łęczna	4	1214	3	676	94,12	92,79
Gmina Mełgiew	6	431	1	138	57,47	42,62
Gmina Milejów	5	516	2	284	84,98	90,88
Gmina Piaski	5	585	3	322	90,75	91,25
Gmina Rybczewice	1	153	1	86	80,00	89,36
Gmina Spiczyn	5	352	1	172	89,47	89,30
Gmina Wólka	6	405	2	253	46,61	53,79
Krasnystaw	5	1088	6	652	103,0	108,71
OF Szlaku JIIIS	46	5623	25	3082		

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Na terenie gmin Krasnystaw, Wólka i Piaski jest po 1 oddziale specjalnym przy szkole podstawowej czy gimnazjum.

Ważnym wskaźnikiem poziomu dostępu uczniów do zasobów edukacyjnych jest wskaźnik komputeryzacji szkół. Na terenie badanych JST w 9 gminach wskaźnik udziału procentowego szkół podstawowych wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu jest wyższy od średniej wojewódzkiej (która wynosi 94,82%) , natomiast w 2 pozostałych gminach jest niższy i wynosi odpowiednio: w gminie Milejów – 80%,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Krasnystaw -75%. Podobnie, a nawet lepiej sytuacja przedstawia się w przypadku tego wskaźnika dla gimnazjów, tj. w 10 JST wynosi on 100%, natomiast tylko w jednym JST – miasto Krasnystaw wynosi on 80%, a więc i tak więcej niż średnia dla województwa lubelskiego, która wynosi 82,91%.

Drugim wskaźnikiem określającym komputeryzację szkół jest – ilość uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku dla uczniów. W tej kwestii średnia wojewódzka wynosi 8,06 w szkołach podstawowych i 9,29 w gimnazjach. W przypadku szkół podstawowych wskaźnik ten w przypadku gmin Łęczna, Piaski, Milejów, Ludwin i mieście Krasnystaw jest wyższy od średniej regionalnej, zaś najniższy w gminie Rybczewice i Spiczyn. W przypadku gimnazjów wyższy od średniej wojewódzkiej jest w gminie Piaski, Ludwin i mieście Krasnystaw, najniższy zaś w gminie Rybczewice.

Tabela 22 Komputeryzacja szkół podstawowych i gimnazjalnych

Nazwa jednostki	Udział % szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu		Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów	
	Szkoła podstawowa	Gimnazja	Szkoła podstawowa	Gimnazja
Gmina Gorzków	100	100	6,36	4,14
Gmina Krasnystaw	75	100	6,15	5,67
Gmina Ludwin	100	100	8,88	10,50
Gmina Łęczna	100	100	11,65	8,48
Gmina Melgiew	100	100	5,45	8,82
Gmina Milejów	80	100	8,64	6,63
Gmina Piaski	100	100	15,10	10,57
Gmina Rybczewice	100	100	3,12	1,82
Gmina Spiczyn	100	100	4,16	9,15
Gmina Wólka	100	100	6,13	7,64
Krasnystaw	100	80	16,90	10,40

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Na terenie OF Szlaku JIIIS w 2013 roku działało 57 szkół ponadgimnazjalnych, w tym 14 szkół ponadgimnazjalnych (1 liceum profilowane, 12 techników dla młodzieży i 1 technikum uzupełniające dla dorosłych), 13 zasadniczych szkół zawodowych (3 specjalne szkoły przysposabiające do zawodu, 1 specjalna zasadnicza szkoła zawodowa, 7 zasadniczych szkół

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

zawodowych -po jednej w Krasnymstawie, Ludwinie, Łęcznej, Milejowie, Spiczynie, Piaskach oraz 1 zasadnicza szkoła zawodowa dla dorosłych), 19 szkół ogólnokształcących (11 liceów ogólnokształcących – w tym 5 w Krasnymstawie i po jednym w Łęcznej, Milejowie, Spiczynie, Piaskach, Rybczewicach, 1 specjalne uzupełniające liceum ogólnokształcące dla młodzieży oraz 3 zwykłe licea ogólnokształcące dla dorosłych i 4 uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych), 11 policealnych szkół dla dorosłych – 3 w Krasnymstawie, 2 w Ludwinie, 2 w Łęcznej, 1 w Milejowie, 1 w Spiczynie, 1 w Piaskach.

Tabela 23 Szkoły ponadgimnazjalne

JST/ Szkoły	Ponadgimnazjalne, zawodowe i artystyczne	Zasadnicze zawodowe	Ogólnokształcące	Policealne
Gmina Gorzków	0	0	0	0
Gmina Krasnystaw	0	0	0	0
Gmina Ludwin	1	2	1	2
Gmina Łęczna	4	1	3	2
Gmina Mełgiew	1	0	0	0
Gmina Milejów	0	1	2	1
Gmina Piaski	1	2	1	1
Gmina Rybczewice	0	0	1	0
Gmina Spiczyn	2	1	1	1
Gmina Wólka	0	1	0	0
Krasnystaw	5	3	8	3
OF Szlaku JIIIS	14	13	19	11

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, 2013.

Tabela 24 Wykaz placówek edukacyjnych (2010 r.)

Nazwa JST	Liczba placówek	Nazwa placówki
Gmina Gorzków	3	Szkoła podstawowa w Orchowcu Szkoła Podstawowa w Gorzkowie Gimnazjum w Gorzkowie
Gmina Ludwin	12	Przedszkole w Ludwinie Szkoła Podstawowa w Ludwinie Szkoła Podstawowa w Dratowie Szkoła Podstawowa w Piasecznie Szkoła Podstawowa w Zezulinie Gimnazjum w Ludwinie ZSZ w Ludwinie o profilu kucharz Technikum w Ludwinie o profilu technik logistyki LO o profilu grafik komputerowy Policealna dorosłych w Ludwinie o profilu terapeuty oraz masażysta Policealna dla dorosłych o profilu opiekun medyczny
Gmina Łęczna	21	Przedszkole nr 1 w Łęcznej Przedszkole nr 2 w Łęcznej

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

		<p>Przedszkole nr 3 w Łęcznej Przedszkole nr 4 w Łęcznej Zespół Szkół nr 1 w Łęcznej: Szkoła podstawowa nr 2 I liceum ogólnokształcące Liceum profilowane o profilu zarządzania informacją Szkoła podstawowa z klasami I-II Technikum – Technik Informatyk Technikum – Technik ekonomista Zespół Szkół nr 2: Szkoła Podstawowa nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi Gimnazjum nr 2 Gimnazjum nr 1 Szkoły podstawowe niepubliczne: Przyjazna Szkoła w Zofiówce Szkoła Podstawowa w Ciechankach Łęczyńskich Technikum w Łęcznej o profilu architektury krajobrazu oraz budownictwa Technikum Górnicze o profilu technik górnictwa podziemnego, technik mechanik orz technik przeróbki kopalin stałych Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych Liceum ogólnokształcące w Łęcznej Zasadnicza Szkoła Zawodowa o profilach: monter, betoniarz, murarz, blacharz, ogrodnik, fryzjer</p>
Gmina Mełgiew	8	<p>Przedszkole w Mełgwi Szkoła Podstawowa w Mełgwi Szkoła Podstawowa w Dominowie Szkoła Podstawowa w Jackowie Szkoła Podstawowa w Krępcu Szkoła Podstawowa w Krzesimowie Szkoła Podstawowa w Podzamczu Gimnazjum w Zespole Szkół w Mełgwi</p>
Gmina Milejów	12	<p>Przedszkole w Milejowie Szkoła Podstawowa w Milejowie Szkoła Podstawowa w Jaszczowie Szkoła Podstawowa w Łańcuchowie Szkoła Podstawowa w Łysołajach Szkoła Podstawowa w Białce Gimnazjum w Milejowie Gimnazjum w Jaszczowie Technikum w Milejowie o profilu technik informatyk Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Milejowie o profilach: cukiernik, ślusarz, kucharz, piekarz, wędliniarz, murarz-tylnkarz Liceum Ogólnokształcące w Milejowie Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Milejowie Szkoła Policealna w Milejowie o profilu technik turystyki wiejskiej</p>
Gmina Piaski	13	<p>Przedszkole w Piaskach Szkoła Podstawowa w Piaskach Szkoła Podstawowa w Bystrzejowicach Szkoła Podstawowa w Gardzienicach Szkoła Podstawowa w Woli Piaseckiej Szkoła Podstawowa w Majdanie Kozic Górnych Gimnazjum w Piaskach Gimnazjum w Bystrzejowicach Pierwszych Zespół Szkół w Piaskach w tym: Liceum Ogólnokształcące Techniku mechaniczne Technikum Agrobiznesu Szkoła policealna dla dorosłych – technik agrobiznesu Zasadnicza Szkoła zawodowa oddział wielozadaniowy</p>

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Rybczewice	4	Szkoła Podstawowa w Rybczewicach Szkoła Podstawowa w Stryjnie Gimnazjum w Rybczewicach Zespół Szkół w Rybczewicach
Gmina Spiczyn	12	Przedszkole w Spiczynie Szkoła Podstawowa w Spiczynie Szkoła Podstawowa w Charleżu Szkoła Podstawowa w Januszówce Szkoła Podstawowa w Zawieprzycach Szkoła Podstawowa w Jawidzu Gimnazjum w Spiczynie Technikum hotelarstwa w Kijanach Technikum żywienia w Kijanach Liceum ogólnokształcące w Kijanach Zasadnicza Szkoła Zawodowa o profilu kucharz w Kijanach Zasadnicza Szkoła Zawodowa o profilu mechanik pojazdów samochodowych
Gmina Wólka	11	Niepubliczne Przedszkole KRASNAL w Turce Niepubliczne Przedszkole OLEŃKA Szkoła Podstawowa w Łuszczowie Szkoła Podstawowa w Pliszczynie Szkoła Podstawowa w Sobianowicach Szkoła Podstawowa w Świdniku Małym Szkoła Podstawowa w Turce Szkoła Podstawowa Gimnazjum w Pliszczynie Gimnazjum Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Bystrzycy
Krasnystaw	37	Przedszkole nr 1 Przedszkole nr 2 Przedszkole nr 3 Przedszkole nr 4 Przedszkole nr 5 Przedszkole nr 6 Niepubliczne przedszkole Specjalne Przedszkole nr 8 Podstawowa szkoła Muzyczna I i II stopnia Szkoła Podstawowa nr 1 Szkoła Specjalna nr 2 Szkoła Podstawowa nr 3 Szkoła Podstawowa nr 4 Szkoła Podstawowa nr 5 Szkoła Podstawowa w Siennicy Nadolnej Szkoła Podstawowa w Małochwieju Dużym Szkoła Podstawowa w Krupem Szkoła Podstawowa w Jaślikowie Gimnazjum nr 1 Gimnazjum Specjalne nr 2 Gimnazjum nr 3 Gimnazjum nr 4 Gimnazjum nr 5 Społeczne Gimnazjum Gimnazjum w Siennicy Nadolnej Gimnazjum z Zakręcie Dwuletnie zaoczne liceum uzupełniające I Liceum ogólnokształcące II Liceum Ogólnokształcące III Liceum Ogólnokształcące IV Liceum Ogólnokształcące II Liceum Ogólnokształcące Profilowane Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Społeczne LO im. Hetmana Zamojskiego Technikum nr 1 Technikum nr 2 o profilu technik elektronik, technik informatyk, technik architektury krajobrazu, technik mechanizacji rolnictwa Szkoła Przystosabiająca do Pracy Technikum budowlane, ekonomiczne, handlowe, odzieżowe w

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

		Krasnymstawie Państwowa Muzyczna Szkoła I i II stopnia Zasadnicza Szkoła Zawodowa o profilu murarz oraz technik pojazdów samochodowych Centrum Usług Szkoleniowych (ul. Zamkowa) Centrum Wspierania Edukacji (ul. Poniatowskiego) Policealna Szkoła Agroturystyki dla Dorosłych (placówka stowarzyszenia Szansa) Szkoła Policealna nr 2 kształcą m.in. w zakresie technik florysta Szkoła Policealna (ul. Odrodzenia) Szkoła Policealna ul. Poniatowskiego
--	--	--

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych i katalog szkolnictwa.pl.

I.1.3. Spójność gospodarcza

Analizowany obszar jest ważnym ośrodkiem kultury tradycyjnej Lubelszczyzny. Podregion posiada bogate tradycje rzemiosła. Słynne są hafty (serwety, bieżniki, obrazy, obrusy, poduszki), batiki, a także rzeźby z drewna, plecionki z wikliny, garncarstwo, własnoręczny wyrób biżuterii.

Warto wspomnieć o organizowanych imprezach i wydarzeniach kulturalnych, które mają charakter regionalny i odbywają się cyklicznie, dzięki czemu są czynnikiem integrującym mieszkańców i turystów. Do najważniejszych należą:

- [„Krasnostawskie chmielaki” Ogólnopolskie Święto Chmielarzy i Piwowarów,
- [Majówka historyczna w Zawieprzycach (gmina Spiczyn)
- [„Dni Milejowa” (gmina Milejów),
- [„Noc Świętojańska” w Zakrzowie (gmina Łęczna),
- [„Święto kwitnących sadów” (gmina Rybczewice),
- [Festyn Ludowy „Sobótka w Gardzienicach”
- [Święto Flaków (Piaski).

Szeroką działalność kulturalno - oświatową prowadzą Gminne Ośrodki Kultury, biblioteki. Na obszarze funkcjonalnym prowadzi działalność słynny na całą Polskę Ośrodek Praktyk Teatralnych w Gardzienicach (gmina Piaski).

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W podregionie brakuje jednak muzeów, galerii sztuki ludowej, Eko - muzeów, izb regionalnych, parków kulturowych, które gromadziłyby wytwory dawnej kultury materialnej. Bogate dziedzictwo kulturowe obszaru może być inspiracją do podejmowania działań na rzecz rozwoju turystyki kulturowej, która staje się obecnie bardzo popularna. Przez doświadczanie kultury turysta zwiększa swój zasób wiedzy o lokalnej społeczności, znaczeniu miejsc, wzajemnych związkach pomiędzy lokalną społecznością, dziedzictwem naturalnym i kulturowym oraz krajobrazem chętnie decyduje się na podróż w miejsca o bogatej historii i tradycji.

Infrastruktura paraturystyczna jest niezwykle ważnym elementem zagospodarowania obszaru pozwala bowiem, na prawidłowe wykorzystanie walorów turystycznych, a przez to efektywne funkcjonowanie produktów turystycznych. Jej rola jest nie do przecenienia, jeżeli chodzi o rozwój zrównoważony. Istotą istnienia tego typu infrastruktury jest również możliwość sprzedaży oferty turystycznej i zagospodarowania czasu wolnego w przypadku, gdy zawodzi pogoda. Dotyczy to zarówno turystów, jak i mieszkańców. Cechą immanentną tego typu infrastruktury jest fakt, iż - w odróżnieniu do bazy noclegowej i gastronomicznej - służy ona w takim samym stopniu turystom, jak i mieszkańcom. Z punktu widzenia obszaru funkcjonalnego do najważniejszych elementów infrastruktury paraturystycznej należą: szlaki turystyczne oraz baza noclegowa.

Szlaki turystyczne

Jednym z elementów wpływających na atrakcyjność turystyczną analizowanego obszaru jest sieć szlaków turystycznych, biegnąca przez najciekawsze przyrodniczo i historycznie tereny. Czystość ekologiczna dodatkowo stwarza korzystne warunki do uprawiania turystyki wycieczkowej. Obszar jest predestynowany do uprawiania turystyki aktywnej: pieszej - nordicwalkingu , rowerowej, konnej, kajakowej, narciarstwa biegowego. Wybrane szlaki turystyczne zlokalizowane w podregionie:

- [**Zielony „Szlak Partyzancki”** - biegnie z miejscowości Mełgiew szosą do kompleksu leśnego „Mełgiew” - Wierzchowiska II kompleks „Wierzchowiska” - Majdan Mętowski kompleks „Skrzynice” - Mętów uroczysko „Dąbrowa” - do Zalewu Zemborzyckiego, a następnie do leśniczówki.
- [**Szlak Ariański** - rozpoczynający się w Pawłowie (pow. chełmski), przez Marynin, Hruszów (gm. Rejowiec), Wzgórze Ariańskie, Krynicę, Krupe, Siennicę Nadolną (gm. Krasnystaw), Surhów, Brzeziny i Drewniki(gm. Kraśniczyn), kończący bieg w Skierbieszowie (pow. zamojski),

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [**Szlak Tadeusza Kościuszki** - rozpoczynający się w Mościskach k/Dubienki (pow. chełmski), następnie biegnie przez Bończę, Wolice, Czajki, Brzeziny, Surhów (gm. Kraśniczyn), Kryniczki, Orłów Murowany, Topole (gm. Izbica), Małochwiej Duży, Kol. Zastawie (gm. Krasnystaw), kończy bieg w Krasnymstawie (dworzec PKP),
- [**Szlak Nadwieprzański po Wyniosłości Giełczewskiej** - rozpoczynający się w Krasnymstawie Fabrycznym PKP, przez Wincentów (gm. Krasnystaw), Borowicę, Łopiennik Górny, Olszanek (gm. Łopiennik), Kol. Jaślików, rezerwat „Wodny Dół”, Białkę, Rońsko (gm. Krasnystaw), do dworca PKP w Krasnymstawie,
- [**Szlak Mikołaja Reja** - rozpoczynający się w Rejowcu Fabrycznym, przez Rejowiec, Adamów, Popówkę, Kobyle (gm. Rejowiec), „Wzgórze Ariańskie”, Krynicę, Krupe, Kol. Siennica Nadolna, Siennicę Nadolną (gm. Krasnystaw), Lubańki, do dworca PKP w Krasnymstawie,
- [**Szlak Stawów Kańskich** - rozpoczynający się w Rejowcu Fabrycznym PKP, przez Pawłów, Obszar Chronionego Krajobrazu, wokół stawów do Kaniego, dalej przez Liszno (pow. Chełmski), Czechów Kąt, Żulin (gm. Łopiennik), do Krynicy (gm. Krasnystaw), gdzie kończy swój bieg,
- [**Chełm - Białka k/Krasnegostawu**, o długości 37 km - przebieg: Chełm – Zawadówka - Rejowiec (ze spół pałacowy XIX w., Cerkiew unicka z XVIII w.) - Krupe (ruiny zamku XVI w.) - Krasnystaw (kościół rzymsko - katolicki p.w. Franciszka Ksawerego XVII/XVIII w., stary kościół klasztor augustianów, Muzeum Regionalne, rynek z kamieniczkami XVIII i XIX w.) - Białka (jazda konno, przejażdżki bryczkami, kuligi, aukcje koni, baza noclegowa),
- [**Krasnystaw - Hrubieszów**, o długości 62 km - przebieg: Krasnystaw (kościół rzymsko - katolicki p.w. Franciszka Ksawerego XVII/XVIII w., stary kościół i klasztor augustianów, Muzeum Regionalne, rynek z kamieniczkami XVIII i XIX w.) - Kraśniczyn (kościół rzymsko - katolicki XIX w.) - Bończa (kościół rzymsko - katolicki z XVI w., Cerkiew prawosławna) - Wojsławice (kościół rzymsko - katolicki XVI/XVII w., Synagoga XIX w.) - Uchanie - Hrubieszów.
- [**Szlak dworków:** Piaski – Gardzienice – Wygnanowice – Stryjno – Rybczewice – Dąbie – Żółkiewka – Mokrelipie – Radecznicza - Turobin,
- [**Trasa rowerowa** o długości 42 km, wytyczona wspólnie z Łęczyńskim Starostwem Powiatowym. Rozpoczyna się Dratowie i prowadzi m.in. przez wieś Uciekajkę, Rogóźno, Wieś Dąbrowo do Radzica Starego.
- [**Trasa rowerowa „Bociania”** o długości ok. 40 km, swój początek ma w Zezulinie (Lokalna Izba Pamięci i mini ogród botaniczny). Po drodze można zobaczyć takie

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

atrakcje jak: siedzisko bociana białego i czarnego, stuletnie lipy (pomniki przyrody), przydrożne kapliczki i krzyże.

- [**Szlak Wyniosłości Giełczewskiej:** Krzczonów – Orchowie – Gorzków - Sobieska Wola I - Krzczonów.
- [**Czerwony szlak wyżynny.** Odcinek Lublin – Trawniki - Chełm.
- [**Szlak Dolina Giełczwi i Marianki.**
- [**Szlak Nadwieprzański po Wyniosłości Giełczewskiej.**
- [**Trasy kajakowe na rzece Wieprz:**
 - Jaszczów – Milejów – Łańcuchów - Łęczna (26km),
 - Łęczna – Nowogród – Kijany - Zawieprzyce (19km),
 - Trawniki – Milejów - Łęczna (44km).

Sieć szlaków pieszych i rowerowych na obszarze nie jest gęsta, dodatkowo oznakowane są według różnych kluczy, w tym słabo oznakowane w terenie. Zdecydowana większość istniejących szlaków ma charakter ponadlokalny. Aktualnie dużym powodzeniem cieszą się szlaki kajakowe na rzece Wieprz.

Baza noclegowa

Na obszarze znajduje się kilkadziesiąt obiektów zbiorowego zakwaterowania - hoteli, moteli oraz gospodarstw agroturystycznych. Ze względu na brak danych na poziomie gmin charakterystyka bazy noclegowej została oparta o dane odnoszące się do powiatów.

Tabela 25 Podmioty gospodarki narodowej prowadzące działalność w sekcji "zakwaterowania" i "usługi gastronomiczne"

Powiat	Zakwaterowanie – ogółem	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	Działalność usługowa związana z wyżywieniem - ogółem	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne
Łęczyński	9	5	87	58
Krasnostawski	6	5	80	52
Lubelski	25	17	207	155
Świdnicki	5	4	152	93

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Turystyka województwie lubelskim, Lublin 2013.

Najwięcej obiektów zlokalizowanych jest w powiecie lubelskim. Pociągającym zjawiskiem jest rosnące zainteresowanie mieszkańców tworzeniem gospodarstw agroturystycznych.

Gospodarstwa agroturystyczne znajdują się w gminach: Spiczyn, Łęczna, Milejów, Gorzków, Krasnystaw.

Podsumowując potencjał turystyczny obszaru funkcjonalnego nasuwają się następujące wnioski. Korzystne położenie geograficzne - blisko aglomeracji lubelskiej i wschodniej granicy (ok. 70 km od przejść granicznych), czyste i ciekawe środowisko urozmaicone malowniczymi krajobrazami, dolina rzeki Wieprz w połączeniu z bogactwem dziedzictwa kulturowego – w tym zasoby kultury szlacheckiej oraz niekwestionowalne związki z obszarem Jana Sobieskiego i jego rodziny - stwarzają możliwości do rozwoju różnych segmentów turystyki opartej na idei zrównoważonego rozwoju. Obszar funkcjonalny ma znakomite predyspozycje do rozwoju:

- [**turystyki zrównoważonej**, która polega na takim korzystaniu z zasobów materialnych i niematerialnych środowiska, aby została zachowana równowaga w sferze ekonomicznej, społecznej, ekologicznej i przestrzennej. Najważniejszym rezultatem rozwoju turystyki zrównoważonej jest wzrost poziomu i jakości życia ludzi, zarówno mieszkańców regionów recepcji turystycznej, jak i samych turystów.
- [**ekoturystyki** - to ekologicznie odpowiedzialne podróżowanie i zwiedzanie stosunkowo niezmiennych przez cywilizację obszarów przyrodniczych, w celu czerpania zadowolenia i korzystania z bogactw natury (a także z wszelkich towarzyszących jej wartości kulturowych - zarówno przeszłych, jak i teraźniejszych). Jest to forma turystyki zrównoważonej, która z tej szerokiej koncepcji rozwoju turystyki wyróżnia się tym, że aktywnie przyczynia się do ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, angażuje lokalne społeczności w planowanie i rozwój, przyczyniając się do ich dobrobytu, oraz jest skierowana do turystów indywidualnych i podróżujących w małych grupach.
- [**turystyki kulturowej** - podróżowanie w celu poznawania miejsc, przedmiotów kultury materialnej i duchowej oraz działań, które w sposób autentyczny przedstawiają historię oraz wartości kulturowe, zarówno przeszłe, jak i teraźniejsze. Ta forma turystyki obejmuje zwiedzanie miejsc historycznych i archeologicznych, poznawanie lokalnych tradycji i zwyczajów, udział w imprezach kulturalnych, a także poznawanie dziedzictwa przemysłowego.
- [**turystyki wiejskiej** - trzon turystyki stanowi społeczność lokalna. Turystyka wiejska determinowana jest walorami danej okolicy, jej dziedzictwa i kultury, wiejskich zajęć i życia na wsi, a turyści wybierający wiejski typ wakacji poszukują wartościowej i autentycznej interakcji ze środowiskiem wiejskim i lokalną społecznością.
- [**agroturystyki** - rozwija się w oparciu o pobyty u rodzin wiejskich prowadzących gospodarstwa rolne oraz zróżnicowane możliwości rekreacji w oparciu o zasoby gospodarstw chłopskich i specyficzne walory obszarów rolniczych. Poprzez unikalne połączenie rolnictwa z turystyką, agroturystyka skutecznie konkuruje z bogactwem ofert wypoczynku dostępnych na rynku turystycznym

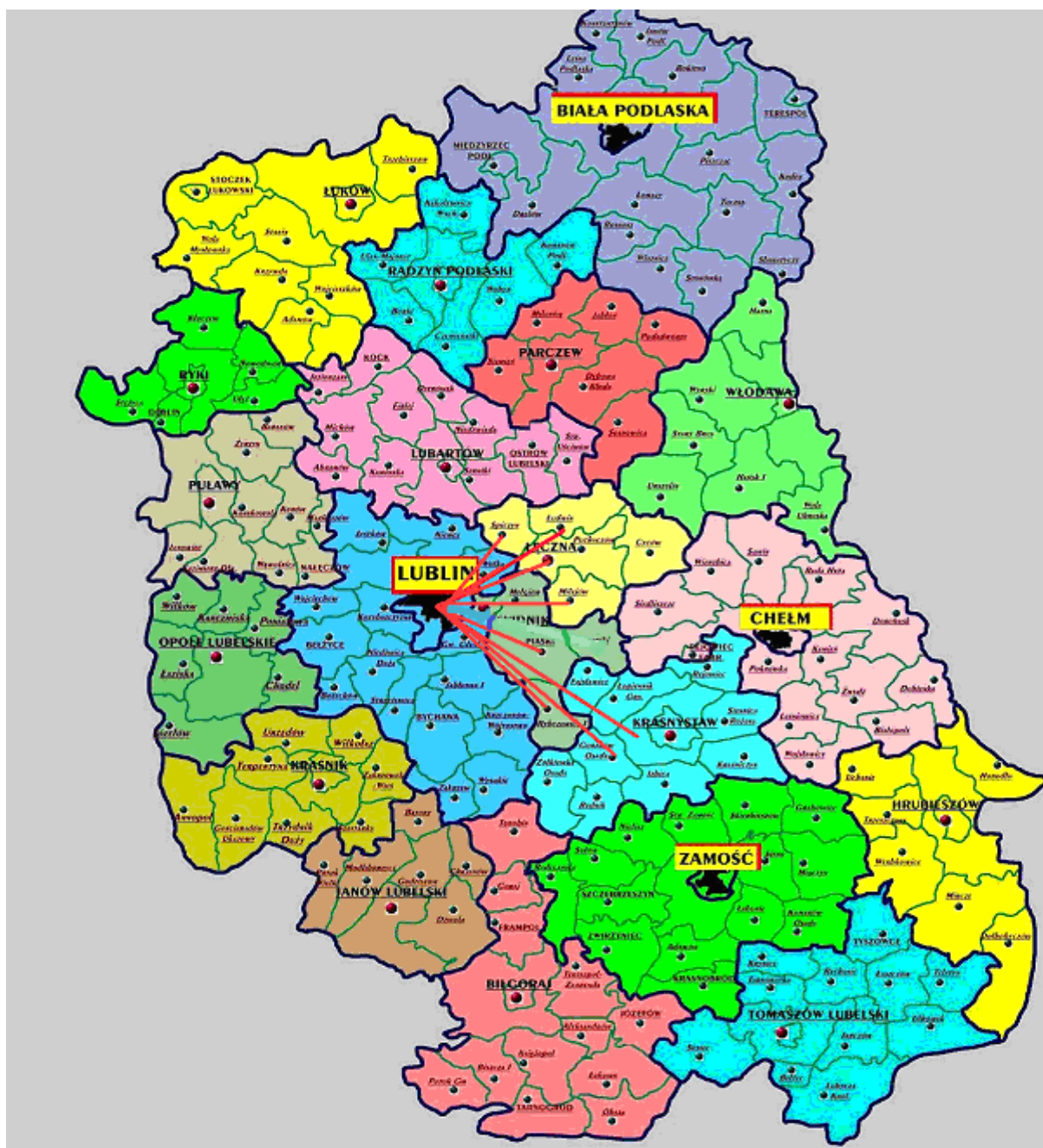
„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- [**turystyki aktywnej** - do uprawiania turystyki aktywnej (pieszej, rowerowej) zachęca ukształtowanie terenu oraz piękne krajobrazy. Obszar daje także wiele możliwości aktywnego wypoczynku dla miłośników zbierania runa leśnego (lasy są, bowiem bogate w grzyby i owoce runa) oraz wędkarzy (liczne stawy rybne oraz rzeki bogate w ryby).
- [**turystyki wodnej** - idealne warunki do uprawiania tego rodzaju turystyki na obszarze zapewnia rzeka Wieprz oraz liczne jeziora w gminie Ludwin, które są doskonałymi akwenami do żeglowania.

Obecnie w podregionie brakuje oferty zintegrowanej zawierającej elementy zbudowane w oparciu o walory wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego. Brakuje wyrazistych produktów turystycznych, atrakcji czyniących obszar niepowtarzalny. Część gmin: Mełgiew oraz Wólka, Ludwin tworzących obszar funkcjonalny znajdują się w obszarze oddziaływania Lublina - silnego ośrodka ekonomicznego, administracyjnego uniwersyteckiego, kulturalnego oraz Świdnika ze względu na funkcjonowanie fabryki WSK PZL Świdnik.

Potencjał gospodarczy tworzony jest przez wzajemne uzupełnianie się potencjałów trzech miast oddziaływujących na pozostały obszar tj. miasta Krasnystaw, Łęczna oraz położonego między nimi miasteczka Piaski. Ryc. 16 Odległość gmin obszaru funkcjonalnego od Lublina

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania na podstawie zasobów Internetu.

Teren gmin pod względem sieci osadniczej jest zróżnicowany. W układzie przestrzennym obszaru występują zarówno zwarte jak i rozproszone formy osadnictwa. Dominuje zabudowa wiejska jednorodzinna z przewagą zabudowy zwartej. Cechą charakterystyczną gmin jest skupienie zabudowy wzdłuż rzek oraz wzdłuż traktów komunikacyjnych, co wpłynęło na ukształtowanie się pasmowego układu jednostek osadniczych.

Centrami rozwoju lokalnego są przede wszystkim miejscowości, gdzie siedzibę mają urzędy gmin. Rozwojowi osadnictwa i rzemiosła sprzyjał handel, szczególnie nasilony w miejscach krzyżowania się ważnych traktów komunikacyjnych. Przez wiele stuleci głównym ośrodkiem

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

tego regionu były miejscowości Łęczna i Piaski słynące na całą Ziemię Lubelską z tradycji targów końskich. Rozwojowi osadnictwa i kultury sprzyjały liczne pałace, zespoły dworskie i folwarczne oraz obiekty sakralne. Wiele miejscowości wiejskich zachowało swój historyczny wygląd, ale wymaga podjęcia działań rewitalizacyjnych.

Według danych statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny na obszarze funkcjonalnym zarejestrowanych w 2013 r. było łącznie 6449 podmiotów gospodarki narodowej i taką też liczbę przyjmujemy do dalszych analiz. Zdecydowaną większość tych podmiotów stanowią jednostki prywatne, które stanowią 95% ogółu. W sektorze publicznym zarejestrowano 311 podmiotów. Pod względem formy prawnej najwięcej podmiotów prowadzona jest przez osoby fizyczne.

Tabela 26 Podmioty gospodarki obszaru funkcjonalnego w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Podmioty gospodarki – ogółem	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Spółdzielnie
Gmina Krasnystaw	93	1569	1662	1270	16
Miasto Krasnystaw	17	366	383	306	3
Gmina Gorzków	6	126	132	104	3
Miasto Łęczna	54	1263	1317	1012	8
Gmina Ludwin	20	193	213	146	1
Gmina Milejów	30	405	435	328	4
Gmina Spiczyn	30	307	337	240	6
Gmina Wólka	16	878	894	749	3
Gmina Mełgiew	15	681	696	555	1
Miasto Piaski	17	232	249	185	4
Gmina Rybczewice	13	118	131	87	2

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W ciągu ostatnich lat zauważalną tendencją rozwoju gospodarczego na terenie gmin jest zwiększona aktywność przedsiębiorców w zakresie turystyki. Powstają obiekty noclegowe oraz nowe kwatery agroturystyczne. Specyfikę obszaru funkcjonalnego w sferze gospodarczej tworzą

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

przedsiębiorstwa i firmy produkujące wysokiej jakości produkty znane w regionie i kraju: Do najbardziej znanych firm na obszarze należą: Cukrownia Krasnystaw S.A., OSM Krasnystaw, Filia Herbapol - Lublin SA , Fructo - Maj sp. z o.o. w Granicach - Zakład w Milejowie, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska OSM Piaski.

Większość mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą zajmuje się usługami, handlem i gastronomią.

Struktura gruntów na danym obszarze dostarcza podstawowych informacji na temat możliwości wykorzystania obszaru zarówno na rzecz rozwoju turystyki jak OZE przede wszystkim jednak jako bazę dla rozwoju przetwórstwa.

Tabela 27 Struktura gruntów

Jednostka terytorialna	Użytki rolne w %	Lasy i grunty leśne %
Gmina Gorzków	85	10
Gmina Krasnystaw	71	18
Miasto Krasnystaw	76	10
Miasto Łęczna	82	4
Gmina Ludwin	70	14
Gmina Melgiew	77	15
Gmina Milejów	77	14
Gmina Piaski	84	16
Gmina Rybczewice	86	10
Gmina Spiczyn	77	20
Gmina Wólka	77	14

Źródło: OF Szlak JIIS- opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Województwo Lubelski: podregiony, powiaty, gminy, Lublin 2012.

Jak można zauważyć cechą wspólną gmin obszaru funkcjonalnego jest duży udział użytków rolnych. Zalesienie obszaru jest stosunkowo niewielkie, najwięcej lasów występuje w gminie Spiczyn. Korzystne położenie geograficzne, dobra gleba oraz warunki klimatyczne tworzą dogodne warunki do rozwoju sektora rolno - spożywczego.

Spójność obszaru wyznacza duży udział produkcji rolnej. Na terenie gmin uprawiane są rośliny przemysłowe takie jak: chmiel, rzepak, tytoń, len, zioła, owoce, warzywa. Występują liczne plantacje ziół, których uprawia najwięcej w województwie. Najbardziej zauważalna specjalizacja w zakresie upraw ziół występuje w gminie Łęczna. W związku z tym obszar nazywany jest często „zielarskim zagłębieniem”.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Krasnystaw z kolei znana jest z produkcji głównie chmielu, którego uprawia się najwięcej w województwie. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego na obszarze funkcjonalnym.

Miasto Krasnystaw ma charakter rolniczo - przemysłowy, z przewagą przemysłu spożywczo - przetwórczego. W mieście funkcjonuje kilka dużych przedsiębiorstw. Są to: Cersanit IV Sp. z o.o., specjalizujący się w produkcji ceramicznych wyrobów sanitarnych, Energoremont Przedsiębiorstwo Wdrażania Nowych Technologii Remontowych Sp. z o. Znaczącą rolę dla miasta spełniają zakłady położone w sąsiedniej gminie. Cukrownia „Krasnystaw” S.A. wchodzi w skład grupy kapitałowej Krajowej Spółki Cukrowej S.A. z siedzibą w Toruniu.

Produkcja zwierzęca to przede wszystkim produkcja mleka i produkcja wieprzowiny. Ważnym elementem (szczególnie w gminach: Piaski i Rybczewice ze względu na dużą ilość sadów) jest hodowla pszczoł i produkcja miodu.

Inspiracją dla rozwój podregionu może być produkcja dawnych, zapomnianych odmian roślin i zwierząt. Jedną z takich roślin jest soczewica jadalna, która dawnej uprawiana była w Dolinie Wieprza. Soczewica znana ludzkości już w epoce brązu była uprawiana przez Greków, Rzymian i Żydów.

Jest obecna w tradycyjnej kuchni lubelskiej pod postacią pierogów, pasztetów itp. Z soczewicy wyrabia się mąkę, jak również jest uprawiana jako roślina pastewna na nasiona, zielonkę, siano i słomę.

Obszar funkcjonalny położony jest we wschodniej części województwa lubelskiego, które boryka się z problemem deficytu energetycznego. Zapotrzebowanie na energię elektryczną w województwie jest prawie trzykrotnie większe, niż są w stanie zapewnić moce siłowni energetycznych Lubelszczyzny (oparte głównie na spalaniu węgla) dostarczające do sieci przesyłowych średniorocznie ok. 430 MW mocy. Stąd też Lubelszczyzna jest w znacznej mierze importerem energii z innych województw.³

Problemem województwa jest także stan techniczny sieci i urządzeń do transformacji średniego napięcia. Układy sieci szczególnie na obszarach wiejskich oparte są głównie na liniach napowietrznych ze stacjami transformatorowymi słupowymi.

Na obszarach o znacznym rozproszeniu zabudowy i odbiorców linie te są bardzo rozległe, w związku z czym występują problemy z utrzymaniem parametrów technicznych (dość częste są znaczne spadki napięcia). Na obszarze wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego wytypowano linie energetyczne, które kwalifikują się do modernizacji i przebudowy.

³ prof. dr hab. inż. Jan Marian Olchowik, Perspektywy odnawialnej elektroenergetyki Lubelszczyzny.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Tabela 28 Planowane inwestycje w zakresie sieci średniego i niskiego napięcia

Gmina	Zakres rzeczowy
Łęczna	Budowa i przebudowa linii napowietrznych SN i nN, budowa i przebudowa stacji transformat., przyłączenie odbiorców w miejsc.: Łęczna, Nowogród, Trębaczów, Dominów
Ludwin	Rozbudowa linii kablowych i napow. SNinN, budowa stacji transformat., przył. odbiorców w miejsc.: Rozplucie, Piaseczno, Rozplucie Drugie
Mełgiew	Budowa i przebudowa linii napowietrznych SN i nN, budowa stacji transformat., przył. odbiorców w miejsc.: Dominów, Franciszków, Minkowice, Jacków, Józefów, Krępiec, Mełgiew, Podzamcze, Minkowice
Milejów	Budowa i przebudowa linii napowietrznych SN i nN, budowa i przebudowa stacji transformat., przyłączenie nowych odbiorców w miejsc.: Jaszczów, Kajetanówka, Klarów, Milejów, Łańcuchów
Piaski	Budowa i przebudowa linii napowietrznych SN i nN, budowa i przebudowa stacji transformat., przyłączenie odbiorców w miejsc.: Siedliszczki, Brzezice, Piaski, Wierzchowiska, Wola Piasecka
Rybczewice	Budowa i przeb. linii napowietrznych SN i nN, budowa i przebudowa tacji: Stryjno Kol., Zygmuntów
Wólka	Budowa i przeb. linii napowietrznych SN i nN, budowa i przeb. stacji transformat., przyłączenie odbiorców w miejsc.: Biskupice, Łaszczów, Rudnik, Świdnik Duży, Turka
Spiczyn	Budowa linii napow. SN i nN, budowa stacji transformat., przyłączenie odbiorców w miejsc.:
Krasnystaw	Bud. linii 110 kV 5,5 km, stacja 110/15 kV, linie SN i nN, stacje transf. w miejsc.: Krasnystaw, Siennica Nadolna, Wincentów
Miasto Krasnystaw	Budowa linii SN Krasnystaw – Łopiennik – Rejowiec
Gorzków	Linia nN w miejsc. Widniówka

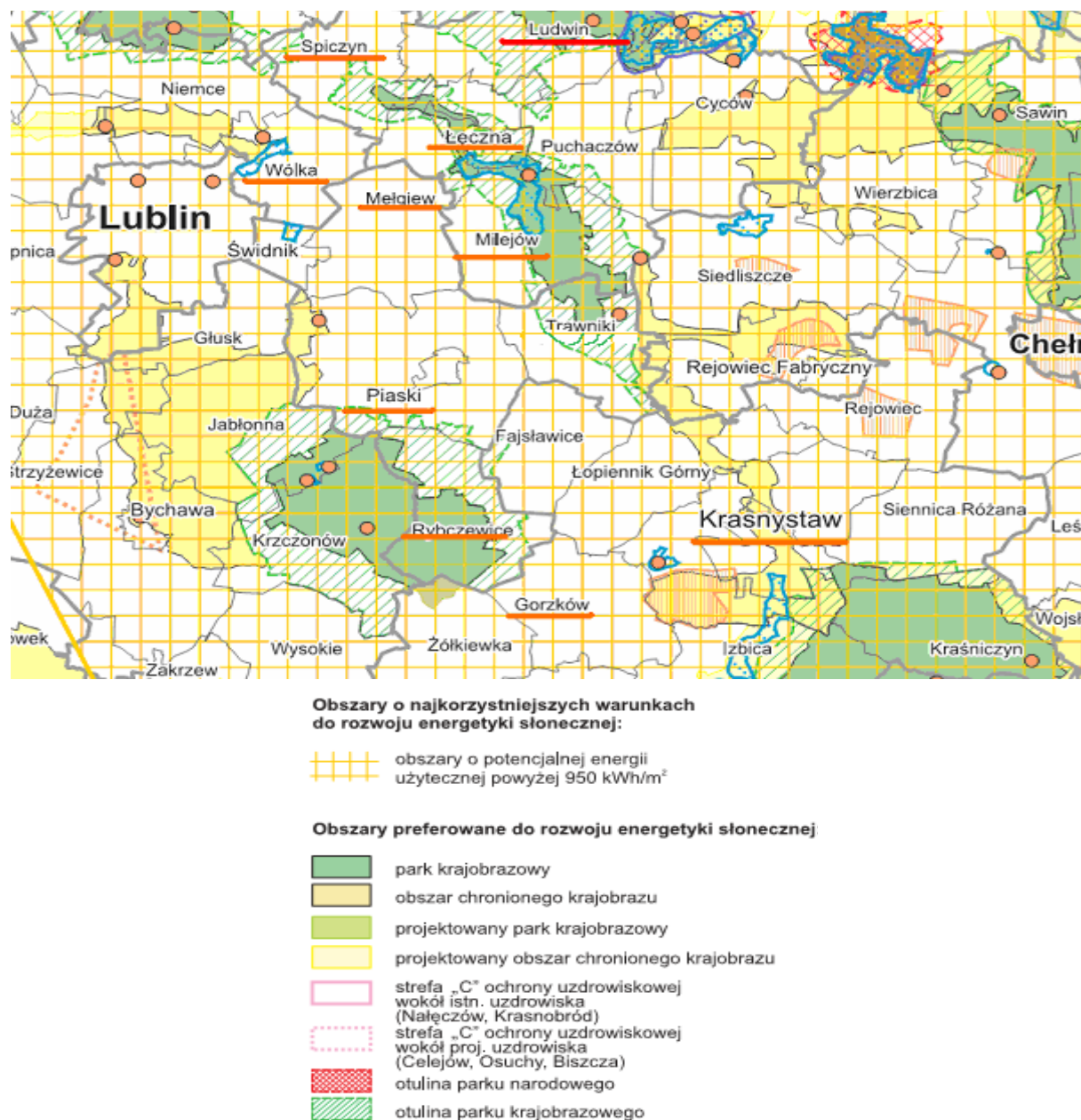
Źródło: Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii

Biorąc pod uwagę przyrost liczby mieszkańców, rozwój przedsiębiorczości, szczególnie w gminach podmiejskich obszaru funkcjonalnego: Wólka, Mełgiew, Łęczna, Milejów, Piaski, konieczne jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego poprzez wspieranie przez władze samorządowe polityki rozwoju OZE, która może przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego gmin.

Obszar funkcjonalny posiada bogate zasoby odnawialnych źródeł energii i jest predysponowany do rozwoju OZE bazujących na wykorzystaniu energii słońca, energii wody, energii wiatru oraz biomasy.

Podregion posiada doskonałe warunki solarne dla pozyskania energii słonecznej ze względu na swoje położenie: uśonecznienie i natężenie promieniowania słonecznego.

Ryc. 17 Uwarunkowania i kierunki energetyki słonecznej

Źródło: Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii

Suma usłonecznienia rzeczywistego na Lubelszczyźnie kształtuje się na poziomie 1500 - 17000h/rok. Cały obszar województwa lubelskiego zaliczony został do rejonu II pod względem możliwości wykorzystania energii słonecznej.

W opisywanym obszarze roczne sumy promieniowania słonecznego kształtują się na poziomie 950 - 1020. Preferowaną formą wykorzystania energetyki słonecznej jest instalacja kolektorów słonecznych ze względu na brak kolizji małych instalacji słonecznych z walorami przyrodniczo - krajobrazowymi obszaru funkcjonalnego.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Wykorzystanie zasobów wodnych obszaru oparte może być głównie o zasoby energetyczne Wieprza, przy uwzględnieniu przepływów większych niż 20, wynoszą 131 GWh/rok.

Dogodne warunki do powstania elektrowni wodnych znajdują się w gminie: Krasnystaw, Piaski, Łęczna. Obecnie energetyka wodna na obszarze funkcjonalnym ma charakter marginalny.

Tabela 29 Planowane budowle piętrzące się w zlewni Wieprza (Z-III) możliwe do wykorzystania energetycznego

Gmina	Miejscowość	Rzeka wyższego rzędu	Rzeka bezpośrednia	Wysokość piętrzenia [M]	Potencjalna moc MEW[KW]
Piaski	Piaski	Wieprz	Giełczew	2,40	17,3
Krasnystaw	Biała	Wieprz	Żółkiewka	0,70	15
Łęczna	Stara Wieś	Wieprz	Świnka	2	14
Piaski	Siedliszczki, Struża	Wieprz	Giełczew	2	19

Źródło: Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii

Do obszarów o najlepszych warunkach rozwoju energetyki wiatrowej należą tereny gmin: Mełgiew, Milejów, Spiczyn, Wólka, Łęczna. Zasoby wiatrów na wysokości 30 m sięgają 110 KW/rok stwarzają odpowiednie warunki do inwestowania w farmy wiatrowe.

Na obecnym etapie rozpoznania zasobów wód geotermalnych za obszary perspektywiczne dla rozwoju energetyki geotermalnej uznaje się następujące gminy: Piaski, Rybczewice i Krasnystaw, miasto Krasnystaw.

Na terenie podregionu znajdują się duże zasoby biomasy, którą można wykorzystać do celów energetycznych np. w gminie Krasnystaw, Ludwin nadwyżki słomy. Obecnie w gminie Mełgiew, funkcjonują kotłownie opalane słomą. W gminie Krasnystaw istnieją potencjalne możliwości wykorzystania biogazu wysypiskowego ze składowisk komunalnych.

Do biomasy pozyskiwanej z rolnictwa na cele energetyczne zalicza się m.in. biomasę pozyskiwaną z trwałych użytków zielonych i celowych upraw roślin na cele energetyczne. W związku z tym przed rolnictwem na obszarze funkcjonalnym otwiera się szansa rozwoju nowego kierunku, tj. uprawy specjalnych gatunków roślin na cele energetyczne.

Może to przyspieszyć rozwój społeczno - gospodarczy obszarów wiejskich poprzez: stworzenie nowych miejsc pracy w rolnictwie oraz w przemyśle wytwarzającym urządzenia i produkującym energię.

Charakterystyka ilościowa w podziale na poszczególne JST z OF Szlaku JIIIS

Gmina Wólka (powiat Lublin)

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W gminie Wólka działa 28 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 14 wpisanych do rejestru KRS (3 fundacje [jedna z nich jest oddziałem zamiejscowym fundacji z Lublina], 2 kółka rolnicze, 9 stowarzyszeń [w tym 1 sportowe, 5 OSP, 3 inne]), a także: 8 zwykłych stowarzyszeń sportowych, 1 zwykłe stowarzyszenie, 5 parafii rzymskokatolickich. Jednocześnie mieszka tu 10 595 mieszkańców (stat.gov.pl), tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 13,21 (liczba zarejestrowanych w KRS organizacji pozarządowych * [10 000 osób]/liczba mieszkańców).

Gmina Spiczyn (powiat Łęczna)

W gminie Spiczyn działa 23 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 18 wpisanych do KRS (2 fundacje, 1 kółko rolnicze, 15 stowarzyszeń [w tym 8 OSP oraz 1 oddział zamiejscowy stowarzyszenia spoza obszaru], a także 1 koło gospodyń wiejskich oraz 4 parafie [w tym 3 kościoła rzymskokatolickiego i 1 kościoła mariawitów]. Jednocześnie mieszka tu 5 544 osoby, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 32,47 (liczba zarejestrowanych w KRS organizacji pozarządowych * [10 000 osób/liczba mieszkańców]).

Gmina Rybczewice (powiat Świdnik)

W gminie Rybczewice działa 24 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 16 wpisanych do rejestru KRS (1 fundacja, 4 kółka rolnicze, 11 stowarzyszeń [w tym, 9 Ochotniczych Straży Pożarnych]) oraz 3 stowarzyszenia zwykłe sportowe, 2 Koła Gospodyń Wiejskich, 1 stowarzyszenie zwykłe oraz 2 parafie kościoła rzymskokatolickiego. Jednocześnie mieszka tu 3 648 osób, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 43,86.

Gmina Mełgiew (powiat Świdnik)

W gminie Mełgiew działa 21 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 16 wpisanych do KRS (1 fundacja, 3 kółka rolnicze, 2 związki zawodowe, 1 zrzeszenie producentów, 9 stowarzyszeń [w tym 4 OSP, 1 stowarzyszenie sportowe], a także 3 stowarzyszenia sportowe w rejestrze stowarzyszeń zwykłych i 1 stowarzyszenie sportowe katolickie, 1 parafia rzymskokatolicka. Jednocześnie mieszka tu 10 095 osób, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 14,55.

Gmina Piaski (powiat Świdnik)

W gminie Piaski działa 47 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 38 zarejestrowane w KRS (3 fundacje, 1 zrzeszenie producentów owoców, 1 związek zawodowy, 32 stowarzyszeń [w tym 13 OSP, 2 kluby sportowe], w tym 2 będące oddziałami zamiejscowymi, a także 14 innych organizacji pozarządowych [2 uczniowskie kluby sportowe z rejestru stowarzyszeń w starostwie powiatowym – stowarzyszenia zwykłe, 6 kół gospodyń wiejskich, 1 oddział izby rzemieślniczej, 1 spółdzielnia socjalna, 3 parafie kościoła rzymskokatolickiego, 1 stowarzyszenie zwykłe. Jednocześnie mieszka tu 10 731 osób, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 35,41.

Gmina Gorzków (powiat Krasnystaw)

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W gminie Gorzków działa 10 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 6 wpisanych do KRS (1 zrzeszenie producentów, 5 stowarzyszeń) oraz 1 klub sportowy, 1 OSP wpisane do rejestru stowarzyszeń zwykłych, 2 parafie [1 kościoła rzymskokatolickiego, 1 kościoła polskokatolickiego]. Jednocześnie mieszka tu 3 763 osób, tj. ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu średnio 15,94.

Gmina Ludwin (powiat Łęczna)

W gminie Ludwin działa 23 jednostki mające status organizacji pozarządowej, w tym 14 wpisanych jest do KRS (7 OSP, 2 stowarzyszenia kultury fizycznej, 2 kółka rolnicze, 3 stowarzyszenia innego typu), a także 4 stowarzyszenia zwykłe kultury fizycznej (zarejestrowane w starostwie powiatowym), 1 inne stowarzyszenie zwykłe, 4 parafie [3 parafie rzymskokatolickie i 1 parafia autokefalicznego kościoła prawosławnego]. Jednocześnie mieszka tu 5 232 osób, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 26,76.

Gmina Milejów (powiat Łęczna)

W gminie Milejów działa 31 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 20 wpisanych do KRS (2 stowarzyszenia kultury fizycznej, 1 związek zawodowy, 1 fundacja, 8 Ochotniczych Straży Pożarnych, 1 grup producentcka, 7 stowarzyszeń), a także 3 zwykłe stowarzyszenia i 3 kluby sportowe (zarejestrowanych w rejestrze starostwa powiatowego) oraz 3 parafie rzymskokatolickie i 2 KGW. Jednocześnie w terenie miejskim Łęcznej mieszka 9 382 mieszkańców, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 21,32.

Gmina Łęczna (powiat Łęczna)

Na terenie wiejskim miasta i gminy Łęczna działa 18 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 15 wpisanych do systemu KRS (7 Ochotniczych Straży Pożarnych, 2 kółka rolnicze, 1 zrzeszenie producentów owoców, 5 innych stowarzyszeń), a także 1 zwykłe stowarzyszenie kultury fizycznej, 1 zwykłe stowarzyszenie (zarejestrowane w rejestrze starostwa powiatowego), 1 parafia kościoła rzymskokatolickiego. Jednocześnie mieszka tu 4 028 osób, tj. średnia liczna NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 37,24.

Miasto Łęczna (powiat Łęczna)

W mieście Łęczna działa 59 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 39 wpisanych do KRS (8 stowarzyszeń kultury fizycznej, 3 związki zawodowe, 1 fundacja, 1 Ochotnicza Straż Pożarna, 1 zrzeszenie producentów, 1 związek rolników, 24 stowarzyszenia), a także 5 zwykłych stowarzyszeń kultury fizycznej i 11 innych stowarzyszeń zwykłych (zarejestrowanych w rejestrze starostwa powiatowego), 4 parafie [1 kościoła wiary chrześcijan ewangelicznej, 3 rzymskokatolickie]. Jednocześnie w terenie miejskim Łęcznej mieszka 20 414 mieszkańców, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 19,10.

Miasto Krasnystaw (powiat Krasnystaw)

W mieście Krasnystaw działa 77 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 63 wpisanych do KRS (2 stowarzyszeń kultury fizycznej, 10 związków zawodowych, 5 fundacji, 1 Ochotnicza Straż Pożarna, 4 grupy producenckie, 1 cech rzemiosł, 40

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

stowarzyszeń), a także 11 zwykłych stowarzyszeń (zarejestrowanych w rejestrze starostwa powiatowego) oraz 3 parafie rzymskokatolickie. Jednocześnie w terenie miejskim Łęcznej mieszka 19 690 mieszkańców, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 31,99.

Gmina Krasnystaw (powiat Krasnystaw)

W gminie Krasnystaw działa 35 jednostek posiadających status organizacji pozarządowej, w tym 13 wpisanych do KRS (1 stowarzyszenie kultury fizycznej, 4 związki zawodowe, 7 Ochotniczych Straży Pożarna, 1 stowarzyszenie), a także 4 zwykłe stowarzyszenia (zarejestrowane w rejestrze starostwa powiatowego) 4 parafie rzymskokatolickie oraz 14 Kół Gospodyń Wiejskich. Jednocześnie w terenie miejskim Łęcznej mieszka 8 952 mieszkańców, tj. średnia ilość NGO na 10 tys mieszkańców wynosi tu 14,52.

Nasylenie podmiotów gospodarczych w obszarze funkcjonalnym Szlaku JIIIS w województwie lubelskim jest niższe niż dla całości województwa. Aktywność gospodarcza subregionu jest generalnie obszarem o działalności gospodarczej poniżej średniej wojewódzkiej, co zaobserwować można analizując wskaźniki dotyczące ilości podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON.

Tabela 30 Podmioty gospodarki narodowej ogółem w rejestrze REGON w latach 2007- 2013

Nazwa Jednostki	Podmioty gospodarki narodowej ogółem						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Gorzków	110	104	108	120	119	125	132
Gmina Krasnystaw	322	342	352	342	353	365	383
Gmina Ludwin	171	178	186	192	207	213	213
Gmina Łączna	1402	1410	1467	1548	1545	1544	1527
Gmina Mełgiew	515	561	582	616	623	642	696
Gmina Milejów	331	345	364	390	411	429	435
Gmina Piaski	573	567	601	634	637	656	671
Gmina Rybczewice	104	109	103	118	118	121	131
Gmina Spiczyn	259	266	278	293	308	325	337
Gmina Wólka	539	586	649	725	790	831	894
Krasnystaw	1538	1533	1581	1638	1566	1610	1662
OF Szlaku JIIIS	5 864	6 001	6 271	6 616	6 677	6 861	7 081
Woj. Lubelskie	151 514	154 595	156 180	164 076	162 095	166 027	169 762

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na rosnącą liczbę podmiotów gospodarki narodowej w OF Szlaku JIIIS. W 2007 r. było tu 5 864 podmiotów gospodarczych, w 2011 6 677 natomiast w 2013 było ich 7 081, tj. nastąpił wzrost o 1217 firm, tj. o 20 % wartości z 2007 r.

W 2012 roku średnia liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys mieszkańców dla województwa lubelskiego wynosiła 1217. W 2011 średnia ta była niższa i wynosiła 746, natomiast w 2011 średnia liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys ludności dla województwa wynosiła 574. Dla OF Szlaku JIIIS w tym samym okresie otrzymujemy wskaźniki niższe, tj. 589 i 402 odpowiednio. Wobec powyższego poziom przedsiębiorczości w analizowanym obszarze jest niższy niż średnia wojewódzka (w zakresie ilości firm jest to średnia wartość mniejsza o 21,05%, zaś w odniesieniu do firm prowadzonych przez osoby fizyczne jest to wartość mniejsza o 29,97%).

Jednocześnie rozmieszczenie firm w obszarze nie jest równomierne. Ze względu na rozbieżności między nimi obszar można podzielić na trzy podkategorie, a mianowicie:

- [obszary miejskie, w których co do zasady średnia ilość podmiotów gospodarki narodowej przewyższa średnią wojewódzką (obszar miasta Krasnystaw, łączna oraz terenu miejskiego gminy miejsko-wiejskiej Piaski),
- [obszary przejściowe (gminy Mełgiew, oraz Wólka posiadające w dużej mierze charakter miejski), w których średnia jest podobna dla wojewódzkiej,
- [obszary wiejskie, w których nasycenie przedsiębiorczości jest znacznie poniżej średniej wojewódzkiej.

Najwyższe wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dotyczą obszaru miejskiego gminy miejsko – wiejskiej Piaski (918 – średnia ilość podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys mieszkańców oraz 686 – średnia ilość osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys ludności).

Najniższe natomiast wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości związane są z gminami Gorzków oraz Rybczewice (316 - średnia ilość podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys mieszkańców w gminie Gorzków oraz 217 w gminie Rybczewice).

Tabela 31 Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON na 10 tys mieszkańców w 2011 r.

Obszar	Wskaźnik podmiotów gospodarczych na 10 tys mieszkańców	
	Podmioty wpisane do rejestru REGON	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
Gmina Gorzków	335	260
Gmina Krasnystaw	394	312
Gmina Ludwin	396	273
Gmina Łączna	632	498

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

obszar miejski	658	517
obszar wiejski	501	405
Gmina Mełgiew	688	543
Gmina Milejów	438	328
Gmina Piaski	594	460
obszar miejski	918	686
obszar wiejski	444	387
Gmina Rybczewice	323	217
Gmina Spiczyn	556	400
Gmina wólka	746	627
Krasnystaw	795	603
OF Szlaku JIIIS	589	402
Woj. Lubelskie	746	574

Źródło: OF Szlak JIIIS- opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych.

W 2011 roku zgodnie z rejestrem REGON w obszarze funkcjonalnym Szlaku JIIIS działało 7 087 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 344 reprezentantów sektora publicznego i 6 743 sektora prywatnego. Wśród nich 922 spółek (w tym 403 handlowych i 519 cywilnych), 72 spółdzielnie oraz 7 184 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

W obszarze województwa lubelskiego w 2013 roku funkcjonowało 169 762 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 163 918 stanowiło sektor prywatny. Sektor publiczny liczył natomiast 5 844 podmiotów czyli niewiele ponad 3% całości struktury. Wart zauważenia jest lekko wzrostowy wskaźnik ilości podmiotów publicznych oraz nieco bardziej wzrostowy wskaźnik ilości podmiotów prywatnych, który nie załamał się w 2011 roku, jak miało to miejsce w odniesieniu do całości województwa.

Tabela 32 Ilość podmiotów gospodarczych w latach 2007- 2013 w obrębie sektora publicznego

Nazwa Jednostki	Sektor publiczny ogółem						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Gorzków	10	9	9	8	8	8	6
Gmina Krasnystaw	92	87	88	90	91	91	93
Gmina Ludwin	20	18	19	19	19	20	20
Gmina Łączna	51	54	55	53	54	54	54
Gmina Mełgiew	13	14	14	14	14	14	15

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Milejów	29	28	28	29	29	30	30
Gmina Piaski	28	26	27	27	27	25	25
Gmina Rybczewice	11	12	12	12	12	12	13
Gmina Spiczyn	27	27	29	31	32	32	30
Gmina Wólka	14	13	13	13	13	13	16
Krasnystaw	18	18	18	18	18	17	17
OF Szlaku JIIS	313	306	312	314	317	316	319
Woj. Lubelskie	151 514	154 595	156 180	164 076	162 095	166 027	169 762

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

Tabela 33 Ilość podmiotów gospodarczych w latach 2007-2013 w obrębie sektora prywatnego

Nazwa Jednostki	Sektor prywatny ogółem						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Gorzków	100	95	99	112	111	117	126
Gmina Krasnystaw	1450	1446	1493	1548	1475	1519	1569
Gmina Ludwin	151	160	167	173	188	193	193
Gmina Łączna	1351	1356	1412	1495	1491	1490	1473
Gmina Mełgiew	502	547	568	602	609	628	681
Gmina Milejów	302	317	336	361	382	399	405
Gmina Piaski	545	541	574	607	610	631	646
Gmina Rybczewice	93	97	91	106	106	109	118
Gmina Spiczyn	232	239	249	262	276	293	307
Gmina Wólka	525	573	636	712	777	818	878
Krasnystaw	304	324	334	356	335	348	366
OF Szlaku JIIS	2655	5695	5959	6334	6360	6545	6762
Woj. Lubelskie	145 353	148 894	150 453	158 349	156 369	160 129	163 918

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W 2011 r. na 7087 podmiotów gospodarczych OF Szlaku JIIS, aż 94,55% (6701 podmiotów) zatrudniało od 0 do 9 pracowników. Mikroprzedsiębiorstwa dominują również w skali całego województwa. Ich udział procentowy kształtował się na poziomie 95,1%, a więc był nieznacznie wyższy niż w analizowanym obszarze. Natomiast w odniesieniu do ilości małych przedsiębiorstw dane z OF szlaku JIIS wskazują na nieco wyższe wskaźniki niż średnia wojewódzka, tj.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

stanowią Małe przedsiębiorstwa stanowią 4,74% wszystkich tutejszych podmiotów gospodarczych, wobec 4,03% tj. wskaźnika w tym względzie dla województwa lubelskiego.

Tabela 34 Struktura ilości podmiotów gospodarczych wg. poziomów zatrudnienia w 2011 r.

Obszar	0-9	10- 49	50- 249	250-999	Razem
Gmina Gorzków	114	5	0	0	119
Krasnystaw	1446	98	18	4	1566
Gmina Ludwin	195	9	3	0	207
Gmina Łęczna	1475	57	12	1	1454
W tym obszar miejski	1281	50	11	1	1343
Gmina Mełgiew	590	32	0	1	623
Gmina Milejów	385	24	1	1	411
Gmina Piaski	602	31	4	0	637
W tym obszar miejski	225	14	3	0	242
Gmina Rybczewice	111	6	1	0	118
Gmina Spiczyn	293	15	0	0	308
Gmina Wólka	766	22	2	0	790
Gmina Krasnystaw	333	19	1	0	353
OF Szlaku JIIIS	6701	336	42	8	7087
Woj. Lubelskie	154257	6534	1153	120	162064

Źródło: OF Szlak JIIIS- opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

Taka a nie inna struktura przedsiębiorstw przekłada się na portfel tutejszych firm, w tym zarówno na przychody jak i na działalność inwestycyjną. Zgodnie z danymi dokumentu: „Inwentaryzacja potencjału gospodarczego Szlaku Jana III Sobieskiego w województwach lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim” (Wólka 2012) przychody przedsiębiorstw gmin Szlaku JIIIS (ujęte wg. Klucza powiatowego) są stabilne i wykazują niewielkie wahania w latach 2008-2010. Nie dotyczy to danych powiatu łużyńskiego, którego wzrost jest znaczny i wynosi 154.5%. We wskazanych latach przychody przedsiębiorstw całego województwa lubelskiego spadły o 1,9%, natomiast jeśli chodzi o badany subregion nastąpił wzrost o 70,49% (choć to głównie zasługa przypisanego Łęcznej).

Warto zwrócić uwagę, że część przychodów tutejszych firm związana jest z pozyskaniem środków zewnętrznych (w tym głównie dotacji bezzwrotnych z programów Unii Europejskiej), i że załamanie się „rynku dotacji” jakie najprawdopodobniej będzie miało miejsce w najbliższych latach (brak co do zasady obecnie środków w teraźniejszej perspektywie finansowej, nie

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

uruchomione programy na działania w perspektywie 2014-2020 i zasadniczo inny system wspierania przedsiębiorczości nowej perspektywy) przełoży się negatywnie na kondycję tutejszych firm. Ponadto nie bez znaczenia będą konsekwencje światowego kryzysu finansowego ostatnich lat, które z opóźnieniem trafiają także do przedsiębiorców OF Szlaku JIIIS. W ostatnich latach np. zauważalnym zjawiskiem, którego nie należy lekceważyć jest fakt, zamykania i zawieszania działalności firm prowadzonych przez osoby prywatne, a takich firm w podregionie jest najwięcej.

Posiadane zasoby zasadniczo rzecz ujmując przekładają się na poziom działalności inwestycyjnej firm z OF Szlaku JIIIS. Ilustracją nakładów są dane powiatowe z powiatów, do których przynależą gminy OF Szlaku JIIIS. Poniższe dane GUS dotyczą wysokości nakładów inwestycyjnych w kolejnych latach na tle województwa lubelskiego na 1 mieszkańca.

Tabela 35 Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w latach 2008- 2010

Jednostka terytorialna	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w złotych		
	2008	2009	2010
Lubelskie	1791	1768	1756
Powiat Krasnostawski	1866	918	845
Powiat Lubelski	790	493	737
Powiat Łęczyński	5087	8989	12947
Powiat Świdnicki	1276	1416	1170

Źródło: inwentaryzacja potencjału gospodarczego Szlaku JIIIS

Struktura przedsiębiorczości w analizowanym obszarze w podziale na sektory PKD 2007 przynosi kolejną wiedzę porównawczą. Okazuje się że w sektorach kluczowych dla rozwoju Szlaku JIIIS liczba podmiotów gospodarczych jest stanowczo zbyt niska. Ze względu na posiadane potencjały OF Szlaku JIIIS jak i ustalone zamierzenia strategiczne oraz działania operacyjne fakt ten stanowi najpoważniejszy problem, z którym należy zmierzyć się w najbliższym czasie. Zobowiązanie to dotyczy w szczególności działów gospodarki związanych z przetwórstwem, energetyką wraz z OZE oraz turystyką opartą na dziedzictwie kulturowym, które to działy ujmowane są w PKD w sektorach C (przetwórstwo) , D (energetyka i OZE), I (turystyka) oraz R (działalność kulturowa). Kolejno należy zająć się także wspieraniem działań przedsiębiorców w następujących sektorach PKD: A (rolnictwo), B (górnictwo), M (działalność innowacyjna).

Tabela 36 Struktura gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja A- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	13	11	14	12
Gmina Gorzków	10	10	9	10

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Krasnystaw	10	10	11	15
Gmina Wólka	14	14	13	11
Gmina Ludwin	1	2	2	3
Gmina Łęczna	13	12	13	13
Gmina Milejów	19	19	22	22
Gmina Spiczyn	20	20	22	22
Gmina Mełgiew	17	18	18	19
Gmina Piaski	21	25	25	28
Gmina Rybczewice	6	7	7	8
Razem OF Szlaku JIIIS	144	148	156	163
Lubelskie	4238	4328	4391	4480

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa lubelskiego sekcja A PKD zajmowała w 2012 r. 2,64% całości firm, zaś w 2013 2,63%. W strukturze podmiotów OF Szlaku JIIIS sekcja A zajmowała 2,30% całości podmiotów gospodarki narodowej. Liczba podmiotów w sekcji A w OF Szlaku JIIIS powoli rośnie, podobnie jak w całym województwie. Wzrost jest jednak stanowczo zbyt powolny, a liczba podmiotów gospodarczych w sekcji zbyt mała biorąc pod uwagę wybitnie rolniczą specyfikę województwa. Należy jednak zwrócić uwagę, że powyższe zestawienie nie uwzględnia danych dotyczących działalności prowadzonej przez rolników, a wobec tego zestawienie z systemu REGON nie uwzględnia ważnej grupy przedsiębiorców. Wobec powyższego zgromadzone dane należy czytać w łączności z informacjami dotyczącymi rolnictwa.

Tabela 37 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja B- Górnictwo i Wydobywanie

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	2	2	3	1
Gmina Gorzków	0	0	0	0
Gmina Krasnystaw	1	1	1	1
Gmina Wólka	2	2	3	2
Gmina Ludwin	1	1	1	1
Gmina Łęczna	6	8	8	9
Gmina Milejów	0	1	1	1
Gmina Spiczyn	4	4	3	4
Gmina Mełgiew	1	0	0	0

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Piaski	3	3	3	3
Gmina Rybczewice	0	0	0	0
Razem OF Szlaku JIIIS	20	22	23	22
Lubelskie	195	211	224	228

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja B zajmowała w 2012 r. jak i w 2013 r. 0,13%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 0,31%, a więc był ponad dwukrotnie wyższy niż średnia wojewódzka. OF Szlaku JIIIS usytuowany jest ponad podziemnymi zasobami węgla kamiennego oraz gazu łupkowego, co przekłada się na wyższą niż średnia wojewódzka ilość firm w tej dziedzinie. Działa tu kopalnia Bogdanka usytuowana w pobliżu miasta Łęczna, posiadająca realne plany rozwojowe, zatrudniająca górników nie tylko z Łęcznej, lecz także np. z Piask i innych miejscowości oddalonych ponad 30 km od kopalni (zakres oddziaływania kopalni to mniej więcej koło o promieniu 40 km). Najwięcej firm sekcji B usytuowanych jest w najbliższym sąsiedztwie kopalni, a więc w gminach Łęczna oraz Spiczyn, najmniejsze zaś w dużym oddaleniu od niej tj, w gminach Krasnystaw, Gorzków, Rybczewice. Biorąc jednak pod uwagę ilość zasobów naturalnych węgla oraz gazu - liczba firm działających w tej dziedzinie jest zbyt mała.

Tabela 38 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja C- Przetwórstwo przemysłowe

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	118	118	122	122
Gmina Gorzków	4	4	3	6
Gmina Krasnystaw	32	29	31	37
Gmina Wólka	55	60	59	68
Gmina Ludwin	24	24	22	22
Gmina Łęczna	119	123	118	122
Gmina Milejów	19	19	26	27
Gmina Spiczyn	23	25	24	27
Gmina Mełgiew	93	95	101	106
Gmina Piaski	82	78	76	72
Gmina Rybczewice	10	10	11	12
Razem OF Szlaku JIIIS	579	585	593	621

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Lubelskie	13166	12952	13351	13570
------------------	-------	-------	-------	-------

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja C zajmowała w 2012 8,04%, zaś w 2013 7,99 %. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 8,77 %, a więc był nieco wyższy niż średnia wojewódzka. Najwięcej firm w tej dziedzinie usytuowanych było w miastach, w tym w Krasnymstawie 122 i Łęcznej 122. Kolejną gminą wybijającą się w tej dziedzinie jest gmina Mełgiew, w której w 2013 r. zarejestrowano 106 takich podmiotów gospodarki narodowej. Przez działalność w tym sektorze rozumie się fizyczne lub chemiczne przetwarzanie surowców, materiałów lub półproduktów, w nowy wyrób. Surowce, materiały lub półprodukty podlegające przetworzeniu w ramach tej Sekcji są więc wynikiem działalności rolnej, leśnej, rybołówstwa, górnictwa lub innej działalności wytwórczej. Istotne zmiany, przeróbki, renowacje i przebudowy są również związane z działalnością wytwórczą, a zatem najistotniejsze w tej sekcji jest przekształcanie surowców i materiałów w nowy sposób.

Biorąc pod uwagę dostępność do surowców i materiałów dziwić może fakt, że w województwie (a w ślad za nim także w OF Szlaku JIIIS) tak mało jest zakładów przemysłowych, wytwórni lub fabryk, natomiast dziwić powinno niezmiernie, że wybitnie rolniczy charakter województwa nie przekłada się na liczbę firm przetwarzających płody rolne, leśne czy rybołówstwa, czyli zajmujących się tzw. produkcją wtórną rolnictwa. Najmniej firm działających w sekcji C PKD usytuowanych jest w terenach gmin Gorzków (6), Rybczewice (12), Ludwin (22), a więc na obszarach wiejskich usytuowanych pomiędzy miastami OF Szlaku JIIIS. Innymi słowy tam gdzie zauważalny jest rolniczy charakter obszaru, wcale nie dominuje przetwórstwo oparte na rolnictwie. W ogóle w tej sekcji trudno w chwili obecnej zaobserwować większe niż gdzie indziej skupiska producentów soków, dżemów, powideł, serów, wędlin, a także winiarni, browarów czy winnic, mimo, że dostępne dane analityczne i badawcze wskazują na znaczny potencjał w tej dziedzinie. Zgodnie z analizą rynku obszaru gmin Rybczewice, Piaski, Mełgiew, Spiczyn, Wólka, Gorzków (Mełgiew 2010) istnieje tu potencjał przetwórstwa rolno-spożywczego mający szansę zaistnieć pod parasolową marką Szlaku JIIIS, w tym m.in. potencjał na powstanie co najmniej kilku browarów, uruchomienie od kilku do kilkunastu lokalnych wytwórni serów, od kilkunastu do kilkudziesięciu pasiek pszczelich, co wiąże się z przetwórstwem miodu (np. na miody pitne), a ogólnie rzecz ujmując istnieją tu znaczne potencjały przetwórstwa rolno-spożywczego, skoro zgromadzone tu surowce są przetwarzane – kłopot w tym, że poza obszarem gmin Szlaku JIIIS. W ten sposób długość łańcuchów produkcji pozwala bogacić się (i to znacznie) podmiotom spoza OF Szlaku JIIIS, a cały obszar nie nabiera charakteru funkcjonalnego.

Problem zbyt słabego przetwórstwa (w tym w szczególności przetwórstwa rolnego) opartego na lokalnych zasobach jest przeszkodą dla funkcjonalnego rozwoju obszaru i pomimo, że liczba podmiotów w tej sekcji stale rośnie jest jasne, że rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie jest

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

zbyt powolny i wymaga działań stymulujących i współpracy wszystkich partnerów OF Szlaku JIIS.

Tabela 39 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja D- Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	1	1	0	2
Gmina Gorzków	0	0	0	0
Gmina Krasnystaw	0	0	0	0
Gmina Wólka	0	1	1	3
Gmina Ludwin	0	0	0	0
Gmina Łęczna	0	0	1	1
Gmina Milejów	1	1	1	1
Gmina Spiczyn	0	0	0	0
Gmina Mełgiew	0	0	0	1
Gmina Piaski	1	1	1	2
Gmina Rybczewice	0	0	0	0
Razem OF Szlaku JIIS	3	4	4	10
Lubelskie	195	211	224	326

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja D zajmowała w 2012 r. 0,13 %. Natomiast w 2013 r. 0,19 %. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIS wyniósł w 2013 r. 0,14 %, a więc był nieco niższy niż średnia wojewódzka. Fakt ten jest kolejnym ważnym problemem OF Szlaku JIIS biorąc pod uwagę ponadprzeciętne w skali kraju zasoby energii odnawialnej i to zarówno jeśli chodzi o energię heliocentryczną, geotermalną, biomasę, energię wiatru jak i częściowo także energię wody. Pomimo, że liczba podmiotów w tej sekcji wzrasta – wzrost nie tworzy zauważalnej zmiany. Rozwiązywanie tego problemu wymaga więc przemyślanych rozwiązań i współpracy wszystkich partnerów. Strefa energii *Scutum Sobiescianum* rozbudowana, a przede wszystkim profesjonalnie zaplanowana może ewokować pozytywne zmiany w tej materii, szczególnie jeśli jej rozwój będzie wielotorowy, a jednym z kierunków będzie polityka przyjazna dla firm produkujących systemy OZE.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Tabela 40 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja E- Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	5	6	6	5
Gmina Gorzków	0	0	0	0
Gmina Krasnystaw	3	3	3	3
Gmina Wólka	3	3	2	2
Gmina Ludwin	1	1	1	1
Gmina Łęczna	5	5	6	8
Gmina Milejów	2	4	3	4
Gmina Spiczyn	2	2	1	1
Gmina Mełgiew	3	3	3	3
Gmina Piaski	1	1	2	2
Gmina Rybczewice	0	0	0	0
Razem OF Szlaku JIIIS	25	28	27	29
Lubelskie	475	489	534	548

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja E zajmowała w 2012 r. i 2013 r. 0,32 %. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 0,41 %, a więc był nieco wyższy niż średnia wojewódzka.

Tabela 41 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja F- Budownictwo

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	147	139	147	156
Gmina Gorzków	6	2	4	7
Gmina Krasnystaw	65	54	59	65
Gmina Wólka	97	115	131	126
Gmina Ludwin	35	38	36	38
Gmina Łęczna	163	157	157	155
Gmina Milejów	77	38	49	48
Gmina Spiczyn	40	41	36	41

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Mełgiew	77	79	82	87
Gmina Piaski	62	69	73	76
Gmina Rybczewice	14	12	7	7
Razem OF Szlaku JIIS	783	939	781	806
Lubelskie	19235	19053	19663	20202

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja F zajmowała w 2012 roku 11,84%, zaś w 2013 roku 11,90%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIS wyniósł w 2013 r. 11,38 %, a więc był nieznacznie niższy niż średnia województwa lubelskiego.

Tabela 42 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja G- Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	549	498	490	509
Gmina Gorzków	49	49	49	52
Gmina Krasnystaw	96	93	92	92
Gmina Wólka	243	252	256	273
Gmina Ludwin	48	57	54	50
Gmina Łęczna	524	527	514	488
Gmina Milejów	117	118	125	127
Gmina Spiczyn	72	78	87	85
Gmina Mełgiew	209	215	219	229
Gmina Piaski	212	206	209	207
Gmina Rybczewice	33	33	35	37
Razem OF Szlaku JIIS	2152	2126	2130	2149
Lubelskie	50922	49045	49152	49297

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja G zajmowała w 2012 r. 29,61 %, zaś w 2013 roku 29,03%. Tak więc mimo zwiększenia ilości podmiotów sekcji G zmniejszyła się średnia ilość firm w tej sekcji w stosunku do całości firm województwa. Stosunek ten w odniesieniu do struktury

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

podmiotów OF Szlaku JIIS wyniósł w 2013 r. 30,35%, a więc był nieznacznie wyższy niż średnia województwa lubelskiego.

Tabela 43 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	63	66	64	63
Gmina Gorzków	10	7	7	6
Gmina Krasnystaw	44	43	41	43
Gmina Wólka	64	69	74	80
Gmina Ludwin	9	9	9	8
Gmina Łęczna	83	71	73	70
Gmina Milejów	23	28	35	38
Gmina Spiczyn	18	19	23	22
Gmina Mełgiew	43	34	31	36
Gmina Piaski	49	54	54	55
Gmina Rybczewice	4	3	3	3
Razem OF Szlaku JIIS	410	403	414	424
Lubelskie	11 570	11 233	11 387	11 497

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja H zajmowała w 2012 r. 6,86 %, zaś w 2013 roku 6,77%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIS wyniósł w 2013 r. 5,99%, a więc był nieznacznie niższy niż średnia województwa lubelskiego. Należy zauważyć fluktuację podmiotów w tej sekcji zarówno w odniesieniu do całości województwa jak i obszaru funkcjonalnego. Porównując dane z ostatnich 4 lat należy stwierdzić też nieznaczne zmniejszenie się liczby podmiotów w sekcji H. Podobnie jak w sekcjach F oraz G, także w sekcji H najwięcej podmiotów zarejestrowanych jest w miastach OF Szlaku JIIS, najmniej zaś, w gminach Gorzków i Rybczewice.

Tabela 44 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja I- Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Obszar	2010	2011	2012	2013
--------	------	------	------	------

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Krasnystaw	46	43	41	46
Gmina Gorzków	1	1	3	3
Gmina Krasnystaw	9	10	13	12
Gmina Wólka	24	25	25	26
Gmina Ludwin	6	5	5	4
Gmina Łęczna	61	63	61	58
Gmina Milejów	8	9	6	6
Gmina Spiczyn	6	6	7	8
Gmina Mełgiew	20	18	16	18
Gmina Piaski	22	21	20	19
Gmina Rybczewice	2	1	1	3
Razem OF Szlaku JIIIS	183	181	178	203
Lubelskie	4476	4385	4412	4504

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja I zajmowała w 2012 r. 2,66 %, zaś w 2013 roku 2,65% całości podmiotów gospodarki narodowej. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 2,87%, a więc był nieznacznie wyższy niż średnia województwa lubelskiego. Mimo zwiększającej się liczby podmiotów sekcji I należy zauważyć wahania w latach liczby podmiotów, co odnosi się zarówno do całości województwa jak i obszaru funkcjonalnego. Biorąc pod uwagę potencjał turystyki OF Szlaku JIIIS, w tym ponadprzeciętne wartości krajobrazowe w skali kraju oraz nieredukowalną wartość związaną z udokumentowanym dziedzictwem kulturowym Jana III Sobieskiego, liczba podmiotów w tej dziedzinie jest stanowczo zbyt mała, dlatego konieczne jest prowadzenie wspólnych działań w celu zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych oferujących produkty i usługi turystyczne, w tym związane z zakwaterowaniem i wyżywieniem. Należy zwrócić uwagę na nierównomierne rozłożenie podmiotów w tej sekcji w skali całego OF Szlaku JIIIS – tj. najczęściej podmiotów jest w miastach, natomiast tereny wiejskie OF (za wyjątkiem gmin Wólka oraz Mełgiew) posiadają firm w tej dziedzinie znacznie mniej, co prawdopodobnie będzie stanowiło poważną przeszkodę rozwojową produktu turystycznego jakim jest Szlak JIIIS, w którym zakłada się podróżowanie po spójnym terytorialnie obszarze i odwiedzanie różnych miejsc na Szlaku – nie tylko 3 miasteczek (a w konsekwencji także korzystanie z infrastruktury służącej wyżywieniu, zakwaterowaniu i w ogóle turystycznej i paraturystycznej). Certyfikowanie, sieciowanie i promocja produktów i usług turystycznych i około turystycznych pod parasolem marki Szlaku JIIIS powinna doprowadzić do stabilnego wzrostu liczby podmiotów specjalizujących się w tej sekcji PKD.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Tabela 45 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja J- Informacja i komunikacja

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	28	29	38	36
Gmina Gorzków	0	1	1	0
Gmina Krasnystaw	1	1	3	3
Gmina Wólka	13	13	16	18
Gmina Ludwin	0	0	1	1
Gmina Łęczna	23	25	28	30
Gmina Milejów	6	7	8	8
Gmina Spiczyn	4	7	7	7
Gmina Mełgiew	5	8	7	9
Gmina Piaski	5	7	8	9
Gmina Rybczewice	1	2	2	2
Razem OF Szlaku JIIS	86	100	119	123
Lubelskie	2884	2961	3202	3437

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja J zajmowała w 2012 r. 1,93%, zaś w 2013 roku 2,02%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIS wyniósł w 2013 r. 1,74%, a więc był niższy niż średnia województwa lubelskiego. Porównując dane z ostatnich 4 lat należy stwierdzić stały wzrost liczby podmiotów w tej sekcji zarówno w odniesieniu do Lubelszczyzny jak OF Szlaku JIIS.

Tabela 46 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja K- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	61	56	54	57
Gmina Gorzków	7	7	7	9
Gmina Krasnystaw	13	10	9	9
Gmina Wólka	28	24	21	25
Gmina Ludwin	4	5	7	8
Gmina Łęczna	76	76	78	73

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Milejów	10	10	8	4
Gmina Spiczyn	5	6	5	6
Gmina Mełgiew	14	12	15	17
Gmina Piaski	23	21	21	22
Gmina Rybczewice	4	3	3	4
Razem OF Szlaku JIIS	245	230	228	234
Lubelskie	5644	5355	5313	5377

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja K zajmowała w 2012 r. 3,20% , zaś w 2013 roku 3,16%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIS wyniósł w 2013 r. 3,30%, a więc był nieznacznie wyższy niż średnia województwa lubelskiego. Porównując dane z ostatnich 4 lat należy stwierdzić nieznaczne zmniejszenie się liczby podmiotów w tej sekcji w skali OF Szlaku JIIS jak i w skali województwa. Najwięcej podmiotów w tej dziedzinie jest usytuowanych w miastach (57 Krasnystaw, 73 – łączna, 22 –Piaski).

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Tabela 47 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja L- Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	53	59	54	57
Gmina Gorzków	3	3	3	3
Gmina Krasnystaw	4	5	9	5
Gmina Wólka	8	9	9	16
Gmina Ludwin	1	1	1	2
Gmina Łęczna	24	25	23	25
Gmina Milejów	14	17	17	17
Gmina Spiczyn	7	7	7	7
Gmina Mełgiew	2	1	2	2
Gmina Piaski	4	6	7	7
Gmina Rybczewice	0	0	0	0
Razem OF Szlaku JIIIS	120	133	132	141
Lubelskie	4441	4654	4845	5025

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja L zajmowała w 2012 roku 2,92%, zaś w 2013 roku 2,96%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 1,99%, a więc był niemal o 1% niższy niż średnia województwa lubelskiego. Należy zauważyć przy tym, że liczba podmiotów w tej sekcji w OF szlaku JIIIS wzrasta z mniejszą prędkością niż liczba podmiotów w tej sekcji w całym województwie. Najwięcej podmiotów w tej dziedzinie usytuowanych jest w miastach, najmniej zaś, niemal tradycyjnie w gminie Rybczewice (gmina wydaje się odporna na działania firm w zakresie PKD B, D, E oraz L.

Tabela 48 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Obszar	2010	2011	2012	2013

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Krasnystaw	125	118	127	136
Gmina Gorzków	6	5	5	4
Gmina Krasnystaw	17	14	16	15
Gmina Wólka	42	48	60	65
Gmina Ludwin	6	7	8	8
Gmina Łęczna	105	107	104	109
Gmina Milejów	22	22	23	22
Gmina Spiczyn	16	16	18	16
Gmina Mełgiew	31	32	33	42
Gmina Piaski	23	21	25	30
Gmina Rybczewice	2	2	6	6
Razem OF Szlaku JIIIS	395	392	425	453
Lubelskie	11789	11840	12123	12772

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja M zajmowała w 2012 r. 7,30%, zaś w 2013 roku również 7,52% całości PKD. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 6,40%, a więc był sporo niższy niż średnia województwa lubelskiego. Należy zwrócić uwagę, że działalność firm w tym sektorze PKD posiada ścisły związek z rozwojem sfery B+R dlatego wzrost liczby firm w tej dziedzinie i zwiększenie jakości ich oddziaływań stanowi o kapitale obszaru i budować będzie długodystansową przewagę opartą o innowacje oraz współpracę sfery nauki i przedsiębiorczości. Z powyższych względów wzrost liczby firm w tej dziedzinie, w tym w szczególności wzrost firm specjalizujących się w branży OZE, energetyki, przetwórstwa, a także turystyki (w tym turystyki zdrowotnej połączonej z medycyną) wydaje się kolejnym z problemów do rozwiązywania w ramach OF Szlaku JIIIS. W tym względzie należy przyjąć rozwiązania służące rozwojowi innowacji w sektorze przedsiębiorstw na Szlaku JIIIS określone w Strategii Rozwoju Szlaku JIIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim (Spiczyn 2013), w tym także przyjąć rolę określonych tam punktów węzłowych w tworzeniu i rozwijaniu innowacji oraz współpracy B+R.

Tabela 49 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja N – Działalność w zakresie administrowania i działalność wspierająca

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	26	25	26	27
Gmina Gorzków	1	2	1	2
Gmina Krasnystaw	8	10	11	12

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Wólka	27	32	30	37
Gmina Ludwin	4	3	5	5
Gmina Łęczna	31	33	35	37
Gmina Milejów	13	14	10	9
Gmina Spiczyn	10	11	9	6
Gmina Mełgiew	12	13	13	15
Gmina Piaski	12	14	15	17
Gmina Rybczewice	3	2	2	1
Razem OF Szlaku JIIIS	147	159	157	168
Lubelskie	3320	3416	3333	3629

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja N zajmowała w 2012 r. 2,01%, zaś w 2013 roku 2,13 %. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 2,37%, a więc był nieznacznie wyższy niż średnia województwa lubelskiego. Porównując dane z ostatnich 4 lat należy stwierdzić zwiększanie się liczby podmiotów w tej sekcji, choć jak pokazały dane z 2012 i 2013 nastąpiło najprawdopodobniej lekkie odwrócenie powyższej tendencji.

Tabela 50 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	18	18	17	17
Gmina Gorzków	4	4	4	4
Gmina Krasnystaw	14	11	14	14
Gmina Wólka	7	7	7	7
Gmina Ludwin	9	9	9	9
Gmina Łęczna	18	18	18	18
Gmina Milejów	11	11	11	11

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Spiczyn	10	10	10	10
Gmina Melgiew	6	6	6	7
Gmina Piaski	16	16	16	16
Gmina Rybczewice	11	11	11	11
Razem OF Szlaku JIIIS	124	121	123	124
Lubelskie	2452	2461	2469	2468

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja O zajmowała w 2012 r. 1,49%, zaś w 2013 roku 1,45% podmiotów gospodarczych. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 1,75%, a więc był wyższy niż średnia województwa lubelskiego. Liczba podmiotów w tej sekcji jak pokazuje porównanie danych z ostatnich lat jest niemal niezmienna, zarówno w odniesieniu do Lubelszczyzny jak i średniej dla OF Szlaku JIIIS.

Tabela 51 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja P- Edukacja

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	81	73	89	92
Gmina Gorzków	3	3	3	2
Gmina Krasnystaw	17	14	16	17
Gmina Wólka	18	21	23	26
Gmina Ludwin	17	17	19	19
Gmina Łęczna	48	51	58	61
Gmina Milejów	24	25	24	25
Gmina Spiczyn	23	24	28	31
Gmina Melgiew	11	11	13	13
Gmina Piaski	31	30	29	31

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gmina Rybczewice	6	6	6	8
Razem OF Szlaku JIIIS	279	275	308	325
Lubelskie	5774	5835	6892	7127

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja P zajmowała w 2012 roku 4,15%, zaś w 2013 roku 4,19%, tj. wzrosła, a wzrost ten następuje zgodnie z tendencją obserwowaną w ciągu ostatnich kilku lat. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku IIIS wyniósł w 2013 r. 4,59%, a więc był nieznacznie wyższy niż średnia województwa lubelskiego. Podobnie też jak w odniesieniu do województwa także dla OF Szlaku JIIIS zauważalna jest stała tendencja wzrostowa działalności głównej PKD prowadzonej w tym sektorze.

Tabela 52 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	142	146	154	154
Gmina Gorzków	2	2	2	2
Gmina Krasnystaw	10	12	13	14
Gmina Wólka	24	29	32	38
Gmina Ludwin	5	7	10	9
Gmina Łęczna	85	87	82	81
Gmina Milejów	16	17	17	16
Gmina Spiczyn	7	6	7	7
Gmina Mełgiew	12	15	16	20
Gmina Piaski	15	13	17	17
Gmina Rybczewice	8	9	8	8
Razem OF Szlaku JIIIS	326	343	358	366

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Lubelskie	9052	9350	9734	10103
------------------	------	------	------	-------

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja Q zajmowała w 2012 r. 5,86%, zaś w 2013 roku 5,95%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 5,17%, a więc był nieznacznie niższy niż średnia województwa lubelskiego. Pociuszające jest, że w perspektywie ostatnich 4 lat liczba podmiotów w tej dziedzinie stale rośnie, co będzie odpowiedzią na postępujący proces starzenia się społeczeństwa polskiego i związane z tym zwiększone zapotrzebowanie na prowadzenie działań i usług dedykowanych osobom starszym. W tym sensie, przy połączeniu działań wzmacniających ten sektor z działaniami wzmacniającymi potencjał turystyczny, przetwórczy i OZE - zwiększenie liczby firm w tej dziedzinie wydaje się działaniem strategicznym dla OF Szlaku JIIIS.

Tabela 53 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	35	36	33	33
Gmina Gorzków	2	4	5	5
Gmina Krasnystaw	8	10	9	11
Gmina Wólka	9	11	10	11
Gmina Ludwin	7	7	9	9
Gmina Łęczna	33	33	37	41
Gmina Milejów	10	10	12	13
Gmina Spiczyn	8	7	8	9
Gmina Melgiew	10	10	10	11
Gmina Piaski	9	10	11	11
Gmina Rybczewice	1	1	2	2
Razem OF Szlaku JIIIS	132	139	146	156
Lubelskie	3081	3080	3144	3238

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

Liczba podmiotów gospodarczych specjalizujących się w tej dziedzinie stale, choć powoli, rośnie. W strukturze podmiotów województwa sekcja R zajmowała w 2012 roku 1,89%, zaś w 2013

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

roku 1,91%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 2,20%, a więc był nieznacznie wyższy niż średnia województwa lubelskiego. Zauważalna jest różnica pomiędzy działalnością w miastach w tej sekcji, a działaniami w pozostałym obszarze, tj. poza terenami miejskimi działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją jest kilkukrotnie niższa. Fakt ten stanowi poważny problem obszaru wobec czego należałoby skoncentrować się na bardziej równomiernym (tj. bardziej zrównoważonym) rozwoju całości obszaru, w tym na takim usytuowaniu inwestycji kluczowych w obszarze kultury, aby poprzez współpracę między sobą mogły stanowić sieć wzajemnie uzupełniających się naczyń połączonych. W tym względzie należy wykorzystać wyniki warsztatów w zakresie kultury i turystyki prowadzonych w ramach konferencji „Szlak Jana III Sobieskiego – europejski horyzont funkcjonalny Dziedzictwo-Innowacja-Rozwój” (Zawieprzyce 2012) w ramach projektu „Marka lokalna szansą rozwoju przedsiębiorczości na szlacheckim szlaku w województwie lubelskim” dofinansowanego ze środków Szwajcarii, w tym między należy zwrócić uwagę na dwie kwestie, tj. nadawanie inwestycjom kluczowym rangi Szlaku JIIIS (tak aby inwestycje te były spójne dla całego obszaru) oraz wykorzystywanie przestrzeni publicznej do zawiązywania i wzmacniania współpracy z sektorem gospodarczym z korzyścią dla równomiernego rozwoju całego obszaru. Najlepszym rozwiązaniem w zakresie równomiernego rozwoju firm w tej dziedzinie byłoby takie zaplanowanie inwestycji kluczowych w każdej z gmin Szlaku JIIIS aby mogło to stanowić impuls dla rozwoju przedsiębiorczości w całym podregionie.

Ponad wszelką wątpliwość należy jednak zwrócić uwagę na to, że w stosunku do potencjału kulturowego, w tym również dziedzictwa Jana III Sobieskiego liczba firm specjalizujących się w tej dziedzinie jest stanowczo zbyt mała i że żadna gmina w pojedynkę nie rozwiąże tego problemu.

Tabela 54 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja S oraz T – Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowego zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	125	122	131	134
Gmina Gorzków	12	15	16	17
Gmina Krasnystaw	22	20	18	18
Gmina Wólka	47	55	57	60
Gmina Ludwin	14	14	14	16
Gmina Łęczna	131	134	130	128
Gmina Milejów	30	33	31	36
Gmina Spiczyn	19	19	22	28
Gmina Mełgiew	50	53	57	61
Gmina Piaski	43	41	44	47
Gmina Rybczewice	13	16	17	19

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Razem OF Szlaku JIIIS	506	522	537	564
Lubelskie	11163	11202	11563	11930

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

W strukturze podmiotów województwa sekcja S i T zajmowały 6,96% w 2012 r., zaś w 2013 roku 7,02%. Stosunek ten w odniesieniu do struktury podmiotów OF Szlaku JIIIS wyniósł w 2013 r. 7,96%, a więc był na poziomie wyższym niż średnia województwa lubelskiego.

Tabela 55 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja U - Organizacje i zespoły eksperytoriale

Obszar	2010	2011	2012	2013
Krasnystaw	0	0	0	0
Gmina Gorzków	0	0	0	0
Gmina Krasnystaw	0	0	0	0
Gmina Wólka	0	0	0	0
Gmina Ludwin	0	0	0	0
Gmina Łęczna	0	0	0	0
Gmina Milejów	0	0	0	0
Gmina Spiczyn	0	0	0	0
Gmina Mełgiew	0	0	0	0
Gmina Piaski	0	0	0	0
Gmina Rybczewice	0	0	0	0
Razem OF Szlaku JIIIS	0	0	0	0
Lubelskie	4	4	4	4

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

Podmioty działające w tej sekcji nie występują jeszcze w OF Szlaku JIIIS. Także w województwie ich ilość jest śladowa.

Podsumowując podział podmiotów gospodarki narodowej ze względu na sektory PKD należy stwierdzić wzrost firm w latach 2010-2013 o 627 jednostek, w tym należy stwierdzić wzrost firm działających niemal we wszystkich sektorach. Jedynie w sektorze H – Transport i gospodarka magazynowa oraz sektorze K- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa nastąpiły nieznaczne spadki.

Tabela 56 Dynamika rozwoju firm wg sektorów PKD – w latach 2009 - 2012

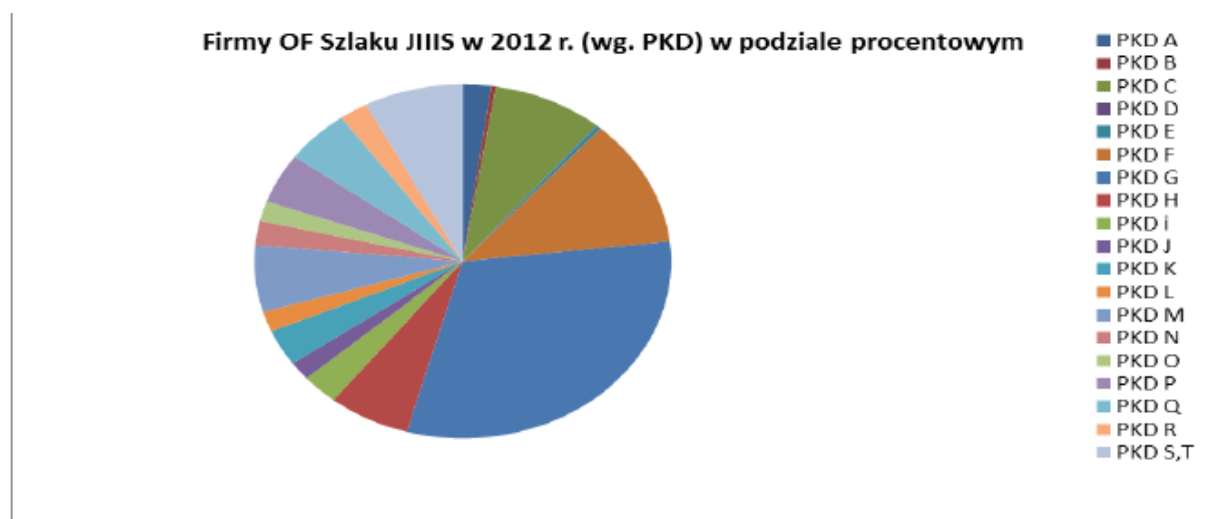
Firmy w Szlaku JIIIS wg. Sektorów PKD	2009	2012	Różnica
Sektor A	152	159	9 firm

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Sektor B	20	26	6 firm
Sektor C	543	618	55 firm
Sektor D	2	4	2 firmy
Sektor E	24	29	5 firm
Sektor F	791	851	50 firm
Sektor G	2205	2264	59 firmy
Sektor H	468	461	7 firm
Sektor I	203	206	3 firmy
Sektor J	84	124	40 firm
Sektor K	250	241	9 firm
Sektor L	111	134	23 firmy
Sektor M	350	442	92 firmy
Sektor N	124	161	37 firm
Sektor O	131	132	1 firmę
Sektor P	299	332	33 firmy
Sektor Q	296	364	68 firm
Sektor R	143	161	18 firm
Sektor Si T	446	561	116 firm
Razem	6643	7270	627 firm

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

Ryc. 18 Procentowy udział przedsiębiorstw w OF Szlaku JIIS zgodnie z sekcjami PKD

Źródło: OF Szlak JIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: GUS - Bank Danych Lokalnych, Lublin 2013.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Przechodząc na poziom szczegółowych rozważań dotyczących zakresu PKD okazuje się, że w OF Szlaku JIIIS ilość firm związanych bezpośrednio z przetwórstwem spożywczym (rolniczym), energetyką, OZE oraz turystyką obejmuje 119 firm, co stanowi 3,05% całości firm OF Szlaku JIIIS w tej podgrupie. Firmy te można pogrupować w trzy kategorie związane z następującymi sektorami: C – przetwórstwo, B oraz D – energetyka, I oraz R – z kulturą/turystyką.

Przetwórstwo rolno spożywcze

W OF Szlaku JIIIS 26 firm prowadzi działalność główną w obrębie PKD związanych z przetwórstwem rolnym i tzw. produkcją wtórną, która zgonie z założeniami rozwojowymi Szlaku JIIIS stanowić ma jedną z 3 domen (kół napędowych) rozwoju OF, tj.

- 4 firmy w PKD 10.13.Z - Produkcja wyrobów z mięsa włączając wyroby z mięsa drobiowego,
- 2 firmy w PKD 10.32.Z - Produkcja soków z owoców i warzyw,
- 2 firmy w PKD 10.39.Z – Pozostałe przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw,
- 1 firma w PKD – 10.52.Z – Produkcja lodów,
- 3 firmy w PKD 10.61.Z Wytwarzanie produktów przemiału zbóż,
- 13 firm w PKD 10.71.Z – Produkcja pieczywa; produkcja świeżych wyrobów ciastkarskich i ciastek ,
- 2 firmy w PKD 10.72.Z - Produkcja sucharów i herbatników, produkcja ciastek,
- 2 firmy w PKD 10.73.Z - Produkcja makaronu, klusek, kuskusu i podobnych wyrobów mącznych,
- 3 firmy w PKD 10.83.Z - Przetwórstwo herbaty i kawy,
- 2 firmy w PKD 10.85.Z - Wytwarzanie gotowych dań i posiłków,
- 2 firmy w PKD 11.07.Z - Produkcja napojów bezalkoholowych, produkcja wód mineralnych

Ponadto jako działalność poboczną PKD w zakresie przetwórstwa owoców, warzyw i przetwórstwa rolnego deklaruje 21 firm, które jako poboczne wymieniło następujące podkategorie PKD: 4 w zakresie PKD 10.11.Z, 2 w zakresie PKD 10.12.Z, 4 w zakresie PKD 10.13.Z, 3 w zakresie PKD 10.31.Z, 3 w zakresie PKD 10.32.Z, 8 w zakresie PKD 10.39.Z, 1 w zakresie PKD 10.51.Z, 3 w zakresie PKD 10.52.Z, 14 w zakresie PKD 10.71.Z, 1 w zakresie PKD 10.72.Z, 9 w zakresie PKD 10.73.Z, 1 w zakresie PKD 10.83.Z, 2 w zakresie PKD 10.85.Z, 1 w zakresie PKD 10.89.Z, 1 w zakresie PKD 11.07.

Rozmieszczenie tych firm jest mniej więcej równomierne, tj. nie rejestruje się specjalnych skupisk przetwórstwa w konkretnym obszarze OF Szlaku JIIIS.

Energetyka/OZE

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W OF Szlaku JIIIS 1 firma prowadzi działalność główną w obrębie PKD związanych z energetyką, która zgonie z założeniami rozwojowymi Szlaku JIIIS stanowić ma jedną z 3 domen (kół napędowych) rozwoju OF, tj. 1 firma w PKD 05.10.Z - Wydobywanie węgla kamiennego.

Ponadto jako działalność poboczną PKD w zakresie energetyki (w tym OZE) deklaruje 19 firm, które jako poboczne wymieniło następujące podkategorie PKD: 5 w zakresie PKD 35.11.Z, 2 w zakresie PKD 35.12.Z, 2 w zakresie PKD 35.13.Z, 1 w zakresie PKD 35.14.Z, 5 w zakresie PKD 35.30.Z, 4 w zakresie 09.10.Z, 6 w zakresie 09.90.Z, 1 w zakresie 05.10.Z.

Rozmieszczenie tych firm jest mniej więcej równomierne, tj. nie istnieje w OF Szlaku JIIIS taki obszar (gmina) w której lepiej rozwinięta jest ta podsekcja PKD.

Turystyka/ kultura

W OF Szlaku JIIIS 92 firmy prowadzą działalność główną w obrębie PKD związanych z turystyką, która zgonie z założeniami rozwojowymi Szlaku JIIIS stanowić ma jedną z 3 domen (kół napędowych) rozwoju OF, tj.

2 firmy w PKD 55.10.Z - Hotele i podobne obiekty zakwaterowania

5 firm w PKD 55.20.Z - Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania

1 firma w PKD 55.90.Z - Pozostałe zakwaterowanie

42 firmy w PKD 56.10.A - Restauracje i inne stałe placówki gastronomiczne

5 firm w PKD 56.190.B - Ruchome placówki gastronomiczne

9 firm w PKD 56.21.Z - Przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych

4 firmy w PKD 56.29.Z - Pozostała usługowa działalność gastronomiczna

24 firmy w PKD 56.30.Z - Przygotowanie i podawanie napojów

Ponadto jako działalność poboczną PKD w zakresie zakwaterowania i wyżywienia deklaruje 75 firm, które jako poboczne wymieniło następujące podkategorie PKD: 8 w zakresie PKD 55.10.Z, 8 w zakresie 55.20.Z, 4 w zakresie 55.30.Z, 6 w zakresie 55.90.Z, 52 w zakresie 56.10.A, 27 w zakresie 56.10.B, 28 w zakresie 56.21.Z, 22 w zakresie 56.29.Z, 53 w zakresie 56.30.Z.

Analizując rozmieszczenie tych firm zauważalna jest koncentracja geograficzna w miastach OF Szlaku JIIIS tj. w Krasnymstawie (68 – w tym działalność także prowadzący działalność pobocznie w powyższym zakresie) oraz Łęcznej (45 –w tym również działalność poboczna).

Ryc. 19 Firmy OF Szlaku JIIIS w styczniu 2013 r. w kluczowych dziedzinach (działalność główna PKD)

Źródło: OF Szlak JIIIS- zaktualizowane opracowania własne na podstawie: CEIDG

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Tabela 57 Rodzaj gruntów w podziale na poszczególne gminy

powierzchnia w ha	Gmina Piaski	Gmina Rybczewice	Gmina Melgiew	Gmina Milejów	Gmina Spiczyn	Gmina Wólka	Gmina Łęczna	Gmina Krasnystaw	Gmina Ludwin	Gmina Gorzków	RAZEM
Grunty rolne	13214	6875	6444	6025	4416	4800	3927	9253	6075	8494	69523
Sady	353	887	218	345	114	94	280	223	151	60	2725
Łąki	391	165	871	2148	810	410	673	1309	2200	63	9040
Pastwiska	131	190	86		95	332				119	5083
Lasy	1780	908	1512	1712	1984	1009	448	2733	2079	888	15053
Nieużytki i pozostałe grunty	1104	573		890	33	282	1296	1617	29	9048	

Źródło: OF Szlak JIIS- opracowania własne na podstawie zasobów Internetu.

Tabela 58 Klasy bonitacyjne (bez gruntów zielonych)

Klasy Bonitacyjne	Gmina Piaski	Gmina Rybczewice	Gmina Melgiew	Gmina Milejów	Gmina Spiczyn	Gmina Wólka	Gmina Łęczna	Gmina Krasnystaw	Gmina Ludwin	Gmina Gorzków	RAZEM
I	10	-	-	-	-	12	-	-	-	127	149
RII	1438	145	8309	1376	253	68	757	1067	-	2233	15646
RIIIa	5519	3264		3906	795	2850	2238	3555	100	3561	25788
RIIIb	4227	2763		1544	626	1408	3540	1520	1740	17368	
RIVa	1621	985		159	2220	1518	822	634	2637	2915	128
RIVb	312	214	298	1321	2574	434	438	1801	3393	512	11237
RV	114	66	345	56	1280	502	406	1816	2932	193	7410
RVI	9,5	1,66	-	-	344	101	28	257	1261	-	2002,16

Źródło: OF Szlak JIIS- opracowania własne na podstawie zasobów Internetu.

W gminie **Gorzków** występują gleby wytworzone głównie na lessach, które są glebami dobrymi i pokrywają większą część gminy, natomiast w dolinach rzecznych występują gleby torfowe i torfowo-mułowe, na których zlokalizowane są łąki i pastwiska. Gleby w gminie należą głównie do II i III klasy bonitacyjnej.

W gminie **Spiczyn** przeważają gleby bielicowe i brunatne wytworzone z piasków słabo gliniastych, niecałkowicie naglinowanych i nawapiennionych. Stanowią one niemal 60% gleb. Są to gleby głównie III i IV klasy. W zachodniej i południowej części gminy występują lessy, natomiast w środkowej i wschodniej przeważają pyły o różnej miąższości, przeważnie na piaskach słabo gliniastych warstwowanych. Z wykazu gruntów w klasach bonitacyjnych w gminie Spiczyn, wynika, że niemal 80% gleb zaliczono do gleb klas III i IV, czyli do gleb średnio dobrych.

Na terenie gminy **Melgiew** w przestrzennym obrazie rozmieszczenia gleb dominują gleby płowe, towarzyszą im gleby brunatne wyraźnie zajmujące mniejsze powierzchnie, najmniejszy udział jest gleb w postaci rędzin. Są to gleby dobre uszeregowane w II i III klasie bonitacyjnej.

Użytki rolne w gminie **Piaski** w większości są położone na dobrych glebach (większość III klasy bonitacyjnej). Na terenie podregionu zanieczyszczenie gleb metalami ciężkimi nie występuje, a wartości stężeń metali ciężkich w gruntach jest naturalne. Erozja występująca na terenie podregionu w większości ma charakter erozji wodnej i wietrznej. W związku z tym w produkcji roślinnej dominują uprawy pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych oraz kukurydzy.

W gminie **Rybczewice** Naturalne warunki rozwoju rolnictwa są dobre, dzięki dużemu udziałowi gleb o wysokich klasach bonitacyjnych (III klasa) w ogólnej powierzchni. Na terenie Gminy istnieją korzystne warunki dla rozwoju produkcji roślinnej. Dominują uprawy zbóż, roślin okopowych i strączkowych. W Kolonii Stryjno i Stryjnie duży udział stanowi produkcja sadownicza i uprawa czarnej porzeczki. Dzięki dobrym glebom występującym na tym terenie, dogodnym warunkom mikroklimatycznym oraz wypracowanej specjalizacji sadowniczej w produkcji rolnej, istnieje na omawianym obszarze istniejący znaczny potencjał rozwoju rolnictwa.

W gminie **Krasnystaw** występują korzystne warunki glebowe grunty w klasach bonitacyjnych II – III stanowią około 65 % powierzchni użytków rolnych, dzięki temu istnieje możliwość rozwoju specjalizacji produkcji rolnej, zważywszy na fakt że obszar ten wskazany jest jako obszar do intensyfikacji produkcji rolnej. Badany obszar pokryty jest na przeważającej powierzchni lessami, który stanowi skałę macierzystą dla gleb bielicowych i brunatnych. Gleby wytworzone z lessów i utworów lessowych stanowią największy kompleks gleb.

W gminie **Milejów** ponad 44% powierzchni gruntów ornych stanowią gleby III klasy bonitacyjnej. Do klasy II zakwalifikowanych jest ok. 15,4 % gruntów. Są to gleby dobre, stanowiące podstawowy trzon produkcji rolnej. Rozwój produkcji rolnej wspierają także korzystne warunki klimatyczne, czego dowód stanowi długość okresu wegetacji roślin – do 210 dni.

W strukturze wykorzystania użytków rolnych na terenie Gminy **Łęczna** przeważają uprawy tradycyjnych roślin (zboża, ziemniaki i buraki cukrowe). Na terenie Gminy Łęczna nowoczesny system obrotu towarami rolnymi dotychczas nie wykształcił się. Z powodu braku sprawnego obiegu informacji rynkowych, rozproszonej i rozdrobnionej produkcji, średnich kwalifikacji

zawodowych producentów rolnych i braku profesjonalnych umiejętności marketingowych, rolnicy nie są w stanie sprostać konkurencji rynkowej. Pozytywna rola odgrywa wprawdzie rynek hurtowy w Elizówce k/Lublina jego konsekwencją winno stać się tworzenie rynków pierwotnych na terenach gminy. Na terenie gminy łączna nie ma zakładów przetwórstwa owocowo-warzywniczego.

W gminie **Ludwin** kultura rolna i sytuacja rolników jest bardzo mocno zróżnicowana jakością gleb. Rolnicy wsi położonych na zachód od centrum gminy, dysponujący relatywnie dobrymi glebami, na znacznej części swoich użytków uprawiają warzywa i rośliny przemysłowe. Gmina Ludwin, a głównie jej zachodnia jest jednym z bardziej znanych regionów w Lubelszczyźnie z uprawy chmielu. Zawirowania na rynku szyszek chmielowych powodują jednak stopniowe ograniczanie areału tej rośliny, która jeszcze przed kilkoma laty traktowana była jako jedno z nielicznych pewnych źródeł dochodu rolnika. W zachodniej części gminy a głównie w Zezulinie, Radzicu, Kociej Górze na szeroką skalę uprawia się rośliny warzywne oraz owocowe, m.in. porzeczki i truskawki. Na terenie gminy Ludwin istnieje grupa producencka truskawek.

Rekomendacje. Dzięki dobrym i czystym glebom występującym na tym terenie oraz wypracowanej specjalizacji sadowniczej w produkcji rolnej, istnieje znaczny potencjał rozwoju rolnictwa i owoców miękkich.

W gminie **Wólka** ponad 65 % gleb stanowią gleby II i III klasy bonitacyjnej, co w powiązaniu z bliskością Lublina jako rynku zbytu, może stanowić o sile tej gminy

W produkcji roślinnej prowadzonej na obszarze zauważalna jest, podobnie jak i w całym województwie lubelskim, dominacja upraw zbóż. Są to oczywiście (ze względu na dobrą jakość gleb) przede wszystkim pszenica i jęczmień. Blisko 70 % upraw do zboża, kolejnym są buraki cukrowe, ziemniaki, oraz rzepak. Z uwagi na sąsiedztwo Lublina, będącego naturalnym rynkiem zbytu na warzywa, uprawia się także spore ilości kalafiorów, kapusty, marchwi, fasolki szparagowej, brokułów, pomidorów itp.

Struktura upraw na obszarze gmin podregionu ulega oczywiście stałej ewolucji, w miarę zmieniającego się popytu. Tak na przykład na obszarach łąk leżących w dolinach rzecznych, a także na innych terenach podmokłych pojawiają się plantacje wierzby energetycznej.

Wśród upraw sadowniczych przeważają: jabłka, grusze, śliwy i wiśnie, a wśród krzewów owocowych – porzeczki i maliny. Ma to związek z wypracowywanymi przez lata rozwiązaniami i powstaniem w 1998 roku na tym terenie Zrzeszenia Sadowników „Stryjno Sad”. Zrzeszenie Producentów Owoców „Stryjno-Sad” powstało z inicjatywy sadowników z gminy Rybczewice. Zarejestrowane zostało w dniu 4 grudnia 1998 roku. Od początku istnienia głównym celem grupy było organizowanie wspólnej sprzedaży owoców, a w szczególności jabłek. Początkowo sprzedaż odbywała się z wykorzystaniem kontaktów indywidualnych posiadanych przez członków. Obecnie Zrzeszenie współpracuje głównie z sieciami handlowymi. W dniu 15 października 2006 roku Z.P.O. „Stryjno Sad” zostało wpisane do rejestru Marszałka Województwa Lubelskiego jako wstępnie uznana grupa producentów owoców. Obecnie grupa

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

liczy 97 producentów owoców z całej Lubelszczyzny, a także z sadowniczych rejonów Wilgi, Warki i Sandomierza.

W gospodarstwach produkowane jest 12 000 ton jabłek rocznie. Z roku na rok powiększane są nasadzenia owoców deserowych: czereśni, gruszek i śliwek. Ważną sferą naszej działalności jest produkcja owoców przemysłowych: czarnej porzeczki (1 500 t), wiśni (1 000 t), a także czerwonej porzeczki i agrestu.

Na Szlaku Jana III Sobieskiego ze względu na dogodne warunki mikroklimatyczne (nasłonecznienie, dobre warunki glebowe i hydrologiczne) występują plantacje chmielu oraz plantacje tytoniu. Obserwuje się także zwiększające się arealy uprawy kukurydzy zarówno ze względu na sprzedaż ziaren, jak również jako materiał do zasilania elektrowni metanowej w Piaskach. Na terenie Szlaku Jana III Sobieskiego wzrasta znaczenie upraw ziół, w tym m.in. tymianku, mięty, melisy); na terenie Szlaku znajdują się również uprawy egzotycznych roślin np. Żeńszenu.

Produkcja jęczmienia, chmielu oraz tradycje browarnictwa w regionie dają predyspozycje temu obszarowi do powrotu do historii i produkcji trunków.

Omawiany obszar poza wspomnianymi dobrymi i średnio dobrymi glebami, posiada gleby które znajdują się w IV , V i VI klasie gleb bonitacyjnej , dlatego wskazane jest by na terenie podregionu uprawiać rośliny energetyczne nie wymagające dobrej jakości gleb takich jak malwa pensylwańska.

Można uznać, że na Szlaku Jana III Sobieskiego dobrze rozwinięta jest hodowla bydła i trzody chlewnej, np. w gminie Mełgiew liczba bydła wynosi 1 924 szt., a trzody chlewnej 18 969 szt., co związane jest ze wzrostem opłacalności tego sektora oraz tradycjami mleczarskim w regionie. Na terenie podregionu znajduje się jedna mleczarnia w Piaskach. Trzeba również wspomnieć o mleczarni Krasnystaw (sąsiaduje z gminą Gorzków), która jest głównym odbiorcą mleka dla producentów z gminy Gorzków.

Mleczarnia w Piaskach powstała w 1948 roku. Oferuje swoim klientom najwyższej klasy produkty dzięki trosce o wysoką jakość pozyskiwanego z czystych ekologicznie terenów Lubelszczyzny surowca. Ponad 99% dostawców spółdzielni produkuje mleko klasy EXTRA, najwyższej jakości zgodnie z wytycznymi dyrektyw jakościowych Unii Europejskiej. Bardzo ważne są inwestycje w zautomatyzowane linie technologiczne, pozwalające na produkcję artykułów nabiałowych przy zachowaniu aseptyki i sterylności. W maju 2004 OSM Piaski otrzymała HACCP, a w czerwcu 2004 została zakwalifikowana do zakładów spełniających wysokie wymagania Dyrektywy Unijnej 92/46/EWG; jako zakład unijny może zatem dystrybuować

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

swoje produkty na terenie całej Unii Europejskiej. OSM Piaski współpracuje z kontrahentami z Włoch, gdzie sprzedawana Mozzarella uzyskała wysokie noty za swoją jakość. OSM Piaski specjalizuje się w produkcji twarogów, konkurując tym z powodzeniem na rynku krajowym i zagranicznym.

Krasnystaw OSM to nowoczesna firma współpracująca z ponad trzystoma dystrybutorami produktów nabiałowych z całej Polski. Jej tradycja sięga początków minionego wieku – została bowiem założona w 1913 roku. Początki Spółdzielni były niezwykle skromne – ponad 40 rolników dostarczało do niej swoje mleko. Wszystkie urządzenia do produkcji miały napęd ręczny. Działalności Spółdzielni nie przerwała także II wojna światowa. W 1957 roku powołano Okręgową Spółdzielnię Mleczarską z siedzibą w Zażółkwi koło Krasnegostawu. Kolejne lata przyniosły inwestycje w nowe budynki produkcyjne. Powstały punkty skupu mleka. Znaczącym krokiem (1974) okazała się być budowa nowoczesnej proshkowni. Dziesięć lat później oddano do użytku nowy zakład produkcyjny specjalizujący się w wytwarzaniu mleka spożywczego, masła oraz twarogu. Za sprawą zakupu nowoczesnych linii do produkcji, lata 1994-1996 zapoczątkowały ogromne zmiany przerobowe. Dzięki temu marka OSM Krasnystaw stawała się coraz bardziej popularna. Koniec lat dziewięćdziesiątych stał się okresem dynamicznego rozwoju firmy. Podpisane kontrakty handlowe z hurtowniami i sieciami detalicznymi spowodowały, że produkty z Krasnegostawu stały się znane w całym kraju. W 2003 firma połączyła się z OSM w Lublinie a w 2004 roku z Zamojską Spółdzielnią Mleczarską. Dziś OSM Krasnystaw to firma, która odbiera mleko od ponad dziesięciu tysięcy dostawców ze wszystkich powiatów województwa lubelskiego, zatrudnia około tysiąca pracowników, przetwarza rocznie 160 mln litrów mleka i tym samym dynamicznie zwiększa swoje przychody. Największy producent branży mleczarskiej w regionie, jakim jest OSM Krasnystaw nieustannie inwestuje w swój rozwój. Wprowadza nowoczesne rozwiązania i technologie, które mają za zadanie udoskonalić wyroby i zapewnić ich najwyższą jakość. Produkcja jest w całości zautomatyzowana: nowoczesne maszyny i komputery czuwają nad procesem przetwarzania mleka w produkty końcowe, które później trafiają na półki. Dzięki temu OSM Krasnystaw pod względem produkcji i jakości swoich wyrobów, mieści się w pierwszej dziesiątce w kraju.

Ważnym elementem na Szlaku Jana III Sobieskiego (szczególnie w gminach: Piaski i Rybczewice ze względu na dużą ilość sadów) jest hodowla pszczół i produkcja miodu, która może przyczynić się do produkcji miodów pitnych w podregionie i np. z domieszką ziół. W ostatnim czasie, m.in. za sprawą wpisania miodów: półtoraka, dwójniaka, trójniaka i czwórniaka do rejestru Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności UE w sierpniu 2008 r., ten segment rynku dynamicznie się rozwija i ma szansę stać się motorem napędowym podregionu.

Do zjawisk korzystnych zachodzących na przestrzeni ostatnich kilku lat należy zaliczyć wzrost średniej wielkości gospodarstw rolnych oraz poziomu wykształcenia rolniczego ich

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

użytkowników. Co prawda ponad połowa gospodarstw w podregionie jest wielkości do 5ha, jednak w wyniku wydzierzawiania od właścicieli nieposiadających sił i środków do prowadzenia produkcji rolnej na odpowiednim poziomie, następuje powiększanie powierzchni gospodarstw, co zwiększa ich opłacalność.

Tereny Szlaku Jana III Sobieskiego to tereny, na których występowanie dzikich zwierząt (sarny, dziki) jest wykorzystywane do pozyskiwania mięsa przez lokalnych przedsiębiorców produkujących lokalne wędliny (na terenie podregionu działają punkty skupu dziczyzny).

Produkcja zwierzęca to również hodowla ryb, która na terenie podregionu stanowi dość widoczny element w krajobrazie i gospodarce, zważywszy na fakt, że na terenie blisko 150 ha, rocznie odławia się ponad 200 ton ryb, głównie Karpia, Lina i Karasia. Potencjał tej dziedziny pozwala myśleć o utworzeniu Lokalnej Grupy Rybackiej (LGR).

Biorąc pod uwagę zasadę iż innowacyjność danego obszaru wzrasta zgodnie z natężeniem współpracy i interakcji pomiędzy sferą nauki, biznesu i edukacji (w szczególności w zakresie HRS) kondycja sektora B+R punktów węzłowych Spiczyn oraz Wólka ukazywana będzie poprzez wskaźniki dotyczące sfery nauki (kwestie badawczo rozwojowe), przedsiębiorczości (innowacyjność w przedsiębiorstwach), edukacji (w tym kierunki ścisłe i HRST). Naturalnym tłem dla pokazywania powyższych wskaźników jest województwo lubelskie.

Obraz sytuacji z 2008 i 2009 roku sektora B+R na Lubelszczyźnie na tle Polski nie wygląda zadowalająco. Ze względu na trzy wyżej wymienione kluczowe czynniki: naukę, przedsiębiorczość, edukację wyższą Lubelszczyzna plasuje się poniżej średniej krajowej. Najniższe wskaźniki dotyczą potencjału przedsiębiorczości w zakresie rozwoju B+R, w tym w szczególności: dotyczące zatrudnienia w średnio wysokiej i wysokiej technice przetwórstwa przemysłowego w % ogółu pracujących (poz. 16), dotyczące udziału przedsiębiorstw posiadających internet w przedsiębiorstwach ogółem w % (firmy powyżej 9 osób) – (poz. 16), dotyczące udziału nakładów inwestycyjnych na maszyny i urządzenia techniczne w nakładach na działalność inwestycyjną w % (w przedsiębiorstwach powyżej 49 osób) – poz. 14. Najwyższą pozycję zajmuje Lubelszczyzna ze względu na wskaźnik ilości studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności (poz. nr 6). Pozostałe pozycje ze względu na wymienione wskaźniki plasują Lubelszczyznę poniżej średniej ogólnopolskiej.

Na tle Lubelszczyzny pozycja OF Szlaku JIIIS ze względu na kwestie badawczo-rozwojowe sektora nauki nie istnieje, tj. nie istnieją tu żadne jednostki naukowo-badawcze uniwersytetów i szkół wyższych, które prowadziłyby prace w zakresie B+R. W związku z powyższym nie ma

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

obszarze punktów węzłowych zaplecza organizacyjnego do prowadzenia przez sektor nauki badań podstawowych, stosowanych i rozwojowych.

Dla obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim PKD firm prowadzonych przez osoby fizyczne związane z usługami wysokiej techniki wymienione są w rejestrze przedsiębiorstw (CEIDG, stan na styczeń 2013) 76 razy. Na Lubelszczyźnie natomiast liczba ta wynosi 2 552. W związku z powyższym statystycznie 1 działalność PKD wysokiej techniki przypada w województwie Lubelskim na 843 (liczba mieszkańców województwa to 2 151 895 osób). Natomiast w odniesieniu do OF Szlaku JIIIS statystycznie 1 działalność PKD przypada na 1583 osób, a więc działalność PKD w usługach wysokiej techniki w OF Szlaku JIIIS jest rozmieszczona niemal dwukrotnie rzadziej niż wynosi średnia dla województwa lubelskiego.

Rozmieszczenie firm w tych działach PKD w OF Szlaku JIIIS jest nierównomierne, tj. najwięcej z nich znajduje się w miastach (42 firmy) tj. znajduje się tu blisko 60% wszystkich firm z zakresu tego PKD, a ich średnia w stosunku do ilości mieszkańców jest podobna do średniej dla województwa lubelskiego.

Podsumowując ten dział sfery B+R należy stwierdzić, że dane dotyczące przedsiębiorczości ważnej dla rozwoju sfery B+R plasuje OF Szlaku JIIS poniżej średniej dla województwa, średnia w miastach jest podobna do średniej wojewódzkiej, a zatem pozostaje tu jeszcze dużo do zrobienia.

Na tle Lubelszczyzny pozycja OF Szlaku JIIIS ze względu na edukacji w obszarach sprzyjających działalności B+R sektora nauki nie istnieje, tj. nie istnieją tu żadne jednostki edukacyjne, które świadczyłyby edukację wyższą, a w konsekwencji nie są tu kształcone osoby na kierunkach technicznych.

Podsumowując całościowo obraz OF Szlaku JIIIS na tle województwa Lubelskiego ze względu na trzy kluczowe czynniki: naukę (kwestie badawczo rozwojowe), przedsiębiorczość (innowacyjność w przedsiębiorstwach), edukację (w tym kierunki ścisłe i HRST) należy stwierdzić:

- [niższą niż średnia dla województwa ilość działających tu firm innowacyjnych (przedsiębiorczość w usługach wysokiej techniki),
- [status „białej plamy” na mapie województwa ze względu na działalność naukowobadawczą jednostek naukowych, \geq status białej plamy ze względu na

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

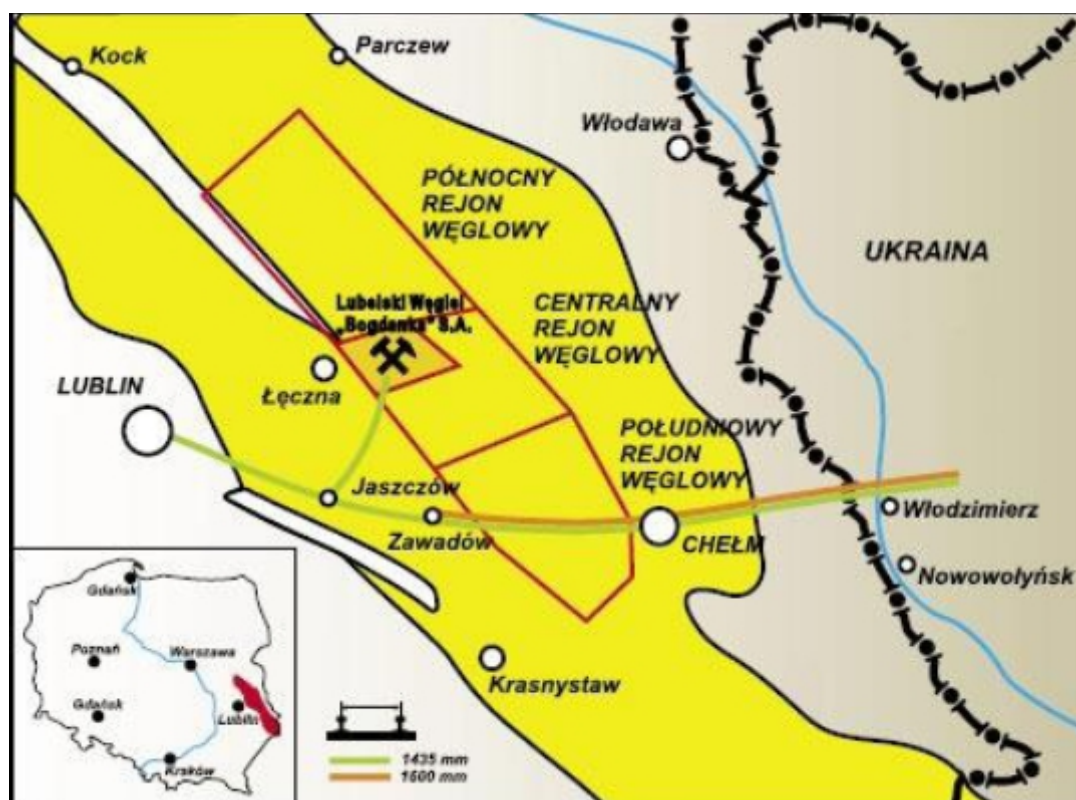
edukację wyższą, w tym w szczególności na kierunkach ścisłych i w zakresie HRST.

W związku z powyższym każda działalność naukowobadawcza, w tym także działalność ośrodków analitycznych czy typu think-tank, każda działalność edukacyjna w zakresie HRST jak i każde ułatwienie dla przedsiębiorczości w zakresie działalności innowacyjnej powinny być wspierane w OF Szlaku JIIS. W celu zwiększenia innowacyjności w OF Szlaku JIIS należy w sposób przemyślany i rozbudowany wesprzeć współpracę przedsiębiorstw i firm działających w zakresie high technology, stworzyć ułatwienia dla rozwoju tego typu firm w OF Szlaku JIIS, jak również ułatwić współpracę pomiędzy firmami znajdującymi się w miastach OF Szlaku JIIS. Jedną z najważniejszych dziedzin dla których należy tworzyć ułatwienia w zakresie B+R są technologie odnawialnych źródeł energii. Nie należy jednak lekceważyć także rozwoju zaawansowanych technologii w obszarze turystyki (np. zdrowotnej) oraz przetwórstwa.

II. Zasoby naturalne w kluczowych dla OF Szlaku Jana III Sobieskiego dziedzinach

Znaczenie dla całego obszaru objętego niniejszą analizą są występujące tu znaczne złoża węgla kamiennego, będące częścią lubelskiego basenu karbońskiego.

Ryc. 20 Lubelski Basen Karboński

Źródło: OF Szlak JIIS- http://pl.wikipedia.org/wiki/Bogdanka_%28kopalnia%29

Kopalnia zarządzana jest przez spółkę Lubelski Węgiel BOGDANKA S.A., jedną z najnowocześniejszych kopalni w Europie. Jest to najbardziej efektywna spółka węglowa w Polsce, która jest liderem rynku producentów węgla energetycznego.

W październiku 2011 r. Spółka uruchomiła wydobywanie w Polu Stefanów osiągając w IV kwartale poziom 2 mln ton węgla handlowego wobec 1 mln uzyskanego w IV kwartale 2010. Łączna produkcja w minionym roku 5 838,4 tys. ton przekroczyła rekordowy dotychczas wynik 5 800,03 tys. ton z 2010 roku.

Zysk netto Grupy Kapitałowej LW BOGDANKA za 2011 r. wyniósł 221,25 mln zł, wobec 230,12 mln zł w 2010 r. (spadek o 3,86%). Zysk operacyjny w tym okresie w wysokości 265,74 mln zł

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

był o 3,88% niższy niż w 2010 r. kiedy spółka osiągnęła EBIT na poziomie 276,47 mln zł. EBITDA Grupy Kapitałowej LW BOGDANKA w 2011 r. wzrosła o 8,7%, z 414,55 mln zł do poziom 450,60 mln zł., wobec roku 2010. Grupa osiągnęła te wyniki przy przychodach ze sprzedaży w wysokości ponad 1,30 mld zł, które były o 5,76% wyższe niż w 2010 r. (kiedy uzyskano ponad 1,23 mld zł), przy realizacji zadań inwestycyjnych w 2011 r. na poziomie 690,53 mln zł. Spółka zatrudnia ponad 4000 pracowników co czyni ją największym zakładem przemysłowym w regionie.

Wśród innych surowców naturalnych występujących na terenie objętego niniejszą analizą wymienić należy torfy, gliny i piaski, które nie są jednak eksploatowane na szerszą skalę. Na uważną analizę zasługują potencjalne bogate złoża gazu łupkowego w całym OF Szlaku JIIS.

W gminie Wólka rozpoznano nieznaczne złoża gazu ziemnego, ropy naftowej i torfu (zalegającego w dolinie Bystrzycy i obniżeniach dolinnych Świdnika Dużego i Łuszczowa). W południowej i wschodniej części gminy występują złoża kredowych opok, margli i gezy, natomiast w okolicach Łuszczowa i Wólki - złoża piasków, które są wykorzystywane przy budowach na terenie podregionu.

W gminie Spiczyn trzon budowy geologicznej stanowią skały wapienne pochodzenia organicznego z okresu kredowego, na których zalegają młodsze utwory trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Na powierzchni występują utwory czwartorzędowe pochodzenia wodno – lodowcowego wykształcone głównie w postaci pyłów zwykłych, piasków gliniastych lekkich pylastych, piasków słabo gliniastych na piaskach luźnych, rzadziej glin pylastych. ok. 50% powierzchni gminy pokrywają utwory pyłowe zwykłe o różnej miąższości, najczęściej podścielone piaskami słabo gliniastymi, rzadziej glinami lekkimi pylastymi.

W gminie Rybczewice dominują mezozoiczne skały węglanowe wytworzone w wyniku sedimentacji morskiej w rozległych basenach, jakie były w górnej jurze i górnej kredzie, osady czwartorzędowe występujące wyłącznie w wąskiej dolinie rzeki Giełczew. W strefie przydolinnej od Pilaszkowic po Rybczewice występują lessy i utwory pylaste, lessopodobne. Głównym elementem rzeźby terenu są rozcięcia erozyjne, na które składają się doliny rzeczne, doliny denudacyjne i wąwozy. Teren gminy charakteryzuje się bardzo urozmaiconą, lessową rzeźbą, przeciętą głęboką doliną rzeki Giełczew, która zasila w wodę leżące przy niej stawy hodowlane rybne w Pilaszkowicach, Częstoborowicach oraz zalew w Rybczewicach.

W budowie geologicznej gminy Piaski znaczącą rolę odgrywa kompleks skał węglanowych wieku kredowego. Wykształcone są one w formie opok o słabym zróżnicowaniu litologicznym w pionie. Liczne i rozległe płyty opoki spotyka się po prawej stronie rzeki Sierotki oraz we wschodniej części gminy. Większą część powierzchni gminy stanowią gezy i opoki najczęściej pokryte cienką

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

warstwą utworów pylastych lessowatych. Charakterystycznym naturalnym surowcem wydobywanym na obszarze Gmin: Piaski, Rybczewice i Trawniki jest odmiana białego kamienia, który stanowi naturalny budulec budynków i budowli. Właściwości kamienia powodują, iż szczególnie ta odmiana jest możliwa do użycia w budownictwie spełniając wszystkie konieczne parametry (np. odporności na przemarzanie).

Na terenie objętym analizą w gminie Krasnystaw występują surowce mineralne pospolite, głównie kruszywo naturalne (piaski) i surowce ilaste (gliny lessowe). Jest to baza surowcowa w obecnej sytuacji mało wykorzystywana, ponieważ złoża, które wcześniej udokumentowano, w większości są zaniechane - głównie z powodu braków finansowych na ich uporządkowaną eksploatację. Badany Obszar jest stosunkowo zasobny w surowce mineralne, choć ich znaczenie gospodarcze (poza węglem kamiennym) nie jest tak na razie kluczowe dla gospodarek omawianych gmin.

Tereny gmin objętych niniejszą analizą cechuje najniższe zachmurzenie w Polsce 6,3 - 6,6 stopni w 11 - sto stopniowej skali pokrycia nieba, a usłonecznienie sięga 50 usłonecznienia względnego przy jednoczesnym nasłonecznieniu w regionie 1500 - 1700 h/rok i rocznej sumie energii sięgającej 1000 kWh/m². Badany obszar jest zatem idealnym miejscem do rozwoju energetyki słonecznej, która może służyć zarówno jako ogrzewanie wody jak i produkcji energii elektrycznej.

Dogodne warunki wietrzne w gminach Mełgiew, Wólka, Spiczyn (zasoby wiatrów na wysokości 30 m sięgają 110 KW/rok) sprawiają, że możliwe jest uruchomienie małych elektrowni wiatrowych, a w powiązaniu z tradycjami wiatracznictwa i młynarstwa, obszar może być wykorzystany jako pole doświadczalne dla uruchomienia tradycyjnych młynów i wiatraków typu Koźlak.

Gmina objęta analizą to obszary perspektywiczne dla rozwoju elektroenergetyki geotermalnej o czym świadczą wody termalne o temperaturze ponad 150° Celsjusza.

Zasoby wód geotermalnych według opracowania Karwasieckiej i Zdanowskiego (2006 r.) szacuje się na Lubelszczyźnie na około 30 km³, zaś energię jaką niosą ze sobą określa się na 193 miliony tpu (ton paliwa umownego 1 tpu = 29 GJ). Wartości te uzyskano w wyniku badań poszukiwawczych węglowodorów i karbony węglonośnego. Obszar będący przedmiotem rozważań leży w centralnej części objętej tymi badaniami. Praktycznie, wody o charakterze cieplickich można pozyskiwać z poziomu dolnej jury i karbonu a więc 800 - 1100 m ppt; o temperaturze szacowanej na 30 - 40° C. Korzystną cechą tych wód jest mineralizacja na poziomie średnim. W rezultacie praca urządzeń może być mniej awaryjna. Obszar, w którym centrum leży gmina Spiczyn posiada dogodne warunki do wykorzystania energii geotermalnej

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

zarówno na potrzeby energetyki ciepłej jak i prądowej a także budowę i eksploatację obiektów społeczno - sportowych i uzdrowiskowych, a ich zaletą jest stabilna i w miarę przewidywalna dynamika sejsmiczna lubelskiego zagłębia węglowego. W przypadku zwiększonego zapotrzebowania energetycznego niedostatek można by wykorzystać w skojarzeniu z gruntowymi pompami ciepła. Budowa takich obiektów wykorzystujących ciepło Ziemi była by zgodna z ustaleniami konferencji z Rio De Janerio (1992) i konwencji z Kioto (1997)

Ze względu na dobre gleby w gminach Gorzków, Milejów, Piaski, Rybczewice obszar ten jest predysponowany do upraw roślin energetycznych o dużych wymaganiach glebowych. W gminie Piaski powstała Pierwsza w tym regionie elektrownia na biomasę o mocy blisko 1 MW. Rozpoczęcie procesu technologicznego miało miejsce 7 października 2011 r. Wytwarzanie biogazu odbywa się w procesie rozkładu biomasy pochodzenia rolniczego. Głównym surowcem do pozyskiwania biogazu będzie odnawialne źródło w postaci specjalnie przygotowanego wsadu roślinnego (kukurydzy) z dodatkiem substratów płynnych (serwatki i gnojownicy). Surowiec pochodzi z upraw prowadzonych w okolicznych gospodarstwach rolnych oraz z Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w Piaskach. Wytwarzanie energii elektrycznej odbywa się w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła w procesie tzw. Kogeneracji.

W 2010 roku Powstała Koncepcja, która pokrywa się terytorialnie z omawianym obszarem. Twórcy nazwali ją „Strefa Energii Odnawialnej Scutum Sobiescianum (ScS)” Powstała ona po przeanalizowaniu endogennych potencjałów energii odnawialnych obszaru gmin Szlaku JIIS (jedne z najlepszych w Polsce zasobów helioenergetycznych, dogodne warunki wietrzne, dogodne zasoby eksploatacyjne wód i energii geotermalnej - wody o temperaturze powyżej 150° C, dogodne warunki rolnicze dla upraw energetycznych, zaplecze dla produkcji biomasy i biogazu). Jedną z ważnych cech charakterystycznych koncepcji ScS jest akcentowanie oprócz efektywności energetycznej kwestii efektywności, w tym roli związku instalacji OZE z krajobrazem naturalnym i kulturowym. Wspieranie rozwoju systemu wykorzystania energii odnawialnej , w tym Pilotażowa Strefa Energii Odnawialnej Scutum Sobiescianum została wpisana do „Programu Ochrony Środowiska województwa Lubelskiego na lata 2012 - 2015 z perspektywą do roku 2019” przyjętego w dniu 30 lipca 2012 r. przez Sejmik Województwa lubelskiego. Podczas konferencji odbywającej się w Zawieprzycach w październiku 2012 roku ustalono iż koncepcja ScS będzie koncepcją obejmującą również energie konwencjonalną i że utworzenie strefy powinno obejmować co najmniej 10 sąsiedzkich gmin.

W najbliższych latach na terenie gminy Milejów powstać ma bioelektrownia o planowanej mocy energetycznej szacowanej na poziomie od 1,5 do 2 MW. Energia ta powstanie w wyniku spalania biogazu powstałego w procesie beztlenowej fermentacji substratów odpadowych z przetwórstwa rolniczego oraz wyniku gazyfikacji/pyrolizy wysuszonej masy pofermentacyjnej oraz roślin energetycznych. Planuje się także biogazownię w Mełgwi – podobna istnieje już w gminie Piaski.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Gminy objęte niniejszą analizą znajdują się w obrębie 4 Parków krajobrazowych (Krzczonowskim, Nadwieprzańskim, Kozłowieckim, Pojezierze Łęczyńskie) oraz w Obrębie Poleskiego Parku Narodowego na omawianym obszarze znajduje się kilkanaście rezerwatów oraz kilkadziesiąt pomników przyrody. Omawiany obszar charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem szaty roślinnej i bogactwem Świata zwierząt.

Wśród roślinności przeważają gatunki leśne i łąkowe natomiast w olsach i łęgach można spotkać np. Zawilca Żółtego (*Anemone Ranunculoides*) rutewkę orlikolistną (*Thalictrum Aquilegiifolium*) a w lasach gradowych i borach mieszanych występuje wroniec widlasty (*Huperzia selago*).

Spośród 46 gatunków roślin leczniczych i użytkowych występujących na omawianym obszarze jest kilka objętych ścisłą lub częściową ochroną prawną jak np.: Ciemiężca zielona (*Veratum Lobelianum*) Wielosił Błękitny (*Polemonium Coreuleum*) Krwawnik pospolita, (*Achillea Millefolium*) czy kopytnik pospolity (*Asarum Europaeum*). Najciekawszym bo najrzadszym gatunkiem wpisanym do czerwonej księgi roślin występującym na omawianym obszarze jest obuwik pospolity (*Cypripedium Calceolus*).

Wśród roślin leśnych i zaroślowych w dużych skupiskach występują konwalia majowa (*Convallaria Majalis*, kalina koralowa (*Viburnum Opulus*) oraz Wierzba purpurowa (*salix purpurea*) . Ostatni gatunek potocznie nazywany wikliną występuje w dużych skupiskach co pozwala na wykorzystanie tego gatunku do produkcji przemysłowej.

Na omawianym obszarze znajduje się 9 jezior, będących w różnych stadiach rozwoju. Największe walory przyrodnicze zachowały jeziora: Uściwierz, Bikcze, Brzeziczno i Łukietek. Natomiast jeziora Piaseczno, Rogóžno, Zagłębcze i Łukcze mają wysokie walory rekreacyjne, są intensywnie zagospodarowane i licznie odwiedzane przez turystów. Kilka jezior utraciło swój naturalny charakter i zostało włączonych do systemu melioracyjnego Kanału Wieprz – Krzna.

Najcenniejsze zbiorowiska torfowiskowe występują wokół zarastających jezior dystroficznych: Brzeziczno i Łukietek. Od brzegu jeziora na taflę wody nasuwa się różnej miąższości pływający, uginający się pod stopami kozuch roślinny (spleja), którego podstawowym składnikiem są mchy - torfowce oraz krzewy i krzewinki. Na splei występują rzadkie owadożerne rośliny - rosiczki: okrągłolistna i pośrednia.

W niewielkich oczkach wodnych bytuje aldrowanda pęcherzykowata i pływacz średni. Aldrowanda jest gatunkiem ginącym, dlatego została wpisana na Czerwoną Listę Roślin szczególnie zagrożonych.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Oprócz gatunków roślin owadożernych można spotkać tutaj: widłak jałowcowy, żurawina błotna, wełnianka pochwowata, bagno zwyczajne, modrzewnica zwyczajna, turzyca strunowa, kruszczyk błotny, gnidosz błotny i inne osobliwości.

Torfowiskom przejściowym towarzyszą niewielkie powierzchniowo fragmenty torfowisk wysokich, które występują również samodzielnie, np. w okolicach jeziora Brzeziczno.

Torfowiska niskie z kolei wykształciły się w płaskich, wilgotnych dolinach rzecznych. Największe torfowisko niskie rozciąga się pomiędzy jeziorami Bikcze, Uściwierz i Nadrybie (gm. Puchaczów). Jeziora, łąki, torfowiska i zadrzewienia tej części parku są atrakcyjnym miejscem bytowania wielu interesujących gatunków zwierząt, szczególnie ptaków.

Lasy występujące na omawianym obszarze to głównie lasy mieszane składające się głównie ze Świerka Pospolitego (*Picea bies*), Sosny Zwyczajnej (*Pinus Silvestris*), Graba Zwyczajnego (*Carpinus betulus*), Dąba Bezszypułkowego (*Quercus petraea*), Brzozy Zwyczajnej, oraz Lipy.

Charakter Lasów i dogodne warunki klimatyczne sprzyjają występowanie grzybów jadalnych oraz owoców leśnych w dużych ilościach co pozwala na wykorzystanie tych zasobów w przetwórstwie. Wśród lasów od maja do października licznie występują borowik szlachetny (*Boletus edulis*), Podgrzybek brunatny (*Xerocomus radius*), Koźlarz czerwony (*Leccinum aurantiacum*), Koźlarz babka (*Leccinum scabrum*), Pieprznik Jadalny (kurka - *Cantherellus cibarius*), Opienka miodowa (*Armillariella mellea*)

Świat zwierzęcy to przede wszystkim takie gatunki jak: wiewiórka zwyczajna (*Sciurus vulgaris*), nornica ruda (*Clethrionomys glareolus*), kuna leśna (*Martes martes*), oraz z roku na rok coraz więcej Dzików (*Sus scrofa*) - które stają się plagą dla upraw rolników. Ponadto w lasach licznie występują Jeleń Szlachetny (*Cereus elaphus*), oraz sarna (*Capreolus capreolus*). Na terenie podregionu dość często obserwowane są łosie (*Alces alces*).

W rzekach i jeziorach występują liczne gatunki ryb takie jak: płoć (*Rutilus rutilus*), lin (*Tinca tinca*), kleń (*Leucissus caphalus*), karp (*Cyprinus carpio*) a także gatunki drapieżne takie jak okoń (*Perca fluviatilis*) sandacz szczupak, oraz węgorz. (Ponadto na rzecz Wieprz występują miętusy, bolenie i klenie. Szczególnie liczne występowanie miętusa powszechnie uważanego za najsmaczniejszą rybę słodkowodną sprawia, że obszar z jego meandrującymi rzekami staje się prawdziwym rajem dla wędkarzy. Warto dodać że na terenie szlaku występują stawy hodowlane, (Piaski, Częstoborowice) oraz zbiorniki retencyjne (Mełgiew, Rybczewice, Gorzków), które przyciągają coraz więcej amatorów połowu ryb, a czyste wody sprawiają że ryba jest smaczna i zdrowa.

Wśród ponad 100 rzadkich ptaków w obszarach leśnych możemy zaobserwować bądź usłyszeć dzięcioła czarnego - (*Dryocopus martius*), dzięcioła zielonego (*Picus viridis*), kukułkę (*Cucullus*

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

canorus), bociana czarnego. Ponadto występują ptaki drapieżne takie jak Jastrząb gołębiarz (*Acipiter gentilis*) krogulec (*Acipiter niusus*) a także myszołów zwyczajny (*Buteo buteo*.) oraz orlik krzykliwy i pustułka (*Falco tinnunculus*). W obszarach łąkowych można zaobserwować rzadkiego błotniaka łąkowego (*Cirrus pygarrus*) , oraz czajkę (*Venellus venellus*) bażanta (*Phasianus colchicus*) a w obszarach podmokłych licznie występujące czaple siwe, bocian biały, oraz kulik wielki (*Numenius arguata*).

Ponadto występują brzegówka, bąk, bączek, cyraneczka, czapla siwa, czernica, drozd śpiewak, dzięcioł duży, dzięcioł średni, dziwonia, głowienka, grubodziób, górniczek, grzywacz, gąsiorek, kokoszka wodna, kos, kowalik, kruk, krzyżówka, łożówka, łyska, makolągwa, muchołówka białoszyja, muchołówka mała, muchołówka żałobna, pełzacz leśny, perkoz rdzawoszyi, perkozek, piecuszek, pierwiosnek, pliszka żółta, pliszka siwa, pokląskwa, pokrzewka cierniówka, sikorka bogatka, sikorka modra, sójka, skowronek polny, strzyżyk, świstunka leśna, słowik szary, świergotek drzewny, srokosz, szpak, wilga, zauszniak, wróbel, zięba, jaskółka, żuraw, kropiatka, wodnik, zielonka, brodziec, słomka, ostrzygojad, kulon, siewka rzeczna, rycyk, bekas, siewka obrożna, batalion, samotnik, mewa czarnogłowa, mewa pospolita, mewa śmieszka, mewa srebrzysta, rybitwa zwyczajna, rybitwa białoczelna, rybitwa czarna, rybitwa białoskrzydła, perkoz dwuczuby, podróżniczek, brzęczka, strumieniówka, remiz, ortolan, czyż, zimorodek, dudek, kraska, płomykówka, puchacz, pójdzka, sowa uszata, sowa błotna, kania czarna, bielik, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, kobuz.

Świat zwierzęcy na terenie Podregiony reprezentują również , bezkręgowce oraz płazy, i gady. Wśród bezkręgowców zaobserwować możemy takie gatunki jak: paż królowej, mieniak tęczowiec, listkowiec cytrynek, modraszek ikar, rusałka kratkowiec, rusałka pawik, rusałka pokrzywnik, rusałka wierzbowiec, rusałka żałobnik, trzmiel ciemnopasy, trzmiel ogrodowy, trzmiel parkowy, trzmiel rudy, trzmiel rudonogi, trzmiel ziemny, trzmiel zmienny, trzmiel żółty.

Natomiast wśród Płazów i Gadów występują takie gatunki jak : kumak nizinny, ropucha szara, ropucha paskówka, rzekotka drzewna, jaszczurka zwinka, traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna, żółw błotny, padalec zwyczajny, jaszczurka żyworodna, zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata.

Gmina Ludwin, która znajduje się w granicach Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie” została uznana w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego za strefę największej atrakcyjności turystycznej

Dwory, dworki, pałace i kompleksy pałacowo - parkowe w podregionie

Baranica (Gmina Gorzków) - pozostałości parku dworskiego.

Bazar (Gmina Rybczewice) - zachowane piwnice z XVII wieku częściowo zasypane.

Białka - (Gmina Krasnystaw) Zespół zabudowy Stada Ogierów - wraz z dworem z II połowy XIX w., budynkami gospodarczymi i czworakami oraz 9,5 ha parkiem. Jest to miejsce z bogatą ofertą turystyczną (wczasy w siodle, kryta ujeżdżalnia.)

Brzezice (Gmina Piaski) - dwór z pierwszej połowy XIX w. Zespół dworsko - parkowy, dwór murowany z I poł. XIX w. rozbudowany XIX/XX w., park z dojazdową aleją lipową z XVIII w. Zespół folwarczny: spichlerz murowany z 1868r., stodoła mur. z 1868 r., stajnia mur. z 1903 r., stajnia tzw. fornalska z 1924 r., obora z 1924 r., obora tzw. fornalska z 1924 r., magazyn z ok. 1937 r., budynek gospodarczy z I ćw. XX w.

Bystrzyca (Gmina Wólka) - zespół pałacowo - parkowy, na który składają się: pałac z II połowy XVIII w. (od frontu budynek został ozdobiony portykiem wspartym na czterech kolumnach, kolistym podjazdem oraz klombem), obora, spichlerz z XIX w. oraz park o pięknych i malowniczych walorach krajobrazowych. Obok znajduje się zespół budynków gospodarczych: dwie obory i spichlerz wzniesione na przełomie XIX i XX w.

Chorupnik (Gmina Gorzków) - dworek murowany z 1915 r.

Czysta Dębina Kolonia (Gmina Gorzków) - pochodzące z pierwszej połowy XIX w.: dawna gorzelnia murowana, dawna rządówka murowana, dawna wozownia murowana, dawna suszarnia dworska murowana, dawny sześciorak murowany, dawna owczarnia murowana (nr 40) oraz kuźnia z końca XIX w.

Gardzienice Pierwsze (Gmina Piaski) - pałac murowany co najmniej z XVI w. z fragmentami z wieku XII, w tym co najmniej XIV - wieczne piwnice, dwie oficyny murowane, w tym jedna z XVII wieku z zabytkowymi kafelkami z Delft, druga z 1852 r., zespół folwarczny: dwa czworaki z 1904 r. ruiny rządówki (ok. 1900 r.) spichlerz (ok. 1900 r.), stodoła (ok. 1853 r.), obora (chlewnia) - poł. XIX w., cielętnik - II poł. XIX w., brojlernia - poł. XIX w., kuźnia - ok. 1900 r. W pobliżu gorzelnia z XIX w. w stanie ruiny oraz park częściowo ogrodzony.

Gardzienice II (Gmina Piaski) - ruiny dworu z XIX w. oraz park przydworski z XIX w. wraz z aleją dojazdową. W pobliżu obora dworska, murowana, z 1910 r. oraz spichlerz dworski z ok. 1908 r.

Janowice (Gmina Mełgiew) - willa - dwór z lat 1918 - 20 w złym stanie technicznym, z ubytkami więźby dachowej, ze splekanymi ścianami i stolarką w złym stanie. W otaczającym willę dawnym parku zatarły się dawne alejki jednak częściowo zachowany jest stary drzewostan w tym altana lipowa. Pobliskie stawy zarośnięte, a dawny budynek gospodarczy zrujnowany.

Jaszczów (Gmina Milejów) - dominuje dwór drewniany, parterowy, od strony frontu ganek z dwoma parami kolumn, wybudowany w początkach XIX w. Należał między innymi do generała

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Ludwika Kickiego, który zginął w bitwie pod Ostrołęką, w 1831 r. w czasie powstania listopadowego. Był także w posiadaniu rodziny Poniatowskich, z której Juliusz Poniatowski był czołowym politykiem obozu niepodległościowego w latach pierwszej wojny światowej, a później ministrem w rządzie II Rzeczypospolitej. Według źródeł historycznych oficyna, to był dawny dwór ariański, budynek przeszło 60 łokci długości, około 15 łokci szerokości z kamienia i cegły, z wieżyczkami po obu końcach ściany frontowej. W niedużej odległości od dworu do zbocza przylega kopiec, który według tradycji ma być grobem ariańskim. Za czasów Kickich był on nawet częściowo badany, znaleziono w nim wtedy szczątki trumny i kości. Szpital w Jaszczowie, budynek murowany pochodzący z początku XX w. Najpierw był to dwór, potem karczma, a od okresu międzywojennego do dzisiaj funkcjonuje jako szpital, wielokrotnie przebudowywany i rozbudowany.

Jawidz (Gmina Spiczyn) - zespół folwarczny w Jawidzu na który składają się: gorzelnia, magazyn spirytusu przy gorzelnii, rządówka (obecnie szkoła), dwa czworaki, stajnia, obora (magazyn), dawna kuźnia. W Jawidzu zachowały się też pozostałości po planowanej fabryce broni i amunicji.

Kaniwola (Gmina Ludwin) - reprezentowany jest przez pochodzącą z początku XX wieku uroczą willę - dworek, należącą do rodziny Zdzenieckich. Budynek otoczony jest parkiem, w którym rosną egzotyczne drzewa (w tym największa na Lubelszczyźnie metasekwoja chińska). Obok znajdują się zabudowania gospodarcze: stajnia z oborą oraz spichlerz.

Kawęczyn (Gmina Piaski) - dwór z ok. 1830 r., spichlerz murowany z XVII w., park z ok. 1830 r., przekształcony w XX w. wg projektu S. Celichowskiego. W pobliżu kuźnia drewniana z ok. 1938 r.

Kęblów/ Piaski Wielkie (gmina Piaski) - pozostałości zespołu dworsko - parkowego: gorzelnia murowana z II poł. XIX w., brykielniarnia mur. z II poł. XIX w., XVIII - wieczny park.

Kijany (Gmina Spiczyn) - zespół pałacowo - parkowy w Kijanach, na który składają się: oficyna przypałacowa, dwa czworaki, stajnia (obecnie szkoła), obora, suszarnia (obecnie magazyn), dawna piekarnia, młyn, szkoła rolnicza z parkiem, dawna cukrowni (z 1853 r.) spalona częściowo w 1901 r. po której pozostały dwa budynki: siedziba zarządu cukrowni (tzw. budynek F) oraz obecny ośrodek zdrowia, gdzie mieścił się magazyn cukru.

Kozice Dolne (Gmina Piaski) - zespół dworsko - parkowy: dwór, oficyna, spichlerz z XIX w, kordegarda z wieżą zegarową z XIX wieku, park XVIII/XIX w.

Kozice Górne (Gmina Piaski) - pozostałości parku krajobrazowego ze stawami z XIX w.

Krasnystaw (Miasto Krasnystaw) - Kolegium pojezuickie wzniesione w latach 1695 - 1740 na fragmentach muru obronnego i piwnic dawnych kamienic mieszczańskich wraz z kościołem i pałacem biskupim wchodzi w skład kompleksu budowli tworzących czworobok usytuowany na pld. - zachód od Rynku Miejskiego. Budynek jest jednopiętrowy, sklepiony, podpiwniczony. W czasie prac badawczych w roku 1977 odkryto w dawnym refektarzu polichromie XVIII - wieczne.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Pałacyk biskupi, barokowy, piętrowy, podpiwniczony, wzniesiony wraz z całym zespołem jezuickim w pierwszej połowie XVIII wieku. W latach 1780 - 1826 użytkowany, jako rezydencja biskupia. W fasadzie frontowej wmurowane kamienne rzeźbione elementy późnogotyckiego portalu, które zostały tu przeniesione z ruin zamku.

Dwór leżący przy szosie do Żółkiewki, z pierwszej połowy XIX wieku. Parterowy, klasycystyczny, drewniany, otynkowany, z kolumnowym portykiem, dach kryty gontem.

Krępiec (Gmina Mełgiew) - istniejący tu pałac należący do różnych rodzin, w tym do protestanckich Vetterów rozebrano w 1961 r. Z dawnego zespołu parkowo - dworskiego wpisem do rejestru zabytków objęto park z sadzawką i odnogą rzeki Stawek (przy zbiorniku rekreacyjnym) oraz murowany młyn z lat 1937 - 38. Poza rejestrem zabytków nieopodal zespołu znajdują się przebudowane, murowane czworaki z II połowy XIX w., obora murowana z II połowy XIX w. przebudowana w latach 60 - tych XX w., zagroda młyńska z I połowy XX w., z drewnianym domem, murowaną oborą i spichlerzem.

Krupce (Gmina Krasnystaw) - Ruiny późnorenesansowego zamku z końca XVI w - Ruiny zamku położone nad rozlewiskiem, przy drodze z Chełma do Krasnegostawu. Początkowo istniał tu niewielki dwór obronny Krupskich. W II połowie XVI w. właścicielami zamku została rodzina Orzechowskich, którzy w Krupcu wzniesli wspaniałą renesansową rezydencję. W ich posiadaniu zamek pozostał do 1644 r. Po nich właścicielami byli: Niemiryce, Buczaccy i Rejowie. Zamek podupadł podczas potopu, z którego się już nie podniósł, zniszczenia dopełnili okoliczni mieszkańcy, którzy okradli jego zgłiszczą. Dwór położony w pobliżu malowniczych ruin zamku, wzniesiony został w latach 1779 - 82 w stylu barokowo - klasycystycznym przez Jana Michała Reja, starostę nowokorczyńskiego. Wymurowany na planie kwadratu, z cegły i kamienia, otynkowany, parterowy, został ok. 1840 r. przebudowany w stylu klasycystycznym. Dodano m.in. drewniany czterokolumnowy portyk zwieńczony trójkątnym szczytem i ozdobiony tryglifowym fryzem. Z tego okresu pochodzą również zewnętrzne obramowania otworów. Dwór właściwy nakryty jest dachem łamanym polskim, alkierze i portyk dachami dwuspadowymi. Budowla jest cennym przykładem architektury dworskiej końca XVIII w. o zachowanym układzie przestrzennym i pierwotnych elementach zdobniczych i konstrukcyjnych.

Krzesimów (Gmina Mełgiew) - eklektyczny, murowany pałac z pocz. XIX w., przebudowany; murowana oficyna późniejsza od pałacu (I połowa XIX w.), park z XIX w. oraz nie wpisane do rejestru zabytków: czworak z I połowy XX w., obora murowana z przełomu XIX/XX w., obora z I połowy XX w., spichlerz z XIX/XX w., dwukondygnacyjny, murowany, otynkowany, z dekoracyjnie opracowanym szczytem; czterokondygnacyjna, murowana suszarnia chmielu z XIX w., młyn murowany z I połowy XX w.

Ludwików (Gmina Spiczyn) - zespół folwarczny na który składają się oficyna podworska/rządówka z około 1850 r., czworaki z 1910 r. i z 1932 r., dwie obory oraz brama wjazdowa do dawnego folwarku.

Ludwin (Gmina Ludwin) Dworek z 1884 roku i spichlerz z 1888 roku w Ludwinie - przed wojną dworek był siedzibą policji, a w czasie okupacji zajmowały go granatowa policja i okresowo SS.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Łańcuchów - (Gmina Milejów) Dwór, który został wybudowany w 1904 r. w stylu zakopiańskim z inicjatywy Jana Steckiego, według projektu Stanisława Witkiewicza. W podobnym stylu została wybudowana brama prowadząca do dworu

Łęczna (Miasto Łęczna) - wzniesiony pod koniec XIX wieku - pierwotnie przeznaczony był na odwach (wartownię). Jest przykładem budowli klasycystycznej. Murowany z cegły, wzniesiony na planie prostokąta, otynkowany, parterowy, dwutraktowy. Od frontu posiada czterokolumnowy portyk z trójkątnym szczytem. Od 1971 roku jest siedzibą Urzędu Stanu Cywilnego.

Łuszczów (Gmina Wólka) - do dziś zachowało się rozplanowanie zespołu obejmujące dawne stawy, zabytkowy drzewostan, aleję dojazdową oraz jeden budynek gospodarczy (dawna stajnia).

Milejów (Gmina Milejów) - dwór drewniany, wybudowany w 1903 r. przez Antoniego Roztworowskiego według projektu architekta Jana Heuricha, otoczony parkiem z XIX w. Niżej nad Wieprzem znajduje się budynek byłej gorzelnii. W okresie PRL - u zespół dworski przeszedł we władanie Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Milejowie.

Mełgiew Podzamcze (Gmina Mełgiew) - pałac XVIII wieczy wielokrotnie przebudowywany, oficyna kuchenna z II połowy XVIII w., brama wjazdowa z II połowy XVIII w., mur z neogotycką bramą z XIX/XX w., furta folwarcznej z I połowy XX w.; zrujnowany most parkowy, park z cennymi drzewostanami z przełomu XVIII i XIX w., a w pobliżu kapliczka św. Jana Nepomucena z XVIII w. z figurą Jana z czasów późniejszych.

Orchowiec (Gmina Gorzków) - dawny dwór murowany z pierwszej połowy XIX w., pozostałości parku dworskiego, dawny budynek służby folwarcznej.

Piaski (Gmina Piaski) - ruiny pałacu Orzechowskich z XVI w.

Piaski Szlacheckie (Gmina Gorzków) - dawna kuchnia dworska, pozostałości parku dworskiego.

Pilaszkowice (Gmina Rybczewice) - z dawnego okresu świetności zachował się park (11,2 ha, w tym 1,7 ha dawnego stawu) w granicach dawnego ogrodu kwaterowego, z alejami XVII w. i cennym drzewostanem: 240 pomnikowych lip oraz 150 dębów i grabów. Z dziedzińca wąski jar prowadził do Bazaru. W zespole dworsko - parkowym zachowane są następujące budynki gospodarcze: rządówka z k. XIX w., spichlerz murowany z I poł. XIX w., 3 budynki gospodarcze murowane przebudowane. Zachowały się XIX - wieczna gorzelnia murowana, nadbudowana XIX/XX w. i magazyn gorzelniany murowany z k. XIX w. (oba budynki w stanie ruiny).

Pliszczyn (Gmina Wólka) - zespół pałacowo - parkowy, na który składają się: dwór z II połowy XIX w., park z fosą, aleja dziesięciu lip drobnolistnych o wymiarach do 385 cm i sosna wejmutka o obwodzie 220 cm.

Podzamcze (Gmina Łęczna) Zespół dworsko - parkowy na Podzamczu położony jest na wysokim wzniesieniu, przy ujściu rzeki Świnki do Wieprza. Niegdyś stał tu zamek obronny, niestety nie zachowały się po nim widoczne ślady. Park został założony prawdopodobnie w XVII wieku.

Zajmuje powierzchnię ok. 8 ha i liczy blisko 2 tys. drzew. Kilka z nich zostało zarejestrowanych jako pomniki przyrody. W parku znajduje się XIX - wieczny, znacznie przebudowany dwór i stojąca obok oficyna oraz pozostałości po zabudowaniach gospodarczych.

Rybczewice (Gmina Rybczewice) - dwór z I połowy XIX w. przebudowany i rozbudowany w stylu secesyjnym na przełomie XIX i XX w. W pobliżu budynki gospodarcze z XIX w.: czworak, stajnia cugowa, obora, kurnik, spichlerz, kuźnia oraz park ogrodzony z dwoma bramami z końca XIX w. W pobliżu młyn wodny o tradycjach XVI - XIX w. - drewniany, ze śluzą żelbetową oraz kuźnia murowana. W XIX w. istniała tu gorzelnia dworska (obecnie zachowany magazyn gorzelniany murowany) z końca XIX w.

Siedliszczki (Gmina Piaski) - dwór zbudowany w połowie XIX w. na skarpie. Posiadał jedenaście pokoi, meble zaginęły podczas wojny. Popada w ruinę.

Sobianowice (Gmina Wólka) - zespół pałacowo - parkowy na który składają się dwór z XIX w., w sąsiedztwie dworu znajduje się lodownia, której komora podziemna założona została na rzucie koła. Dawna kuźnia w stanie całkowitej ruiny.

Stryjno (Gmina Rybczewice) - istniejący dwór murowany barokowy, wzniesiony w II połowie XVIII w., w 1880 r. przebudowany wg projektu Karola Gabrielowskiego. Oficyna murowana z II połowy XVIII w., stajnia z wozownią, murowana z II połowy XVIII w., park z II połowy XVIII w. W pobliżu miejsce po zniszczonym młynie drewnianym i zniszczona śluza.

Świdnik Duży (Gmina Wólka) - dwór z I połowy XIX w. w złym stanie otoczony parkiem. W parku możemy znaleźć następujące przykłady ciekawych drzew, m.in. 14 dębów szypułkowych o obwodach pni 230 - 460 cm w pobliżu niedalekiej leśniczówki z 1925 r.

Turka (Gmina Wólka) - zespół pałacowo - parkowy z rozebrany dworem z XIX wieku i powstałą w tym miejscu nową budowlą, nieużytkowane stajnie, dawny chlew oraz park z fragmentami alei dojazdowej.

Wielobycz (Gmina Gorzków) - pozostałości parku dworskiego z XIX w.

Wielopole (Gmina Gorzków) - dwór, park, młyn z XIX w.

Wierzchowiska (Gmina Piaski) - zespół dworsko - parkowy z I poł. XIX w. Dwór, oficyna i park ze stawem. Brama wjazdowa i brama na folwark z drugiej połowy XIX w.

Wygnanowice (Gmina Rybczewice) - dwór murowany z poł. XIX w. z cechami architektury szwajcarskiej, częściowo parterowy, częściowo jednopiętrowy, z ryzalitem poligonalnym od ogrodu. Murowany kurnik, czworak murowany przy zachodniej granicy (ob. remiza i sklep), stodoła murowana, zamieniona w czasie II wojny na kaplicę (obecnie kościół). Wokół park z XIX w. z dobrze zachowaną kompozycją i drzewostanem. W pobliżu czynny młyn wodny drewniany z 1900 r. z wyposażeniem z XVIII wieku, ze śluzą drewnianą.

Zawieprzycze (Gmina Spiczyn) - zespół pałacowo - parkowy w Zawieprzycach z XV w. (wielokrotnie przebudowywany, w tym poważnie w XVI i XIX w.), na który składają się: pałac z XVI w. powstały jako rozbudowa wcześniejszego zamku, XVII wieczny lamus, kaplica z końca XVII w., oficyna z XVIII w., stajnia z XIX w., brama wjazdowa z XVII w. XIX wieczna

oranżeria, park wzorowany w XVII w. na wilanowskim z lipą Sobieskiego (odrost od korzenia) otoczony XIX wiecznym murem, wysoki krzyż na kopcu z XVII w. miejsce (podwaliny) po tzw. dworku Skłodowskich z XIX w., zasypane piwnice/lochy posiadające kilka kondygnacji.

Ziółków (Gmina Spiczyn) - był tu folwark z młynem wodnym, tartakiem i kopalnią kamienia, karczma cegielnią, gorzelnią oraz dwór rozebrany w 1910 r. Obecnie folwark praktycznie nie istnieje, można go jednak zlokalizować na podstawie map i fragmentów budowli.

Zygmuntów (Gmina Rybczewice) - miejsce po folwarku z XIX w. oraz miejsce po wiatraku drewnianym typu holenderskiego z 1918 r., przeniesionym w 1976 r. do Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Architektura Sakralna w Podregionie

Antoniówka (Gmina Gorzków) - kapliczka drewniana z 1948 r., dwa krzyże drewniane.

Antoniówka (Gmina Rybczewice) - kapliczka.

Baranica (Gmina Gorzków) - krzyż drewniany z 1949 r., kapliczka murowana z 1925 r.

Biała (Gmina Krasnystaw) - Kaplica rzymsko - katolicka

Borów (Gmina Gorzków) - kapliczka murowana z 1909 r.

Bystrzejowice (Gmina Piaski) - tablica na szkole ku czci poległych za wolność ojczyzny oraz pomordowanych przez hitlerowców w latach 1939 - 1945, figura dębowa z 1905 r.

Bystrzyca (Gmina Wólka) - zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP z I połowy XVIII w., z wystrojem i wyposażeniem w zabytki ruchome. Na szczególną uwagę zasługuje drewniany, rokokowy ołtarz główny prawdopodobnie z 1775 r., z obrazem Wniebowzięcia NMP (XVIII w.), obraz Św. Trójcy z postaciami prawdopodobnie fundatorów (XVIII lub XIX w.), a także cztery ołtarze boczne. Obok kościoła położony jest XIX - wieczny cmentarz z pomnikiem rodziny Wierzbickich.

Czysta Dębina Kolonia (Gmina Gorzków) - kapliczka murowana z 1907 r.

Charleż (Gmina Spiczyn) - kapliczka przydrożna.

Częstoborowice (Gmina Rybczewice) - kościół pw. św. Ap. Piotra i Pawła wzniesiony w latach 1670 - 1678 zniszczony przez pożar w 1785 r., ponownie rozbudowany w latach 1879 - 95 spłonął w 1897 r. po raz kolejny. Budynek murowany z białego kamienia, otynkowany, jednonawowy, barokowy. We wnętrzu w ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej Zwycięskiej. Cmentarz przykościelny otoczony murem z 4 kapliczkami. W murze dzwonnica - brama i kryte schody. Na dzwonnicy dwa stare dzwony, zakupione po II wojnie światowej: jeden z 1586 r., drugi z 1744 r. Dwa cmentarze grzebalne, usytuowane naprzeciw siebie po obu stronach głównej drogi: jeden stary, założony w I ćw. XIX w. i drugi tzw. „nowy”, założony 11 kwietnia 1923 r. W dn. 27.07.1863 r. oddziały powstańcze stoczyły bitwę na polach Częstoborowic i Rybczewic. Poległa duża liczba powstańców, a ich mogiła znajduje się na tzw. „starym”

cmentarzu grzebalnym. Obelisk „w czci i hołdzie” wzniesiony został w 1928 r., w X rocznicę odrodzenia Rzeczypospolitej.

Długie (Gmina Wólka) - mogiła, dawne cmentarzysko z wojen tureckich.

Dominów (Gmina Mełgiew) - współcześnie pobudowany kościół p.w. Maksymiliana Kolbego.

Dratów (Gmina Ludwin) - Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja w Dratowie z ok. 1880 roku stanowi jeden z nielicznych - w woj. lubelskim - przykładów budownictwa sakralnego wzniesionego w tzw. stylu rosyjskim. Posiada bogatą, rozczłonkowaną bryłę architektoniczną. Przed cerkwią - pozostałości po zabytkowej alei. Nieopodal znajdują się cmentarz wojenny i cmentarz prawosławny oraz drewniany dom duchowieństwa, pochodzący z XIX wieku.

Obelisk nad jez. Dratów powstał ku czci członków Polskiej Organizacji Wojskowej, poległych w manifestacji przeciwko władzy zaborczej w 1918 roku.

Gardzienice (Gmina Piaski) - cmentarz z I wojny światowej, krzyże upamiętniające epidemię cholery.

Gorzków Osada (Gmina Gorzków) - XVII - wieczny kościół rzymskokatolicki p.w. św. Stanisława Biskupa Męczennika z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica i organistówka z XIX w., brama, mur z kapliczkami, drzewostan w granicach cmentarza przykościelnego, cmentarz grzebalny rzymskokatolicki, kaplica grobowa rodziny Skawińskich, mur ogrodzeniowy, drzewostan i nagrobki, kapliczka z figurą Matki Boskiej, murowana z 1900 r. Kościół polskokatolicki, murowany z 1926 r. Cmentarz żydowski założony w 1803 r.

Izdebno (Gmina Rybczewice) - cmentarz wojenny z 1914 r. żołnierzy niemieckich i austriackich o powierzchni 0,6 ha w polu, przy drodze łączącej rozwidlenie dróg z Podizdebna i Marysina, zawierający 30 mogiłach zbiorowych. Jest to jeden z największych cmentarzy z I wojny światowej na Lubelszczyźnie.

Jaszców (Gmina Milejów) Kapliczka w Jaszczowie, Kopiec - w niedużej odległości od dworu do zbocza przylega kopiec, który według tradycji ma być grobem ariańskim. Za czasów Kickich był on nawet częściowo badany, znaleziono w nim wtedy szczątki trumny i kości.

Jawidz (Gmina Spiczyn) - murowany kościół w Jawidzu pw. MB Nieustającej Pomocy, wybudowany we wczesnych latach 80 - tych jako filia par. Bystrzyca, dwie kapliczki przydrożne.

Kawęczyn (Gmina Piaski) - w 1920 r. mieszkańcy Kawęczyna i sąsiednich wsi przenieśli tu z Siedliszcza kościół. W latach trzydziestych XX w., dokonano jego remontu i przebudowy. Obok kościoła znajduje się dzwonnica z 1931 r., a na niej dwa dzwony zakupione w 1946 r. W rogach cmentarza przykościelnego znajdują się kapliczki, w miejscowości dębowa figura z XIX w. upamiętniająca powstanie styczniowe, a także murowana, kapliczka przydrożna z 1933 r.

Kijany (Gmina Spiczyn) - kościół parafialny p.w. Św. Anny z lat 1686 - 1723, założony na planie krzyża łacińskiego, jednonawowy, z kryptą pod prezbiterium. Bogate wnętrze rokokowe z końca XVIII w. i bogato wyposażona zakrystia. Dzwonnica dwukondygnacyjna z XX w. Plebania jednokondygnacyjna z 1904 r. Cmentarz z nagrobkami z XIX w. został założony na planie czworoboku, z regularnym układem kwater, alejek i mogił. Wśród nich grób rodziny

Skłodowskich w kształcie cokołu zwężającego się ku górze; krzyż przydrożny i kaplica z figurą św. Kajetana.

Kolonia Siedliszczki (Gmina Piaski) - cmentarz z I i II wojny światowej.

Krasnystaw (Gmina Krasnystaw) - Kościół pw. św. Franciszka Ksawerego, barokowy wzniesiony został w latach 1695 - 41 (sam kościół ukończono w 1717 r.; w latach 1730 - 1741 dobudowano wieże) z fundacji Krystyny Potockiej z Lubomirskich i jej spadkobierców, wg projektu Jana Delamarsa SJ, który przebywał w Krasnymstawie do 1698 roku. Budowę kierował, pochodzący z Węgier, Jan Huss (w niektórych publikacjach uznawany również za projektanta obiektu). Kościół barokowy, typu jezuickiego, jednonawowy, z dwoma rzędami kaplic połączonych przejściami, z transeptem nie wybiegającym poza mury korpusu i z prezbiterium zamkniętym półkoliście. Nawa główna z transeptem i prezbiterium o tej samej wysokości, pozostałe człony znacznie niższe. Dwie wieże w elewacji frontowej, nakryte hełmami i zwieńczone figurami św. Franciszka Ksawerego i św. Ignacego Loyoli. Cenna jest późnobarokowa polichromia pochodząca z około 1723 roku, pędzla franciszkanina Adama Swacha. Na chórze znajdują się 27 - głosowe organy barokowe z XVIII w. przebudowane pod koniec XIX w. z wykorzystaniem organów z Radeczniczy.

Kolegium jezuickie wzniesione w latach 1695 - 1740 na fragmentach muru obronnego i piwnic dawnych kamienic mieszczańskich wraz z kościołem i pałacykiem biskupim wchodzi w skład kompleksu budowli tworzących czworobok usytuowany na płd. - zachód od Rynku Miejskiego. Budynek jest jednopiętrowy, sklepiony, podpiwniczony. W czasie prac badawczych w roku 1977 odkryto w dawnym refektarzu polichromie XVIII - wieczne.

Pałacyk biskupi, barokowy, piętrowy, podpiwniczony, wzniesiony wraz z całym zespołem jezuickim w pierwszej połowie XVIII wieku. W latach 1780 - 1826 użytkowany, jako rezydencja biskupia. W fasadzie frontowej wmurowane kamienne rzeźbione elementy późnogotyckiego portalu, które zostały tu przeniesione z ruin zamku.

Dawny kościół poaugustiański z lat 1394 - 1434, ufundowany został przez Władysława Jagiełłę, zniszczony przez Tatarów w 1449 roku i odbudowany w 1458 przez Kazimierza Jagiellończyka. Murowany z kamienia i cegły, ma częściowo zachowane cechy gotyckie i charakter obronny. Budynek podzielony jest na dwie kondygnacje. Prezbiterium oszkarpowane. Przekształcony przez władze carskie w magazyn.

Dawny klasztor augustiański, wzniesiony około 2 poł. XVII w; przebudowany w 1763. Budynek piętrowy dwuskrzydłowy na planie litery „L”. W skrzydle zachodnim duża sala sklepiona kolebkowo, dawny refektarz. Charakterystyczny jest układ wnętrza w postaci wąskiego korytarza i szeregu małych sklepionych pomieszczeń (dawnych cel klasztornych). W czasach carskich zamieniony na koszary,

Kościół i klasztor Augustianów, przy drodze do Lublina, wzniesiony przez władze carskie (1824 - 1839) jako rekompensata za odebrany stary kościół i klasztor.

Kościół p.w. Wawrzyńca Ziółkowskiego. Konsekrował go bp Maurycy Wojakowski w październiku 1829 r. Jednonawowy, w stylu klasycystycznym, o nawie na rzucie zbliżonym do kwadratu, przykryty sufitem a skromnej formie architektonicznej. Na dachu 8 - boczna wieżyczka na sygnaturka. Obwiedziony murem ceglany z narożnymi 4 kapliczkami i dzwonnica. Ołtarz główny z XVII - wiecznym obrazem Matki Boskiej Dzieciątkiem. Trójcy Przenajświętszej wybudowano wg projektu.

Krępiec - Las (Gmina Mełgiew) - miejsce straceń, gdzie hitlerowcy wymordowali ok. 30 000 Polaków, Żydów, Rosjan i obywateli innych narodowości, przywożonych z Lublina i obozu zagłady na Majdanku.

Krępiec (Gmina Mełgiew) - figura Matki Boskiej usytuowana na kopcu.

Krupe (Gmina Krasnystaw) - Do 1875 r. istniała tu par. grekokatolicka, po kasacie unii zamieniona na prawosławną, przetrwała ona do II wojny światowej. Nowej par. rzym. - kat. przyznano 12,31 ha ziemi ornej łącznie z łąką, w 1962 r. ponad 8 ha ziemi parafii odebrano. Dawny cmentarz unicki założono na pocz. XIX w., później zamieniono na prawosławny. Cmentarz katolicki istnieje od 1946 r. i przylega do wcześniejszego. W parafii funkcjonuje mała biblioteczka. Archiwum nie posiada starych dokumentów, lecz dopiero od czasów powstania par. łacińskiej.

Krzesimów (Gmina Mełgiew) - dwa cmentarze z okresu II wojny światowej w Krzesimowie (wojenny i ofiar zarazy z 1943 r.). Ponadto wiadomo, że w Krzesimowie (Lasek Pruszkowski) spoczywają żołnierze armii rosyjskiej i austrowęgierskiej z 1915 r. oraz wymordowani w obozie pracy działającym od 1944 r. (być może nawet tysiąc osób). W 1998 usypano symboliczny kopiec i ustawiono tablice pamiątkową. W Krzesimowie także współcześnie wzniesiony kościół p.w. Narodzenia NMP.

Ludwin (Gmina Ludwin) - Parafia Matki Bożej Częstochowskiej w Ludwinie – parafia rzymskokatolicka w Ludwinie, należąca do archidiecezji lubelskiej i Dekanatu Łęczna. Została erygowana w 1992.

Łańcuchów (Gmina Milejów) - Wśród zabytków Łańcuchowa dominuje kościół parafialny pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela w stylu barokowo - klasycystycznym, murowany, wybudowany w latach 1812 - 1817 z fundacji Józefa i Anny Sufczyńskich, rozbudowywany i przebudowywany w latach późniejszych. Obok dwie murowane dzwonnice. Całość ogrodzona murem z żelazną bramą, także z początku XIX w. Razem z kościołem na początku XIX w. powstał cmentarz. Obok znajduje się duży kurhan kryjący kości żołnierzy rosyjskich i niemieckich poległych w 1915 r.

Łęczna (Miasto Łęczna) - Kościół p.w. św. Marii Magdaleny w Łęcznej wybudowany został w latach 1618 - 1631 w stylu późnego renesansu. Jego fundatorem był ówczesny dziedzic Adam Noskowski, a budowniczym najprawdopodobniej Jan Wolff - czołowy murator ordynacji zamojskiej. Świątynia ma kształt krzyża, jest jednonawowa, posiada prezbiterium niższe i węższe od nawy, a także przylegające dwie prostokątne kaplice - po stronie północnej i południowej. Wewnątrz kościoła znajduje się pięć barokowych ołtarzy, w tym ołtarz główny z elementami rokokowymi, zabytkowe obrazy oraz rzeźby. W obu kaplicach zachowały się

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

fragmenty renesansowych sztukaterii, a pod kościołem krypta, w której pochowano m.in. kilku łączyńskich dziedziców z rodu Noskowskich i Firlejów.

Dzwonnica przykościelna - wzniesiona po 1781, a przed 1805 rokiem - postawiona jest z cegły, na planie czworokąta, charakteryzuje się cechami stylu późnego baroku. W 1805 roku posiadała cztery dzwony. W czasie wojen zagarnęli je Rosjanie i Niemcy. W 1959 roku dzwonnica została wyposażona w trzy nowe dzwony, czwarty zamontowano siedem lat później.

Budynek dawnej plebanii - drewniany, z dekoracją w stylu szwajcarskim - datowany jest na ok. 1858 rok.

Mansjonaria - późnobarokowy, murowany budynek - pierwotnie przeznaczony był dla księży mansjonarzy. W 1930 roku dach łamany polski zastąpiono mansardowym. Korytarze posiadają sklepienia kolebkowe i kolebkowo - krzyżowe. Obecnie budynek pełni funkcję plebanii.

Synagoga Duża wzniesiona została w połowie XVII wieku. W środkowej części znajduje się - zbudowana na planie kwadratu - murowana bima, z czterema kolumnami toskańskimi, na których są półkoliste arkady i dwukondygnacyjowa nastawa. Przy ścianie wschodniej zachował się dwukolumnowy ołtarz na rodąły aron - ha - kodesz. Od 1966 roku w synagodze mieści się Muzeum Regionalne, w którym zgromadzono m.in. pamiątki po Żydach licznie zamieszkujących łączyńską do II wojny światowej. W XVI i XVII wieku tutejsza gmina żydowska była drugą pod względem wielkości gminą w woj. lubelskim. W XIX wieku działał tu cadyk chasydzki Szlomo Jehuda Leib, zwany łączyńskim.

Synagoga Mała - nazywana Domem Modlitwy lub szkołą żydowską - została wzniesiona z kamienia i cegły na początku XIX wieku. Od 1993 roku mieści się tutaj Miejsko - Gminna Biblioteka Publiczna. Z dawnego wyposażenia zachowała się na ścianie zachodniej kamienna umywalnia do rytualnego obmywania rąk.

Łuszczów (Gmina Wólka) - zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Św. Barbary z I poł. XVIII w. W kościele znajdują się trzy drewniane ołtarze pochodzące z okresu baroku. W głównym znajduje się obraz św. Barbary z XVII w., w bocznym po lewej jest umiejscowiony krucyfiks, zaś w prawym obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, tzw. Matka Boska Śnieżna z XVII w. Obok ołtarza głównego umiejscowiony jest obraz Zwiastowania NMP z XVII w. Wokół ogrodzenie z dzwonnica - bramą i trzema dzwonami. Na cmentarzu przykościelnym figura Chrystusa i zabytkowy drzewostan.

Małochwiej Duży - (Gmina Krasnystaw) - Kaplica rzymskokatolicka

Melgiew (Gmina Melgiew) - dawny kościół parafialny, wzniesiony w latach 1726 - 30 z fundacji Jacka Stoińskiego, murowany, jednonawowy, z prostokątnym prezbiterium. Brama - kapliczka wzniesiona w XVIII w., być może współcześnie z kościołem. W 1910 r., w związku z poświęceniem nowego kościoła, budynek zamieniono na wikariat. Obecnie obiekt podzielony jest na 2 kondygnacje, z czego druga zachowała pierwotne sklepienie.

Nowy kościół p.w. św. Wita zbudowany w stylu neogotyckim, jest murowany z cegły, trójnawowy. Przy prezbiterium znajduje się zakrystia i z przeciwnej strony kaplica. Na froncie kościoła wysoka wieża, mieszcząca w przyziemiu kruchtę. W wyposażeniu kościoła ołtarze rokokowe z obrazem św. Tekli z XVII w. i św. Jana Nepomucena z XVIII w. oraz ołtarze neogotyckie.

Cmentarz parafialny z kaplicą grobową wzniesioną w 1872 r. przez Franciszka Sawickiego, w stylu klasycystycznym, z kolumnowym portykiem. Zabytkowe jest również murowane, pełne ogrodzenie cmentarza, przy którym stoi zapomniana i zaniedbana kostnica.

Figura Jana Nepomucena przy kościele.

Mełgiew Podzamcze (Gmina Mełgiew) - figura Jana Nepomucena.

Minkowice (Gmina Mełgiew) - wspólnie wzniesiony kościół p.w. św. Anny.

Milejów (Gmina Milejów) - Do jednych z ważniejszych zabytków kultury jest kościół parafialny w Milejowie pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny - murowany wybudowany w latach 1855 - 1859

Cmentarz w Milejowie - założony w drugiej połowie XIX w. równocześnie z kościołem parafialnym. Znajduje się na nim grób nieznanego żołnierza z 1939 r., jak też grób powstańca styczniowego - Romualda Kostkowskiego. W latach 90 - tych, pod koniec XX w. wzniesiono kaplicę cmentarną i wytyczono pole pod nowe części cmentarza.

Orchowiec (Gmina Gorzków) - cmentarz grzebalny parafialny (rzymskokatolicki), XX w.

Piaski (Gmina Piaski) - kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego z okresu od ok. 1720 r. do 1836 r. Rozbudowany w 1866 (wtedy też zbudowano dzwonnice). Po pożarze odbudowano go całkowicie w latach 1945 - 48 (z dawnej budowli zachowały się częściowo mury prezbiterium i zakrystia). Od 1966 do naszych czasów kościół remontowano kilkakrotnie.

Ruiny zboru kalwińskiego z lat 1783 - 1785, usytuowane na wzgórzu otoczonym stawami zwanym „kościelec” w pobliżu ruin dworu Orzechowskich i dawnego kompleksu budynków protestanckich

Obok ruin zboru teren zapomnianych cmentarzy protestanckich: luteranckiego, kalwińskiego i ariańskiego, zarośniętych (na części z nich usytuowano stadion piłkarski). Znaleziono tu podczas budowy boiska portrety trumienne zaginęły.

Zachowana dolna część synagogi (obecnie mieści się tu remiza strażacka).

Kirkut przy ul. 500 - lecia czynny od XVIII w. do 1938 r. Kilkanaście lat temu widoczne jeszcze były macewy. Na części pobudowane bloki, na części odbywa się jarmark.

Kirkut nowszy (z czasów II wojny światowej) przy ul. Mickiewicza (za szkołą).

Cmentarz rzymskokatolicki malowniczo położony, zawierający nagrobki z XVIII w. Pochowany na nim m.in. Józef Franczak - ostatni partyzant RP.

Budynek dawnego kościoła polsko - katolickiego z 1926 r. - zdesakralizowany (obecnie mieści się w nim sklep maszyn i części rolniczych).

Piaski Szlacheckie (Gmina Gorzków) - figura murowana z 1906 r.

Pilaszkowice (Gmina Rybczewice) - drewniany kościół z XIX w., przeniesiony w 1986 r. z ul. Kunickiego w Lublinie. Z małej architektury sakralnej - kapliczka murowana sprzed II wojny światowej. Ponadto w miejscowości drewniane krzyże o unikatowej formie.

Pliszczyn (Gmina Wólka) - znajduje się tu klasztor o.o. Sercanów.

Podizdebno (Gmina Rybczewice) - obelisk upamiętniający walki z czasów I wojny światowej.

Rybczewice (Gmina Rybczewice) - cmentarz założony w 1915 r. po walkach toczonych w okresie od lipca do sierpnia 1915 r. przez armię austriacką z wojskami rosyjskimi. Cmentarz z pojedynczymi mogiłami o żeliwnych krzyżach (zachowane częściowo tabliczki imienne) wśród zadrzewienia, głównie lip.

Obelisk ku czci poległych w latach 1939 - 44, usytuowany w parku.

Siennica Nadolna (Gmina Krasnystaw) - Erygowana 13.02.1985 r. dekretem bpa B. Pylaka. Została wydzielona z parafii św. Franciszka Ksawerego w Krasnymstawie. Początkowo należała do dek. Krasnystaw, obecnie od 1987 r. do dek. Krasnystaw - Zachód.

Spiczyn (Gmina Spiczyn) - kaplica z figurą św. Floriana, kaplica z figurą Najświętszej Maryi Panny.

Stężycza nadwieprzańska (Gmina Milejów) - W Polsce przedrozbiorowej i w XIX w. w Stężycy istniała parafia grekokatolicka. W czasie kasaty unii zamieniono ją na prawosławną, która istniała do I wojny światowej. Unitów siłą zmuszono do porzucenia kościoła katolickiego. W 1915 r. duchowny prawosławny opuścił teren Polski, a cerkiew zamknięto. Kiedy w 1921 r. świątynię oddano katolikom, zaczęli do niej dojeżdżać księża z Krasnegostawu. Par. rzymskokatolicką erygował bp Marian Fulman 14.08.1925 r.

Stoczek (Gmina Spiczyn) - niewielka parafia Kościoła Katolickiego Mariawitów pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, kaplica przydrożna.

Stryjno (Gmina Rybczewice) - kapliczka murowana z II pół. XIX w.

Wiśniów (Gmina Gorzków) - krzyż drewniany.

Wierzchowiska (Gmina Piaski) - kościół zupełnie niedawno pobudowany, poświęcony w 1990 r.

Wola Gardzienicka (Gmina Piaski) - 2 krzyże z okresu powstania styczniowego.

Wola Piasecka (Gmina Piaski) - pomnik ku czci poległych w 1920 r., samotna mogiła lotnika polskiego z 1943 r., mogiła nieznanego żołnierza z 1944 r.

Wygnanowice (Gmina Rybczewice) - kaplica pod wezw. św. Jana Nepomucena, a później kościół parafialny powstały z zabudowań podworskich. Parafię erygowano w 1946 r. i wybudowano tu kościół pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny w latach 1947 - 48 wg projektu Tadeusza Witkowskiego.

Figura MB z 1936 r. fundacji K. Milowieża.

Zawieprzycze (Gmina Spiczyn) - kopiec z krzyżem z XVII wieku oraz kaplica przypałacowa z XVII w., z późnobarokową polichromią z lat 1723 - 48, cmentarz wojenny z I wojny światowej, kaplica z figurą Jana Nepomucena.

Zygmuntów (Gmina Rybczewice) - kapliczka przydrożna murowana z końca XIX w., pomnik ku czci partyzantów i ofiar pacyfikacji w dn. 23 listopada 1942 r. Ponadto nieodłącznym elementem krajobrazu gmin są kapliczki oraz krzyże z atrybutami arma christi.

Miejsca związane z Janem III Sobieskim.

Wiadomo, że ślady lub pamiątki bytności króla i jego rodziny w podregionie zachowały się co najmniej w kilkudziesięciu miejscach, do najważniejszych należą:

- [**Bazar** (Gmina Rybczewice) - miejscowość z zachowanymi piwnicami Jana III Sobieskiego, pobudowana dla żon żołnierzy Sobieskiego, zasiedlona osadnictwem tureckim;
- [**Bystrzejowice** (Gmina Piaski) - miejsce tzw. Królewskiego stołu, przy którym odbyła się huczna uczta na cześć króla;
- [**Chorupnik** (Gmina Gorzków) - w którym Jakub Sobieski zniszczył kościół w 1638 r. i w ramach zadośćuczynienia postawił kaplicę;
- [**Częstoborowice** (Gmina Rybczewice) - obraz Matki Boskiej Zwycięskiej zabierany przez króla na wszystkie ważniejsze bitwy, w tym pod Wiedeń w 1683 r.;
- [**Gardzienice** (Gmina Piaski) - dwór pobudowany częściowo przez Stefana Snopkowskiego - szwagra Jakuba Sobieskiego z widocznymi elementami charakterystycznymi dla architektury budynków fundowanych przez Sobieskich;
- [**Gorzków** (Gmina Gorzków) - który dzięki macosze Jakuba Sobieskiego trafił w 1644 do dóbr rodu Sobieskich i któremu król nadał w 1689 r. prawa miejskie;
- [**Jadwisin** (Gmina Piaski) - miejsce co najmniej trzech polowań króla - według legendy na pamiątkę tych wydarzeń z 1654, 1659 i 1663 roku usypano kopiec i obsadzono go dębami, a później wyryto na nich okolicznościowe daty;
- [**Jakubowice Murowane** (Gmina Wólka) - pałac przebudowany lub pobudowany przez Jakuba Sobieskiego;
- [**Kijany** (Gmina Spiczyn) - z kościołem pośrednio powstałym za sprawą Jana III Sobieskiego, gdyż Atanazy Miączyński, udając się na bitwę pod Wiedniem pod dowództwem Sobieskiego uczynił votum, że o ile Bóg pozwoli mu wrócić szczęśliwie, wybuduje w Kijanach murowany kościół;
- [**Krasnystaw** (Gmina Krasnystaw) - Starostą krasnostawskim był Marek Sobieski (dziadek króla), Jakub Sobieski (ojciec króla) oraz Marek Sobieski (brat króla). Miasto było własnością rodu Sobieskich. Hetman Jan Sobieski w 1672 roku spod Krasnegostawu podjął wyprawę przeciwko Tatarom, mając do dyspozycji zaledwie cztery tysiące jazdy. Rozlane po kraju czambuły tatarskie liczone na kilkadziesiąt tysięcy,

jednak realnie w starciu z Sobieskim mogło uczestniczyć do dwudziestu kilku tysięcy. Było to i tak wielokrotnie więcej niż hetman miał pod komendą. Pewnym złagodzeniem tej dysproporcji, było uczestniczenie miejscowej ludności w pogoni za rozbitym przeciwnikiem. a także to, że siły tatarskie były rozproszone za jasyrem.

[**Krupe** (Gmina Krasnystaw) - Dla zabezpieczenia osoby królewskiej, za zdaniem rady przybocznej i na skutek wysłanego „rozkazania”, (Jan) Sobieski z pod Hrubieszowa przeniósł swój obóz pod Krasnystaw. (W Obozie pod Uchaniami,) tak pisał: *„Ruszyłem się z pod Rubieszowa, według woli J.K.Mci, pod Krasnystaw i stanę tam dnia 29.IX czekając na dalsze rozkazanie). Tu doszła go wiadomość d. 4 października, że nieprzyjaciel „idzie prosto na osobę JKMci”. Natychmiast ostrzegłszy króla raportem, przeniósłszy obóz na bezpieczniejsze miejsce, wstecz ku północy, pod Krupe z asekuracją, poszedł komunikiem, przejmował zagony między Zamościem i Szczepieszynem, i tak rozpoczął swą godną podziwu wyprawę na czambuły”*

[**Krzesimów** (Gmina Mełgiew) - nieistniejący już dwór będący świadkiem spotkania Sobieskiego z Teodorem Suchodolskim;

[**Łańcuchów** (Gmina Milejów) - Wzniesienie „Murowany Słup” położone jest ok. 2,5 km na południowy wschód od miasta (zjazd wąwozem z szosy łączna – Ciechanki Łańcuchowskie). Rozpóściera się stąd widok na jeden z najpiękniejszych zakątków Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. Lessowe zbocze pradoliny Wieprza o dużym nachyleniu - wygięte w kształcie podkowy - sprzyja występowaniu tu unikalnej w skali kraju roślinności stepowej.

„Wał Turecki” znajduje się u podnóża wzniesienia „Murowany łup”. Wśród rozległych, bagnistych terenów wyraźna jest linia grobli, która według tradycji została usypana przez tureckich jeńców, którzy przybyli tu ze Stanisławem Druszkiewiczem (pułkownikiem Jana III Sobieskiego i właścicielem dóbr w Łańcuchowie) po bitwie pod Wiedniem.

[**Łączna** (Gmina Łączna) - Materialnymi śladami przeszłości są zabytki, jakie odnajdujemy w obrębie miasta. Najcenniejszym z nich jest kościół Św. Marii Magdaleny – ufundowany przez Adama Noskowskiego podkomorzego lubelskiego (1618 - 1631), w stylu późnego renesansu, murowany z kamienia i częściowo z cegły, otynkowany. W zespole przykościelnym usytuowana jest dawna mansjonaria - wzniesiona w r. 1647 z fundacji Adama Noskowskiego przyjaciela Jana III Sobieskiego pod czynnym nadzorem budowlanym muratora Jana Wolff a. Świątynia jest jednym z cenniejszych obiektów na Lubelszczyźnie, reprezentuje bowiem renesans lubelski w architekturze sakralnej.

[**Małochwiej Duży** (Gmina Krasnystaw) - Lokalizacji wsi prawdopodobnie dokonał król Jan III Sobieski, który w nagrodę za udział w bitwie pod Wiedniem w 1683 r. nadał ziemię jej uczestnikom. W 1984 r. wybudowano tu świątynię.

[**Mełgiew** (Gmina Mełgiew) - miejsce zgrupowań wojsk pod wodzą Sobieskiego, co najprawdopodobniej miało związek z wyprawą na czambuły tatarskie w 1672 r.;

- [**Piaski** (Gmina Piaski) - miejsce pobytu Sobieskiego we włościach rodziny Suchodolskich odwiedzane też przez Marka Sobieskiego zarządzane przez wiernych żołnierzy króla Jana III Sobieskiego;
- [**Pilaszkowice** (Gmina Rybczewice) - miejsce po pałacu zbudowanym dla królowej Marysieńki, który spłonął w czasie insurekcji kościuszkowskiej, kilkadziesiąt listów autorstwa Jana III Sobieskiego wysłanych stąd, potajemny ślub, przypałacowe piwnice - prawdopodobnie na wino;
- [**Podzamcze** (Gmina Mełgiew) - miejsce spotkania Michała Wąsowicza herbu Łabędź z Jakubem Sobieskim w ramach budowania koalicji na rzecz uznania Jakuba Sobieskiego za króla Polski;
- [**Popów** (Gmina Rybczewice) - miejscowość, w której Jan III Sobieski rozebrał cerkiew;
- [**Sobianowice Kolonia** (Gmina Wólka) - według legendy figurę Jana Nepomucena ufundował tu Jan III Sobieski jako votum dziękczynne za wygraną bitwę z Turkami, nad rzeką Bystrzycą;
- [**Stryjno** (Gmina Rybczewice) - miejsce rokowań Jana Sobieskiego ze Stefanem Czarnieckim w 1672 r. które nie przyniosły porozumienia i doprowadziły do dwóch konfederacji dowodzonych przez obu możnowładców: Gołębiowskiej i szczebrzeszyńskiej;
- [**Turka** (Gmina Wólka) - miejsce obozowania żołnierzy tureckich przed bitwą z wojskami Rzeczypospolitej pod wodzą Jana III Sobieskiego;
- [**Uroczysko Dębniak** w Wygnanowicach (Gmina Rybczewice) - „świadek” potajemnej miłości Sobieskiego i Marysieńki - późniejszej pary królewskiej;
- [**Wola Gardzienicka** (Gmina Piaski) - według legendy miejsce oczekiwania na zgubionego psa Jana III Sobieskiego o imieniu Chłopiec;
- [**Wola Sobieska** (Gmina Krzczonów) - miejsce pobytów i polowań w dobrach rodzinnych;
- [**Wygnanowice** (Gmina Rybczewice) - miejsce spotkań Sobieskiego z Marysieńką;
- [**Zawieprzyc** (Gmina Spiczyn) - posiadłości Atanazego Miączyńskiego wraz z lipą zasadzoną na pamiątkę przyjazdu króla do Zawieprzyc, legendy (w tym pisane i namalowane) dotyczące skarbów po wiktorii wiedeńskiej z 1683 r.

III. Uwarunkowania prawne i organizacyjne.

Obszar Funkcjonalny Szlak Jana III Sobieskiego funkcjonuje od kilku lat w różnym układzie terytorialnym. Obecnie 11 gmin utworzyło OF dla którego opracowywana jest niniejsza Strategia Rozwoju. Planując rozwój obszaru i wspólne rozwiązywanie problemów, gminy, partnerzy projektu zobowiązali się do utworzenia trwałej struktury organizacyjnej, pozwalającej na zarządzanie Zintegrowaną Strategią Rozwoju OF Szlaku JIIIS w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej. Po analizie różnych dostępnych form prawnych, uznano, że optymalnym rozwiązaniem będzie utworzenie Stowarzyszenia. W tym celu opracowano Statut Stowarzyszenia, a Gminy – członkowie obszaru funkcjonalnego rozpoczęły proces formalny związany z przystąpieniem do Stowarzyszenia, które przyjęło nazwą *Stowarzyszenie na rzecz wspierania spójności Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego*. Główne elementy Statutu:

Nazwa: Stowarzyszenie na rzecz wspierania spójności Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego.

Członkowie:

1. Gminę Piaski
2. Gminę Spiczyn
3. Gminę Wólka
4. Gminę Mełgiew
5. Gminę Rybczewice
6. Gminę Gorzków
7. Gminę Łączna
8. Gminę Ludwin
9. Gminę Milejów
10. Gminę Krasnystaw
11. Miasto Krasnystaw.

Siedziba: Piaski

Cele Stowarzyszenia:

Celem Stowarzyszenia jest wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów członków stowarzyszenia, a w szczególności poprawa spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego poprzez wspieranie rozwiązań funkcjonalnych między innymi w zakresie:

- turystyki,
- przetwórstwa, w tym produkcji rolnej,
- energetyki,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- kultury,
- sportu,
- edukacji,
- przedsiębiorczości,
- działalności edukacyjnej,
- wspierania inicjatyw społecznych.

Władze Stowarzyszenia:

- 1) Walne Zebranie Członków,
- 2) Zarząd,
- 3) Komisja Rewizyjna.

Aby sprawnie zarządzać obszarem funkcjonalnym niezbędne jest stworzenie bytu prawnego, zdolnego do zarządzania Strategią oraz do aplikowania o środki finansowe niezbędne do realizacji projektów, które przełożą się na rozwiązywanie zidentyfikowanych w Strategii problemów. Pierwszym zadaniem Stowarzyszenia, będzie skuteczne pozyskanie finansowania na zidentyfikowane w toku prowadzonych konsultacji społecznych projekty kluczowe realizowane w poszczególnych gminach. Realizacja projektów kluczowych powinna stać się podstawą do budowania wspólnej zintegrowanej oferty głównie turystycznej, ale także promocyjnej czy oferty pozwalającej na identyfikację obszaru jako spójnej przestrzeni publicznej.

Zdaniem autora Strategii, aby właściwie wykorzystać szanse jakie niesie nowa perspektywa finansowa na lata 2014 – 2020 niezbędne jest stworzenie biura obsługującego nowe Stowarzyszenie, które będzie odpowiedzialne za kreowanie inicjatyw i zarządzanie obszarem funkcjonalnym. Biuro będzie mogło aplikować o środki finansowe na projekty tzw. "miękkie", które pozwoliłyby budować spójność terytorialną obszaru już po zakończeniu projektów infrastrukturalnych. Bez takiej struktury istnieje duże ryzyko, że każda z gmin partnerów skoncentruje się na swoich inicjatywach z pominięciem wspólnych dla obszaru zadań.

Warto przygotować obudowę dla projektów kluczowych, infrastrukturalnych, które wspomogą i poprawią spójność Szlaku Jana III Sobieskiego. Przygotowując projekty należy o ile to możliwe przygotowywać jeden projekt dla całego szlaku, ale z możliwością jego podzielenia w zależności od wymagań konkursu.

Wydaje się również, że dobrą inicjatywą byłoby powołanie zespołów roboczych w podziale na cele tematyczne zgodne z Umową Partnerską. Każdy zespół roboczy (każda gmina) monitorowałby możliwości wsparcia finansowane w ramach poszczególnych celów

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

tematycznych. Raz w miesiącu (lub częściej w zależności od okoliczności) grupa składałaby raport dotyczący ogłaszanych konkursów, wytycznych, regulaminów konkursów itp. do biura Stowarzyszenia. Biuro ustalałoby z Zarządem Stowarzyszenia (lub Komitetem Sterującym) w których konkursach OF Szlak Jana III Sobieskiego chciałby uczestniczyć i przygotowywałoby aplikacje do poszczególnych Programów Operacyjnych.

Jednak o tym, czy tak się stanie zdecydują władze Stowarzyszenia już po jego formalnej rejestracji.

IV. Spójność terytorialna gospodarcza i społeczna OF Szlaku Jana III Sobieskiego.

IV.1.1. Spójność terytorialna

Spójność terytorialna jest najtrudniejszym do zdefiniowania wymiarem spójności. O skali tej trudności świadczy fakt, że pojęcie to nie zostało zdefiniowane całościowo nawet w Zielonej Księdze na temat spójności terytorialnej przygotowanej przez Komisję Europejską. W opinii autora niniejszego opracowania warte przytoczenia są dwie definicje, których autorami są eksperci z dziedziny planowania przestrzennego i regionalnego.

IV.1.1.A. Definicja

Według Artura Prażmowskiego eksperta Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego "spójność terytorialną stanowi sieć wzajemnych powiązań wielu aspektów współczesnej przestrzeni życiowej (spójność gospodarcza, transportowa, ekologiczna, rozwojowa, społeczna i in.), wyrażająca się poprzez minimalizację występowania konfliktów przestrzennych oraz równoważenia różnic potencjałów rozwojowych pomiędzy regionami, a także negatywnych efektów procesów rozwojowych (wynikających tak z indywidualnych cech poszczególnych regionów jak i specyfiki rynków globalnych). Spójność terytorialna nie polega jednak na dążeniu do unifikacji i znoszeniu charakterystycznych cech regionów, ale na ich wykorzystaniu w budowaniu sieci wzajemnych powiązań".

Barbara Konecka-Szydłowska Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej definiuje zagadnienie w następujący sposób: "Spójność terytorialną rozumie się jako sieciową organizację regionu pozwalającą na wzrost spójności w wymiarze ekonomicznym i społecznym zapewniającą racjonalne funkcjonowanie układu społeczno-gospodarczego. Tym samym spójność terytorialna wiąże się przede wszystkim z kształtowaniem sieci powiązań, które umożliwiają rozwój relacji funkcjonalnych zachodzących w wymiarze ekonomicznym i społecznym zapewniających komplementarność układu regionalnego. Przyjmuje się, że analiza spójności terytorialnej odnosi się do stanu rozwoju i struktury sieci osadniczej oraz identyfikacji sieciowej struktury regionu warunkującej mobilność przestrzenną, które umożliwiają powstanie szkieletu funkcjonalnego gospodarki regionalnej.

Powyższe definicje stawiają mocny akcent na znaczenie budowania wzajemnych powiązań funkcjonalnych w różnych obszarach.

IV.1.1.B. Określenie spójności terytorialnej w dotychczasowych opracowaniach dotyczących obszaru funkcjonalnego

Analiza wykonalności projektu "Wzmocnienie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej w Obszarze Funkcjonalnym Szlaku Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim" w sposób syntetyczny ukazuje czynniki wpływające na spójność terytorialną:

"Uwarunkowania społeczno- gospodarczo- przestrzenne wskazują, że mamy do czynienia z obszarem specyficznym, charakteryzującym się podobnymi cechami, w którym wspólne potencjały rozwojowe są wykorzystywane w słabym stopniu, a w związku z tym nie następuje zauważalna poprawa jakości życia mieszkańców. Zasadniczym wyróżnikiem OF Szlaku JIIS dostrzeganym na obecnym etapie jest jego spójność terytorialna wyznaczona przez następujące czynniki:

- [spójność terytorium pod względem geologicznym – basen karboński (bogate zasoby węgla kamiennego, gazu łupkowego i prawdopodobnie wód geotermalnych) pod całym OF Szlaku JIIS),
- [spójność terytorium pod względem klimatycznym – klimat kontynentalny nie podlegający dużym fluktuacjom i wahaniom w latach, z wysoką średnią roczną temperaturą powietrza (7 do 7,5 °C), jednymi z najdłuższych okresów letnich (93-95 dni), i najdłuższymi okresami dni z minimalnym zachmurzeniem (6,3 - 6,6 stopni w 11 - sto stopniowej skali pokrycia nieba), dobrym usłonecznieniem (50 usłonecznienia względnego przy jednoczesnym nasłonecznieniu w regionie 1500 - 1700 h/rok i rocznej sumie energii sięgającej 1000 kwh/m²),
- [spójność terytorium pod względem geograficzno-przyrodniczym – większość obszaru usytuowana jest na wyżynach, cały obszar znajduje się w dorzeczu rzeki Wieprz, co tworzy sieć naturalnych korytarzy ekologicznych, a tereny krajobrazowo cenne chronione są w ramach sieci 4 parków krajobrazowych: Krzczonowski Park Krajobrazowy, Nadwieprzański Park Krajobrazowy, Kozłowiecki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy „Pojezierze Łęczyńskie”,
- [spójność terytorium pod względem kulturowym, w tym w szczególności spójność (na poziomie NUTS 5) ze względu na dziedzictwo związane ze szlacheckością i postacią Jana III Sobieskiego, tj. w każdej partnerskiej gminie znajdują się dwory, dworki lub

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

zespoły pałacowo-parkowe, a także miejsca związane historycznie z Janem III Sobieskim,

- [spójność terytorium ze względu na tradycje rolnicze, w tym znaczna przewaga gruntów ornych, łąk i sadów nad obszarami leśnymi, przewaga gleb średnich, przewaga uprawy zbóż oraz wielowiekowe tradycje sadownicze, zielarskie, chmielarskie i mleczarskie."

IV.1.1.C. Spójność terytorialna Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Kształtowanie przestrzeni publicznej, w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych:	
<ul style="list-style-type: none"> - Obszary wymagające rewitalizacji z dużym potencjałem kulturowym i turystycznym. (Zespoły pałacowe, parkowe, Zaulek Nadrzeczny w Krasnymstawie, Stare Miasto w Łęcznej.) - Projekt Szlak Jana III Sobieskiego potencjałem do rozwoju gospodarczego. - Współpraca 11 gmin przy projektowaniu i wdrażaniu projektu Obszar Funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego <ul style="list-style-type: none"> - Potencjał terenów inwestycyjnych - Istnienie nieformalnych więzi, sieci kontaktów, powiązań, wsparcia - Wsparcie w ramach projektów m.in. szwajcarskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak spójnej koncepcji zagospodarowania terenów zabytkowych (w tym zespołów pałacowych). - Brak kontynuacji i dbałości o walory kulturowe w zagospodarowaniu przestrzennym. - Niebezpieczeństwo poruszania się po drogach publicznych przez turystów. - Brak współpracy i koordynacji przy tworzeniu planów zagospodarowania przestrzennego w poszczególnych Gminach. - Myślenie "moja gmina a nie mój obszar funkcjonalny" - Niejednolite zaangażowanie gmin w tworzenie OF; - Niedostateczne włączenie i rozpowszechnienie idei szlaku i OF wśród mieszkańców i liderów społecznych; - brak na dzień dzisiejszy koordynatora- menedżera OF; - Brak oferty dla inwestora (tereny inwestycyjne nie są uzbrojone technicznie)
SZANSE	ZAGROŻENIA

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

<ul style="list-style-type: none"> - Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne podregionu (bliskość Lublina, bliskość lotniska) - Przygotowywane i realizowane przedsięwzięcia inwestycyjne - inwestycje kluczowe, które mają szansę wpłynąć na spójność OF wykorzystane do tworzenia zintegrowanego produktu turystycznego. - Realizowane inwestycje w zakresie infrastruktury komunikacyjnej - Współpraca samorządów lokalnych w regionie przy tworzeniu zintegrowanej infrastruktury turystycznej - Tworzenie planów zagospodarowania przestrzennego w gminach 	<ul style="list-style-type: none"> - Problemy z prawami własności do obiektów - Bardzo słaba współpraca gmin w zakresie infrastruktury drogowo-mostowej <ul style="list-style-type: none"> - Zbyt duże wymagania związane z ochroną konserwatorską co do większości inwestycji kluczowych. - Duże uzależnienie realizacji inwestycji od pozyskania środków zewnętrznych w niepewnych konkursach; - Niemożność planowania długoterminowego w warunkach polskiej zmiennej rzeczywistości;
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Infrastruktura transportowa, drogowa i dostępność komunikacyjna:	
<ul style="list-style-type: none"> - Zrealizowana inwestycja budowy trasy szybkiego ruchu S17 (obwodnica Lublina) <ul style="list-style-type: none"> - Istniejące szlaki turystyczne - Zadawalające skomunikowanie poszczególnych miast obszaru funkcjonalnego. <ul style="list-style-type: none"> - Dobre skomunikowanie z Lublinem. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski stan utrzymania ciągów komunikacyjnych – powiatowych i gminnych (w tym niedostatek chodników) - Słabo rozwinięta infrastruktura uzupełniająca (w szczególności brak ścieżek rowerowych, chodników) - Słaba sieć połączeń komunikacyjnych wewnątrz gmin podregionu <ul style="list-style-type: none"> - Niedostateczne oświetlenie dróg - Duży poziom hałasu komunikacyjnego wywoływany przez duże samochody <ul style="list-style-type: none"> - Duże zagrożenie bezpieczeństwa w ciągach komunikacyjnych wywołane przez użytkowników dróg i niedobór chodników - Bardzo słaba współpraca gmin w zakresie infrastruktury drogowo-mostowej - Brak zintegrowanego szlaku turystycznego całego OF. - Bardzo słaba dostępność podregionu komunikacją publiczną
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Środki finansowe w nowej perspektywie funduszy strukturalnych UE. <ul style="list-style-type: none"> - Współpraca w ramach OF. - Nowe wydajniejsze technologie budowy infrastruktury komunikacyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Postępująca marginalizacja (wyludnienie stagnacja gospodarcza) Gmin oddalonych od Lublina.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

<ul style="list-style-type: none"> - Dostęp do lotniska - Zwiększająca się rola komunikacji kolejowej. 	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Zasoby naturalne nieodnawialne i odnawialne:	
<ul style="list-style-type: none"> - położenie – basen karboński (bogate zasoby węgla kamiennego, gazu łupkowego i prawdopodobnie wód geotermalnych) pod całym OF Szlaku JIIIS), - Dobre warunki do rozwoju energetyki solarnej na całości obszaru OF. <ul style="list-style-type: none"> - Duże zasoby biomasy na terenie OF. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skoncentrowanie przemysłu wydobywczego na terenie jednej Gminy OF - Wysokie koszt pozyskania infrastruktury do produkcji energii ze słońca i wiatru.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Nowa perspektywa finansowa stawia na rozwój OZE i walkę z ociepleniem klimatu. - Coraz większa ilość firm wyspecjalizowanych w instalacji i obsłudze urządzeń OZE na terenie Lubelszczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skomplikowane procedury inwestycyjne i środowiskowe. - Możliwe ograniczenia administracyjne w wykorzystaniu węgla na terenie kraju.
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Zasoby przyrodnicze i uwarunkowania geograficzne:	
<ul style="list-style-type: none"> - Rzeka Wieprz wraz z jej dopływami jako największy atut spajający OF jeśli chodzi o zasoby przyrodnicze. - Walory geograficzno-przyrodnicze – większość obszaru usytuowana jest na wyżynach, cały obszar znajduje się w dorzeczu rzeki Wieprz, co tworzy sieć naturalnych korytarzy ekologicznych - Tereny krajobrazowo cenne chronione są w ramach sieci 4 parków krajobrazowych: Krzczonowski Park Krajobrazowy, Nadwieprzański Park Krajobrazowy, Kozłowiecki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy „Pojezierze Łęczyńskie”, 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające wykorzystanie posiadanych walorów i obiektów przyrodniczych i kulturowych w promocji gmin podregionu - Brak wspólnego i skoordynowanego wykorzystania rzeki Wieprz. - Słaba infrastruktura w obrębie rzeki i jej dopływów (turystyczna, wodna)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Uszczegółowienie projektów związanych z zagospodarowaniem rzeki Wieprz i wykonywanie ich bez czekania na duży finansowany z funduszy zewnętrznych grant. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bariery w wykorzystaniu grobli i okolicy rzek związane z własnością terenu - Brak rzeczywistego długoterminowego planowania na rzecz planowania związanego z konkursami funduszy strukturalnych.

IV.1.1.D. Strategiczne wnioski dotyczące spójności terytorialnej

Sformułowane wnioski wynikają z zawartej w strategii części diagnostycznej Analizy SWOT oraz pracy w ramach zespołu ds. spójności terytorialnej OF JIIIS a także sugestii ekspertów.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W związku ze specyfiką prac w poszczególnych zespołach (każdy zespół miał innego moderatora, który formułował wnioski) autor opracowania opiera się na wnioskach opisanych przez moderatorów. Autor dokumentu zdecydował o przedstawieniu wniosków z perspektywy zespołu ds. poszczególnych spójności. Zachowano styl sprawozdania aby maksymalnie dokładnie przekazać sens dyskusji.

Obszary spójności :

[kształtowanie przestrzeni publicznej, w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych,

O ile łatwo opisać spójność terytorialną z punktu widzenia połączeń drogowych, położenia geograficznego itp. to o wiele trudniej jest znaleźć i zaproponować pewne powiązania funkcjonalne w ramach gmin, które są autonomiczne i niezależne od siebie, a w dodatku wielokrotnie konkurowały ze sobą czy to o unijne fundusze, czy to o turystów. W każdej Gminie istnieją obszary przestrzeni publicznej, które pełnią ważną rolę dla gminy i mogą być wykorzystane w kształtowaniu Obszaru Funkcjonalnego.

Nie znalazła dużego uznania członków zespołu roboczego propozycja budowania spójności poprzez ujednocianie pewnych, rozwiązań, inwestycji czy sposobów działania w zakresie zagospodarowania i wykorzystania przestrzeni publicznej. Jednak członkowie zespołu zgodzili się, że spójność należy budować w oparciu o zasadę wzajemnego uzupełniania się i specjalizacji w tym w czym poszczególne gminy mają największe doświadczenie czy zasoby. Wspólne działanie poprzez wzajemną koordynację wykorzystania tej przestrzeni (szczególnie tej zagospodarowanej turystycznie i rekreacyjnie) oraz specjalizacji poszczególnych gmin w ramach OF na rzecz zwiększenia i urozmaicenia oferty OF. Pojawiła się propozycja wykonania mapy atrakcji turystycznych np. związanych z Janem Sobieskim. Członkowie zespołu zgodzili się, że pomocne będzie wspólne propagowanie i wzajemne polecanie wydarzeń i miejsc atrakcyjnych OF.

Dużym wyzwaniem dla podmiotów tworzących OF jest zagadnienie rewitalizacji przestrzeni publicznej. "Rewitalizacja to kompleksowy, skoordynowany, wieloletni, prowadzony na określonym obszarze proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, inicjowany przez samorząd terytorialny (głównie lokalny) w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne."⁴

⁴ Definicja wg. Wytycznych Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działań dotyczących mieszkalnictwa, Warszawa 13 sierpnia 2008 r.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Większa część projektów kluczowych opisanych w opracowaniu "Analiza wykonalności projektu Wzmocnienie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej w Obszarze Funkcjonalnym Szlaku Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim" to zadania o charakterze rewitalizacyjnym:

1. Adaptacja Zespołu Zamkowo -Parkowego w Krupem z przeznaczeniem na funkcje turystyczno-kulturalne , (gmina Krasnystaw)
2. Rewitalizacja ruin Zboru Kalwińskiego *Kościelec* -(*Miasto I gmina Piaski*)
3. Rewaloryzacja zespołu parkowo-dworskiego w Wielkopolu -(gmina Gorzków)
4. Rewitalizacja zespołu pałacowo parkowego w Podzamczu -(gmina Mełgiew)
5. Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Rybczewicach.
6. Zagospodarowanie kwartału ograniczonego ulicami Mostową, Czystą, Kościuszki, Zamkową w Krasnymstawie(miasto Krasnystaw)
7. Rewitalizacja dzielnicy stara Łęczna zawierającej trzy rynki (miasto Łęczna)
8. Zagospodarowanie wzgórza pałacowo-parkowego w Zawieprzycach (Gmina Spiczyn)

Ważne aby rewitalizacja miała na celu przyciągnięcie nowych inwestorów, nowych firm, które poprzez inwestowanie poprawią sytuację ekonomiczną terenu, przyciągnięcie ludzi poprzez stworzenie przyjaznej przestrzeni do przebywania w wolnym czasie oraz poprawę estetyki miejsca. Należy kierować się zasadą "ludzie przychodzą tam gdzie są już ludzie". Wszystkie projekty kluczowe dotyczące rewitalizacji zostały wyłonione w drodze partycypacji społecznej. W ramach prac nad niniejszą strategią określono szczegółowe funkcje obiektów często zaplanowano część wizualną oraz sformułowano zakres przyszłych projektów. Problemy jakie pojawiają się przy rewitalizacji to potrzeba bardzo dużych nakładów, konieczność konsultacji z konserwatorem zabytków inwestycji będących pod ochroną konserwatorską. Jednak zrewitalizowane obiekty miałyby kapitalne znaczenie dla wzbogacenia funkcji OF zarówno w obszarze turystyki, jak i dla lokalnej społeczności.

[infrastruktura transportowa, drogowa i dostępność komunikacyjna,

Co do skomunikowania poszczególnych Gmin i infrastruktury komunikacyjnej to podczas prac zespołu zaznaczono problemy, które występują na terenie całej Polski. Na przykład bardzo często jest tak, że drogi powiatowe z punktu widzenia powiatu mają niską rangę, a z punktu widzenia danej Gminy są kluczowe dla jej rozwoju. Takie postrzeganie rangi dróg przez dwa podmioty utrudnia wykonywanie bieżących modernizacji i remontów. Generalnie w odczuciu

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

uczestników spotkania skomunikowanie w ramach szlaku jest na zadowalającym poziomie. Taką opinię potwierdza też zgromadzony w części diagnostycznej materiał. Pojawiła się propozycja opracowania projektu długofalowego polegającego na modernizacji i zaprojektowaniu nowych połączeń ze względu na funkcjonowanie szlaku. Pomysł uznano za ciekawy i potrzebny aczkolwiek z niewielkimi szansami na realizację ze względu na duże koszty. Wskazano na brak prawnych możliwości by gminy dofinansowały prywatnych przedsiębiorców prowadzących przewozy na mało rentownych trasach, a to powoduje, że są miejscowości słabo dostępne komunikacyjnie.

Szlak Jan III Sobieskiego ma długą historię, wybiega terytorialnie poza obszar kraju, grupuje partnerów spoza Obszaru Funkcjonalnego i jest bardziej ideą i pomysłem wokół, którego tworzą się konkretne projekty. Obszar Funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego jest natomiast ograniczony na ten moment do 11 gmin partnerów powiązanych ze sobą terytorialnie i znajdujących spójność także poprzez fakt historycznych związków każdej Gminy - partnera z Janem Sobieskim. Zaznaczono, że obecnie sam OF nie dysponuje jednym łączącym go szlakiem turystycznym, który byłby czynnikiem tworzącym spójność terytorialną. Potrzeba powstania takiego szlaku była oczywista dla wszystkich uczestników spotkania. Zaproponowano aby szlak był zróżnicowany i wykorzystywał tradycje i miejsca związane z rodem Sobieskich, a z drugiej strony wykorzystywał rzekę Wieprz i jej dopływy.

Dużą szansą jaka otwiera się przed OF jest przebiegająca przez teren droga szybkiego ruchu i bezpośrednia bliskość lotniska w Świdniku. Pozytywny wpływ tych dwu czynników będzie możliwy jeśli OF stworzy interesującą ofertę turystyczną i inwestycyjną. W przeciwnym razie ulepszona infrastruktura ułatwi tylko przemieszczanie osobom z terenu OF do pracy w Lublinie oraz wyjazdy zagraniczne co nie wpłynie pozytywnie na rozwój OF.

[zasoby naturalne nieodnawialne i odnawialne,

Na spotkaniach zespołu ds. spójności terytorialnej analizowano szanse i możliwości jakie daje wykorzystanie OZE. Jednym z ważniejszych tematów dyskusji była implementacja idei Scutum Sobiescianum opracowanej w ramach projektów realizowanych przy Szlaku Jana III Sobieskiego. Szlak Jana III Sobieskiego jest ideą zakładającą naturalny związek z koncepcją zwiększania odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym Europy, a szerzej rzecz ujmując związek między kulturą /dziedzictwem kulturowym, a odnawialnymi zasobami środowiska naturalnego. Możliwości współpracy interdyscyplinarnej, jak również kompilacji różnych źródeł energii stały się podstawą wypracowania koncepcji Strefy Energii Odnawialnej

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Scutum Sobiescianum. Koncepcja strefy ScS na obecnym etapie rozwoju realizowana jest poprzez dwa nieco odmienne podejścia. Jedno z nich wyraźnie akcentuje możliwości kompilacji różnych źródeł energii i rozwiązań hybrydowych, drugie koncentruje się na wskazaniu tego, ewentualnie tych źródeł OZE, które stanowić będą siłę napędową strefy ScS. W trakcie dyskusji wskazano na liczne problemy i bariery prawne i finansowe związane z wytwarzaniem energii ze źródeł odnawialnych zarówno przez niewielkie podmioty działające jako dostawcy energii do sieci jak też prosumentów. Uczestnicy zgodzili się jednak, że inwestycje w OZE będą ważnym czynnikiem rozwoju obszaru. Koncepcja Strefy ScS powinna być stosowana przy projektowaniu inwestycji kluczowych OF.

Dyskutowano też nad rolą kopalni węgla w Bogdance i planowanej do budowy elektrowni węglowej uznano, że jest to przedsięwzięcie o dużym znaczeniu jednak bardziej lokalnym niż w odniesieniu do całego obszaru funkcjonalnego. Podniesiono też pewne problemy jak powstawanie trudnego do zagospodarowania odpadu czyli skały płonnej, szkód górniczych. Generalnie rozwój OZE na terenie OF, tak jak w całej Polsce jest w pewien sposób zawieszony ze względu na brak jasnych i korzystnych dla inwestorów rozwiązań prawnych i biznesowych. Dużą nadzieję dają zasoby źródeł nieodnawialnych jak kolejne kopalnie węgla, czy gaz łupkowy. Wskazano jednak na bardzo wczesny etap badań szczególnie w kwestii gazu łupkowego oraz duże trudności w praktycznym przemysłowym wydobyciu

[zasoby przyrodnicze i uwarunkowania geograficzne,

Bezdiskusyjnie rzeka Wieprz wraz z jej dopływami jest największym atutem spajającym OF jeśli chodzi o zasoby przyrodnicze. Praca zespołu przyniosła pewne propozycje dotyczące rzeki. Rozpoczęto analizę możliwości stworzenia jednego wspólnego produktu turystycznego obejmującego zagospodarowanie Wieprza i jego spławnych dopływów. Przedyskutowano możliwość budowy przystani wodnych dla kajaków łodzi i tratw z uwzględnieniem miejsc związanych z tradycją rodu Sobieskich. Padła propozycja, włączenia do pomysłu tworzenia takiego produktu walorów przyrodniczych np. malowniczych wąwozów Gminy Gorzków, oraz niespławnych dopływów w formie szlaków rowerowych czy pieszych. Mimo bardzo pozytywnych opinii członków zespołu co do możliwości realizacji projektu pojawiły się spostrzeżenia na temat barier czyli finansowania pomysłu, następnie kwestie problemów z własnością np. wałów i grobli. Uczestnicy zgodzili się, że rozwiązaniem mogłoby być zaangażowanie się mieszkańców w taki pomysł, uniezależnienie realizacji pomysłu od funduszy zewnętrznych, a przynajmniej od jednego dużego projektu. Kluczowe dla powodzenia projektu będzie włączenie się przedsiębiorców, właścicieli gospodarstw agroturystycznych, oraz wytwórców produktów lokalnych i regionalnych. Tego typu produkt turystyczny powinien stać się szansą dla lokalnych beneficjentów.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Zaproponowano opracowanie kilkuletniego planu w ramach, którego każda gmina na swoim terenie wykonywałaby infrastrukturę szlaku, co nie byłoby dużym obciążeniem finansowym, a jednocześnie prowadzono by prace nad zaangażowaniem lokalnej społeczności w pomysł realizacji i wykorzystania takiego szlaku. Zauważono problem związany z nieodpowiednim sposobem planowania długoterminowego. Niejednokrotnie wykonanie planu związane jest z uzyskaniem dofinansowania zewnętrznego poprzez udział w konkursach gdzie gminy często nie otrzymują dofinansowania i wtedy plany są przesuwane w czasie lub rezygnuje się z nich. Zdecydowano, że ważnym punktem będzie szukanie dofinansowania na poszczególne punkty infrastruktury, a nie na całość od razu.

Obszar Funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego jest niewątpliwie szansą dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego wchodzących w jego skład partnerów. Analiza istniejących dokumentów oraz dyskusje w ramach zespołu ds. spójności terytorialnej wskazują, że są obszary spójności tego terytorium, na którym można budować. Przeszkodami w tym procesie zidentyfikowanymi na tym etapie są:

- ✓ niejednolite zaangażowanie gmin w tworzenie OF;
- ✓ niedostateczne włączenie i rozpowszechnienie idei szlaku i OF wśród mieszkańców i liderów społecznych;
- ✓ myślenie w samorządach w kategoriach moja Gmina a mniej mój OF;
- ✓ brak na dzień dzisiejszy koordynatora- managera OF;
- ✓ duże uzależnienie realizacji inwestycji od pozyskania środków zewnętrznych w niepewnych konkursach;
- ✓ niemożność planowania długoterminowego w warunkach polskiej zmiennej rzeczywistości;

Konkretnym sposobem na wzmocnienie więzi terytorialnych oraz wzajemnych sieci powiązań powinno być w ocenie autora niniejszego opracowania skupienie się gmin na stworzenie produktu turystycznego opartego na specjalizacji poszczególnych gmin, rzecze Wieprz i jej dopływach, walorach przyrodniczych np. wąwozy Gminy Gorzków oraz tradycji Szlaku Jana III Sobieskiego. Prace powinny być zaplanowane w czasie, długoterminowo zaplanowane, finansowane w uniezależnieniu od jednego dużego dofinansowania zewnętrznego. Cały produkt powinien być tworzony stopniowo, ale w sposób zorganizowany. Niezwykle ważnym dla sukcesu OF jest zaangażowanie w tworzenie produktu turystycznego mieszkańców poprzez działania społeczne i partycypacyjny sposób podejmowania decyzji. W przeciągu 6 najbliższych lat może powstać "Ziemia Jana III Sobieskiego" obszar rozpoznawalny w skali kraju i Europy.

IV.1.2. Spójność gospodarcza

IV.1.2.A. Definicja

Pojęcie spójności ekonomicznej/gospodarczej jest wykorzystywane do wykazania nierówności gospodarczych pomiędzy regionami lub krajami. Badanie spójności społecznej regionów koncentruje się na: zjawiskach zachodzących na rynku pracy, technicznych możliwościach prowadzenia działalności gospodarczej i warunkach życia mieszkańców. Tymczasem analiza spójności terytorialnej pozwala ustalić pozycję regionu na tle innych obszarów, biorąc za podstawę relatywne znaczenie gospodarcze każdego z nich dla funkcjonowania terytorium jako całości. Jednak należy pamiętać, iż osiągnięcie spójności nie jest celem samym w sobie, lecz czynnikiem decydującym o sukcesie gospodarczym.

Definicję spójności gospodarczej można sformułować jako stopień zbliżenia do siebie poszczególnych regionów w świetle podstawowych mierników makroekonomicznych, które wyrażają bieżący, relatywny poziom powstających w nich produktów.⁵

IV.1.2.B. Określenie spójności gospodarczej w dotychczasowych opracowaniach dotyczących obszaru funkcjonalnego

[turystyka

Jak wspomniano w poprzednich rozdziałach strategii walory obszaru funkcjonalnego możliwe do wykorzystania turystycznego są duże. Opracowane w części diagnostycznej niniejszej strategii informacje związane z historią rodu Sobieskich są istotnym i dominującym elementem spójności terytorium w kontekście wykorzystania turystycznego i możliwości stworzenia produktów turystycznych. Bardzo dokładnie opisuje te walory pod kątem spójności „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”, przyjętej w marcu 2013 r., finansowanej w ramach SPPW. Główne wnioski dotyczące spójności zawarte w tym dokumencie odnoszą się do dziedzictwa związanego z kulturą szlachecką. Na terenie OF usytuowane były dobra rodziny Sobieskich – Sobiescy, w tym król Jan III Sobieski tworzyli na tym terenie historię przez wiele pokoleń (związek rodziny Sobieskich z tym terytorium sięga co najmniej pradziadka Jana III Sobieskiego i co warte podkreślenia nie zakończył się wraz ze śmiercią Jana III Sobieskiego, gdyż mieszkały tu, a

⁵ Integracja Europejska. Borowiec J., Wilk K. Wydawca: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu Wrocław 2005 s 411,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

później przyjeżdżały jego dzieci oraz kuzyni)⁶. W pewnym uproszczeniu można przyjąć, że OF Szlaku JIIS w województwie lubelskim pokrywa się z obszarem dóbr rodowych rodziny Sobieskich. Rozpoczęto opracowywanie marki Szlaku JIIS budowanej na całym terenie Szlaku nie tylko na obszarze OF.

Dzięki dotacjom otrzymanym z Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy oraz środkom z Unii Europejskiej budowanie marki Szlaku JIIS w OF Szlaku JIIS nabrało charakteru strategicznego, zorientowanego na tworzenie zintegrowanego produktu turystycznego. Tutaj, korzystając ze środków SPPW realizowany jest pilotażowy program „Marka lokalna szansą rozwoju przedsiębiorczości na szlacheckim Szlaku w województwie lubelskim” w którym spójność terytorialna w zakresie turystyki i działań około turystycznych stanowi punkt zaczepienia dla wzmacniania więzi społecznych i gospodarczych. W ramach realizowanego programu zakłada się wzmacnianie połączeń terytorialnych bazujących na dziedzictwie szlacheckim, a w szczególności na dziedzictwie Jana III Sobieskiego, w tym tworzenie sieci turystycznych i okołoturystycznych, połączeń drogowych, szlaków i ścieżek branżowych, tak aby umożliwić przyjeżdżającym tu osobom podróżowanie po terytorium gmin Szlaku JIIS – korzystanie z gościnności rozlokowanych tu pensjonatów, spożywanie podczas odwiedzin tradycyjnych potraw podawanych na szlacheckich i królewskich stołach, odwiedzanie dworów i pałaców w każdej z gmin, naukę różnorodnych tradycyjnych umiejętności przetwórczych w miejscach rozsianych po całym OF Szlaku JIIS i tak dalej. Działania związane z kreowaniem marki Szlaku mogą być bardzo pomocne w tworzeniu spójności OF pod warunkiem implementowania ich na terenie całego OF. Należy jednak podkreślić, że choć OF Szlaku JIIS czerpie z idei Szlaku to jest tworem odrębnym i musi wypracować własne kierunki rozwoju oparte na dziedzictwie rodu Sobieskich tak aby być częścią szlaku i jednocześnie tworzyć wspólną na terenie OF ofertę turystyczną opartą na wykorzystaniu pozostałości zespołów parkowo - pałacowych, dworów, parków oraz innych elementów zabytkowych jak też szeregu zachowanych zwyczajów, także zachowanych historii oraz innych materialnych i niematerialnych pozostałości po rodzinie Sobieskich i spuściźnie szlacheckiej.

Należy jednak pamiętać, że mamy do czynienia z obszarem 11 Gmin co powoduje nierównomierny rozkład elementów związanych z rodem Sobieskich. Istnieje więc konieczność znalezienia kolejnych elementów spajających. Możliwych do wykorzystania turystycznego. Kolejnym nie mniej ważnym i w pewien sposób uzupełniającym do dziedzictwa Sobieskich jest rzeka Wieprz i jej dopływy. Sieć dopływów rzeki Wieprz tworzy strukturę wodną OF szlaku JIIS wartą do wykorzystania dla rozwoju turystyki. Czerniejówka dopływa do Bystrzycy, Radomirka i Sierotka do Giełczwi, Stawek, Żółkiewka, Bystrzyca, Giełczew wpływają do Wieprza. Wszystkie

⁶ za „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

płyną malowniczymi dolinami: Giełczew z Radomirką, płyną przez Krzczonów, Żuków, Pilaszkowice, Częstoborowice, Rybczewice, Gardzienice, Piaski, Trawniki. Bystrzyca przez Wólkę i Krzczonów, pozostałe gminy OF Szlaku JIII obsługują inne dopływy Wieprza no i oczywiście sam Wieprz. Podsumowując należy stwierdzić spójność terytorialną obszaru pod względem turystycznym i wyciągnąć odpowiednie wnioski z tego potencjału.

Spójność pod kątem turystyki w aspekcie gospodarczym należy powiązać z działalnością tutejszych firm, czytana łącznie z potencjałem w zakresie turystyki. W pierwszej kolejności interesuje nas tu działalność gospodarcza prowadzona przez firmy w sektorze I – zakwaterowanie i wyżywienie, pamiętając jednocześnie, że współczesny odbiorca oczekujące zintegrowanych i wielowymiarowych produktów turystycznych, a więc takich, które dotyczą najróżniejszych PKD. Odsetek firm zajmujących się interesującymi nas kodami PKD nie przekracza 3%.⁷ Większość z tych firm nie współpracuje ze sobą – nie tworzą sieci, klastrów, powiązań kooperacyjnych, a zatem nie tyle współpracują ze sobą co konkurują. Zatem ten aspekt turystyki, podobnie zresztą jak aspekt społeczny, wymaga podjęcia przemyślanych działań, tak aby skorzystać ze spójności terytorialnej OF Szlaku JIIIS, w tym dziedzictwa związanego z postacią Jana III Sobieskiego. Obecnie wprowadzana na terenie niektórych gmin OF karta turysty jest swoistym początkiem tworzenia spójnej sieci usług.

[przetwórstwo

Cechą wspólną terytorium gmin obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS jest duży udział użytków rolnych. Tworzy to dobrą podstawę do wykorzystywania zasobów lokalnych do produkcji energii z biomasy. Zalesienie obszaru jest stosunkowo niewielkie, najwięcej lasów występuje w gminie Spiczyn. Korzystne położenie geograficzne, dobra gleba oraz warunki klimatyczne tworzą dogodne warunki do rozwoju sektora rolno - spożywczego. Spójność obszaru wyznacza duży udział produkcji rolnej. Na terenie gmin uprawiane są rośliny przemysłowe takie jak: chmiel, rzepak, tytoń, len, zioła, owoce, warzywa. Występują liczne plantacje ziół, których uprawia najwięcej w województwie. Najbardziej zauważalna specjalizacja w zakresie upraw ziół występuje w gminie Łęczna. W związku z tym obszar nazywany jest często „zielarskim zagłębieniem”. Gmina Krasnystaw z kolei znana jest z produkcji głównie chmielu, którego uprawia się najwięcej w województwie. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego na obszarze funkcjonalnym. Miasto Krasnystaw ma charakter rolniczo - przemysłowy, z przewagą przemysłu spożywczo – przetwórczego. Znaczącą rolę dla miasta spełniają zakłady położone w gminie Krasnystaw.

⁷ „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Cukrownia „Krasnystaw” S.A. wchodzi w skład grupy kapitałowej Krajowej Spółki Cukrowej S.A. z siedzibą w Toruniu. Produkcja zwierzęca to przede wszystkim produkcja mleka i produkcja wieprzowiny. Ważnym elementem potencjałów rolniczych OF Szlaku JIIS (szczególnie w gminach: Piaski i Rybczewice ze względu na dużą ilość sadów) jest hodowla pszczoł i produkcja miodu.

W pewnym uproszczeniu można stwierdzić, że OF Szlaku JIIS jest spójny terytorialnie ze względu na przetwórstwo, a spójność tę wyznaczają podobne warunki glebowe, w tym znaczne zasoby gruntów ornych (ponad 70% całości obszaru), przewagę gleb o charakterze średnim (IV i III klasa bonitacyjna).

Przedsiębiorstwa według kodów PKD związanych z przetwórstwem stanowią nie więcej niż 1,3 %⁸ wszystkich firm działających na terenie OF. Na terenie OF w 2011 roku działało 86 firm w podsekcji 10.Z – 18 w Krasnymstawie, 9 w gminie Wólka, 6 w gminie Ludwin, 10 w gminie Łęczna, 6 w gminie Milejów, 3 w gminie Spiczyn, 12 w gminie Mełgiew, 16 w gminie Piaski, 3 w gminie Rybczewice, 1 w gminie Trawniki, 2 w gminie Krasnystaw oraz 5 działających w podsekcji 11.Z. tj. 3 w gminie Wólka oraz 2 w Krasnymstawie.

Z uwagi na znaczny potencjał produkcji rolnej w OF Szlaku JIIS uderza wręcz słabo rozwinięte przetwórstwo, a także niedostatecznie rozwinięte porozumienia branżowe. Na uwagę i wsparcie zasługują istniejące tu porozumienia spółdzielcze jak okręgowe spółdzielnie mleczarskie czy grupy producenckie (jak np Stryjno Sad). Oddziaływanie tych porozumień nie obejmuje jednak całości OF Szlaku JIIS. Całościowo należy stwierdzić, że spójność pod kątem przetwórstwa w OF Szlaku JIIS nie jest na tyle wystarczająca, na ile mogłaby wynikać z tutejszych potencjałów, w tym ze spójności terytorialnej opartej o podobne warunki glebowe, klimat i tradycje rolnicze.

[energetyka

Spójność pod kątem energetyki wiąże się z działalnością wydobywczą i produkującą energię tutejszych firm. Na terenie OF istnieją podmioty z sektora – górnictwo i wydobywanie (sektor B), oraz działalność gospodarcza w sektorze wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (sektor D). Odsetek firm sekcji B na obszarze OF wynosi 0,37% i jest wyższa niż średnia dla województwa (która w 2011r. wynosiła 0,14%). Średnia dla OF Szlaku JIIS dla firm

⁸ „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

działających w sekcji D wynosi 0,06% i była niższa niż średnia dla województwa (która w 2011r. wynosiła 0,13%). Mimo że odsetek jest niewielki to jednak należy zauważyć poziom oddziaływania tego typu firm na cały OF. Wiąże się to z tendencją konsolidacyjną, która powoduje, że w tym dziale gospodarki mamy do czynienia z dużymi firmami i holdingami (np. w kopalni Bogdanka według oficjalnych danych pracuje 4 tys osób ale są to dane niepełne). Należy przy tym wyraźnie zaznaczyć, że funkcjonowanie takiej firmy pozytywnie oddziałuje na strukturę zatrudnienia w innych branżach gospodarki (niemal całe miasto Łęczna jest wynikiem oddziaływania kopalni bogdanka [Lubelski Węgiel Bogdanka S.A]). Biorąc pod uwagę fakt, że w tej konkretnej spółce pracują mieszkańcy z całego OF Szlaku JIIIS, a nie tylko z najbliższej Łęcznej, oraz że odbiorcami węgla z kopalni również są mieszkańcy całego OF Szlaku JIIIS należy uznać, że jej oddziaływanie buduje spójność gospodarczą całego OF Szlaku JIIIS. Podobnie także w odniesieniu do firm zajmujących się działalnością w sektorze D (jak zresztą w stosunku do większości firm) należy stwierdzić, że ich oddziaływanie przekracza poziom lokalnej gminy, a w ich obrębie zainteresowania znajdują się klienci z całego kraju.

Niemniej jednak z punktu widzenia partnerów OF Szlaku JIIIS niebagatelne znaczenie ma fakt, gdzie dana firma jest zarejestrowana, bowiem wiąże się to z sumą podatków lub innych danin (które trafiają tam, gdzie firma jest zarejestrowana i/ lub gdzie prowadzi działalność) zasilających budżet danej JST i przekłada się (choć nie wprost) na liczbę mieszkańców, którzy posiadają zatrudnienie. Z tego właśnie punktu widzenia OF Szlaku JIIIS nie jest jeszcze na tyle spójny energetycznie pod względem gospodarczym na ile powinien. Co prawda liczba firm w OF Szlaku JIIIS zajmujących się energetyką to 32 sztuki, a ich rozlokowanie jest mniej więcej równomiernie na obszarze, ale tylko w 5 miejscach OF (Wólka, Łęczna, Milejów, Piaski, Krasnystaw) znajdują się firmy prowadzące w tych sekcjach działalność główną.⁹

Biorąc pod uwagę znaczne (na tle Polski) potencjały energetyczne OF Szlaku JIIIS liczba firm zajmujących się energetyką jest w OF Szlaku JIIIS zbyt niska by można ją było uznać za czynnik napędzający i jednocześnie ujednociający strukturę tutejszej gospodarki, choć z drugiej strony należy przyznać, że oddziaływanie istniejących tu firm energetycznych (w szczególności związanych w wydobywaniem węgla kamiennego) jest znaczne i obejmuje cały OF Szlaku JIIIS. Na szczególną troskę partnerskich JST zasługuje zatem zwiększanie ilości zarejestrowanych tu firm zajmujących się OZE (sekcja D), wzmocnienie oddziaływania i budowanie wzajemnych powiązań kooperacyjnych między nimi, w tym ustalenie spójnych rozwiązań i standardów tworzących ułatwienia dla tego typu firm w ramach strefy energii Scutum Sobiescianum.

⁹ „Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

IV.1.2.C. Spójność gospodarcza Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Turystyka:	
<ul style="list-style-type: none"> - Współpraca gmin w ramach szlaku JIIIS - Dostępność komunikacyjna dla turystów za pośrednictwem lotniska - Walory przyrodnicze i kulturowe podregionu (potencjał dla rozwoju turystyki) - Dziedzictwo szlacheckie - Dziedzictwo/pozostałości po wizytach, pobytach Jana III Sobieskiego (legenda, podania, listy, miejsca pobytów, miejsca bitew, itd). - Istniejące obiekty i miejsca dziedzictwa kulturowego w podregionie (np. zespoły pałacowe, kościoły, kapliczki) - Organizowane wydarzenia i imprezy (np. Festiwal Flaków, „Majówka historyczna w Zawieprzycach”, dni miejscowości, dożynki) - Bogate tradycje (w tym kulinarne) i historia - Działalność kulturalna - Istniejące produkty lokalne (w tym mleczarskie, świeże owoce, flaki, naczynia z gliny, uprawa i przetwórstwo ziół, ryby słodkowodne, miody, kamień wapienny) - Bardzo dobre i znane tradycyjne pieczywo (identyfikowalne w województwie) - Przygotowywane i realizowane projekty promocyjne - Istniejące obiekty i miejsca związane z historią regionu (wpisane do rejestru zabytków), w tym miejsca pamięci narodowej (m.in. Krępiec, Krzesimów) - Istniejące organizacje pozarządowe działające w obszarze Kultury - Realizowana inwestycja budowy trasy szybkiego ruchu S17 - Bliskość Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego - Tradycje partyzanckie - Grupy rekonstrukcji historycznej (XVII w sarmacja) - Bardzo atrakcyjny krajobraz przyrodniczy z malowniczymi dolinami rzecznyymi i źródłami - Pierwsze na „ścianie wschodniej” pole golfowe 	<ul style="list-style-type: none"> - Bardzo słabo rozwinięta baza turystyczna - Bardzo słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna (baza noclegowa, gastronomia) - Niewystarczająca promocja walorów turystycznych - Brak tradycji i doświadczenia w zakresie turystyki - Niedobór instytucji kultury - Niewielka ilość imprez kulturalnych, sportowych - Brak przedsiębiorstw w branży turystycznej - Niewystarczająca infrastruktura techniczna - Niewykorzystany potencjał obiektów kulturowych - Słabo rozwinięta oferta kulturalna - nierozwinięta oferta turystyczna - Stosunkowo mały udział mieszkańców w imprezach lokalnych niezintegrowane trasy i ścieżki turystyczne w OF Szlaku JIIIS - Mało skuteczna informacja o organizowanych imprezach - Niewykorzystany potencjał organizacji pozarządowych do działań promocyjnych - Niskie nakłady finansowe na działania promocyjne - Dominujący rolniczy charakter podregionu - Słabo rozwinięta działalność pozarolnicza - Zły stan części obiektów zabytkowych - Niedostępność części obiektów zabytkowych - Niedostosowana oferta dla osób niepełnosprawnych - Mała różnorodność branż w działalności gospodarczej - Niewielkie doświadczenia w zakresie wykorzystywania lokalnych produktów i ich przetwórstwa

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

<ul style="list-style-type: none"> - Dobrze udokumentowana historia i dorobek kulturowy podregionu - Rozwijająca się baza noclegowa agroturystyczna w podregionie - Oferta rzemiosła artystycznego ginących zawodów – garncarstwo, kowalstwo, itd. - Potencjał i światowa marka teatru Gardzienice - Znane postaci związane z podregionem: Antoni Patek, Izaak Singer, Józef Franczak, Andrzej Zaorski, Marcin Świetlicki, Henryka Pustowójtówna, Marcin Krowicki (Arianie Polscy), Stefan Stanisław Czarniecki, Jan III Sobieski, Maria Curie Skłodowska. - Otwartość i gościnność mieszkańców - Rozwinięte rękodzieło artystyczne - Planowany do wprowadzenia Certyfikat Jakości Produktów Regionu (kreowanie marki produktów) 	<ul style="list-style-type: none"> - Odływ młodych i energicznych ludzi - Problemy z dostępem do Internetu na terenie podregionu - Niski wskaźnik pozyskiwania środków unijnych - Ograniczona wiedza przedsiębiorców nt. możliwości pozyskiwania środków pomocowych na działania turystyczne - Brak ulg, preferencji dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy - Nierozwinięte wsparcie dla przedsiębiorców (ulgi w podatkach lokalnych) - Niska aktywność w zakresie poszukiwania zatrudnienia na terenie podregionu - Słaba współpraca firm, NGO, instytucji w zakresie tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne podregionu (bliskość Lublina, bliskość lotniska) - Dostępność zewnętrznych środków finansowych w ramach m.in. UE, środków szwajcarskich, NMF i EOG - Rosnący popyt na lokalne/regionalne produkty turystyczne - Realizowane inwestycje w zakresie infrastruktury komunikacyjnej - Atrakcyjność podregionu dla turystyki Weekendowej - Współpraca samorządów lokalnych w regionie przy tworzeniu zintegrowanej infrastruktury turystycznej - Rynek pracy Lublina jako szansa, gdy brakuje miejsc pracy w podregionie - Istniejący rynek zbytu – Lublin, Ukraina - Środki pomocowe na działalność gospodarczą - Funkcjonujące firmy konsultingowe, osoby pomagające pozyskiwać środki pomocowe - Tendencja wśród mieszkańców Lublina do osiedlania się na terenie podregionu 	<ul style="list-style-type: none"> - Duża konkurencja w zakresie produktów turystycznych w województwie lubelskim - Problemy z prawami własności do obiektów - Utrudniony dostęp do środków pomocowych na rozwój - Wysokie koszty utrzymania pracowników - Brak polityki wspierania rozwoju turystyki w nowym okresie programowania
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Przetwórstwo i produkcja rolna:	
<ul style="list-style-type: none"> - Spójność terytorium dla przetwórstwa (podobne klasy 	<ul style="list-style-type: none"> - Rozdrobnione gospodarstwa rolne

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

<p>gleb, przewaga produkcji rolnej, itd.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobre klasy gleb - Działające grupy producenckie - Niski poziom zanieczyszczenia powietrza - Wysoka świadomość rolników w zakresie stosowania środków chemicznych - Wysoka lokalna produkcja owoców miękkich oraz jabłek, gruszek i orzechów laskowych - Dobra jakość produktów sadowniczych - Tradycje w produkcji sadowniczej - Duże zasoby wolnej siły roboczej - Rosnąca kultura zagospodarowania gospodarstw rolnych - Bliskość lotniska - Funkcjonujące lokalne przedsiębiorstwa przetwórcze – warzywa, owoce, masarnie - Przykłady niszowej produkcji/przetwórstwa rolno-spożywczego - W miarę dobra kondycja największych gospodarstw - Dobre przygotowanie zawodowe większości rolników - Duże zróżnicowanie w produkcji rolnej (produkcja: zbóż, rzepaku, ogrodnictwo, sadownictwo, produkcja mleka, zielarstwo) - Działające mleczarnie, młyny i piekarnie o dużych tradycjach - Działające Stowarzyszenie Rzemieślników Piekarstwa RP - Potencjał do rozwoju rolnictwa ekologicznego - Duże tradycje produkcji zbóż, hodowli zwierząt i ogrodnictwa - Dominująca produkcja roślinna, następnie sadownicza (malina, wiśnia, leszczyna), najmniej zwierzęca - Tradycje chmielarskie i tytoniowe - Samoistna współpraca producentów wiśni - Tradycje przetwórstwa w dworach i dworkach 	<ul style="list-style-type: none"> - nierozwinięta współpraca pomiędzy rolnikami - Nieufność i mała gotowość do współpracy wśród mieszkańców - Niewystarczająca liczba grup producenckich - Zanikająca hodowla zwierząt - Ukształtowanie terenu niekorzystne dla rozwoju rolnictwa - Brak specjalizacji w produkcji rolniczej (poza sadownictwem) - Mała liczba młodych rolników - Brak liderów wśród rolników - Brak przekonania wśród mieszkańców o korzyściach wynikających z opłacalności przetwórstwa - Brak infrastruktury do prowadzenia przetwórstwa - Brak markowych produktów przetwórczych - Mała specjalizacja gospodarstw rolnych - Wzrost cen gruntów, działek budowlanych - Duża powierzchnia nieużytków - Mała ilość firm zajmujących się przetwórstwem - Mała ilość działań społecznych służących rozwojowi przetwórstwa (słaba specjalizacja NGO, niedostateczna specjalizacja edukacji, itd.)
---	--

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

<p>szlacheckich (masarnie, piekarnie, browary, gorzelnie, itd.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Program „marka Lokalna....” Jako wsparcie dla przetwórstwa - Planowany do wprowadzenia Certyfikat Jakości Produktów Regionu (kreowanie marki produktów) 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Dostępne środki pomocowe na rozwój rolnictwa i przetwórstwa - Współpraca w ramach Szlaku JIIS - Zmieniająca się moda na rozwój lokalnych , zdrowych produktów - Istniejący bliski rynek odbiorców oferty turystycznej – Lublin - Dostępne środki pomocowe (krajowe i unijne) na rozwój infrastruktury technicznej oraz urządzeń, maszyn, itd. - Polepszenie infrastruktury technicznej w województwie (transport, drogi, lotniska) - Wsparcie dla grup producenckich - Moda na ekologię u konsumentów 	<ul style="list-style-type: none"> - Lokowanie inwestycji uciążliwych dla środowiska - Niski poziom opłacalności produkcji rolnej - Niestabilność cen na produkty rolne w tym owoce miękkie - Rozwój stosowania chemicznych środków ochrony roślin - Przepisy prawne utrudniające przetwórstwo na poziomie gospodarstwa rolnego - Zbyt długie łańcuchy produkcji - Rozpowszechnione przekonanie, że domeną rolnictwa jest produkcja płodów rolnych, a przetwórstwo nie jest tą domeną - Upolitycznienie decyzji związanych z przekształceniami w rolnictwie
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Energetyka i odnawialne i nieodnawialne źródła energii:	
<ul style="list-style-type: none"> - Koncepcja Scutum Sobiescianum - Spójność terytorialna ze względu na zasoby geologiczne – platforma z bogatymi zasobami węgla kamiennego, gazu łupkowego, itd. - Znaczne zasoby heliocentryczne - Dogodne warunki wietrzne - Obecność wód geotermalnych - Gleby predystynowane do produkcji biomasy - Potencjał dla produkcji biomasy - Łatwość przekwalifikowania produkcji roślinnej na produkcje energii 	<ul style="list-style-type: none"> - Zależność energetyczna od dostaw zewnętrznych (brak bezpieczeństwa energetycznego OF Szlaku JIIS) - Mało rozpowszechnione instalacje OZE - Brak kompleksowych inwestycji w OZE - Brak szkolnictwa kształcącego w OZE - Brak wyraźnych przykładów - Efektywności energetycznej systemów OZE - Kształcenie w zakresie energetyki tylko i wyłącznie w zakresie górnictwa węgla kamiennego
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Polityka UE w dziedzinie dywersyfikacji energetycznej i rozwoju OZE, - Rosnące zapotrzebowanie na energię - Rozwój technologii OZE 	<ul style="list-style-type: none"> - Skomplikowane procedury administracyjnotechniczne utrudniające produkcję OZE i ich sprzedaż/wysyłkę - Trudności w magazynowaniu energii uzyskanej z instalacji OZE - Uznawanie zasobów energii podziemnej (węgiel, gaz

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- Rozwój systemów hybrydowych	łupkowy, wody geotermalne, itd.) za strategiczne zasoby państwa
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Działalność innowacyjna (B+R) i sieci współpracy:	
- Nowa perspektywa finansowa na lata 2014 - 2020 stwarza duże możliwości dla projektów B+R oraz B+I. - Nowe technologie produkcji roślinnej i zwierzęcej; - Możliwości pozyskiwania źródeł finansowania inwestycji;	- Brak lokalnych tradycji (słaba spółdzielczość) - Brak klastrów i współpracy sieciowej. - Słaby potencjał innowacyjny firm z terenu OF.
SZANSE	ZAGROŻENIA
- Dostęp do dobrych praktyk zarówno uczelni jak i przedsiębiorców w zakresie badań i rozwoju. - Nowoczesna baza naukowa na lubelskich uczelniach. - Tworzenie nowych strategii marketingowych. - Mechanizacja i komputeryzacja produkcji, i sieci dystrybucji.	- Konkurencja dużego ośrodka przemysłu i nauki jakim jest Lublin. - Zbyt skomplikowane i wymagające procedury wsparcia działań badawczo rozwojowych niemożliwe do spełnienia przez lokalne firmy.

IV.1.2.D. Strategiczne wnioski dotyczące spójności gospodarczej.

Sformułowane wnioski wynikają z zawartej w strategii części diagnostycznej, analizy SWOT oraz pracy w ramach zespołu ds. spójności terytorialnej OF JIIIS a także sugestii ekspertów.

Obszary spójności :

[turystyka,

W wyniku prac zespołu ds. spójności gospodarczej OF Szlaku Jana III Sobieskiego sformułowano następujące wnioski dotyczące turystyki. Po pierwsze należy dokonać analizy potencjału lokalnych przedsiębiorstw pod kątem planowania inwestycji samorządowych, których oddziaływanie będzie oczywiste dla lokalnego biznesu (np. działania związane z udostępnieniem rzeki Wieprz dla turystów otworzy różne możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w tym wypożyczalnie sprzętu, agroturystyka, gastronomia itp.) Następnie należy poszukać kanałów komunikacji z potencjalnymi inwestorami z poza terenu szlaku w tym głównie z Lublina jako naturalnego ośrodka o dużym potencjale gospodarczym. Kolejnym krokiem powinna być analiza potrzeb inwestycyjnym tzn. analiza przestrzenna jakiego rodzaju inwestycje są

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

pożądane i możliwe w kontekście budowy potencjału całego obszaru funkcjonalnego (nie każda gmina musi chcieć na swoim terenie rozwijać równocześnie turystykę, przetwórstwo i OZE). Na koniec należy dokonać analizy własnych zamierzeń inwestycyjnych samorządów (priorytetowych z punktu widzenia szlaku) pod kątem ich oddziaływania na rynek lokalny, możliwości kreowania miejsc pracy w otoczeniu, możliwości utrzymania i samofinansowania powstałej infrastruktury oraz spójności oferty całego obszaru funkcjonalnego.

W związku z planowanymi do realizacji inwestycjami priorytetowymi (głównie w obszarze turystyki) w poszczególnych gminach, zespół uznał, że należy zadać wszystkim 11 partnerom następujące pytania:

1. Jaka ma być funkcja obiektu po realizacji projektu?
2. Jaki podmiot będzie zarządzał infrastrukturą?
3. Czy przewiduje się komercyjne udostępnianie obiektu (czy planuje się przychody?)
4. Czy istnieje lista imprez, wydarzeń planowanych do realizacji w wybudowanej /zmodernizowanej infrastrukturze?
5. Czy istnieją pomysły włączenia obiektów do istniejących szlaków, ścieżek rowerowych itp?
6. Czy planowane jest utworzenie nowych szlaków, ścieżek, wydarzeń itp.
7. Czy dana gmina ma pomysły na wspólne, zintegrowane imprezy, wydarzenia, szlaki dla całego obszaru?

Odpowiedzi na te pytania pozwolą lepiej zrozumieć zamierzenia samorządów i ułatwią rozmowy z potencjalnymi inwestorami, których zadaniem będzie stworzenie katalogu inwestycji uzupełniających i współgrających z ofertą samorządową szlaku.

[przetwórstwo i produkcja rolna

Rozwój tego sektora w najmniejszym stopniu zależy od bezpośrednich działań samorządów. Wydaje się jednak, że można pomyśleć pewnych działaniach wspierających.

Wsparcia dla rozwoju sektora żywności ekologicznej – gospodarstw rolnych, sklepów, giełd, targów, przetwórci, jednostek certyfikujących. Jest to przyszłościowa branża i może odgrywać coraz większą rolę, tym bardziej w powiązaniu z ofertą turystyczną stworzoną przy udziale samorządów. Już dzisiaj niemal każdej imprezie w gminach towarzyszą targi, pokazy, degustacje potraw lokalnych i regionalnych, kiermasze rękodzieła itp. Takie działania wspierają również dywersyfikację działalności na terenach wiejskich i wzrost zatrudnienia. Przy tej okazji niezwykle istotne jest pogłębianie wiedzy wśród lokalnych producentów, wspólny marketing, docieranie do potencjalnych odbiorców towarów i usług zrzeszanie się celem ograniczania kosztów bieżących, negocjowania lepszych stawek od odbiorców itp. Podczas spotkań zespołu dyskutowano nad wykorzystaniem bliskości i potencjału Lublina jako miejsca gdzie np.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

producenci żywności mogliby oferować swoje ekologiczne produkty sieciom restauracji i hoteli. W tym celu należałoby stworzyć strukturę dostawców poszczególnych towarów (owoce, warzywa, zioła, produkty mięsne, wędliny, przetwory mleczne, grzyby itp.) i przygotować wspólną ofertę. Zamówienia mogłyby być składane za pośrednictwem platformy internetowej, należałoby jednak stworzyć skuteczny system dostaw i zamówień. Wydaje się, że nie jest to specjalnie skomplikowane już obecnie z powodzeniem funkcjonują systemy np. dowozu zakupów spożywczych przez duże sieci handlowe.

Możliwe jest również wsparcie w promocji sektora w kraju i za granicą. Istnieje wiele możliwości dla samorządów (konkursy organizowane przez Instytucje zarządzające środkami z UE) do realizacji projektów promocyjnych, marketingowych, organizacji misji gospodarczych dla przedsiębiorców. Takie wsparcie niewątpliwie przyczyniło by się do wzmocnienia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców i rolników i pomogło w poszukiwaniu nowych rynków zbytu. Oczywiście takie działania powinny uwzględniać cały OF, co dodatkowo wzmocniałoby rozpoznawalność marki Szlaku jak i przyczyniałoby się do wzmocniania spójności terytorialnej.

[energetyka i odnawialne i nieodnawialne źródła energii,

Charakterystyka spójności obszaru pod kątem energetyki szeroko została opisana w dokumencie "Diagnoza spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki" przygotowana w 2013 r. przez Pana Bartłomieja Gęca. W dokumencie czytamy:

"Basen karboński determinujący zasoby znajdujące się pod powierzchnią podregionu tworzy spójną terytorialnie strukturę geologiczną, w której naczelne miejsca zajmują zasoby węgla kamiennego. W ostatnich latach wartości nabierają zgromadzone tu także zasoby gazu łupkowego oraz zasoby wód geotermalnych. Biorąc pod uwagę dostępne informacje okazuje się, że basen karboński i związane z nim zasoby tworzy zwarty układ obejmujący także obszary znajdujące się pod ziemią innych jednostek terytorialnych, w tym położonych w kierunku południowo-wschodnim. W tym kontekście należy zauważyć, że stanowić to może podstawę do funkcjonalnego rozprzestrzeniania się OF w kierunku południowo-wschodnim i jednocześnie podkreślić, że zwiększanie wydobycia tutejszego węgla kamiennego wpływa na zmniejszenie tutejszych zasobów wodnych, a zbyt duża eksploatacja zasobów węgla kamiennego spowoduje załamanie się tej branży gospodarki. Biorąc pod uwagę potrzebę zwiększenia udziału energii odnawialnej w ogólnym bilansie energetycznym wartością wyższej rangi niż zasoby podziemne okazują się tutejsze zasoby odnawialnych źródeł energii (zasoby słońca, wody, powietrza oraz ziemi).

Analizując dostępność podregionu do zasobów odnawialnych natrafiamy na znaczne zasoby wód geotermalnych. Według opracowania Karwasieckiej i Zdanowskiego (2006 r.) wynikających

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

z badań poszukiwawczych karbonów węglonośnych, szacuje się ich ilość na Lubelszczyźnie na około 30 km, zaś energię jaką niosą ze sobą określa się na 193 miliony tpu tj. 5,6 mld GJ. Z dotychczasowych badań wynika, że tutejsze wody (zmineralizowane na średnim poziomie) o charakterze cieplickich można pozyskiwać z poziomu dolnej jury i karbonu a więc 800 - 1100 m ppt; a ich temperaturę szacuje się na 30 - 40° C. Biorąc pod uwagę fakt, że obszar podregionu znajduje się w centralnej części objętej tymi badaniami należy przyjąć, że zasoby wód podziemnych mogą stanowić jeśli nie o spójności terytorialnej obszaru (trudno obecnie stwierdzić, czy rozmieszczone są jednolicie czy też skupiskowo) to z pewnością mogą być ważnym wyróżnikiem wzmacniającym specyfikę terytorialną OF.

Poziom przemarzania gruntu w OF mający związek z efektywnością wykorzystywania energii cieplnej zgromadzonej w ziemi wskazuje średnie wartości w okolicach 1 m, tj. wskazuje, że obszar znajduje się w grupie obszarów o korzystnych parametrach dla pozyskiwania energii cieplnej z ziemi. Z kolei średnia roczna temperatura powietrza mająca związek z nagromadzeniem energii słonecznej w powietrzu i wodzie wynosi tu około 7-7,5oC (najniższa jest na wyniosłości Gielczewskiej) i w latach nie podlega zbyt wielkim fluktuacjom, co związane jest z oddziaływaniem klimatu kontynentalnego. Przy średniej dla Polski wahającej się od 6 do 8% stanowi to dobre, w kierunku bardzo dobrych wartości, przy czym pewną słabością są znaczne amplitudy roczne związane z oddziaływaniem mas powietrza znad kontynentu. Na całym obszarze - podobnie jak w Polsce - najcieplejszy jest lipiec i sierpień. Na tle Polski występują tu najdłuższe lata trwające od 93-95 dni, w tym jedne z największych w Polsce dni z minimalnym zachmurzeniem. Ich wartości nie różnią się od siebie ze względu na konkretną gminę, i nie różnią się między sobą znacznie ze względu na konkretne lata, tj. wahają się od 6,3 do 6,6 stopni w 11 - sto stopniowej skali pokrycia nieba (tj. rozbieżności dotyczą od 2 do 3%). Wskazuje to na dobre parametry podregionu do pozyskiwania energii cieplnej zgromadzonej

w powietrzu i wodzie, a całościowo obszar ten można nazwać spójnym pod względem terytorialnym bez ze względu na to, czy ciepło zgromadzone jest w ziemi, powietrzu i wodzie.

Powyższe dane, w tym w szczególności te związane z oddziaływaniem energii słonecznej wskazują też na znaczną na tle Polski dostępność podregionu do zasobów heliocentrycznych. Usłonecznienie sięga 50 usłonecznienia względnego przy jednoczesnym nasłonecznieniu w regionie 1500 - 1700 h/rok i rocznej sumie energii sięgającej 1000 kWh/m². Badany obszar jest zatem idealnym (na tle Polski) miejscem do rozwoju energetyki słonecznej, i (w pewnym uproszczeniu) można stwierdzić, że jest spójny terytorialnie pod względem energii heliocentrycznej. Z kolei wiejące w podregionie wiatry wskazują na dostęp do zasobów odnawialnych powietrza. Sprzyjające warunki do wykorzystywania energii wiatru związane są w szczególności z gminami Mełgiew, Wólka, Spiczyn (zasoby wiatrów na wysokości 30 m sięgają 110 KW/rok) sprawiają, że możliwe jest tu uruchomienie małych elektrowni wiatrowych. Kilkusetletnie tradycje wiatracznictwa podregionu potwierdzają te konstatacje (jeszcze kilkadziesiąt lat temu w każdej gminie istniały tu wiatraki typu koźlak lub holender). W przeciwieństwie jednak do energii słonecznej nie stanowią o spójności terytorialnej, bowiem

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

podlegają znacznym fluktuacjom. W odniesieniu do kwestii energii zgromadzonej w roślinach oprócz wspomnianych już parametrów heliocentrycznych i klimatycznych także walory tutejszych gleb i tradycje rolnicze przekładają się na ilość energii możliwej do wykorzystania z tzw. biomasy. Na tutejszych glebach przeważa użytkowanie jako grunty orne (70,87% gleb), i w kolejności: lasy i nieużytki (13,58%), łąki i pastwiska (12,88%), sady (2,67%). Tutejsze gleby przeważająco posiadają V klasę bonitacyjną (46,60%), a w kolejności klasa III (28,68%), klasa IV (15,65%), klasy II (7,65%), klasy I i VI (1,42%).

Zatem tutejszy potencjał rolniczy predystynowany jest do wykorzystywania energii biomasy. W odniesieniu natomiast do zasobów energii zgromadzonej w wodach płynących należy stwierdzić, że tutejsza sieć rzeczna nie tworzy na tyle silnych spadków, by móc na dzisiejszym poziomie zaawansowania technologicznego wykorzystywać tego rodzaju energii na znaczną skalę. Wykorzystanie zasobów wodnych obszaru oparte może być głównie o zasoby energetyczne Wieprza, przy uwzględnieniu przepływów większych niż 20 m³/s, wynoszą 131 GWh/rok, za zatem warunki do powstania elektrowni wodnych znajdują się w gminie: Krasnystaw, Piaski, Łęczna, Trawniki. Jednocześnie jednak należy stwierdzić, że tutejsza sieć rzeczna zdolna jest do produkcji energii na mniejszą skalę i wykorzystywania jej w kompilowanych (hybrydowych) instalacjach energetycznych. Sieć młynów wodnych istniejących tu z powodzeniem przed II wojną światową (i to w znacznej ilości) może świadczyć, że wraz z systemem odpowiednich tam, przegród i przy odpowiednim zarządzaniu, można tu także uzyskiwać energię wodną. Zapotrzebowanie na energię elektryczną w województwie jest prawie trzykrotnie większe, niż są w stanie zapewnić moce siłowni energetycznych Lubelszczyzny (oparte głównie na spalaniu węgla) dostarczające do sieci przesyłowych średniorocznie ok. 430 MW mocy. Stąd też Lubelszczyzna jest w znacznej mierze importerem energii z innych województw.

Problemem województwa jest także stan techniczny sieci i urządzeń do transformacji średniego napięcia. Układy sieci szczególnie na obszarach wiejskich oparte są głównie na liniach napowietrznych ze stacjami transformatorowymi słupowymi. Na obszarach o znacznym rozproszeniu zabudowy i odbiorców linie te są bardzo rozległe, w związku z czym występują problemy z utrzymaniem parametrów technicznych (dość częste są znaczne spadki napięcia). Na obszarze wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego wytypowano linie energetyczne, które kwalifikują się do modernizacji i przebudowy. Podsumowując terytorialny aspekt spójności analizowanego obszaru pod względem energetyki należy stwierdzić znaczne podobieństwo, a w konsekwencji spójność energetyczną obszaru ze względu na zasoby węgla, gazu łupkowego, jak i zasoby heliocentryczne, ciepłotę ziemi, powietrza, wód oraz energię zgromadzoną w ciekach wodnych. (niskie lub średnie spadki w zlewni rzeki Wieprz). Także znaczne podobieństwo typów gleb (głównie klasy średniej i niskiej: III, IV i V klasa bonitacyjna) w powiązaniu z nasłonecznieniem oraz przewagą gruntów ornich może sugerować uznanie obszaru za spójny terytorialnie ze względu na zasoby biomasy, choć jednocześnie należy stwierdzić istnienie pod tym względem rozbieżności w analizowanym obszarze. Natomiast różnice w sile i kierunkach wiejących tu wiatrów powodują, że trudno uznać OF Szlaku JIIS za

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

spójny terytorialnie pod tym względem (być może wiatry wiejące na wyższych wysokościach tworzą bardziej jednorodną strukturę ale na obecnym etapie wiedzy brak jest dostępnych danych na ten temat)”.

O ile nie ma problemów z rozwojem OZE rozumianym jako rozbudowa instalacji solarnych wśród mieszkańców, o tyle zupełnie inna sytuacja związana jest z rozwojem przedsiębiorczości w sektorze OZE. Należy pamiętać o tym, że proces inwestycyjny rozpoczyna się od sprawdzenia miejscowego planu zagospodarowanie przestrzennego, a tam gdzie go nie ma Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Gminy z terenu obszaru funkcjonalnego powinny zastanowić się i co za tym idzie wprowadzić odpowiednie zapisy do swoich dokumentów planistycznych, gdzie i jakiego rodzaju inwestycje związane z OZE chcą u siebie realizować. Obecne doświadczenia dowodzą, że gminy nie są w ogóle przygotowane do lokowania na swoim terenie takich inwestycji. Dodatkowo należy brać pod uwagę fakt, że niektóre inwestycje w OZE (np. wiatraki) mogą kolidować z innymi funkcjami priorytetowymi (np. turystyka).

[działalność innowacyjna (B+R) i sieci współpracy,

Rośnie znaczenie innowacji w gospodarce krajowej i światowej. Jedną z metod uczestnictwa w kreowaniu innowacji mogą być zrzeszenia klastrowe. Nowa perspektywa finansowa stwarza sporo możliwości w tym zakresie i dlatego warto pomyśleć o stworzenie wyspecjalizowanej jednostki usługowej na rzecz koordynacji działań klastrów i grup producenckich z terenu OF. Do jej zadań należałoby przekazywanie podmiotom informacji o korzyściach płynących z przynależności do klastrów, grup producenckich i innych sieci innowacji, wspieranie istniejących klastrów, pomoc prawna w rejestracji grup, wskazywanie możliwości rozwoju, udzielanie wyjaśnień, co do zasad finansowania sieci, stałe pośredniczenie między tymi podmiotami a władzą samorządową.

Rozwój sektora rolno-spożywczego i jego możliwości konkurencyjne w ramach Unii Europejskiej zależą w dużej mierze od wdrażanych innowacji. Wydaje się konieczne włączenie sektora naukowego (uczelnie, jednostki badawczo - rozwojowe) w procesy rozwoju firm. Nowa perspektywa finansowa na lata 2014 - 2020 stwarza duże możliwości dla projektów B+R oraz B+I. Zarówno uczelnie jak i przedsiębiorcy coraz częściej dostrzegają zalety takiej współpracy jednak są to dopiero nieśmiałe początki. Uczelnie lubelskie w ostatnich latach otrzymały

ogromne wsparcie na wyposażenie swojej bazy naukowej i badawczej, co można wykorzystać w projektach rozwojowych. Do głównych obszarów współpracy może należeć:

- a) nowe technologie produkcji roślinnej i zwierzęcej;
- b) negocjacje handlowe;
- c) możliwości pozyskiwania źródeł finansowania inwestycji;
- d) strategie marketingowe;
- e) mechanizacja i komputeryzacja produkcji, i sieci dystrybucji.

IV.1.3. Spójność społeczna

IV.1.3.A. Definicja

Termin „spójność społeczna” jest pojęciem, które dopiero w ostatnim czasie wyraźnie zyskuje na popularności. Zasadniczo interpretacja tego pojęcia bywa w różnych kręgach nieco odmienna. W dokumentach spotyka się różne rozumienie pojęcia spójności społecznej. Jasne zdefiniowanie pojęcia spójności społecznej w pierwszym etapie pracy nad strategią wpływa na całokształt planowanych działań w tym obszarze, dlatego niezwykle istotne jest przyjęcie jednej definicji tego pojęcia, co zdeterminuje kształt dalszej pracy nad strategią.

W pracy nad strategią posłużono się definicją spójności społecznej przyjętą przez Radę Europy, według której przez spójność społeczna rozumiemy „zdolność nowoczesnego społeczeństwa do zapewnienia długoterminowego dobrobytu jednostek, równego dostępu do zasobów, poszanowania godności i różnorodności ludzkiej oraz osobistej i zbiorowej autonomii jednostki oraz odpowiedzialnej partycypacji jednostki w życiu społecznym”. Według tak rozumianej definicji spójności społecznej głównymi jej wskaźnikami będą:

- ┌ wzrost kapitału ludzkiego oraz polepszanie jakości zasobów ludzkich
- ┌ wzrost solidarności i integracji społecznej
- ┌ wzrost społecznej partycypacji jednostki
- ┌ niwelowanie nadmiernych rozbieżności oraz zapobieganie i zwalczanie wykluczenia społecznego

Powyzsza definicja spójności społecznej danego obszaru podkreśla zasadniczo z jednej strony podnoszenie jakości zasobów ludzkich obszaru przy jednoczesnym wzroście aktywności obywateli na rzecz lokalnej społeczności, z drugiej zaś jako nieodłączny element tej spójności ujmuje solidarność społeczną oraz niwelowanie nadmiernych rozbieżności w dostępie do podstawowych dóbr, co jest pośrednią przyczyną wykluczenia społecznego niektórych jednostek.

Zasadniczo, wszystkie definicje pojęcia spójności społecznej kładą duży nacisk na kwestię nierówności społecznych. Zróżnicowanie będzie istniało zawsze, jednak społeczeństwo spójne w sensie społecznym skupia się na niwelowaniu nadmiernych nierówności pomiędzy obywatelami, szczególnie zaś na unikaniu polaryzacji, kiedy to poziom życia poszczególnych grup w obrębie tej samej społeczności jest diametralnie różny. Spójność terytorialna, o czym warto wspomnieć, jest prostą konsekwencją istnienia spójności gospodarczej oraz społecznej na danym obszarze. Z kolei spójność społeczna dotyczy rynku pracy, warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz warunków życia mieszkańców, które, przynajmniej częściowo są wynikiem dwóch wcześniej wymienionych. Mierniki spójności społecznej koncentrują się zasadniczo wokół kwestii związanych z poziomem życia, pracą, aktywnością obywatelską oraz ryzykiem wykluczenia społecznego. Brak spójności społecznej to nierozwiązany szereg problemów, które, w konsekwencji utrudniają lub wręcz uniemożliwiają osiągnięcie takiego efektu.

IV.1.3.B. Określenie spójności społecznej w dotychczasowych opracowaniach dotyczących obszaru funkcjonalnego

Spójność społeczna dla obszaru funkcjonalnego została określona w trzech obszarach turystyki, przetwórstwa i energetyki. Tak jak w przypadku spójności gospodarczej najpełniej problematykę ta przedstawia dokument pt. „**Diagnoza** spójności społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego Szlaku JIIIS w województwie lubelskim (gminy: Gorzków, Krasnystaw – gmina miejska, Krasnystaw – gmina wiejska, Ludwin, Łęczna, Mełgiew, Milejów, Piaski, Rybczewice, Spiczyn, Trawniki, Wólka) pod kątem turystyki, przetwórstwa i energetyki”. Poniżej kluczowe fragmenty dotyczące spójności społecznej

Spójność pod kątem turystyki OF Szlaku JIIIS w aspekcie społecznym należy powiązać z aktywnością kapitału ludzkiego i poziomem kapitału społecznego przejawiających się we współpracy różnych podmiotów, grup i instytucji zmierzającej w kierunku wykorzystywania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego do działań społecznych, w tym w szczególności takich, które tworzą udogodnienia turystyczne. Podobieństwo występujących cech świadczyć będzie

o stopniu spójności społecznej w OF Szlaku JIIIS. Analizując ten aspekt spójności OF szlaku JIIIS po pierwsze należy zauważyć, że niemal wszystkie strategie rozwoju partnerskich gmin OF Szlaku JIIIS odnoszą się pozytywnie do kwestii turystyki. Po drugie należy jednak zauważyć rozbieżności w rozumieniu kwestii turystycznych co przekłada się na niespójne zagospodarowanie turystyczne OF Szlaku JIIIS. Analizując przebiegi tutejszych szlaków turystycznych łatwo dostrzec fakt, że nie stykają się one ze sobą, oznaczane są według odmiennych kluczy, tworzone są według innych matryc. Całościowo powoduje to wrażenie chaosu i braku wspólnego planowania. Sieć szlaków pieszych i rowerowych na obszarze nie jest

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

gęsta, dodatkowo nie wszystkie z nich są oznakowane w terenie. Choć większość z nich ma, charakter ponadlokalny, całościowo nie tworzą spójnej sieci.

Przyjęcie pod koniec 2012 roku i na początku 2013 roku dwu wspólnych dla OF Szlaku JIIS strategii podkreślających wartość wspólnego ustanawiania produktów turystycznych na Szlaku JIIS z pewnością stanowi krok w dobrym kierunku. Konkretnym urzeczywistnieniem tej konsolidacyjnej tendencji będzie na przykład realizacja projektu „Król jest tylko jeden” dofinansowanego ze środków programu PL-BY-UA (realizowanego od czerwca 2013 r), w ramach którego zakłada się wypracowanie tras pieszych, wodnych, rowerowych, samochodowych i konnych o uzgodnionych przebiegach na Szlaku JIIS, a także wypracowanie wspólnego design dla całości zagospodarowania tych tras.

Spójność pod kątem przetwórstwa w aspekcie społecznym należy powiązać z aktywnością kapitału ludzkiego i poziomem kapitału społecznego przejawiających się we współpracy różnych podmiotów, grup i instytucji zmierzającej w kierunku zwiększonego wykorzystania płodów rolnych. Podobieństwo występujących cech świadczyć będzie o stopniu spójności społecznej w OF Szlaku JIIS. W tym kontekście warto zauważyć fakt, że w lokalnych strategiach rozwoju gmin tworzących OF Szlaku JIIS przetwórstwo nie znajduje należnego mu miejsca. Dopiero „Strategia rozwoju Szlaku JIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim” wyraźnie wskazuje przetwórstwo jako jedno z trzech kół zamachowych rozwoju tutejszych gmin. Zatem należy je raczej rozumieć jako zadanie stojące przed partnerami projektu niż jako zastaną rzeczywistość. Niewiele też z tutejszych organizacji pozarządowych koncentruje swoje działania wokół lansowania przetwórstwa i podobnie niewiele tutejszych szkół kształci w zakresie przetwórstwa.

Spójność OF Szlaku JIIS pod kątem energetyki ujętą w aspekcie społecznym należy powiązać z aktywnością kapitału ludzkiego, poziomem kapitału społecznego (przejawiającego się we współpracy różnych podmiotów) oraz poziomem zabezpieczenia społecznego jakie stwarza, słowem trzeba ją rozumieć jako poziom dostępności energetycznej, bezpieczeństwa energetycznego oraz efektywności energetycznej. Aspekt społeczny obejmuje również wszelkie kwestie planowania, tworzenia spójnych koncepcji i podejmowania ustaleń. Na poziomie ustaleń strategicznych zapisy odnoszące się do kwestii energii znajdują się w każdym dokumencie strategicznym, natomiast w każdym niemal dokumencie ujmowane są odmiennie. W 8 dokumentach kwestie energetyki powiązane są z celami dokumentów, zaś w trzech pozostałych zapisy znajdują się w treści dokumentu, ale nie przekładają się na treść celów. Celowościowe zapisy dotyczące OZE i energetyki stanowią natomiast znaczną część dwu partnerskich strategii wypracowanych dla Szlaku JIIS dla perspektywy 2013-2020 tj. Strategii Rozwoju Szlaku Jana III Sobieskiego w gminach Gorzków, Rybczewice, Piaski, Melgiew,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Spiczyn, Wólka oraz Strategii Rozwoju Szlaku Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim w oparciu o punkty węzłowe.

W 2010 roku powstała koncepcja Strefa Energii Odnawialnej Scutum Sobiescianum (ScS) (odnosząca się początkowo do obszaru 6 gmin Szlaku JIIIS) rozszerzona z czasem na kolejnych partnerów. Jedną z ważnych cech charakterystycznych koncepcji ScS jest akcentowanie wielkowiarymowości tutejszej energetyki, w tym także kwestii społecznych związanych z efektywnością i zwiększaniem udziału mieszkańców w wykorzystywaniu OZE. Jednocześnie należy zauważyć, że mieszkańcy gmin OF Szlaku JIIIS są pozytywnie zainteresowani rozwojem systemów OZE w omawianym obszarze. Z badań prowadzonych przez partnerskie JST dotyczących zapotrzebowania na instalację różnych systemów OZE wynika, że popyt mieszkańców na energię OZE kilkakrotnie przewyższa podaż tego typu rozwiązań. Ankiety i badania szacujące zapotrzebowanie mieszkańców gmin OF Szlaku JIIIS na instalacje OZE potwierdzają rosnące na Szlaku JIIIS zapotrzebowanie w tej dziedzinie.

Energetyka w OF Szlaku JIIIS ze względu na spójność społeczną posiada jednak znaczne braki. Po pierwsze okazuje się, że wśród tutejszych organizacji pozarządowych kwestie związane z energetyką, w tym z OZE stanowią jeśli już, to poboczną sferę działalności. Także w systemie kształcenia nie dostrzega się profilowania przekazywanej wiedzy i umiejętności w kierunku OZE i szerzej rzecz ujmując energetyki (Wyjątek stanowi tu łączna kształcąca młodzież i dorosłych w kierunku górnictwa węgla kamiennego). Poważnym brakiem jest też różnorodność rozumienia kwestii energetycznych w strategiach lokalnych gmin OF Szlaku JIIIS.

Podsumowując należy stwierdzić, że OF Szlaku JIIIS w aspekcie energetyki nie jest do końca spójne pod względem społecznym, natomiast istnieją poważne przesłanki do tego, by spójność taka mogła nastąpić. Strefa energii Scutum Sobiescianum – jej adaptacja i wspólne doprecyzowywanie w tym zaplanowanie działań operacyjnych w ramach tej strefy – powinno stać się katalizatorem zmian w kierunku zwiększonej spójności społecznej obszaru. Działaniami kluczowymi będzie tu wypracowanie wspólnych zapisów strategicznych i operacyjnych, zaplanowanie inwestycji strategicznych w tej dziedzinie, a tam gdzie się da opracowanie konkretnej dokumentacji budowlanej, zaangażowanie mieszkańców i organizacji pozarządowych w proces tworzenia szczegółów strefy SCS, a także stworzenie ułatwień dla przedsiębiorców.

IV.1.3.C. Spójność społeczna Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Jakość życia mieszkańców w tym demografia i migracje:	
- Wzrost świadomości społecznej związanej z potrzebami osób starszych i niepełnosprawnych	- Brak środków finansowych na opiekę społeczną

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

<ul style="list-style-type: none"> - Istnienie instytucji wspomagających rodziny w sytuacjach trudnych (OPS) 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczająca liczba placówek opieki społecznej - Brak oferty kulturalno-rekreacyjnej dla młodzieży oraz fachowego wsparcia w organizacji czasu wolnego prowadzący w połączeniu z bezrobociem do wzrostu zagrożeń związanych z patologią i wykluczeniem społecznym - Brak długofalowego wsparcia rodziny - Mała popularność elastycznych form zatrudnienia ułatwiających godzenie pracy z opieką nad osobami zależnymi - Starzenie się społeczeństwa - Ujemne saldo migracji - Problemy demograficzne podobne jak w całej Polsce
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój wolontariatu i sąsiedzkiej samopomocy dla rozwiązywania lokalnych problemów społecznych - Rozwój przedsiębiorczości pociągający za sobą wzrost poziomu życia niektórych mieszkańców - Rola autorytetów lokalnych parafii w środowiskach wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności na terenach wiejskich - Euro-sieroctwo prowadzące do dezintegracji rodziny - Wzrastające rozwarstwienie społeczne - Niechęć do zmian oraz marazm w lokalnej społeczności wiejskiej
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Rynek pracy i edukacja :	
<ul style="list-style-type: none"> - Gotowość ośrodków szkoleniowych do zmiany w zakresie oferty szkoleniowej - Duże zasoby wolnego kapitału ludzkiego do zagospodarowania na lokalnym rynku pracy - Wykwalifikowana kadra nauczycieli - Wzrastająca świadomość społeczeństwa na temat konieczności dostosowywania kwalifikacji do wymagań rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - Wykształcenie mieszkańców nieadekwatne do zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy - Niechęć do zmian - Oferta ośrodków edukacyjnych niedostosowana do potrzeb rynku pracy - Niska świadomość dotycząca konieczności kształcenia przez całe życie - Wysoka stopa bezrobocia, w tym bezrobocia „ukrytego” na terenach wiejskich - Utrudnienia komunikacyjne stanowiące barierę w poszukiwaniu oraz utrzymaniu zatrudnienia oraz zdobyciu wykształcenia - Emigracje zarobkowe wykształconej młodzieży - Dyskryminacja na rynku pracy osób ze starszych kategorii wiekowych

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

	<ul style="list-style-type: none"> - Bariery natury finansowej – brak środków na przekwalifikowanie się
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Bliskość dużego ośrodka akademickiego – Lublina - Istnienie i dostępność bazy (zaplecza) w postaci istniejących szkół zawodowych 	<ul style="list-style-type: none"> - Utrudniony transport – jakość dróg i infrastruktura związana z transportem - Niska aktywność części bezrobotnych w poszukiwaniu zatrudnienia - Niski poziom przedsiębiorczości przekładający się na trudności na rynku pracy
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Przedsiębiorczość	
<ul style="list-style-type: none"> - Rolnicza specyfika terenu dająca możliwości dla rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o produkty rolnicze - Kapitał ludzki bogaty w zasób wiedzy niezbędnej do skutecznego i bezkosztowego pozyskiwania środków z różnych źródeł, głównie unijnych na działania związane z przedsiębiorczością 	<ul style="list-style-type: none"> - Skomplikowane i trudne do zrealizowania procedury uzyskania kredytów w bankach oraz rygory odnośnie ryzyka inwestycyjnego - Nieprzygotowane tereny inwestycyjne (brak planów, rozdrobnienie działek, częste zmiany planów oraz długie procedury związane z uzyskaniem potrzebnych zezwoleń - Rozdrobnienie gospodarstw - Brak organizacji wspomagających przedsiębiorczość - Brak kapitału inwestycyjnego - Słaba infrastruktura - Odptyw wykształconej kadry do innych części polski lub za granicę - Słaba kondycja ekonomiczna wielu firm - Utrudniony transport – jakość dróg i infrastruktura związana z transportem
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój lotniska w Świdniku - Wzrost zainteresowania w społeczeństwie - Odnawialnymi źródłami energii - Czyste środowisko naturalne - Możliwość pozyskiwania funduszy europejskich - Inicjatywy tworzenia grup producenckich prowadzących marketing regionalnych produktów - Powstanie jednostki w charakterze Centrum Obsługi Inwestora świadczącej podstawowe usługi informacyjne z zakresu przedsiębiorczości i pozyskiwania środków na inwestycje 	<ul style="list-style-type: none"> - Tzw. Szara strefa jako odpowiedź na liczne problemy natury prawnej i finansowej - Brak środków finansowych na zastosowanie nowoczesnych technologii - Ekspansja firm korporacyjnych stanowiących konkurencje dla lokalnych inwestycji - Wysokie koszty pracy - Wysokie saldo migracji zewnętrznych młodych ludzi - Wysokie koszty kredytów - Wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Społeczeństwo obywatelskie:	
<ul style="list-style-type: none"> - Zainicjowane partnerstwo dotyczące Obszaru Funkcjonalnego w oparciu o ideę Szlaku Jana III Sobieskiego - Tendencja rosnąca w liczbie organizacji pozarządowych istnienie lokalnych organizacji społecznych posiadających długoletnie tradycje i prestiż w środowisku lokalnym (Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna) 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego - Zbyt mało wymiany dobrych praktyk z zakresu działania organizacji pozarządowych i współpracy z JST
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Możliwość pozyskania środków finansowych w związku z zawiązaniem partnerstwa gmin w oparciu o ideę Szlaku Jana III Sobieskiego - Wzrost poziomu partycypacji obywateli dzięki funkcjonowaniu partnerstwa w ramach Szlaku Jana III Sobieskiego - Przełamywanie stereotypów i promocja dobrych praktyk promujących aktywną partycypację obywateli w życiu społecznym - Wykorzystanie organizacji działających w społecznościach lokalnych cieszących się zaufaniem społeczności (np. KGW, OHP) jako swoistej kuźni liderów zmian - Powstawanie lokalnych grup działania o charakterze inicjatyw oddolnych - Intensyfikacja współpracy pomiędzy jednostkami samorządu lokalnego, biznesem oraz organizacjami III sektora 	<ul style="list-style-type: none"> - Mentalność ludności, zwłaszcza na terenach wiejskich związana z niechęcią do zmian - Bierność obywateli wyrażająca się brakiem zainteresowania i poczucia odpowiedzialności za wspólnotę lokalną - Brak środków finansowych

IV.1.3.D. Strategiczne wnioski dotyczące spójności społecznej

Sformułowane wnioski wynikają z zawartej w strategii części diagnostycznej, Analizy SWOT oraz pracy w ramach zespołu ds. spójności terytorialnej OF JIIS a także sugestii ekspertów.

Obszary spójności :

[demografia i migracje

Obszar Funkcjonalny, którego dotyczy niniejszy dokument składa się z 11 gmin, w których, według danych na 30 czerwca 2013 r. łącznie zamieszkiwało 111 022 osoby, z czego 38,1% stanowili mieszkańcy miast, a większość (61.9%) zamieszkiwała na wsi. Obszar ma więc charakter typowo wiejski. Pomimo systematycznego spadku liczby mieszkańców, jaki obserwujemy w ostatnich latach w mieście Łęczna (24 442 w 2010 roku, ale już 24 169 w połowie 2013 r.), jest ono wciąż na całym Obszarze Funkcjonalnym Jana III Sobieskiego

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

w województwie lubelskim, miastem o największej liczbie mieszkańców. Drugim w kolejności pod względem liczby mieszkańców, ośrodkiem miejskim jest Krasnystaw. W przypadku tego miasta obserwujemy w ostatnich latach niewielki spadek liczby mieszkańców (19 690 mieszkańców w 2010 roku i 19 501 w czerwcu 2013 r.). Spadek liczby mieszkańców odnotowuje także miejsko-wiejska gmina Piaski (10 737 mieszkańców w 2010 r. oraz 10 665 w połowie 2013 r.).

Biorąc pod uwagę gminy wiejskie zauważamy, że w najtrudniejszej sytuacji demograficznej znajdują się: Gorzków, Rybczewice oraz wiejska gmina Krasnystaw. Tutaj w ciągu ostatnich lat odnotowano największy spadek liczby ludności. Zmniejszająca się liczba ludności dotyczy ponadto gminy Milejów. Na przeciwległym biegunie znajdują się z kolei: Wólka (wzrost w porównaniu z rokiem 2010 o 441 osób, więc największy w skali całego OF), Mełgiew (wzrost w analogicznym okresie o 214 osób) oraz Spiczyn (niewielki wzrost liczby ludności o 13 osób). Zatem Obszar funkcjonalny obejmujący 11 gmin jest zarazem jednorodny dzięki wspólnym elementom społeczno-gospodarczo-kulturowym, ale także w niektórych kwestiach sytuacja poszczególnych gmin jest zasadniczo różna. Analizując obszar pod kątem spójności społecznej trzeba mieć na uwadze nie tylko wspólne cele, ale również metody osiągania założonych celów uwzględniające specyfikę poszczególnych gmin partnerskich. Zupełnie inaczej przedstawia się bowiem sytuacja podmiejskiej gminy Wólka, (która, granicząc z dużym ośrodkiem miejskim, jakim jest Lublin, notuje od jakiegoś czasu dodatni przyrost naturalny i saldo migracji) niż dla przykładu problemy w takich gminach jak Gorzków czy Rybczewice, gdzie zarówno saldo migracji jak i przyrost naturalny mają tendencję spadkową, którą bardzo trudno nie tylko zatrzymać, ale tym bardziej odwrócić.

Ideą powstania i funkcjonowania Szlaku Jana III Sobieskiego jest natomiast wspólnota i partnerstwo w działaniu wszystkich gmin w taki sposób, aby wspólna marka wspomagała rozwój zarówno tych jednostek, które i tak radzą sobie zupełnie dobrze, jak i takich, dla których stać się ona może szansą dla rozwoju. Otwieranie się gmin jako jednostek samorządowych, wspierania i zawieranie partnerstwa z sąsiadami może jedynie wzmocnić poszczególne jednostki oraz wspierać ich rozwój.

Przyrost naturalny jest ściśle związany z rozwojem danego obszaru jako miejsca do życia. W sytuacji, kiedy istnieje zaplecze w postaci firm mogących być źródłem zatrudnienia, w następnej kolejności wzrasta przyrost naturalny oraz saldo migracji. Inna sytuacja występuje w podmiejskich gminach, takich jak Wólka, gdzie bliskość dużego miasta stanowi już sam w sobie warunek wystarczający dla rozwoju gminy. Niezależnie od indywidualnej sytuacji poszczególnych gmin, jest to istotny problem o znaczeniu, z którym w dłuższej lub bliższej perspektywie zmierzyć się trzeba wszędzie. Problem starzenia się społeczeństwa dotyka całe społeczeństwa. W 2013 roku przeciętna długość życia w Polsce w całym regionie wschodnim

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

w wieku „0” lat wynosiła: dla mężczyzn 73,4 lat, a dla kobiet 82,0 lat. Starzenie się ludności wynika z dwóch niezależnych procesów. Pierwszym z nich jest stale wydłużająca się średnia długość życia, zarówno dla mężczyzn, jak i dla kobiet. Tendencja ta dotyczy całych społeczeństw, państw, miast, a także gmin.

W ciągu ostatnich 23 lat średnia długość życia mężczyzny wzrosła o 7 lat w miastach i 5,2 lat na obszarach wiejskich. Dla kobiet analogiczna zmiana w miastach wyniosła 5,3 lat, a na terenach wiejskich - 5 lat. Powyższa tendencja jest nadal rosnąca, więc z problemem coraz większej liczby ludzi w starszym wieku samorządu muszą i będą musiały sobie radzić. Drugim elementem mającym bezpośredni wpływ na procesy starzenia się społeczeństwa jest niska dzietność. Aktualnie na jedną Polkę przypada tylko 1,3 dziecka, zatem w takiej sytuacji nie ma my zastępowalności pokoleń. Dodając do tego wydłużającą się średnią długość życia, mamy do czynienia z sytuacją wzrastającego nadmiernego obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym.

Średnia wartość wskaźnika obciążenia demograficznego na całym Obszarze funkcjonalnym Szlaku JIII Sobieskiego w województwie lubelskim wynosiła według danych US za 2012 roku 54,9. W zdecydowanie najtrudniejszej sytuacji znajdują się gminy Gorzków oraz Rybczewice. Najlepiej przedstawia się sytuacja demograficzna w miastach, gdzie stosunek liczby ludzi w wieku produkcyjnym jest najwyższy, zaś najlepiej z gmin wiejskich wypada podlubelska Wólka, gdzie wskaźnik obciążenia demograficznego jest niższy niż dla całego województwa lubelskiego.

Na całym Obszarze Funkcjonalnym mamy do czynienia natomiast z niewielkim lub ujemnym przyrostem naturalnym. Również w przypadku tego wskaźnika najłabiej wypadają Rybczewice oraz Gorzków. Dodatni przyrost naturalny odnotowują gminy wiejskie: Wólka, Ludwin i Mełgiew oraz miejsko-wiejska gmina Łęczna. Bliski zeru przyrost naturalny występuje w Milejowie oraz mieście Krasnystaw. Saldo migracji to różnica między napływem (imigracja) a odpływem (emigracja) ludności z danego obszaru w określonym czasie. Większą część analizowanego obszaru charakteryzuje ujemne saldo migracji. Dodatnie saldo migracji o najwyższej wartości mają gminy: Wólka oraz Mełgiew. Wartość dodatnia w przypadku tego wskaźnika dotyczy również Spiczyna oraz Ludwina. Zdecydowanie najwyższy ujemny wskaźnik salda migracji dotyczy natomiast miejsko-wiejskiej gminy Łęczna.

Problemy w obszarze demografii nie są łatwo rozwiązywalne, członkowie zespołu ds. spójności społecznej OF określili kilka propozycji zmian które mogą być wprowadzane w poszczególnych gminach z różną intensywnością. Działania powinny być skierowane na poprawę jakości życia

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

mieszkańców OF. Jednym z głównych pomysłów był wzrost znaczenia działań skierowanych na wsparcie przedsiębiorczości także tej czerpiącej z dziedzictwa Szlaku JIIS.

Propozycje jakie padły podczas prac zespołu to:

- ✓ utworzenie oraz rozwijanie profesjonalnego systemu doradztwa oraz informacji dla małych i średnich firm
- ✓ zwiększenie chłonności rynku pracy poprzez pobudzenie przedsiębiorczości opartej na rolnictwie
- ✓ podnoszenie kwalifikacji pracowników firm poprzez szkolenia
- ✓ promocja wspólnej polityki inwestycyjnej na Obszarze Funkcjonalnym Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim
- ✓ utworzenie wspólnego dla wszystkich 11 gmin Centrum Obsługi Inwestora (w ramach tego centrum każda z gmin wskazywała swoje tereny mogące służyć inwestorowi).
- ✓ poprawa dostępności komunikacyjnej oraz transportowej
- ✓ promocja pozytywnych relacji pomiędzy sferą biznesu a lokalną społecznością
- ✓ inicjowanie powstawania grup producenckich
- ✓ wspieranie samozatrudnienia (świadczanie usług doradczych, konsultacji, szkoleń)
- ✓ współpraca z organizacjami działającymi na rzecz wspierania przedsiębiorczości (promocja inicjatyw mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększania aktywności zawodowej obywateli i przedsiębiorczości)
- ✓ szkolenia dla pracowników sektora MŚP dotyczące podnoszenia kwalifikacji i umiejętności zawodowych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb szkoleniowych osób w wieku 50+ oraz osób niepełnosprawnych, które chcą być aktywne bez względu na wiek czy stopień niepełnosprawności; w działaniu tym zawarte są między innymi kampanie promocyjne prezentujące korzyści dla pracodawcy wynikające z zatrudnienia tych osób (oferta dostosowana do kierunków rozwoju OF)
- ✓ promocja elastycznych form zatrudnienia, w tym samozatrudnienia, pracy w niepełnym wymiarze godzin, telepracy
- ✓ rozwój targowisk miejskich jako miejsc, w których lokalni rolnicy i producenci mogliby sprzedawać płody rolne i wytworzone w swoich gospodarstwach produkty
- ✓ intensywna i szeroko zakrojona promocja lokalnych produktów (także tzw. „szlakowych” – marka szlaku JIIS)
- ✓ wykorzystanie rolniczego charakteru terenu dla rozwoju i promocji produktów regionalnych

[rynek pracy,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Sytuacja na rynku pracy ma ogromny wpływ na warunki społeczne i sytuację ekonomiczną społeczeństwa. Wysokie bezrobocie wiąże się natomiast niskim rozwojem przedsiębiorczości. Rynek pracy i przedsiębiorczość wpływają wzajemnie na siebie, dlatego nie sposób mówić o rynku pracy w oderwaniu od przedsiębiorczości. Źródłem dobrych jakościowo miejsc pracy jest rozwój i dobra kondycja sektora przedsiębiorstw na danym obszarze. Z kolei tylko stabilność zatrudnienia oraz dobre jakościowo miejsca pracy są gwarantem poprawy jakości życia mieszkańców.

Z uwagi na rolniczy charakter obszaru, działalność gospodarcza oparta jest w dużej mierze na rolnictwie. Wiąże się to z występowaniem tzw. bezrobocia ukrytego, które obserwuje się na terenach wiejskich. Jest ono trudne do zbadania, ponieważ osoby de facto pozostające bez stałego zatrudnienia nie widnieją w rejestrach bezrobotnych. Na Obszarze Funkcjonalnym działa niewiele dużych obiektów przemysłowych (poza nielicznymi przykładami, jak Bogdanka SA).

Liczba bezrobotnych w dużej mierze wiąże się z ogólną liczbą mieszkańców, dlatego w miastach wartość ta jest zazwyczaj wyższa niż w gminach wiejskich. Z kolei długotrwale bezrobotni są kategorią najbardziej narażona na wykluczenie społeczne, dlatego właśnie tej wartości warto się przyjrzeć dokładniej. Wysoki wskaźnik długotrwałego bezrobocia wiąże się najczęściej ze zwiększonym ryzykiem ubóstwa, patologicznych zachowań oraz wykluczenia społecznego. W najtrudniejszej sytuacji znajduje się gmina wiejska Gorzków, gdzie aż 40% spośród zarejestrowanych bezrobotnych to osoby pozostające bez pracy długotrwale. Nieco ponad 30-procentowy wskaźnik bezrobocia długotrwałego zauważamy też w Krasnymstawie, Rybczewicach i Piaskach. Najniższy wskaźnik długotrwałego bezrobocia obserwujemy w gminie wiejskiej Ludwin oraz miejsko-wiejskiej gminie Łęczna.

Problemy na rynku pracy mają także podobny charakter nigdzie na terenie OF nie znajdujemy nadpodaży pracy. Niekorzystne zjawiska są obecne na całym terenie OF różna jest tylko intensywność ich oddziaływania. Członkowie zespołu zaproponowali szereg pomysłów co do poprawy sytuacji na rynku pracy. Większość miała na celu dostosowanie oferty kształcenia do aktualnych i prognozowanych wymagań lokalnego rynku pracy i promocji kształcenia ustawicznego oraz edukacji zawodowej osób dorosłych.

Oprócz tych wymienionych wyżej a związanych z rozwojem przedsiębiorczości wymieniono następujące:

- ✓ promocja przedsiębiorczości oraz samozatrudnienia
- ✓ zwiększenie efektywności kształcenia zawodowego

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- ✓ współpraca i nawiązywanie partnerstw o charakterze lokalnym pomiędzy pracodawcami a szkołami zawodowymi i technikami (informowanie organów prowadzących szkoły ponadgimnazjalne o tendencjach na lokalnym rynku pracy oraz zapotrzebowaniu pracodawców)
- ✓ rozpowszechnianie informacji o ofercie szkoleniowej na lokalnym rynku
- ✓ prowadzenie cyklicznego monitoringu i dyskusji na poziomie lokalnym na temat oferty edukacyjnej szkół o charakterze zawodowym i możliwości jej modyfikacji w kierunku lepszego dostosowania do lojalnych potrzeb (zaangażowanie w działania zarówno przedstawicieli lokalnego szkolnictwa zawodowego, samorządów oraz pracodawców)
- ✓ prowadzenie okresowych badań lokalnego rynku pracy pod kątem popytu i podaży według zawodów i kwalifikacji (badanie zapotrzebowania pracodawców na konkretne zawody i kwalifikacje oraz badanie osób poszukujących zatrudnienia dostępnych w lokalnych rejestrach bezrobotnych pod kątem posiadanych kwalifikacji i możliwości przekwalifikowania)
- ✓ współdziałanie z organami prowadzącymi szkoły oraz z pracodawcami- (rozpowszechnianie informacji o rynku pracy poprzez ulotki, internet)
- ✓ zwiększenie liczby doradców zawodowych w szkołach
- ✓ podnoszenie kwalifikacji doradców zawodowych zatrudnionych w szkołach i placówkach edukacyjnych
- ✓ rozwijanie indywidualnych zainteresowań młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym
- ✓ promocja wolontariatu oraz nieodpłatnych praktyk jako formy zdobywania doświadczenia zawodowego przez absolwentów szkół oraz osoby będące jeszcze w trakcie nauki. Jest to sposób na zdobycie praktycznej wiedzy i umiejętności oraz zdobycie cennego doświadczenia zawodowego
- ✓ wspieranie powrotu na rynek pracy osób, które z różnych powodów (macierzyństwo, długotrwała emigracja zarobkowa i inne) przez dłuższy okres nie pracowały
- ✓ podnoszenie kwalifikacji zawodowych wśród osób pozostających bez zatrudnienia poprzez działania szkoleniowe i doradcze

[edukacja,

Według danych na temat stanu infrastruktury szkolnej z roku 2012/2013, w 11 gminach Obszaru Funkcjonalnego Jana III Sobieskiego w województwie lubelskim, funkcjonowało wówczas 46 szkół podstawowych i 25 gimnazjów. Najwięcej, bo po 6 szkół podstawowych działało w gminach: Wólka oraz Mełgiew, natomiast najmniej (po 1) w Rybczewicach oraz w Gorzkowie. Jeśli chodzi o szkoły na poziomie gimnazjalnym, to 6 takich szkół działało w mieście Krasnystaw, a 4 w gminie Krasnystaw. Po jednym gimnazjum funkcjonowało

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

natomiast w Gorzkowie, Ludwinie, Mełgwi, Rybczewicach oraz Spiczyńcu. W każdej gminie znajduje się zatem przynajmniej 1 szkoła podstawowa oraz minimum 1 gimnazjum.

Szkolnictwo zawodowe, choć w ostatnich latach niedoceniane, obecnie stopniowo odzyskuje swoje dawne znaczenie. Istniejące i funkcjonujące szkoły kształcące w profilach zawodowych mogą stanowić doskonałą bazę dla rozwiązań mających na celu dostosowanie lokalnej oferty edukacyjnej do wymagań rynku pracy. Na analizowanym obszarze funkcjonują szkoły zawodowe oraz technika i szkoły policealne kształcące w różnych profilach zawodowych. Poniższe zestawienie prezentuje działające typy szkół ponadgimnazjalnych oraz zawody, w jakich dana szkoła kształci. Biorąc pod uwagę znaczenie szkolnictwa zawodowego dla całokształtu problematyki spójności społecznej, jego charakter i skala ma duże znaczenie.

Na analizowanym obszarze aktualnie działa 6 zasadniczych szkół zawodowych oraz 14 szkół kształcących w różnych zawodach technicznych.

- ✓ promocja dobrych praktyk i innowacyjnych rozwiązań w edukacji ukierunkowanej na konkretne umiejętności
- ✓ promocja innowacyjnych form kształcenia (na przykład metod e-learningowych lub innych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii)
- ✓ monitorowanie losów absolwentów lokalnych szkół zawodowych
- ✓ poszerzanie oferty edukacyjnej lokalnych szkół
- ✓ intensywna oraz systematyczna promocja poradnictwa zawodowego w szkołach począwszy od pierwszych klas gimnazjów (w tym prowadzenie akcji promocyjnych wśród rodziców gimnazjalistów, prowadzenie zajęć z zakresu orientacji zawodowej, rynku pracy i przedsiębiorczości oraz doskonalenie kadr z zakresu poradnictwa zawodowego)
- ✓ modyfikacja oferty edukacyjnej lokalnych szkół o profilach zawodowych w taki sposób, aby odpowiadała ona potrzebom rynku pracy

[partycypacja obywatelska (uwarunkowania społeczne),

Chociaż idea społeczeństwa obywatelskiego dopiero powoli zdobywa coraz większą popularność, zauważyć można systematyczny wzrost zainteresowania takim formami działania i współdziałania. Inicjatywy o charakterze obywatelskim obejmują zarówno działalność różnego typu organizacji i wspólnot pozarządowych, ale także grup o charakterze nieformalnym, takich jak na przykład wspólnoty sąsiedzkie. Problemem największej wagi w 11 gminach analizowanego Obszaru Funkcjonalnego jest nie tylko zbyt mała liczba organizacji pozarządowych, ale również ich kondycja finansowa oraz sposób działania. Obserwuje się

bowiem nikłą współpracę tych jednostek zarówno pomiędzy sobą, jak i z innymi typami podmiotów, ale także słabą kondycję finansową.

Pobudzenie aktywności obywatelskiej oraz wzrost partycypacji jednostki w życiu społeczności lokalnej

- ✓ wzrost poziomu zaufania społecznego
- ✓ wzrost jakości kapitału społecznego (stopa bezrobocia wskaźnikiem kapitału ludzkiego)
- ✓ zmniejszenie wzajemnych niechęci poszczególnych grup społecznych
- ✓ wspieranie rozwoju ekonomii społecznej (promocja działań)
- ✓ rozwój sektora organizacji pozarządowych (wspieranie działań tych organizacji oraz opracowania i upowszechnianie standardów w zakresie współpracy trzeciego sektora i administracji samorządowej)
- ✓ zwiększenie aktywności obywatelskiej wspólnot lokalnych
- ✓ promowanie wolontariatu wśród absolwentów i studentów w pracy na rzecz trzeciego sektora jako jednoczesnej możliwości zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego
- ✓ promocja inicjatyw obywatelskich
- ✓ budżet partycypacyjny, dzięki czemu mieszkańcy OF będą mogli decydować o wyborze i kolejności wspólnie podejmowanych inwestycji
- ✓ promocja integracji działań na poziomie całego OF w oparciu o fundusze sołeckie
- ✓ integracja mieszkańców partnerskich gmin OF poprzez cykliczne imprezy i festyny promujące jednocześnie ideę OF JIII Sobieskiego i wspólne dziedzictwo kulturowe jako płaszczyznę dla rozwoju spójności społecznej

V. Konsultacje społeczne

V.1. Definicja konsultacji społecznych

Konsultacje społeczne to proces, w którym przedstawiciele władz przedstawiają obywatelom swoje zamierzenia bezpośrednio lub pośrednio ich dotyczące. Zamierzenia poddawane konsultacjom mogą dotyczyć zmian prawnych, jakichś zmian organizacji życia publicznego, przeprowadzenia inwestycji, sposobu rozwiązania ważnego problemu społecznego lub innych działań, których powodzenie w dużej mierze zależy od akceptacji ze strony obywateli.

Zasadniczym celem konsultacji jest podjęcie decyzji, która nie będzie antagonizować społeczności lokalnej, a jednocześnie pozwoli na rozwiązanie ważnej kwestii. Celem konsultacji społecznych jest nawiązanie dialogu pomiędzy mieszkańcami a władzą samorządową. Występowanie komunikacji zwrotnej pozwala na uniknięcie wielu konfliktów i przyspiesza proces decyzyjny. Porządek prawny i zwyczajowy wyznacza bardzo szerokie spektrum podmiotów i instytucji uczestniczących w konsultacjach społecznych. Zasadniczym kryterium zaproszenia

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

tych podmiotów i instytucji do udziału w konsultacjach jest ocena wpływu przedsięwzięcia i jego skutków na interesy tych podmiotów. W praktyce państw stosujących idee społeczeństwa obywatelskiego nie stwarza się specjalnych barier do udziału w konsultacjach, a wręcz przeciwnie: konsultacje są dostępne dla wszystkich, którzy mogą wskazać na wpływ podejmowanych działań na ich sytuację.

Z merytorycznego punktu widzenia, konsultacje społeczne są jedną z form społecznej komunikacji. Komunikacja społeczna jest procesem wytwarzania, przekształcania i przekazywania informacji pomiędzy jednostkami, grupami, organizacjami i innymi podmiotami. Komunikacja jest skuteczna jedynie wtedy, gdy komunikujące się strony przekazują informacje w języku dla siebie zrozumiałym oraz gdy istnieje skuteczny nośnik tej informacji, który zapewni dotarcie przekazu do odbiorcy. Rola nadawcy i odbiorcy w procesie komunikacji jest przechodnia. Nadawca po wysłaniu przekazu oczekuje jego odbioru i oceny, staje się odbiorcą. Dla skutecznej komunikacji ważne jest więc sprzężenie zwrotne pomiędzy nadawcą i odbiorcą.

Cele konsultacji.

Konsultacje społeczne są szeregiem aktów komunikacyjnych, w ramach których poszukuje się satysfakcjonującego rozwiązania. Etapy procesu konsultacji społecznych obejmują 5 kroków przedstawionych poniżej:

- informowanie o zamierzeniach
- prezentacja poglądów na sposoby rozwiązania problemu
- wymiana opinii
- poszukiwanie rozwiązań
- informowanie o podjętej decyzji

Przejdzie do kolejnego kroku w procesie jest możliwe po skutecznym zakończeniu działań zawartych we wcześniejszym etapie.

W praktyce, sposób prowadzenia konsultacji z mieszkańcami określają uchwały rad odpowiednich jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw). Uchwały te powinny regulować zasady i tryb przeprowadzania konsultacji, obowiązujące procedury, zakres czasowy i merytoryczny. Najważniejszym zadaniem pozostaje jednak tworzenie odpowiedniego klimatu współdziałania i współodpowiedzialności, które są fundamentem skutecznych konsultacji.

Konsultacje społeczne pełnią następujące funkcje:

- *informacyjną*, tj. dostarczają mieszkańcom wiedzy o zamiarach samorządu, zaś samorząd

uzyskuje informacje o ocenie tych zamiarów przez mieszkańców;

- *partycypacyjną*, tj. umożliwienie szerokiego udziału mieszkańców w decyzjach władz oraz upowszechnianie mechanizmów oddziaływania na decyzje władz samorządowych;
- *identyfikacyjną* - wokół projektu tworzą się wyraźne grupy interesów związane z określonymi rozwiązaniami; mieszkańcy utożsamiają się z nimi; identyfikacja pozwala na prowadzenie komunikacji wokół określonych rozwiązań i podnosi skuteczność konsultacji;
- *kreatywną* - brak aprobaty dla proponowanego rozwiązania często skutkuje poszukiwaniem innych, alternatywnych rozwiązań; można więc powiedzieć, że konsultacje wywołują rozwiązania innowacyjne, wskazujące na inne ujęcie problemu, dla którego rozwiązania planuje się określone działania;
- *korygującą* - w wyniku konsultacji społecznych możliwe jest opracowanie nowych rozwiązań w realizacji polityki samorządu w zakresie rozwiązywanych spraw; korekta polityki umożliwia sprawniejszą realizację projektów dzięki uzyskaniu społecznej akceptacji dla tego rozwiązania;
- *organizacyjną* - polegającą na regulacji współdziałania różnych urzędów, instytucji, organizacji pozarządowych, grup nieformalnych w związku z dyskusją i podejmowaniem decyzji w ważnej kwestii społecznej;
- *edukacyjną* - obie strony konsultacji, tj. władza i obywatele, w toku procesu konsultacji wdrażają i upowszechniają zasady demokracji; zasady te mogą przechodzić na inne sfery życia publicznego;
- *prewencyjną* - konsultacje społeczne mogą chronić władze samorządowe przed popełnieniem błędu przy podejmowaniu ważnej z punktu widzenia życia społeczności lokalnej decyzji; mogą też zapobiegać konfliktom, które wybuchłyby tak czy inaczej, gdyby nie podjęto wcześniej społecznego dialogu.

V.2. Przedmiot konsultacji

Głównym przedmiotem konsultacji społecznych w ramach przygotowywania strategii były inwestycje kluczowe w poszczególnych gminach OF, ich planowane funkcje oraz wpływ na spójność i rozwój Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego. Szczegółowe informacje o metodach konsultacji, terminach i uczestnikach zawarte zostały w 11 raportach z konsultacji społecznych zamieszczonych na stronie www.ofszlaksobieskiego.pl/. Poniżej zamieszczone zostały wyniki konsultacji dla wszystkich inwestycji kluczowych. W wyniku prowadzonej pracy ustalono szereg koncepcji na wykorzystanie obiektów leżących w przestrzeni publicznej poszczególnych gmin. Zakres i duża liczba propozycji wskazują na wielki i niezagospodarowany potencjał przestrzeni publicznej OF.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Fot. 1 Konsultacje społeczne w mieście Łęczna

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Fot. 2 Konsultacje w gminie Wólka

Inwestycje kluczowe to :

Adaptacja Zespołu Zamkowo-Parkowego w Krupem z przeznaczeniem na funkcje turystyczno-kulturalne, (gmina Krasnystaw) Planowana inwestycja posiada Projekt inwentaryzacji konserwatorskiej zespołu zamkowego w Krupem. Przedmiotem konsultacji było ustalenie z lokalnymi NGO,s , przedsiębiorcami i mieszkańcami koncepcji rozwoju, jego charakteru i wizji polegającej na odtworzenie dwóch pomieszczeń zamku z przeznaczeniem na sale wystawiennicze, odtworzenie fosy, budowa podestu widokowego z możliwością wykorzystania do występów scenicznych w trakcie organizowanych imprez masowych. W ramach projektu powstała makieta Zamku, obrazuje ona stan istniejący Zespołu wraz otoczeniem Przyrodniczym. Dwie grupy robocze, pod kierownictwem moderatora pracowały nad uszczegółowieniem koncepcji

Główne wnioski z konsultacji:

- ❑ Ze względu na koszty inwestycji i możliwości samorządu należy pozostać przy trwałej ruinie.
- ❑ Po wykonaniu prac archeologicznych i robót ziemnych, należy wyeksponować i zagospodarować maksymalnie dużo przestrzeni jaką uda się udostępnić. Przeznaczenie sal: wystawy, mała gastronomia, sklepik z pamiątkami, park miniatur zamków Lubelszczyzny, sala do prezentacji lokalnych wyrobów i rękodzieła itp.). Ta część zamku powinna być monitorowana.
- ❑ Wokół zamku należy stworzyć minimalne warunki sanitarne (toalety) i parking dla samochodów.
- ❑ Rozważyć odbudowę baszty na zewnętrznych murach i stworzyć tam taras widokowy. Należy jednak pamiętać o kosztach i w przypadku dużych kosztów zrezygnować z tego pomysłu.
- ❑ Odślonić część zewnętrznego muru i wynieść go lekko ponad powierzchnie ziemi tak by zaakcentować przestrzeń.
- ❑ W dolnej części zamku stworzyć funkcje rekreacyjną, ławki, alejki, oświetlenie, stojaki na rowery. Należy wkomponować w przestrzeń małe budki, w których można by sprzedawać lokalne produkty (sery, miody itp).
- ❑ Scena powinna być wykonana z białego kamienia i zlokalizowana tak, by nie kolidowała z odbudowywanym mostem. Jej lokalizacja powinna być też poprzedzona analizą akustyczną.
- ❑ Należy wykorzystać jedną z kilku legend o zamku tak by stworzyć produkt turystyczny związany z miejscem, na tej bazie można by było tworzyć pamiątki, organizować imprezy itp. To może być magnes ściągający turystów (należy rozważyć wykorzystanie Arian i ich obecności w tym rejonie do budowy spójnej historii zamku).

Rewitalizacja Ruin Zboru Kalwińskiego Kościelec - (Miasto i gmina Piaski). Planowana inwestycja polega na odbudowaniu , odrestaurowaniu i nadaniu funkcji ruin zboru Kalwińskiego w Piaskach, która przez ponad 5 lat była stolicą Braci Polskich. W ramach metody Planing for real powstała makieta przestrzenna zboru kalwińskiego z lat 1783-1785 makieta obrazuje stan istniejący wraz otoczeniem (łąki, stawy, obwodnica) Uczestnicy konsultacji pracowali będą nad przestrzenią „ Koscielca” .

Główne wnioski z konsultacji:

- ❑ Ruiny jako miejsce do prezentacji prac młodych artystów, część komercyjna obok – motel i kawiarnia.
- ❑ Należy stworzyć bazę noclegową (uzupełnienie już istniejącej), stworzyć tereny widokowe, zagospodarować stawy wokół. Można wykorzystać łąki i stworzyć tam trasy spacerowe. Można połączyć z ofertą stawów, smaźalnie ryb itp. Taka inwestycja mogłaby zaktywizować okolicznych mieszkańców do podejmowania biznesowych inicjatyw. Sprzyja temu położenie Piask, blisko Lublina i na trasie do Chełma i Zamościa.
- ❑ Kluczowe jest zbudowanie przejścia z Piask na Kościelec - szersza droga żeby wokół można było zrobić miejsce na komercyjne usługi dla lokalnych sprzedawców (słodycze, napoje itp.)
- ❑ Należy wprowadzić funkcje rekreacyjne (ścieżki rowerowe, spacerowe, skate park, bike park, lodowisko w zimie, tor saneczkowy, ścianka wspinaczkowa, miejsce na grilla, ognisko, park linowy).
- ❑ Należy wykorzystać teren wzdłuż rzeki Sierotki od targowisk do jej ujścia do rzeki Giełczewki, a jeszcze do stawu rybnego oraz teren przylegający do stawów od strony północnej. Będzie większy, teren dla turystów, mieszkańców na rekreację, wypoczynek – piękny widok zarówno od strony Kościelca na Piaski i stawy oraz od strony rzeki Sierotki na Kościelec. Powiększyć teren dla turystów wykorzystać teren wokół stawów od północy i od południa Przejście od ul. Lipowej do Kościelca i dołączyć pas przy rzece od ul. Lipowej do mostu, bary, spacery.

Inwestycja kluczowa w Gminie Gorzków miała być pierwotnie "Rewaloryzacja zespołu parkowo-dworskiego w Wielkopolu jednak w trakcie konsultacji mieszkańcy zdecydowali o zmianie inwestycji kluczowej na „Kompleksowe zagospodarowanie terenów wokół zbiornika w Gorzkowie-Osadzie. Nowy cel konsultacji to zaplanowanie zagospodarowania obszaru zbiornika i nadanie mu funkcji turystycznych, rekreacyjnych, turystyczno-rekreacyjnych lub innych określonych przez uczestników procesu.

Główne wnioski z konsultacji:

- ❑ Zagospodarowanie części zbiornika na łowisko dla wędkarzy (m. in. zarybienie zbiornika, siedziska, altany, pomosty, wypożyczalnia sprzętu wędkarskiego).
- ❑ Wykonanie ogólnodostępnej infrastruktury i małej architektury rekreacyjnej na terenie zbiornika wodnego (m. in. chodnik wokół zbiornika, molo, kąpielisko, plaża, ławki, latarnie, parking, amfiteatr, nasadzenia zieleni, ścieżki piesze i rowerowe).
- ❑ Stworzenie bazy do uprawiania sportów wodnych i organizacji imprez towarzyszących (np. przystań kajakowa, wypożyczalnia sprzętu wodnego – kajaki, rowery wodne, motorówki).
- ❑ Przygotowanie infrastruktury sportowej (np. boiska do piki siatkowej, nożnej itp.)
- ❑ Zagospodarowanie części przestrzeni na komercyjne usługi turystyczne (np. baza noclegowa, gastronomiczna itp.)
- ❑ Przebudowa odcina koryta rzeki Żółkiewka (włączenie do zbiornika wodnego, budowa spiętrzenia, tamy)

Rewitalizacja zespołu pałacowo parkowego w Podzamczu - (gmina Mełgiew) Na zabytkowy zespół pałacowo-parkowy w Podzamczu składa się: barokowy pałac, późnobarokowa oficyna kuchenna, brama wjazdowa z XVIII w., mur z neogotycką bramą z przełomu XIX i XX w., furty folwarczne z pocz. XX w., barokowa kapliczka św. Jana Nepomucena. Obszar ten w zamierzeniu przeznaczony jest na funkcje kulturowe, turystyczne i okołoturystyczne. W ramach prac powstała makieta obiektu a efektem konsultacji dwie wizualizacje - propozycje zagospodarowania terenu.

Główne wnioski z konsultacji:

Podczas prac warsztatowych opracowano 5 koncepcji zagospodarowania terenu:

- ❑ Koncepcja 1
 - a. ścieżka rowerowa/spacerowa dookoła parku + ławki wzdłuż
 - b. punkty info przy wejściach do parku
 - c. boisko multidyscyplinarne/ zimą lodowisko + siłownia
 - d. stanowiska wędkarskie wokół dużego stawu + molo
 - e. parkingi na wjeździe
 - f. odtworzenie fontanny
 - g. hotel w czworakach
 - h. kawiarnia w budynku przylegającym do szkoły
 - i. stanowiska do grillowania przy pałacu
 - j. powiększenie placu zabaw
 - k. park linowy

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- ❑ **Koncepcja 2**
 - a. pomosty wędkarskie
 - b. ścieżka biegowa/lekkoatletyczna w parku
 - c. boisko + siłownia plenerowa + wypożyczalnia sprzętu sportowego
 - d. miejsca do grillowania przy stawie
 - e. lodziarnia przed pałacem
 - f. fontanna
 - g. park linowy
 - h. toalety publiczne

- ❑ **Koncepcja 3**
 - a. stanowiska wędkarskie
 - b. park linowy + ścieżka rowerowa
 - c. ścieżki biegowe w parku
 - d. 3 fontanny
 - e. lodziarnia
 - f. powiększenie placu zabaw
 - g. boisko + siłownia
 - h. pomnik H Sienkiewicza (patrona szkoły) w klombie przed pałacem
 - i. kemping/miejsce do biwakowania

- ❑ **Koncepcja 4**
 - a. droga rowerowa przez park
 - b. kwiaty i krzewy w klombie przed pałacem
 - c. molo + stanowiska wędkarskie
 - d. park linowy
 - e. boisko
 - f. fontanna
 - g. plac zabaw
 - h. kino/koncerty w czworakach
 - i. kemping/miejsce do biwakowania
 - j. miejsca grillowe
 - k. park dla psów
 - l. toalety

- ❑ **Koncepcja 5**
 - a. odtworzenie historycznego układu parku (ścieżki + nasadzenia)
 - b. boisko szkolne

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

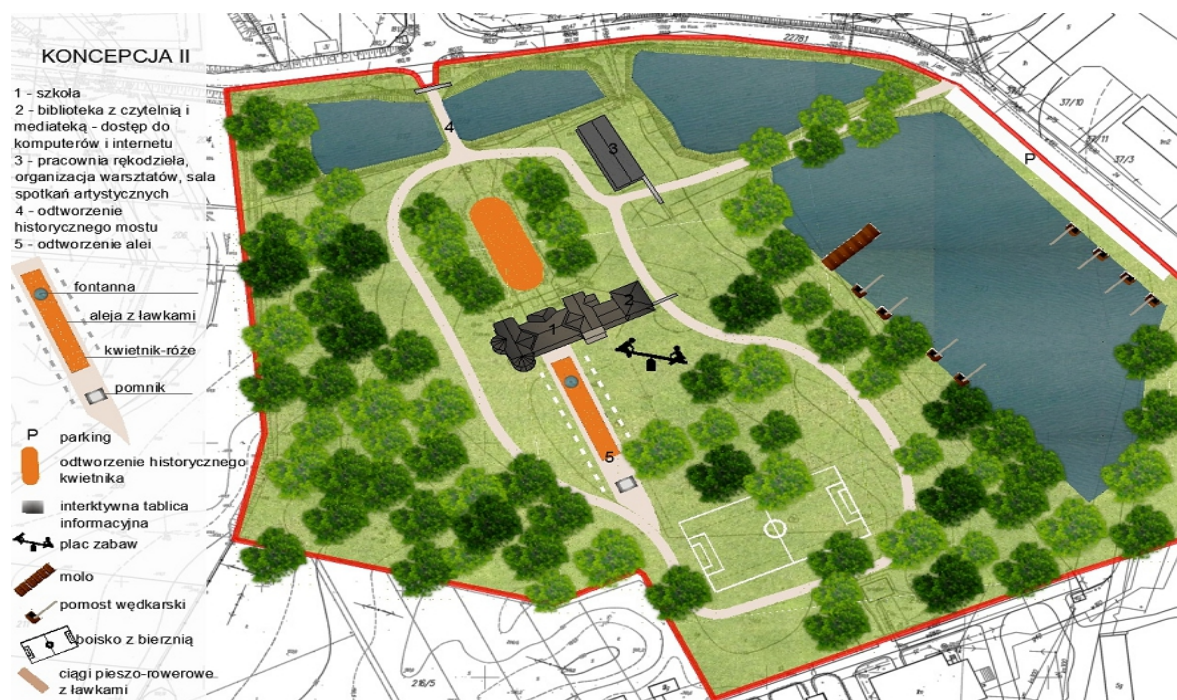
- c. warsztaty rzemiosło + artyści w czworakach
- d. biblioteka + mediateka w budynku przy pałacu
- e. odtworzenie mostu pomiędzy stawami, za główną bramą

Z wszystkich propozycji wybrano najciekawsze rozwiązania i przedstawiono w formie graficznej.

Rysunek 1 Koncepcja nr. 1

Rysunek 2 Koncepcja nr. 2

Rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego w Rybczewicach. (Gmina Rybczewice)

Zespół o powierzchni 8,3 ha w skład którego wchodzi dwór, dawna obora, dawna stajnia cugowa, budynki łaźni, sanitariatów i hydroforni oraz park z bogatym drzewostanem otoczony murowanym ogrodzeniem z bramami wjazdowymi. Przeznaczenie – cele kulturowe i turystyczne w połączeniu z celami przetwórczymi i promocją lokalnych produktów. W ramach prac powstała makieta. W wyniku konsultacji powstały dwie główne koncepcje zagospodarowania obiektu.

- Koncepcja nr 1 - rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego z przeznaczeniem rekreacyjno- sportowym

Koncepcja skupia się głównie na pomysłach zorganizowania w dworcu oraz budynku dawnego liceum bazy noclegowej dla klientów indywidualnych (w sezonie) oraz możliwości prowadzenia turnusów kolonijnych, zimowisk, zielonych szkół, obozów sportowych etc. Główne dyscypliny sportowe, jakie wskazano do możliwości rozwijania ich na analizowanym terenie to: kolarstwo górskie i crossowe, nordic-walking, narciarstwo biegowe, piłka nożna, wędkarstwo.

Zadania szczegółowe, które pojawiły się przy zagospodarowaniu zespołu pałacowo-parkowego to:

- a. remont dworu znajdującego się w parku zgodnie z jego historycznym charakterem, przy udziale konserwatora zabytków, bez wprowadzania nowoczesnych np. plastikowych okien ulub drzwi,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- b. organizacja bazy noclegowej wraz z zapleczem kuchennym i możliwością serwowania posiłków,
- c. powołanie przez gminę instytucji zarządzającej stworzoną placówką (bazą turystyczną),
- d. remont i modernizacja budynku dawnego liceum,
- e. stworzenie na terenie dawnego liceum bazy noclegowej – np. schronisko młodzieżowe
- f. wyposażenie terenu w system oświetlenia lampami parkowymi,
- g. stworzenie boiska do siatkówki plażowej w miejscu istniejących boisk ziemnych obok szkoły,
- h. stworzenie kortu tenisowego,
- i. stworzenie infrastruktury parkowej (ławki, kosze na śmieci itp.),
- j. stworzenie miejsc parkingowych,
- k. przeniesienie garaży należących do mieszkańców bloku sąsiadującego z dworem,
- l. zadbanie o zieleń w parku (wycinaka, nasadzenia, pielęgnacja),
- m. stworzenie gminnego placu zabaw i napowietrznej siłowni,
- n. stworzenie ścieżek rowerowych w kilku wariantach trudności, z wykorzystaniem naturalnego ukształtowania terenu,
- o. współpraca powołanej jednostki z ośrodkiem zdrowia, prowadzącym zabiegi rehabilitacyjne (obsługa turnusów sportowych – dodatkowe profity i prestiż ośrodka),
- p. organizacja cyklicznych imprez sportowych, np. zawodów wędkarskich, zawodów rowerowych, kajakowych etc.

- Koncepcja nr 2 - rewitalizacja zespołu parkowego z do pełnienia funkcji kulturalnych

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Drugim pomysłem, nad którym pracowali uczestnicy konsultacji, było utworzenie na terenie dworu oraz otaczającego go parku miejsca organizacji wydarzeń kulturalnych, ale również pełniącego rolę miejsca wspierającego lokalną społeczność.

Uszczegółowiając pomysł zagospodarowania zespołu pałacowo-parkowego w celach sportowo- turystycznych, uczestnicy zespołów wymienili:

- a. remont dworu i doprowadzenie go do stanu użyteczności,
- b. nadanie obiektowi statuty Gminnego Ośrodka Kultury w Rybczewicach,
- c. powołanie zarządcy ośrodka kultury, tj. wybranie w konkursie dyrektora zarządzającego placówką (w tym przypadku zdania na temat trybu powoływania dyrektora były podzielone),
- d. zatrudnienie (początkowo jednego, a według potrzeb drugiego) pracownika odpowiadającego za organizowanie wydarzeń kulturalnych w gminie Rybczewice,
- e. przygotowanie oferty, w której mogą znaleźć się m.in. zajęcia dla dzieci takie jak: muzyczne, nauka gry na instrumentach lub nauka śpiewu, taneczne, nauka języków obcych, zajęcia plastyczne, zajęcia ogólnorozwojowe – prowadzenie świetlicy popołudniowej dla dzieci,
- f. przygotowanie oferty dla młodzieży – nauka tańca hip-hop,
- g. wygospodarowanie miejsca i czasu na spotkania dla kół gospodyń wiejskich lub klubu seniora, który może powstać w ramach jednostki kultury,
- h. oferta zajęć sportowych, np. sekcja szachowa lub sekcja ping-ponga,
- i. organizowanie wystaw twórców ludowych,
- j. organizowanie kiermaszów przedświątecznych,
- k. organizowanie imprez plenerowych, np. dożynek, koncertów, dnia sadowników itp.,
- l. zorganizowanie miejsca zabaw dla dzieci i rodziców – pokój zabaw,
- m. zainicjowanie grupy rekonstrukcyjnej, zajmującej się odtwarzaniem dziejów oręża polskiego z XVII wieku – czasów panowania króla Jana III Sobieskiego,
- n. zagospodarowanie terenu parku, wyremontowania ścieżek oraz zamontowanie oświetlenia, zrobienie krawężników oraz poprowadzenie po parku np. historycznej lub przyrodniczej ścieżki edukacyjnej.

Kompleksowa rewitalizacja obszaru miasta rejonu ulicy Zaulek Nadrzeczny (miasto Krasnystaw) - Kwartał ulic obejmujący nadrzeczną część starego miasta w Krasnymstawie wymaga zrewitalizowania. Podczas konsultacji zaproponowano szereg funkcji dla tego terenu. Pomysły zostały zwizualizowane powstało 3 koncepcje zagospodarowania terenu ul. Zaulek Nadrzeczny. Koncepcje zostały przedłożone do zaopiniowania Konserwatorowi Zabytków. Biorąc pod uwagę propozycje zawarte we wnioskach pozyskanych w trakcie realizacji konsultacji oraz opinię konserwatora zaproponowano aby Zaulek Nadrzeczny stał się miejscem wielu funkcji i możliwości. Teren po rewitalizacji może stać się największą atrakcją miasta ze względu na wykorzystanie wody rzeki Wieprz oraz historii miejsca w szczególności ruin zamku.

Główne wnioski z konsultacji:

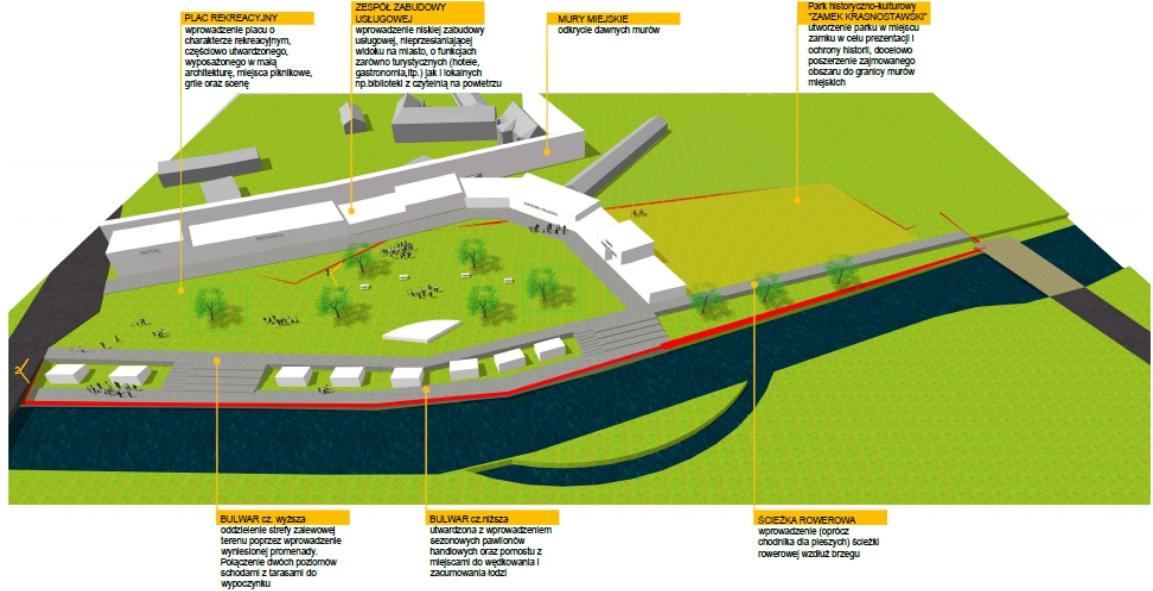
Poniżej przedstawiono najczęściej pojawiające się pomysły w ramach poszczególnych funkcji.:

- Edukacja** - park historyczny na podstawie odsłoniętych ruin zamku i zastosowaniem multimedialnych przewodników, ścieżki edukacyjne i park botaniczny;
- Zieleń** - park, fontanna multimedialna;
- Przedsiębiorczość i Usługi** - mała piekarnia, fryzjer, lokale pod wynajem;
- Kultura** - kino plenerowe, biblioteka, sala koncertowa, sale wystawiennicze, amfiteatr;
- Gastronomia** - reatauracje, Mc Donald, kawiarnie, lodziarnie, winiarnia w odkrytych piwnicach zamkowych, miejsca grillowe i piknikowe;
- Rekreacja** - kąpielisko, lodowisko sezonowe, ścianka wspinaczkowa, park linowy, siłownia plenerowa, boiska, przystań kajakowa, przystań dla tratw;
- Komunikacja** - ścieżka rowerowa, bulwar, aleje do biegania i jazdy na rolkach, skatepark, ścianka wspinaczkowa, ścieżki spacerowe, molo;
- Inne** - pokazy świetlne, imprezy masowe, dyskoteki, park dla psów, wieża widokowa, parkingi, toalety;

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

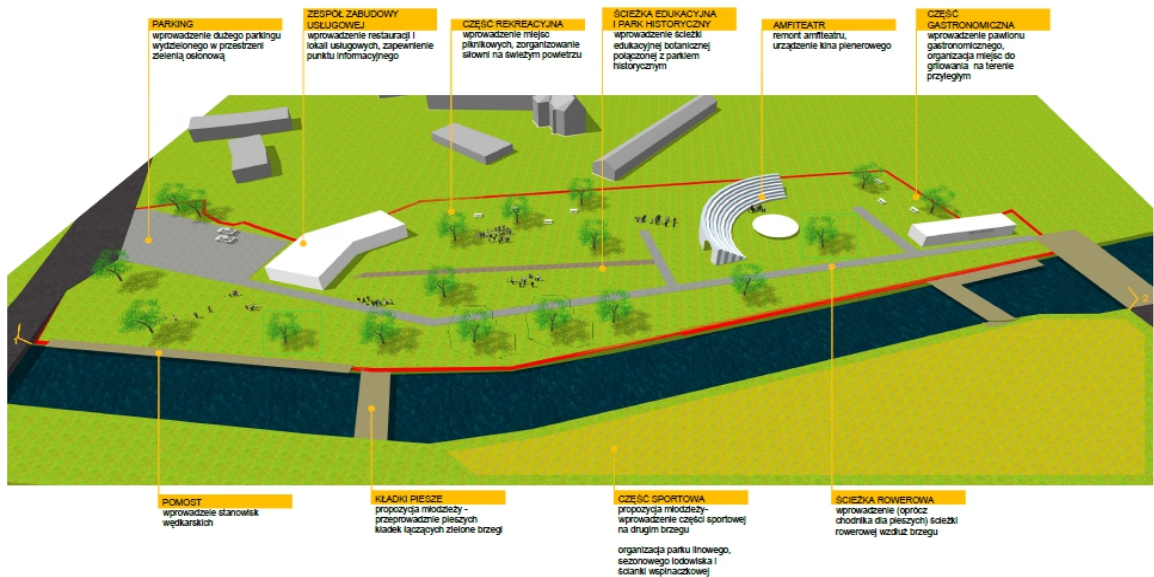
Rysunek 3 Koncepcja nr.1 Zaulek Nadrzeczny

KONCEPCJA I

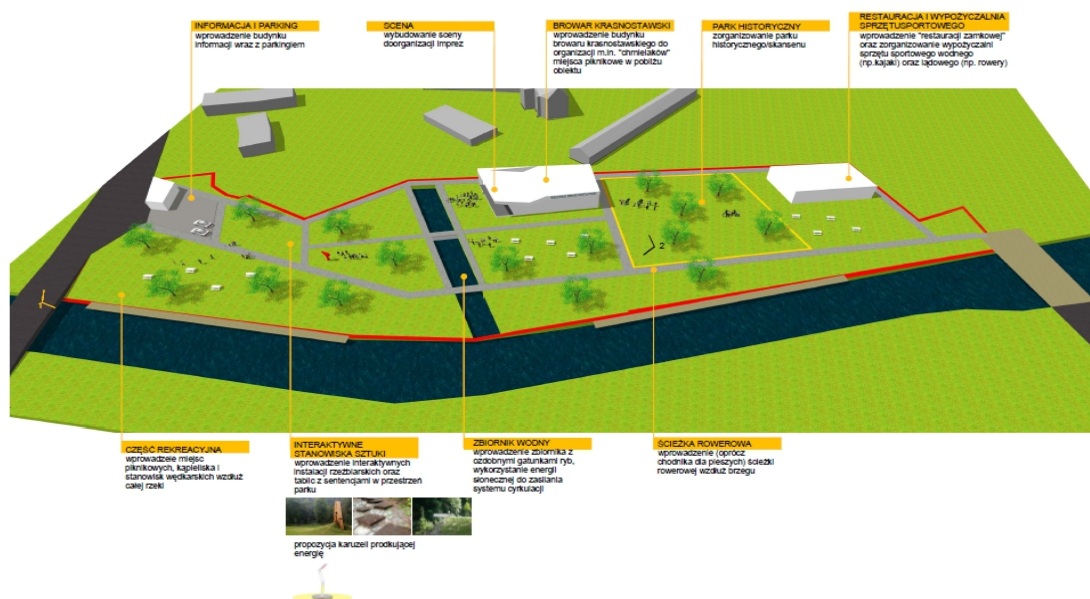
Rysunek 4 Koncepcja nr. 2 Zaulek Nadrzeczny

KONCEPCJA II

Rysunek 5 Koncepcja nr. 3 Zaulek Nadrzeczny

KONCEPCJA III

Rewitalizacja dzielnicy stara Łęczna zawierającej trzy rynki (miasto Łęczna)

-rewitalizacja obejmie generalny remont i przebudowa trzech rynków w miejscowości Łęczna nawiązując do zabytkowego układu architektonicznego wraz z budową i przebudową sieci kanalizacyjnej, wodociągowej, układem chodników, ulic i fontann, wprowadzeniem elementów małej architektury, konserwacja zieleni, oświetleniem i iluminacją, a także wraz z przebudową i remontem części budynków. Obecnie zmodernizowano rynek nr I, inwestycją kluczową pozostaje modernizacja rynku nr II.

Główne wnioski z konsultacji:

Ciekawe propozycje padły podczas zbierania pomysłów w szkołach ponadpodstawowych, po analizie ankiet najciekawsze propozycje uczniów to:

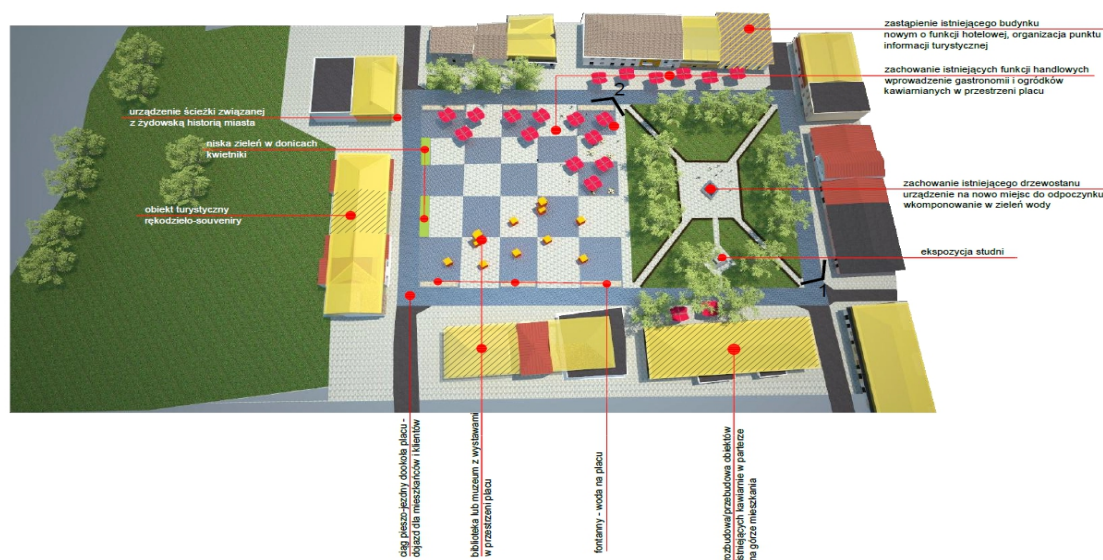
- Kino,
- KFC, Mc Donalds, kawiarnie, restauracje,
- Park linowy, ścieżka rowerowa, ścieżka dla rolkarzy z asfaltu, parkur, ścianka wspinaczkowa, tor do paintballu, kręgielnia, lodowisko, boiska do gry, ORLIK, boisko do piłki nożnej, siatkówki, koszykówki, skatepark, strefa kibica z telebimem, minigolf, plac zabaw, boiska ze sztuczną nawierzchnią, centrum sportu, siłownia, ścieżki do biegania, gry edukacyjne, kąpielisko nad rzeką, „centrum Kopernika”, mini zoo,
- Dyskoteka, kluby filmowe,
- Amfiteatr, organizacja festynów,
- Pływalnia, basen, spa, aquapark,
- Publiczne toalety,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- ❑ Urządzenie parku, terenów zielonych, nasadzenia kwiatów, skwerki miejskie, ławeczki, kosze na śmieci, poprawa krajobrazu, park rozrywki dla dzieci i dorosłych, ściana do graffiti,
- ❑ Ścieżki rowerowe, wypożyczalnia rowerów,
- ❑ Wi-fi w całej Łęcznej,
- ❑ Miejsce na imprezy muzyczne, kino pod chmurką, amfiteatr, rekonstrukcje historyczne,
- ❑ Klub taneczny, muzyczny, klub fitness,
- ❑ Szlak turystyczny, muzeum regionalne, pomnik, księgarnia z czytelnią, biblioteka z kawiarnią,
- ❑ Tor katingowy,

Rysunek 6 Koncepcja nr. 1 Rynek II

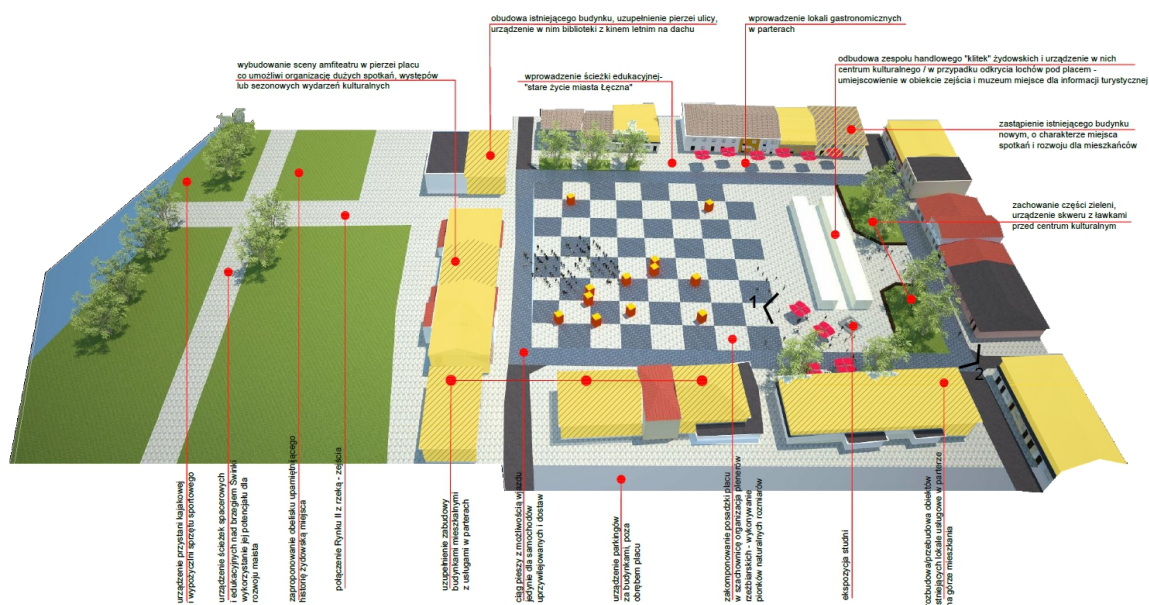
Rynek II w Łęcznej - Koncepcja I

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Rysunek 7 Koncepcja nr. 2 Rynek II

Rynek II w Łęcznej - Koncepcja II

Budowa infrastruktury turystycznej nad jeziorem Piaseczno i Łukcze (gmina Ludwin)

Przedmiotem konsultacji było zagospodarowanie przestrzeni turystycznej nad jeziorami Piaseczno i Łukcze w tym m.in. przygotowanie do wdrożenia inwestycji w zakresie wyposażenie w małą infrastrukturę turystyczną i przygotowanie informacji dla potencjalnych turystów.

Główne wnioski z konsultacji:

Wypracowano 5 koncepcji zagospodarowania terenów wokół jezior.

- ❑ Koncepcja nr 1 zakłada budowę parkingów, chodników wokół jezior, oraz podstawowej infrastruktury sanitarnej (natryski , toalety). W ramach tej koncepcji planowano także budowę małej infrastruktury rekreacyjnej takiej jak miejsca na ognisko czy na grilla.
- ❑ Koncepcja nr 2 zakłada budowę placu zabaw dla dzieci, atrakcje dla dzieci – huśtawki, zjeżdżalnie, zjeżdżalnie wodne, place zabaw związane z wodą (aqua park), opieka dla czworonogów. Jest to koncepcja nad którą pracowali głównie rodzice posiadające dzieci.
- ❑ Koncepcja nr 3 zakłada budowę dużej infrastruktury turystycznej takiej jak hotele, pensjonaty oraz zapewnienie miejsca do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości poprzez uzbrojenie i wyznaczenie terenów pod pola kampingowe, miejsca na usługi i drobny handel. Ciekawym elementem koncepcji nr 3 była propozycja stworzenia platformy na wodzie na której mogły by się odbywać dyskoteki czy potańcówki.
- ❑ Koncepcja nr 4 kładzie nacisk na przygotowanie terenu pod rekreację i sport. W ramach tej koncepcji omawiane były następujące atrakcje i rozwiązania możliwe do wprowadzenia w ramach planowanej inwestycji: boiska do piłki plażowej, wypożyczalnia sprzętu wodnego, boiska do piłki siatkowej, wyciąg do nart wodnych, strzeżone

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

kąpieliska, molo, plaża, pomosty, przystanie kajakowe, ścieżki rowerowe wraz z infrastrukturą skomunikowane z miejscowościami położonymi w otoczeniu, alternatywne ścieżki leśne, ścieżki edukacyjne (edukacja ekologiczna), ścieżka pieszo-rowerowa wokół jeziora, kort tenisowy, wypożyczalnia sprzętu (rowery wodne, kajaki, łódki), atrakcje wodne – zjeżdźalnie, kule do chodzenia po wodzie, dyskoteki, jazdy konne, kuligi, trasy do nart biegowych, wypożyczalnia quadów, siłownia pod chmurką, letni plac taneczny, rowery wodne, zawody żeglarskie, festiwale muzyczne (szanty), trasy biegowe,

- ❑ Koncepcja numer 5 kładła nacisk głównie na infrastrukturę związaną z wędkowaniem. W koncepcji znalazły się ciekawe rozwiązania związane z budową specjalistycznych stanic wędkarskich, stanowisk, pomostów przeznaczonych tylko dla wędkarzy. Elementem koncepcji było umiejscowienie wypożyczalni sprzętu pływającego (łódki, motorówki) oraz wypożyczalni wraz ze sklepem sprzętu wędkarskiego

Budowa domu Kultury w gminę Wólka - (gmina Wólka) Przedmiotem działania będzie przekonsultowanie pomysłu i zaprojektowanie przestrzeni oraz funkcji Domu Kultury, a także sposoby jego zarządzania i oferty która winien posiadać. Podczas konsultacji większość uczestników wskazała na konieczność zmodyfikowania funkcji Domu Kultury i poszerzenie ich o funkcje edukacyjne.

Główne wnioski z konsultacji:

- ❑ Propozycje z zakresu kultura
 - a. kino
 - b. teatr
 - c. projekcje multimedialne
 - d. pokazy/scena
 - e. amfiteatr
 - f. sala taneczna
 - g. kawiarnio-czytelnia
 - h. nauka szycia, gotowania

- ❑ Propozycje z zakresu edukacja
 - a. szkoła
 - b. media lab
 - c. nauka języków
 - d. zajęcia pozalekcyjne
 - e. przedszkole

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- f. gimnazjum
- g. świetlica
- h. warsztaty edukacyjne
- i. nauka muzyki
- j. żłobek
- k. plastyka

Propozycje z zakresu turystyka i rekreacja

- a. ścieżka rowerowa
- b. imprezy plenerowe i integracyjne
- c. zajęcia taneczne
- d. basen
- e. siłownia
- f. plac zabaw
- g. sala gimnastyczna
- h. fitness, boks, karate
- i. punkt informacyjny
- j. wypożyczalnia rowerów
- k. lodowisko

Propozycje z zakresu przedsiębiorczość

- a. szkolenia i doradztwo
- b. inkubator przedsiębiorczości
- c. poczta
- d. filia banku
- e. posterunek policji
- f. sale konferencyjne

Gmina Spiczyn - inwestycją kluczową jest rewitalizacja XVII wiecznego barokowego zespołu pałacowo-parkowego w Zawieprzycach o powierzchni ok. 4 ha wzniesionego przez Atanazego Miączyńskiego, przyjaciela króla Jana III Sobieskiego. W skład zespołu wchodzi prowadząca do zespołu brama,- pozostający w ruinie, pałac autorstwa Tylmana z Gameren, kaplica św. Antoniego Padewskiego, lamus, murowana oficyna (obecnie szkoła), piwnice, park otoczony pozostałościami muru, stajnia, oranżeria, krzyż grecki wpisany do rejestru zabytków.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Celem konsultacji było zaplanowanie rewitalizacji zespołu wraz z nadaniem mu nowych funkcji w kierunku przywrócenia szlacheckiego charakteru zespołu, z przeznaczeniem na funkcje turystyczne, rekreacyjne, kulturowe, mieszane lub inne określone przez uczestników procesu.

Główne wnioski z konsultacji:

- ❑ Zaplanowanie infrastruktury turystycznej (komercyjnej).
Przygotowanie w oparciu o istniejące zabudowania (stajnia, lamus, oranżeria, oficyna):
 - a. Bazy noclegowej – hotel, hostel, utrzymanie schroniska młodzieżowego w szkole
 - b. Bazy gastronomicznej – restauracja, kawiarnia
 - c. Bazy wystawienniczo-szkoleniowej – sale konferencyjne, sale wystawowe.W trakcie spotkań uczestnicy często podkreślali rolę walorów turystycznych łączących się jednoznacznie z położeniem zabytkowego kompleksu oraz strefy całej Gminy Rybczewice.

- ❑ Zaplanowanie infrastruktury dla dzieci.
 - a. Duży plac zabaw
 - b. Miejsca rekreacyjne przyjazne dzieciom – skwery, trawniki
 - c. Miejsca do jazdy konnej i hipoterapii
 - d. Boiska

- ❑ Zaplanowanie infrastruktury sportowej.
 - a. Siłownia na wolnym powietrzu
 - b. Miejsca do jazdy na rolkach i deskorolkach
 - c. Infrastruktura przyjazna rowerzystom – stojaki, ścieżki, miejsca odpoczynku
 - d. Boiska do piłki nożnej, siatkowej i koszykowej
 - e. Stół do tenisa na wolnym powietrzu
 - f. Stoliki do gry w szachy i warcaby, piłkarzyki
 - g. W fazie utopii – stok dla narciarzy, lodowisko, basen, spa

- ❑ Zaplanowanie infrastruktury rekreacyjnej.
 - a. Wyznaczenie strefy piknikowej i do grillowania
 - b. Wytyczenie ścieżek i alejek spacerowych w parku
 - c. Zaplanowanie altan, ławek, koszy na śmieci, oświetlenia
 - d. Wyznaczenie miejsc na ogniska
 - e. Taras widokowy na dolinę wieprza
 - f. Park linowy
 - g. Fontanna
 - h. Wypożyczalnia rowerów i kajaków

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- i. Monitoring całego wzgórza
- j. Nasadzenie nowej roślinności

Zaplanowanie infrastruktury kulturalnej.

- a. Utworzenie filii centrum kultury w Zawieprzycach
- b. Odnowienie fresków w kaplicy i udostępnienie ich zwiedzającym
- c. Utworzenie muzeum regionalnego dostępnego na co dzień dla turystów
- d. Stworzenie miejsc na galerie i wystawy
- e. Wyznaczenie miejsca na scenę/amfiteatr
- f. Organizacja projekcji filmowych, przedstawień teatralnych, widowisk „światło i dźwięk”
- g. Organizacja plenerów malarskich i rzeźbiarskich
- h. Organizacja imprez historycznych i kulturalnych
- i. Punkt informacji turystycznej i usługi przewodnickie

Gmina Milejów - celem głównym konsultacji społecznych było uzyskanie opinii mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i wszystkich zainteresowanych osób w sprawie planowanej do realizacji inwestycji kluczowej dla rozwoju Gminy Milejów. Inwestycja dotyczy budowy nowej bioelektrowni w miejscowości Milejów. Konsultacje objęły uzyskanie opinii na temat optymalnej lokalizacji inwestycji oraz opinii na temat skali i funkcji jakie ma spełniać planowana inwestycja. Rezultatem konsultacji jest uzyskanie informacji potrzebnych do przygotowania koncepcji niezbędnej do opracowanie dokumentacji technicznej dla planowanej biogazowni oraz wniosków potrzebnych do przygotowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju OF szlaku J III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej.

Główne wnioski z konsultacji:

Analiza odbytych spotkań oraz wyniki ankiety wskazują:

- Zdecydowana większość mieszkańców zgadza się, że budowa bioelektrowni jest potrzebna gminie Milejów oraz, że powinna to być inwestycja priorytetowa. Dodatkowo doprecyzowano nazwę zadania, która powinna brzmieć: „Bioelektrociepłownia wraz z zespołem instalacji hybrydowych OZE”
- Wybór lokalizacji na działce nr 540/13 jest optymalny.
- Należy w pierwszej kolejności wykonać PFU a dopiero później zlecać dokumentację techniczną. Z rozmów na spotkaniach wynikało, że opracowany PFU pozwoli lepiej przygotować się do ogłoszenia przetargu na wykonanie pełnej dokumentacji technicznej, a tym samym do wyboru optymalnej technologii.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- ❑ W miarę równo rozkładały się głosy dotyczące podziału ew. korzyści wynikających z funkcjonowania bioelektrowni. Większość jednak jest za podłączeniem jak największej ilości mieszkańców do nowej instalacji, tak by obniżyć rachunki za energię i ciepło.
- ❑ Niemal wszyscy mieszkańcy przykładali dużą wagę do zabezpieczenia bioelektrowni przed negatywnymi skutkami dla środowiska i życia ludzi. Powinno się na to zwrócić uwagę podczas opracowywania dokumentacji technicznej.
- ❑ Zdecydowana większość mieszkańców opowiada się za tym by zarządzanie bioelektrowni pozostało w rękach gminy lub spółki komunalnej w której gmina ma większość udziałów.
- ❑ Mieszkańcy są zdania, że gmina powinna przeznaczyć na inwestycję nie więcej niż 5-10 mln zł.

Konsultacje społeczne objęły ponad 1100 osób, licznie zaangażowano młodzież licealną i gimnazjalną. We wszystkich niemal przypadkach potwierdzono trafność wcześniejszych badań, w których wyłoniono inwestycje kluczowe. Jedynie w Gminie Gorzków zdecydowano o zmianie obiektu. Oparcie dalszego tworzenia spójności OF w tym spójnych produktów turystycznych o inwestycje kluczowe przyniesie niezwykle wzbogacenie oferty turystycznej i rekreacyjnej dla turystów i mieszkańców. Realizacja inwestycji zgodnie z zaplanowanymi funkcjami pozwoli na wypromowanie historycznego i kulturalnego dziedzictwa w szczególności opartego na dziejach rodu Sobieskich i walorach przyrodniczych.

VI. Wizja i misja rozwoju OF Jana III Sobieskiego

VI.1. Misja

Misja – wskazuje generalny kierunek, w którym podąża obszar funkcjonalny. W sposób ogólny określa on, co chcemy osiągnąć w założonym horyzoncie czasowym oraz kierunkować działania głównie na uaktywnienie najważniejszych potencjałów rozwojowych w połączeniu

ze specyficznym położeniem w regionie, kraju i w Europie. Z misji wynikają cele ogólne, których wspieranie jest niezbędne do zrealizowania przyjętej wizji rozwoju.

VI.2. Cele ogólne i szczegółowe

Cel powinien być opisem stanu, który ma nastąpić w dłuższej perspektywie czasu, ale jest realny, rzeczywisty i osiągalny. Prawdopodobnie sformułowany cel powinien odzwierciedlać „zasadę **SMART**”

- S** - Specific - specyficzny
- M** - Measurable - konkretny
- A** - Actionable - przekładalny na działania
- R** - Realistic - realny / rzeczywisty
- T** - Timetabled - ujęty w ramy czasowe

Struktura celów - Strategia określona została poprzez **trzyściopięcioramienny układ celów** podporządkowanych wspomaganie rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru funkcjonalnego. Podkreślić należy, że jest to najważniejsza część dokumentu strategii określająca kierunki działań adekwatnie do aspiracji rozwojowych, słabych i mocnych stron obszaru funkcjonalnego oraz uwarunkowań zewnętrznych jego rozwoju. Cele zostały sformułowane w następującym układzie:

- [**Cele ogólne** – uwzględniają potrzebę likwidacji najważniejszych słabych stron OF, w tym zagrożeń oraz efektywne wykorzystanie mocnych stron, w tym szans, z uwzględnieniem możliwości wsparcia finansowego przez fundusze zewnętrzne i współpracę międzysektorową. Wybrane cele ogólne zasadniczo warunkują realizację wizji rozwoju.
- [**Cele szczegółowe** - w wybranych dziedzinach określające zadania lub grupy zadań konieczne do podejmowania na rzecz rozwoju obszaru LGD.
- [**Działania** - są to konkretne projekty i zadania, które należy wykonać aby zrealizować cele szczegółowe.

Tabela 59 Struktura celów

Cel ogólny I	Cele Szczegółowe
Stworzenie spójnej oferty turystycznej	☐ Stworzenie produktów turystycznych: "Ziemia Jana Sobieskiego" - produkt oparty na dziedzictwie Sobieskich i "Dorzecze Wieprza - Królewskie Wody" - produkt oparty na dorzeczu Wieprza i walorach krajobrazowych.
	Działania
	☐ Połączenie miejsc historycznie związanych z rodem Sobieskich, w każdej Gminie OF za pomocą szlaków pieszych rowerowych, konnych czy wodnych ale pod wspólnym mianownikiem (nazwą szlaku). ☐ Opracowanie mapy imprez i koordynacja ich czasu aby na terenie szlaku nie pokrywały się terminowo co zapobiegnie konkurencji wewnętrznej, wspólna promocja całości

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

	<p>wydarzeń OF a nie tylko pojedynczych związanych z daną gminą.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Opracowanie spójnej legendy obszaru czyli zebranie różnych historii i uczynienie pewnego rodzaju szlaku edukacyjnego opartego na historii pokazywanej przez mapy, tablice informacyjne, tablice informacyjne w obiektach gastronomicznych handlowych czy rekreacyjnych objętych siecią. Korzystanie na szlaku z kulinarnych produktów tradycyjnych, spędzenie czasu w sposób nawiązujący do szlachectwa (miejsce na prywatne inicjatywy, biznesowe np. strzelnica łucznicza czy też inicjatywy stowarzyszeń gry terenowe, wioski tematyczne itp.) ☐ Wspólna promocja produktów i samego OF. (pomysł zaangażowania znanego pisarza do napisania książki osadzonej w realiach okresu kiedy Sobiescy byli właścicielami terenów dzisiejszego OF). Opracowywanie map, przewodników oraz multimediów promujących OF. ☐ Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w ramach produktów turystycznych w szczególności wykonanie inwestycji kluczowych będących przedmiotem konsultacji społecznych. ☐ Współpraca na Szlaku Jana III Sobieskiego - włączenie atrakcji i oferty OF do promocji samego szlaku.
Cel ogólny II	Cele szczegółowe
Zaangażowanie społeczności lokalnej w budowanie obszaru funkcjonalnego	☐ Upowszechnienie tradycji szlacheckich wśród mieszkańców i zaangażowanie społeczności.
	Działania
	☐ Działanie poprzez szkoły oraz organizacje pozarządowe aby przebijać się do świadomości mieszkańców z ideą szlaku. Realizacja pomysłów związanych z przywracaniem tradycji szlacheckich (powrót do strojów z okresu podczas imprez takich jak dożynki festyny, organizacja konkursów tematycznych imprez i wydarzeń). Promowanie pomysłów związanych z rekonstrukcją historyczną z okresu, przywracanie honorowych tytułów wojskowych czy urzędniczych z okresu. Prowadzenie dialogu społecznego w celu pozyskiwania pomysłów i wspierania inicjatyw oddolnych.
	Cele szczegółowe
	☐ Wsparcie stowarzyszeń i organizacji na terenie OF.
	Działania
	☐ Zadbanie aby zadania związane z obszarem funkcjonalnym zostały zawarte w Lokalnych Strategiach Rozwoju oraz Strategiach Gminnych. Wsparcie finansowe i merytoryczne stowarzyszeń, które będą angażować się w tworzenie i promocję OF w różnorodny sposób. Budowa infrastruktury kultury i rekreacji wspomagającej działalność stowarzyszeń (w tym inwestycji kluczowej w Gminie Wólka).
Cel ogólny II	Cele szczegółowe
Poprawa Spójności gospodarczej OF w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, bogactw naturalnych i lokalnych zasobów.	☐ Tworzenie lokalnego przetwórstwa skierowanego na turystów i rynek lokalny.
	Działania
	☐ Wsparcie merytoryczne i rzeczowe przetwórców lokalnych tak aby maksymalnie ułatwić im wejście na rynek (doradztwo, realizacja inwestycji wspomagających dotarcie do potencjalnych klientów (targowiska pawilony z tradycyjnymi produktami, wsparcie promocji).) Przygotowywanie terenów inwestycyjnych przez samorządy do pozyskania większych inwestorów z branży przetwórczej, promocja takich terenów.
	Cele szczegółowe
	☐ Skupienie branży turystycznej, handlowej i gastronomicznej pod marką Sobieskiego (stworzenie klastra, sieci powiązań).
	Działania
	☐ Dalsze wprowadzanie działań związanych z tworzeniem marki Szlaku Jana III Sobieskiego, tworzenie sieci powiązań wokół tworzonych produktów turystycznych. Wsparcie małej przedsiębiorczości i gospodarstw agroturystycznych mogących korzystać na popularności szlaku i produktów turystycznych OF. Tworzenie infrastruktury pomocnej w prowadzeniu działalności gospodarczej.
	Cele szczegółowe
☐ Wsparcie innowacji i wykorzystania OZE.	
	Działania
	☐ Tworzenie praktyki włączania OZE do inwestycji realizowanych na OF tam gdzie jest to możliwe i zasadne. Promocja i wsparcie merytoryczne wykorzystania OZE, współpraca z instytucjami badawczymi i uczelniami w zakresie informacji i przekazywania wiedzy, realizacja wspólnych projektów. Zaprogramowanie rozwoju strefy energii Scutum Sobiescianum. Realizacja inwestycji kluczowej Biogazowni i promocje dobrych praktyk w tym zakresie.

VI.3. Założenia planów operacyjnych

Planowanie operacyjne z reguły obejmuje jeden rok gospodarczy, w wypadku planów operacyjnych opracowanych jako uszczegółowienie strategii OF okres będzie równy strategii a operacyjność przejawiać się będzie w uszczegółowieniu poszczególnych kroków w dochodzeniu do realizacji celów strategii. W planach operacyjnych ustala się poszczególne czynności, jakie w danym roku powinny być realizowane przez kierownictwo, w tym przypadku partnerów OF (poprzez organ zarządzający - stowarzyszenie). Ponieważ jest to planowanie krótkookresowe, można w sposób szczegółowy określić wszystkie zadania i dane niezbędne do szczegółowego ustalenia tych zadań w poszczególnych latach. Każdego roku plany operacyjne powinny być aktualizowane.

Wypracowanie planów operacyjnych opierać się będzie o wyniki zapisów Zintegrowanej Strategii Rozwoju OF Szlaku JIIS w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej. Plany operacyjne przygotowane zostaną dla perspektywy finansowej 2014-2020. Przygotowane zostaną metodą partycypacyjno-eksperycką. Wykonanie planów operacyjnych koncentrować się będzie na zagadnieniu realizacji działań określonych w strategii w zakresie trzech dziedzin kluczowych/domen rozwojowych OF Szlaku JIIS, a mianowicie: turystyki, przetwórstwa i energetyki. Opracowane plany operacyjne będą ściśle powiązane z kwestią planowania spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej w przestrzeni publicznej, i naturalną kolejną rzeczą dotyczyć będą rewitalizacji obszarów zdegradowanych i działań na rzecz rozwoju przestrzeni publicznych służących wzmocnieniu lokalnych więzi społecznych określonych w dokumencie strategii .

Będą to dokumenty branżowe, o charakterze zintegrowanym, koncentrujące się w pierwszej kolejności na planowaniu wykorzystania tej przestrzeni, która znajduje się w zarządzie administracyjnym partnerskich JST (grunty komunalne, drogi lokalne, nieużytki, przestrzenie zdegradowane, a także zespoły pałacowo-parkowe). Jednym z ważniejszych zagadnień planów operacyjnych powinna być inwentaryzacja przestrzeni publicznej pod kątem jej wykorzystania do realizacji celów strategii. Każdy z planów operacyjnych odnosić się będzie do kwestii spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej OF Szlaku JIIS, a zatem przyniesie odpowiedzi na pytania dotyczące wzmocnienia spójności na obszarze funkcjonalnym Szlaku JIIS w zakresie turystyki, przetwórstwa i energetyki. Plany operacyjne będą skorelowane z celami zawartymi w strategii ich zadaniem będzie planowanie poszczególnych działań przypisanych do celów szczegółowych.

Ustaleniami planów operacyjnych objęte zostaną kwestie infrastruktury transportowej, w tym w szczególności te związane z utworzeniem produktów turystycznych opartych na dorzeczcu Wieprza i tradycji związanej z rodem Sobieskich. W planach operacyjnych należy wziąć pod

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

uwagę pomysły mieszkańców na wykorzystanie inwestycji kluczowych i ich funkcje. Szczególne wyzwanie leżeć będzie przed planem operacyjnym w zakresie energetyki. Potrzebne będą dodatkowe konsultacje w Gminach partnerskich ze względu na fakt, że większość inwestycji kluczowych to inwestycje budowlane i część pomysłów wypracowanych podczas procesu konsultacji społecznych dotyczy włączenia innowacyjnych i "czystych" rozwiązań dotyczących energetyki np. oświetlenie, ogrzewanie itp. do procesu planowania wykonania obiektów. Wiele inwestycji kluczowych może korzystać z technologii opartych na OZE. Plan operacyjny dotyczący przetwórstwa powinien mieć na celu wskazanie sposobów wzmacniania spójności gospodarczej na Szlaku JIIIS w różnych formach: sieci, klastrów, powiązań kooperacyjnych, spółdzielni, porozumień partnerskich.

Generalnie w ramach planów operacyjnych uszczegółowione zostaną kwestie powiązań gospodarczych, doprecyzowane zostaną inwestycje kluczowe, zaprogramowany zostanie rozwój strefy energii Scutum Sobiescianum i wskazane zostaną realne możliwości zwiększania przestrzennych związków w OF Szlaku JIIIS (np. poprzez sieć dróg, połączeń handlowych i transportowych, tras turystycznych, itd.).

Plany operacyjne po dokonaniu końcowych ustaleń przyniosą co najmniej odpowiedzi na następujące pytania:

- [Jak osiągnąć wspólne cele rozwoju OF Szlaku JIIIS w zakresie turystyki, przetwórstwa i energetyki?
- [Jak osiągnąć wspólną wizję dla miast Krasnystaw, Łęczna, Piaski i ich obszarów funkcjonalnych w zakresie turystyki, przetwórstwa i energetyki?
- [Jak skupić pod względem przestrzennym wykorzystanie funduszy przez sektor publiczny, prywatny i pozarządowy w zakresie turystyki, przetwórstwa i energetyk?
- [Wedle jakiego klucza koordynować działania w zakresie turystyki, przetwórstwa i energetyki na poziomie lokalnym i miejskim?
- [Jaki jest zakres inwestycji zaplanowanych do realizacji w OF Szlaku JIIIS, w tym jaki jest zakres inwestycji kluczowych w zakresie turystyki, przetwórstwa i energetyki?

VII. Model finansowania Strategii

Zintegrowana Strategii Rozwoju OF Szlaku JIIIS w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej została opracowana na lata 2014 – 2020. Dlatego też jej głównym źródłem finansowania będą środki finansowe dostępne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Lubelskiego, Programów Krajowych, a także Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i PO Ryby i Morze. W ramach prac zespołu ds. rozwoju gospodarczego został opracowany pewien model, który można wykorzystać dla realizacji założonych w strategii celów. Od strony organizacyjnej

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

propozycja modelu została opisana w rozdziale 4 niniejszej strategii. Jeśli chodzi o możliwości wsparcia inwestycji kluczowych, a także innych inicjatyw zmierzających do poprawy spójności obszaru, należy monitorować wdrażanie wszystkich programów regionalnych i krajowych. Najbardziej efektywnym wydaje się monitorowanie wdrażania programów z poziomu 11 celów tematycznych określonych w Umowie Partnerskiej. Przy pomocy tzw. Linii demarkacyjnej pomiędzy Polityką Spójności a Wspólną Polityką Rolną i Polityką Rybacką. W łatwy sposób można stwierdzić jaki jest podział tematyczny i instytucjonalny w zakresie polityki spójności, oraz polityki rozwoju obszarów wiejskich i wspólnej polityki rybackiej.

Analizując możliwości realizacji celów strategii należy zwrócić również uwagę na to, że członkowie Obszaru Funkcjonalnego (jednostki samorządu terytorialnego) mają ograniczone możliwości w zakresie podejmowania działań inwestycyjnych. Ograniczają się one w zasadzie do tych zadań, które ustawowo należą do kompetencji gmin. Jednak cele Strategii określono szerzej:

1. Stworzenie spójnej oferty turystycznej
2. Zaangażowanie społeczności lokalnej w budowanie obszaru funkcjonalnego
3. Poprawa Spójności gospodarczej w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, bogactw naturalnych i lokalnych zasobów.

Stworzenie spójnej oferty turystycznej

Rozwój funkcji turystycznych w obszarze oddziaływania Szlaku JIIIS – cel może być realizowany za pośrednictwem działań finansowanych zarówno przez JST jak i sektor prywatny. Zadaniem samorządów będzie raczej tworzenie warunków do rozwoju turystyki (zapisy planu zagospodarowania przestrzennego, przygotowanie przestrzeni publicznej, promocja, marketing gospodarczy, doradztwo, organizacja misji gospodarczych itp.). Sektor prywatny powinien realizować projekty inwestycyjne, generujące dochód (przystanie kajakowe, agroturystyka, gastronomia, pola namiotowe, hotele itp.). Synergia tych działań powinna przynieść zakładane rezultaty i pozwoli zrealizować postawiony cel. Na terenie OF możliwy jest rozwój każdej dostępnej formy turystyki czyli:

- turystyki zrównoważonej,
- turystyki kulturowej,
- turystyki wiejskiej,
- turystyki aktywnej,
- turystyki wodnej.

Ponieważ kluczowe dla budowania strategii rozwoju całego obszaru funkcjonalnego jest znalezienie spójnej, zintegrowanej oferty (również turystycznej) należy zastanowić się, jak powiązać ofertę poszczególnych gmin, partnerów, tak by była ona spójna dla całego obszaru. Wśród planowanych do realizacji przez poszczególne gminy projektów niemal wszystkie dotyczą

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

oferty turystycznej (wyjątkiem jest gmina Milejów). Dwa miasta (Łęczna i Krasnystaw) planują rewitalizację części miasta i adaptację na cele turystyczne, pozostałe gminy mają w planach punktowe inwestycje kulturalno - turystyczne, których wspólnym mianownikiem jest dziedzictwo Jana III Sobieskiego. Niezwykle istotne w tym kontekście jest ustalenie jak każdy z partnerów widzi funkcjonowanie obiektów nie tylko jako samodzielnych bytów, ale także jak mają funkcjonować w sieci współpracujących podmiotów z i wzajemnie się uzupełniającą ofertą kulturalną i turystyczną. Należy stworzyć (w oparciu o już istniejące imprezy, produkty, szlaki itp.). spójną, wspólną ofertę turystyczną (np. oferty pakietowe, aplikacje na urządzenia mobilne, wspólna promocja imprez, festiwali itp.) Dopiero tak przemyślana koncepcja funkcjonowania pojedynczych obiektów pozwoli na zastosowanie zintegrowanego podejścia w planowaniu rozwoju obszaru funkcjonalnego.

Niezwykle istotne jest aby w pewnym określonym zakresie nie uzależniać działania tylko od pozyskania finansowania na duże i kompleksowe rozwiązania. Dzisiaj należy zaplanować wariant minimum i wykonywać go z funduszy własnych gminy lub z niewielkich grantów tak aby proces budowania spójności terytorialnej w poszczególnych obszarach nie był uzależniony jedynie od dużych środków zewnętrznych. Przykładem takiego rozwiązania może być zagospodarowanie rzeki Wieprz, małe stacje wodne to koszt około 40 -50 tysięcy złotych czyli niewielki wydatek w skali budżetu lub "mały projekt " ze środków LGD. Taka przystań to miejsce spotkań mieszkańców, wokół tego może rozwijać się agroturystyka, gastronomia oraz mały biznes (wypożyczalnie kajaków, łodzi, rowerów itp.). Wybudowanie takich stanic we wszystkich Gminach w zlewni Wieprza, oraz poprowadzenie do nich szlaków turystycznych i ścieżek edukacyjnych może być zaplanowane i wykonane w ciągu 3 lat i to bez dużego wsparcia zewnętrznego. Potrzebna jest jednak koordynacja działania, wspólne podejmowanie decyzji oraz jednakowe zaangażowanie partnerów.

Zaangażowanie społeczności lokalnej w budowanie obszaru funkcjonalnego

Realizacja celu jest ściśle związana z realizacją inwestycji kluczowych (strategicznych) planowanych przez poszczególnych partnerów w ramach OF. Wiąże się również, z rozwojem turystyki. Rozwój infrastruktury kulturalno - turystycznej wymusza podejmowanie tam działań powodujących, że te obiekty „żyją”. Jednym z podstawowych celów jakie muszą sobie postawić samorzady to opisanie funkcji i rodzaju działań, które będą podejmowana w nowych obiektach. To funkcje bowiem wymuszają skalę przedsięwzięcia, zagospodarowanie przestrzeni wokół oraz wewnątrz obiektów. Określenie funkcji pozwoli na kreatywne podejście do działań integrującą społeczność wewnątrz szlaku (np. przy okazji wspólnych inicjatyw, imprez promocyjnych itp.). Pozwoli na budowaniu stałych więzi społecznych i poczucie wspólnoty i współodpowiedzialności za cały obszar. Wybudowana/zmodernizowana infrastruktura pozwoli na realizację projektów miękkich finansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego a także w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Niezbędne będzie wspieranie inicjatyw organizowanych

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

w szkołach, wspieranie organizacji pozarządowych organizacji regionalnych i lokalnych, które będą docierały do świadomości mieszkańców z ideą szlaku. Realizacja pomysłów związanych z przywracaniem tradycji szlacheckich (powrót do strojów z okresu podczas imprez takich jak dożynki festyny, organizacja konkursów tematycznych imprez i wydarzeń. Promowanie pomysłów związanych z rekonstrukcją historyczną z okresu, przywracanie honorowych tytułów wojskowych czy urzędniczych z okresu. Prowadzenie dialogu społecznego w celu pozyskiwania pomysłów i wspierania inicjatyw oddolnych.

Wsparcie finansowe i merytoryczne stowarzyszeń, które będą angażować się w tworzenie i promocję OF będzie dodatkowym bodźcem do ich angażowania się w sprawę OF. Budowa infrastruktury kultury i rekreacji wspomagającej działalność stowarzyszeń.

Poprawa Spójności gospodarczej w oparciu o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, bogactw naturalnych i lokalnych zasobów

Położenie geograficzne, dobra gleba oraz warunki klimatyczne tworzą dogodne warunki do rozwoju sektora rolno - spożywczego. Na terenie gmin uprawiane są rośliny przemysłowe takie jak: chmiel, rzepak, tytoń, len, zioła, owoce, warzywa. Najbardziej zauważalna specjalizacja w zakresie upraw ziół występuje w gminie Łęczna. Gmina Krasnystaw z kolei znana jest z produkcji głównie chmielu, którego uprawia się najwięcej w województwie. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego na obszarze funkcjonalnym. Miasto Krasnystaw ma charakter rolniczo - przemysłowy, z przewagą przemysłu spożywczo - przetwórczego. Znaczącą rolę dla miasta spełniają zakłady położone w gminie Krasnystaw. Cukrownia „Krasnystaw” S.A. wchodzi w skład grupy kapitałowej Krajowej Spółki Cukrowej S.A. z siedzibą w Toruniu. Produkcja zwierzęca to przede wszystkim produkcja mleka i produkcja wieprzowiny. Ważnym elementem potencjałów rolniczych OF Szlaku JIIS (szczególnie w gminach: Piaski i Rybczewice ze względu na dużą ilość sadów) jest hodowla pszczoł i produkcja miodu.

Aby wykorzystać ten potencjał należy się zastanowić nad możliwościami współpracy poszczególnych podmiotów, tworzenia łańcuchów powiązań pomiędzy podmiotami w branży. Należy przede wszystkim wykorzystać możliwości jakie dają środki europejskie do łączenia się w inicjatywy klastrowe, grupy producenckie, oraz zwiększyć rolę innowacji w całym sektorze rolno - spożywczym.

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego kluczem do radykalnej poprawy sytuacji gospodarczej w województwie (a chyba można zgodzić się, że dotyczy to również naszego obszaru funkcjonalnego) jest modernizacja mało efektywnego sektora rolnego oraz wsparcie powiązanego z nim przemysłu przetwórstwa spożywczego. Działania są ukierunkowane na:

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- poprawę efektywności gospodarstw rolnych (w tym: modernizację sprzętu i budynków, poprawę jakości produkcji, dywersyfikację działalności rolniczej m.in. w kierunkach ogrodnictwa, działalności rybackiej i leśnej, uprawy roślin energetycznych);
- wzmocnienie otoczenia instytucjonalnego sektora rolnego (w tym: rozwój systemu informacji rynkowych i specjalistycznego doradztwa, organizację regionalnego rynku rolnego, wspieranie integracji poziomej i pionowej w rolnictwie);
- poprawę przetwórstwa artykułów rolnych w regionie (w tym: poprawę jakościowa (standaryzację) bazy surowcowej, kompleksowe wsparcie sektora przetwórstwa rolno-spożywczego w obrębie cyklu tworzenia wartości dodanej: produkcja – przetwórstwo – sprzedaż wyrobów wysoko przetworzonych);
- zwiększenie konkurencyjności technologicznej przemysłu spożywczego w priorytetowych dla regionu branżach¹⁸ (w tym: poprawę i rozwój systemów zarządzania jakością i bezpieczeństwem żywności, wprowadzenie nowych technologii i technik produkcji);
- poprawę marketingu regionalnych artykułów spożywczych (w tym: rynkowe ukierunkowywanie produkcji i wykorzystanie pojawiających się nisz rynkowych, wsparcie dla wykreowania regionalnej marki produktu rolniczego, tworzenie nowych i rozwój istniejących kanałów dystrybucyjnych, wspieranie eksportu artykułów rolno-spożywczych).

Do roku 2020 zakłada się realizację działań związanych ze:

- zmianą struktury gospodarstw rolnych;
- poprawą efektywności gospodarki rybackiej (w tym: wsparciem powstawania i modernizacji gospodarstw i towarzyszącej infrastruktury, poprawą jakości produkcji i przetwórstwa, wspieraniem inwestycji w zakładach przetwórczych);
- wzmocnieniem działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej na rzecz modernizacji sektora rolnego (w tym: pomocą na rzecz przyspieszenia postępu biologicznego w produkcji roślinnej i zwierzęcej).

Obecnie wsparcie samorządów dla tego sektora ogranicza się praktycznie do doradztwa dla grup producenckich i organizowania dyżurów pracowników ODR-ów w gminach. Dlatego należy dążyć do:

- Wsparcia dla rozwoju sektora żywności ekologicznej – gospodarstw rolnych, sklepów, giełd, targów, przetwórni, jednostek certyfikujących. Jest to przyszłościowa branża i może odgrywać coraz większą rolę, tym bardziej w powiązaniu z ofertą turystyczną stworzoną przy udziale samorządów. Już dzisiaj niemal każdej imprezie w gminach towarzyszą targi, pokazy, degustacje potraw lokalnych i regionalnych, kiermasze rękodzieła itp. Takie działania wspierają również dywersyfikację działalności na terenach wiejskich i wzrost zatrudnienia. Przy tej okazji niezwykle istotne jest pogłębianie wiedzy wśród lokalnych producentów, wspólny marketing, docieranie do potencjalnych odbiorców towarów i usług zrzeszanie się celem ograniczania kosztów bieżących, negocjowania lepszych stawek od odbiorców itp. Podczas dyskusji zastanawialiśmy się nad wykorzystaniem bliskości i potencjału Lublina jako miejsca gdzie np.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

producenci żywności mogliby oferować swoje ekologiczne produkty sieciom restauracji i hoteli. W tym celu należałoby stworzyć strukturę dostawców poszczególnych towarów (owoce, warzywa, zioła, produkty mięsne, wędliny, przetwory mleczne, grzyby itp.) i przygotować wspólną ofertę. Zamówienia mogłyby być składane za pośrednictwem platformy internetowej, należałoby jednak stworzyć skuteczny system dostaw i zamówień. Wydaje się, że nie jest to specjalnie skomplikowane już obecnie z powodzeniem funkcjonują systemy np. dowozu zakupów spożywczych przez duże sieci handlowe.

- Wsparcie w promocji sektora w kraju i za granicą. Istnieje wiele możliwości dla samorządów (konkursy organizowane przez Instytucje zarządzające środkami z UE) do realizacji projektów promocyjnych, marketingowych, organizacji misji gospodarczych dla przedsiębiorców. Takie wsparcie niewątpliwie przyczyniło by się do wzmocnienia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorców i rolników i pomogło w poszukiwaniu nowych rynków zbytu. Oczywiście takie działania powinny uwzględniać cały OF, co dodatkowo wzmocniałoby rozpoznawalność marki Szlaku jak i przyczyniałoby się do wzmocniania spójności terytorialnej.

- Rośnie znaczenie innowacji w gospodarce krajowej i światowej. Jedną z metod uczestnictwa w kreowaniu innowacji mogą być zrzeszenia klastrów. Nowa perspektywa finansowa stwarza sporo możliwości w tym zakresie i dlatego warto pomyśleć o stworzenie wyspecjalizowanej jednostki usługowej na rzecz koordynacji działań klastrów i grup producenckich z terenu OF. Do jej zadań należałoby przekazywanie podmiotom informacji o korzyściach płynących z przynależności do klastrów, grup producenckich i innych sieci innowacji, wspieranie istniejących klastrów, pomoc prawna w rejestracji grup, wskazywanie możliwości rozwoju, udzielanie wyjaśnień, co do zasad finansowania sieci, stałe pośredniczenie między tymi podmiotami a władzą samorządową.

- Rozwój sektora rolno-spożywczego i jego możliwości konkurencyjne w ramach Unii Europejskiej zależą w dużej mierze od wdrażanych innowacji. Wydaje się konieczne włączenie sektora naukowego (uczelnie, jednostki badawczo - rozwojowe) w procesy rozwoju firm. Nowa perspektywa finansowa na lata 2014 - 2020 stwarza duże możliwości dla projektów B+R oraz B+I. Zarówno uczelnie jak i przedsiębiorcy coraz częściej dostrzegają zalety takiej współpracy jednak są to dopiero nieśmiałe początki. Uczelnie lubelskie w ostatnich latach otrzymały ogromne wsparcie na wyposażenie swojej bazy naukowej i badawczej, co można wykorzystać w projektach rozwojowych. Do głównych obszarów współpracy może należeć:

- a) nowe technologie produkcji roślinnej i zwierzęcej;
- b) negocjacje handlowe;
- c) możliwości pozyskiwania źródeł finansowania inwestycji;
- d) strategie marketingowe;
- e) mechanizacja i komputeryzacja produkcji, i sieci dystrybucji.

Odnawialne Źródła Energii wskazane zostały w Strategii jako jeden z głównych sektorów mogący przyczynić się do zwiększenia spójności obszaru oraz jako potencjał, który może

zdynamiczować rozwój gospodarczy OF. Aby tak się stało należy poczynić ogromny wysiłek związany z odpowiednim rozplanowaniem inwestycji w terenie i analizą możliwości związanej z lokalizacją inwestycji ze względu na źródło energii (energia wiatrowa, geotermalna, słoneczna itp.). Wydaje się dziś, że najłatwiej jest rozwijać energetykę odnawialną rozumianą jako inwestycje w instalacje solarne dla instytucji publicznych i mieszkańców. Jeśli jednak chcemy rozwijać przedsiębiorczość w sektorze OZE to niezbędne są działania strategiczne. Należy pamiętać o tym, że proces inwestycyjny rozpoczyna się od sprawdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a tam gdzie go nie ma Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Gminy z terenu obszaru funkcjonalnego powinny zastanowić się i co za tym idzie wprowadzić odpowiednie zapisy do swoich dokumentów planistycznych, gdzie i jakiego rodzaju inwestycje związane z OZE chcą u siebie realizować. Obecne doświadczenia dowodzą, że gminy nie są w ogóle przygotowane do lokowania na swoim terenie takich inwestycji. Dodatkowo należy brać pod uwagę fakt, że niektóre inwestycje w OZE (np. wiatraki) mogą kolidować z innymi funkcjami priorytetowymi (np. turystyka).

Współpraca z sektorem B+R jest niezwykle istotna w kontekście celów nowej perspektywy finansowej. Oczywiście samorządy w sposób pośredni mogą wpływać na rozwój tego sektora czy to za pośrednictwem istniejących Instytucji Otoczenia Biznesu, czy też za pośrednictwem własnego Stowarzyszenia. Można również postawić na wyszukiwanie innowacyjnych firm na swoim terenie i pomaganie im w nawiązywaniu relacji ze światem nauki. Innowacyjne projekty mogą liczyć na szerokie wsparcie w ramach środków z UE a także na środki z Budżetu Państwa.

Biorąc pod uwagę powyższe cele przeanalizowaliśmy możliwości związane z finansowaniem działań przyczyniających się do realizacji postawionych celów. Analiza została oparta na celach tematycznych określonych w Umowie Partnerskiej a uszczegółowione w tzw. Linii demarkacyjnej z kwietnia 2014 r. W analizie pominięto te obszary, które nie są istotne z punktu widzenia realizacji celów Strategii.

Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji (EFRR).

Możliwe do realizacji projekty:

PO IR

Wsparcie infrastruktury sfery B+R oraz badań w jednostkach naukowych wynikające ze specjalizacji krajowych i regionalnych

- 1) Wsparcie strategicznej infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych (zgodnie ze strategią krajowej inteligentnej specjalizacji).
- 2) wsparcie wspólnych interdyscyplinarnych projektów badawczych w celu ich sieciowania i konsolidacji podmiotów realizujących badania, w tym wsparcie regionalnych agend badawczych

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- 3) finansowanie badań naukowych realizowanych przez jednostki naukowe zgodnie ze strategiami inteligentnej specjalizacji krajowej lub regionalnej
- 4) wsparcie powstawania międzynarodowych agend badawczych w Polsce.
- 5) wsparcie ochrony własności przemysłowej w ośrodkach badawczych w wyniku przeprowadzonych prac B+R – jako komponent projektów realizowanych w ramach PO Inteligentny Rozwój (brak działania tego rodzaju o charakterze punktowym).
- 6) rozwój kadry sektora B+R (współpraca badawcza polskich zespołów badawczych z najlepszymi europejskimi ośrodkami naukowymi, wsparcie zatrudnienia wybitnych zagranicznych uczonych, krajowe i zagraniczne stypendia naukowe, granty badawcze na projekty B+R)
- 7) tworzenie i rozwój obiektów popularyzujących naukę i innowacje w społeczeństwie– jako komponent w ramach większego projektu dot. rozwoju infrastruktury B+R.

W ramach PO IR zakłada się finansowanie infrastruktury IT w jednostkach naukowych tylko wówczas, gdy infrastruktura ta jest niezbędna do efektywnej realizacji projektu badawczego.

RPO

Wsparcie infrastruktury sfery B+R w jednostkach naukowych wynikające z regionalnych specjalizacji

Wsparcie infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych (uzgodnionej w trakcie negocjacji KT) i powiązanych z nią badań

Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK (EFRR).

Możliwe do realizacji projekty:

RPO:

Projekty zarządzane przez jednostkę administracji samorządowej. Projekty administracji rządowej zespolonej i niezespolonej będą mogły uzyskać wsparcie w ramach RPO wyłącznie w sytuacji, w której projekt nie będzie miał zasięgu krajowego.

- 1) Wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych szczególnie regionalnego/lokalnego oraz zwiększenie do nich dostępu dla obywateli, w tym m.in. projektów z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-kultury, systemów informacji przestrzennej.
- 2) Wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych będących w posiadaniu instytucji szczególnie regionalnego/lokalnego, a także zapewnienie powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów.

3) Rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych, służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych (np. podpis elektroniczny, elektroniczny obieg dokumentów itp.).

Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) (EFRR)

PROW:

- a) wsparcie MŚP prowadzących działalność w zakresie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych tj. produktów wymienionych w Załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu UE,
- b) wsparcie zakładania działalności gospodarczej dla osób ubezpieczonych w KRUS- poza obszarem funkcjonalnym miast,
- c) wsparcie zakładania nowych przedsiębiorstw, poza obszarem funkcjonalnym miast.
- d) Wsparcie inwestycji przyczyniających się do poprawy ogólnych wyników gospodarstwa
- e) wsparcie utworzenia i funkcjonowania grup operacyjnych na rzecz innowacji (EPI),
- f) wsparcie promocji produktów rolno-spożywczych na rynku wewnętrznym (unijnym) przez "zespoły promocyjne".

RPO:

Uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych (w tym na obszarach powojkowych, przemysłowych, pokolejowych i popegerowskich), uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.

Wsparcie rozwoju firm (w tym przedsiębiorstw społecznych) – projekty zwiększające aktywność inwestycyjną MŚP lub skutkujące zwiększeniem zatrudnienia i trwałym rozwojem firmy, w szczególności na obszarach wiejskich i obszarach o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego.

- 1) Rozbudowa przedsiębiorstwa prowadząca do wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (w tym turystycznych).

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

2) Działania mające na celu dokonywanie zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmianę w sposobie świadczenia usług, skutkujące wprowadzeniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług przy jednoczesnym zwiększeniu zatrudnienia.

3) Inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny.

4) Wsparcie projektów i przedsięwzięć klastrów regionalnych .

5) Projekty dotyczące zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym poprzez rozwój sprzedaży produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), a także zmniejszenie energochłonności (jako element kompleksowego projektu).

6) Projekt związany z wdrożeniem prac B+R w działalności przedsiębiorstwa.

Wsparcie dostępu przedsiębiorstw do kapitału zewnętrznego poprzez rozwój instrumentów finansowych w zakresie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych

W ramach PO Polska Wschodnia:

1) Wsparcie internacjonalizacji działalności MŚP poprzez kompleksowe indywidualne doradztwo. Dodatkowo w ramach internacjonalizacji będą wspierane działania związane z udziałem przedsiębiorców w krajowych i międzynarodowych targach gospodarczych i branżowych.

oraz

1) Projekty inwestycyjne ponadregionalnych inicjatyw klastrów w celu wzmocnienia powiązań kooperacyjnych w makroregionie.

2) Wsparcie powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw (inicjatyw klastrowych) poprzez realizację przedsięwzięć związanych z tworzeniem i rozwojem kompleksowych komercyjnych produktów turystycznych o znaczeniu co najmniej ponadregionalnym

Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach (FS, EFRR)

PROW:

W ramach EFRROW i EFMR brak działań ukierunkowanych na wsparcie OZE. W ramach PROW dopuszczalne jedynie uzasadnione ekonomicznie wykorzystanie OZE jako element operacji zwiększających rentowność i konkurencyjności gospodarstw rolnych.

PROW i RYBY:

Wsparcie operacji, w zakres których wchodzi racjonalizacja zużycia energii lub wykorzystanie OZE w MSP prowadzących działalność w zakresie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych tj. produktów wymienionych w Załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu UE (działaniu „przetwórstwo i marketing produktów rolnych”) oraz MŚP na obszarach wiejskich (Leader) .

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

W ramach EFMR:

Inwestycje w sprzęt lub inwestycje na statkach rybackich mające na celu zmniejszanie emisji substancji zanieczyszczających lub gazów cieplarnianych oraz zwiększanie efektywności energetycznej statków rybackich. Inwestycje w narzędzia połowowe są kwalifikowalne, pod warunkiem że nie naruszają selektywności tych narzędzi;

-Audyty efektywności energetycznej i programy związane z efektywnością energetyczną.

RPO, POIiŚ

Wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej – podział w oparciu o moc instalowanej elektrowni/jednostki.

Podział w oparciu o moc zainstalowaną.

- 1) Budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji,
- 2) Budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE
- 3) Budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania ciepła w wyniku której jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji,
- 4) Budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej i elektroenergetycznej,

Podział: pow. 1 MW mocy en. elektrycznej

W przypadku instalacji, które wykorzystują jako surowiec energetyczny paliwa kopalne -- pow. 1 MW mocy energii elektrycznej do 20 MW mocy cieplnej.

W przypadku instalacji, które nie wykorzystują jako surowiec paliw kopalnych – brak limitu 20 MW mocy cieplnej.

Docelowo na poziomie krajowym wsparcie planowane jest w ramach Funduszu Spójności, zależy to jednak od pozytywnych rozstrzygnięć negocjacji projektu rozporządzenia dot. FS. W przeciwnym przypadku wsparcie na poziomie krajowym będzie udzielane z EFRR.

RPO:

- 1) Efektywna dystrybucja ciepła z OZE (m.in. pompy ciepła, geotermia, kotłownie).
- 2) Budowa instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw.
- 3) Inwestycje w zakłady do produkcji urządzeń OZE.
- 4) Projekty kompleksowe dotyczące poprawy efektywności energetycznej MŚP (np. zmniejszenie strat energii, ciepła, wody) wraz z audytem energetycznym,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

5) Audyty energetyczne dla MSP.

6) Kompleksowa modernizacja energetyczna części wspólnych budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych wielorodzinnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne w zakresie związanym m.in. z:

- a) ociepleniem obiektu,
- b) wymianą okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne,
- c) przebudową systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła), systemów wentylacji i klimatyzacji,
- d) instalacją OZE w modernizowanych energetycznie budynkach,
- e) instalacją systemów chłodzących, w tym również z OZE

Projekty dotyczące budynków publicznych realizowane przez jst oraz ich związki.

Projekty dotyczące budynków mieszkaniowych – poniżej 2 mln zł kosztów kwalifikowalnych. Możliwość realizacji projektów powyżej 2 mln w przypadku braku możliwości finansowania w ramach POiIS.

Wsparcie dla projektów na terenie miast lub miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie.

Wsparcie dla projektów wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej dla poszczególnych typów obszarów miast i niekwalifikujących się do dofinansowania w ramach innego PI np. oświetlenie publiczne, działania informacyjno-promocyjne dotyczące np. oszczędności energii, kampanie promujące budownictwo zeroemisyjne, inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego.

POiIS

Wsparcie dużych przedsiębiorstw.

1) Efektywność energetyczna w dużych przedsiębiorstwach (np. zmniejszenie strat energii, ciepła, wody),

2) Kompleksowa modernizacja energetyczna części wspólnych budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych wielorodzinnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne w zakresie związanym m.in. z:

- a) ociepleniem obiektu,
- b) wymianą okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne,
- c) przebudową systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła), systemów wentylacji i klimatyzacji,
- d) instalacją OZE w modernizowanych energetycznie budynkach,
- e) instalacją systemów chłodzących, w tym również z OZE

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Projekty dotyczące budynków publicznych dla których beneficjentem są państwowe jednostki budżetowe (za wyjątkiem jst oraz ich związków).

Projekty dotyczące budynków mieszkaniowych – powyżej 2 mln zł kosztów kwalifikowalnych.

Dla podstawowych projektów realizowanych na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, uzgodnionych w ramach Strategii ZIT – tryb pozakonkursowy.

Wsparcie dla pozostałych projektów w trybie konkursowym

3) Audyty energetyczne dla sektora publicznego i mieszkaniowego

Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem (FS, EFRR)

1) Działania dotyczące zabezpieczenia obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi i ich następstwami (np. zagospodarowanie wód opadowych [w tym: systemy zbierania i retencjonowania wody opadowej, budowa/modernizacja sieci kanalizacji deszczowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą, zapobieganie uszczelnianiu gruntu).

Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami (FS, EFRR)

POIiŚ

1) Kompleksowe inwestycje w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi realizowane w regionach gospodarki odpadami, w których uwzględniono komponent dotyczący termicznego przekształcania odpadów, zapewniające zintegrowane podejście zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań dyrektyw.

2) Kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej, z uwzględnieniem inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, w tym wyposażenie:

- w systemy odbioru ścieków komunalnych, oczyszczalnie ścieków;
- w systemy i obiekty zaopatrzenia w wodę (wyłącznie w ramach kompleksowych projektów);
- w infrastrukturę zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych.

Podział interwencji w oparciu o wielkość aglomeracji w obecnie aktualizowanym KPOŚK (na poziomie krajowym aglomeracje co najmniej 10 tys. RLM – próg RLM nie dotyczy regionów lepiej rozwiniętych)

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

1) Inwestycje konieczne dla właściwej ekspozycji dziedzictwa kulturowego Polski na arenie europejskiej (np. zabytki UNESCO) oraz inwestycje w instytucjach działających na rzecz kultury, o znaczeniu krajowym lub ponadregionalnym.

2) Rozwój zasobów kultury (w tym poprawa jakości funkcjonowania instytucji kultury oraz szkolnictwa artystycznego). Wsparcie ograniczone wyłącznie do infrastruktury służącej zachowaniu i promocji dziedzictwa kulturowego, (np. sale koncertowe).

W przypadku państwowych instytucji kultury i współprowadzonych przez MKiDN, archiwów państwowych oraz publicznych szkół artystycznych (prowadzonych przez MKiDN i jednostki samorządu terytorialnego) oraz uczelni artystycznych (nadzorowanych przez MKiDN) minimalna wartość kosztów kwalifikowanych 4 mln PLN.

Wsparcie dużych przedsiębiorstw.

1) Wsparcie inwestycji dotyczących poprawy jakości powietrza dla dużych przedsiębiorstw, w tym instalacje i urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe).

Wsparcie projektów na rzecz systemu krajowego, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i parków narodowych.

1) Ochrona in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach parków narodowych i Natura 2000 oraz, w ramach kompleksowych projektów ponadregionalnych, na terenach leżących poza ww. obszarami.

2) Opracowanie i wdrażanie dokumentów planistycznych zgodnie z kierunkami określonymi w *Priorytetowych Ramach Działań dla sieci Natura 2000 na Wieloletni Program Finansowania UE w latach 2014-2020 (PAF)* oraz w *Programie ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z planem działań na lata 2014-2020*.

RPO

1) kompleksowe inwestycje w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi realizowane w regionach gospodarki odpadami komunalnymi, w których nie przewidziano komponentu dotyczącego termicznego przekształcania odpadów, zapewniające zintegrowane podejście zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań dyrektyw.

2) Kompleksowe projekty skierowane na poprawę gospodarki odpadami innymi niż komunalne przez zapobieganie powstawaniu odpadów, promowanie ponownego użycia, wdrażanie technologii odzysku, w tym recyklingu i ostatecznego unieszkodliwiania odpadów.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

3) Kompleksowa poprawa gospodarki odpadami niebezpiecznymi, przede wszystkim w zakresie usuwania i unieszkodliwiania azbestu przez podmioty inne niż przedsiębiorcy.

4) Kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej, z uwzględnieniem inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, w tym wyposażenie aglomeracji:

- w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych,
- budowę oczyszczalni ścieków bądź poprawa parametrów już istniejących oczyszczalni, -
- wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi.

Podział interwencji w oparciu o wielkość aglomeracji w obecnie aktualizowanym KPOŚK (na poziomie regionalnym aglomeracje poniżej 10 tys. RLM).

5) Kompleksowe wsparcie budowy systemów indywidualnych oczyszczania ścieków w terenach zabudowy rozproszonej (budowa przydomowych lub przyzakładowych oczyszczalni ścieków – na obszarach gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest ekonomicznie lub technicznie niezasadna).

6) Budowa i modernizacja linii wodociągowych (systemy zaopatrzenia w wodę, ujęcia i stacje uzdatniania wody) w ramach kompleksowych projektów gospodarki wodno-ściekowych w aglomeracjach poniżej 10 tys. RLM lub gdy na danym terenie zapewniona jest sieć kanalizacyjna.

7) Zakup urządzeń i aparatury (np. mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe), zakupu i remontu urządzeń służących gromadzeniu, odprowadzaniu, uzdatnianiu i przesyłowi wody.

8) Wsparcie dla pozostałych inwestycji w obiekty zabytkowe, o znaczeniu regionalnym, wynikające ze strategii rozwoju województw.

9) Rozwój zasobów kultury (w tym poprawa jakości funkcjonowania instytucji kultury)

W przypadku państwowych instytucji kultury i współprowadzonych przez MKiDN, archiwów państwowych oraz publicznych szkół artystycznych (prowadzonych przez MKiDN i jednostki samorządu terytorialnego) oraz uczelni artystycznych (nadzorowanych przez MKiDN) maksymalna wartość kosztów kwalifikowanych 4 mln PLN.

Wsparcie projektów na rzecz systemu regionalnego ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.

1) Ochrona in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody (w tym położonych na obszarach Natura 2000). Opracowywanie planów/ programów ochrony dla ww. obszarów cennych przyrodniczo.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- 2) Projekty w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki
- 3) Projekty dotyczące działalności wykorzystującej lokalne zasoby przyrodnicze wraz z promocją np. stawy widokowe, tereny wypoczynkowe, ścieżki dydaktyczne w tym obszary nadmorskie i przybrzeżne dla ich zagospodarowania na cele turystyczne.
- 4) Budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych).
- 5) Rozbudowa, modernizacja i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (m.in. w parkach krajobrazowych) oraz prowadzenie, komplementarnych i uzupełniających do ogólnopolskich, działań/ kampanii informacyjno-edukacyjnych.
- 6) Prowadzenie komplementarnych i uzupełniających do ogólnopolskich, działań/ kampanii informacyjno-edukacyjnych.
- 7) projekty dotyczące sporządzenia inwentaryzacji przyrodniczej gmin (w uzgodnieniu z GDOŚ).

Wsparcie MŚP.

- 1) Wsparcie inwestycji dotyczących poprawy jakości powietrza dla sektora MŚP, w tym instalacje i urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe), systemy monitoringu powietrza.

PROW

W ramach EFRROW inwestycje wodno-kanalizacyjne na terenach nieobjętych KPOSK.

W ramach EFRROW - odnawianie lub poprawa stanu obiektów służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego - zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami z przeznaczeniem na cele publiczne,

W ramach EFRROW Leader – projekty w zakresie rozwoju publicznej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wykorzystujące walory środowiskowe. Ochrona i zachowanie dziedzictwa przyrodniczego.

Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej (FS, EFRR)

Generalna zasada przy wsparciu dróg – po statusie dróg a nie zarządcy.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Drogi powiatowe i gminne będą mogły uzyskać dofinansowanie w trybie konkursowym, jeżeli będą spełniać warunki zapisane w UP tj. inwestycje w drogi lokalne (gminne i powiatowe) będą możliwe jedynie, gdy stanowią element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją obszarów miejskich i wiejskich, zrównoważoną mobilnością miejską (przebudowa infrastruktury transportu miejskiego) – jako część projektu z właściwego mu PI, lub ze środków PI 7.2 gdy usprawniają połączenia między ośrodkami życia społeczno-gospodarczego (w tym ośrodków aktywności gospodarczej, rozwijających się obszarów inwestycyjnych, centrów logistycznych, lotnisk) lub gdy zapewniają konieczne połączenie z siecią autostrad i dróg krajowych lub gdy uzupełniają luki w połączeniach transgranicznych.

Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników (EFS, EFRR)

Interwencja na szczeblu krajowym powinna skupiać się na wspieraniu przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze zatrudnienia, np. poprawie efektywności usług świadczonych na rzecz klientów instytucji rynku pracy czy modernizacji systemu zarządzania informacjami wykorzystywanymi w usługach rynku pracy.

Większość działań na poziomie regionalnym - wsparcie powinno być kierowane do poszczególnych osób (w tym mieszkańców obszarów wiejskich i rolników w zakresie innym niż działalność rolnicza) w celu poprawy ich sytuacji na rynku pracy, np. poprawa dostępu do zatrudnienia, w tym podnoszenie kwalifikacji i kompetencji zawodowych, podejmowanie lokalnych inicjatyw, wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspieranie zdolności przystosowania się przedsiębiorstw i pracowników do zmian.

Wyjątki od ww. logiki podziału interwencji pomiędzy szczebel krajowy i regionalny przedstawiono w tabeli.

Wiodącym funduszem dla celu tematycznego 8. jest EFS. EFRR pełni rolę pomocniczą - powinien być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS.

PROW

W ramach EFRROW:

- wsparcie na założenie działalności gospodarczej dla osób ubezpieczonych w KRUS- poza obszarem funkcjonalnym miast

W Leader:

W ramach EFRROW w Leader

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

- realizacja lokalnych strategii rozwoju, w tym:.

1) wsparcie operacji polegających na tworzeniu tzw. inkubatorów kuchennych.

2) wsparcie tworzenia i funkcjonowania sieci w zakresie krótkich łańcuchów dostaw, rynków lokalnych lub usług turystycznych.

- wsparcie podnoszenia kompetencji osób z obszaru LSR, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w powiązaniu ze wzrostem mobilności zawodowej, a także dywersyfikacji źródeł dochodu oraz rozwojem przedsiębiorczości.

- wsparcie podnoszenia kompetencji osób z obszaru LSR, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w powiązaniu ze wzrostem mobilności zawodowej, a także dywersyfikacji źródeł dochodu oraz rozwojem przedsiębiorczości.

wsparcie na założenie działalności gospodarczej dla osób ubezpieczonych w KRUS.

W Leader:

- wsparcie zakładania nowych przedsiębiorstw, poza obszarem funkcjonalnym miast.

W ramach EFMR:

Szkolenia w zakresie działalności rybackiej i akwakultury, w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych.

Ponadto, w zakresie rybołówstwa morskiego realizowane będą szkolenia w zakresie dywersyfikacji działalności rybackiej w kierunku przejścia do innych branż gospodarki.

Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem (EFS, EFRR)

Na poziomie krajowym interwencja będzie się koncentrować na wspieraniu przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze włączenia społecznego. Na tym poziomie realizowane będą również działania na rzecz wysokospecjalistycznej opieki zdrowotnej (jednostki chorobowe mające największy wpływ na aktywność zawodową oraz istotne z punktu widzenia trendów demograficznych) oraz związane z ratownictwem medycznym.

Na poziomie regionalnym wsparcie powinno obejmować zapewne usług indywidualnym osobom mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Z tego poziomu realizowane będą również interwencje związane z ochroną zdrowia i infrastrukturą społeczną wyrównujące nierówności w dostępie do usług na poziomie regionalnym i lokalnym. Wspierana będzie rewitalizacja w oparciu o LPR łącząca tzw. działania miękkie z inwestycjami infrastrukturalnymi.

Wiodącym funduszem dla celu tematycznego 9. jest EFS. EFRR pełni rolę pomocniczą - powinien być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS.

W ramach EFRROW w Leader:

- infrastruktura publiczna związana z usługami społecznymi.
- szkolenia finansowane w ramach LSR stanowiąc będą uzupełnienie oferty szkoleniowej podmiotów specjalizujących się w podnoszeniu kompetencji, aktywizacji i reorientacji zawodowej oraz dotyczyć będą indywidualnych odbiorców zgłaszających się do LGD.

Cel tematyczny 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie (EFS, EFRR)

Z poziomu krajowego interwencja skupiać się będzie na wspieraniu przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze szeroko pojętej edukacji. W ramach EFS tylko na tym poziomie realizowane będą działania na rzecz szkolnictwa wyższego.

Na poziomie regionalnym wsparcie powinno być kierowane do indywidualnych osób uczestniczących w procesie kształcenia przez całe życie. Na tym poziomie wspierana będzie infrastruktura edukacyjna i szkoleniowa – wsparcie szkół zawodowych wynikające z inteligentnych specjalizacji danego regionu; infrastruktura związana z prowadzeniem kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych; infrastruktura przedszkolna.

Wiodącym funduszem dla celu tematycznego 10. jest EFS. EFRR pełni rolę pomocniczą - powinien być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS.

W ramach EFRROW, w ramach działania „Transfer wiedzy” wsparcie działań szkoleniowych ukierunkowanych na rozwój wiedzy i umiejętności zawodowych przez rolników lub posiadaczy lasów-

W ramach EFRROW:

- wsparcie działań szkoleniowych ukierunkowanych na rozwój wiedzy i umiejętności zawodowych przez rolników lub posiadaczy lasów –w zakresie produkcji rolnej/leśnej.

W Leader:

- wsparcie podnoszenia kompetencji osób z obszaru LSR, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w powiązaniu ze wzrostem mobilności zawodowej, a także dywersyfikacji źródeł dochodu oraz rozwojem przedsiębiorczości.

W ramach EFRROW:

- wsparcie inwestycji w projekty demonstracyjne poszerzające wiedzę i najlepsze praktyki innowacji, w tym rozwiązania innowacyjne, w zakresie produkcji rolnej lub leśnej lub przetwórstwa rolno-spożywczego.

Cel tematyczny 11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej

Cel realizowany wyłącznie z poziomu krajowego.

VIII.1. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

VIII.1.1. Monitorowanie wdrażania Strategii

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Zintegrowanej Strategii Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie zespołów roboczych uczestniczący w sporządzaniu Strategii. Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą **raz na pół roku**. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie Sekretariat **gminy Piaski**. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Strategii w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu.

Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej Strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Strategii, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tzn. w styczniu 2017 i w styczniu 2020 roku) Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Strategii. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny na stronach internetowych OF.

W procesie monitorowania Strategii Rozwoju OF przewidziano następujące fazy:

Ocenę wstępną

Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy cząstkowe realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

Monitoring sterujący

Dotyczy całego okresu wdrażania projektu. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyłeń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu.

Kontrolę końcową - ewaluację efektów

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyłeń w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, projektów kluczowych w przyszłości. Są one również ważne dla prawidłowego planowania kolejnych edycji Strategii Rozwoju OF. Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów zapewniających efektywne wdrażanie Strategii. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace zespołu monitorującego.

VIII.1.2. Ocena i komunikacja społeczna

Podstawowym warunkiem wiarygodności i skuteczności ewaluacji jest jej niezależność. Z warunku tego wynika konieczność utworzenia niezależnej organizacyjnie od zespołów zaangażowanych w proces tworzenia i wdrażania Strategii komórki ewaluacyjnej w strukturze **Stowarzyszenia OF**. Celem tej ewaluacji (ex - post) jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach Strategii. Pracownik komórki ewaluacyjnej do 31 stycznia każdego roku przygotowuje raport ewaluacyjny dotyczący roku poprzedniego. W raporcie tym znajdują się w szczególności informacje o:

- **skuteczności** - kryterium to pozwala określić czy cele danego projektu/zadania kluczowego (jak i całej Strategii) określone na etapie programowania zostały osiągnięte,
- **efektywności** - kryterium to porównuje zasoby finansowe zaangażowane przy realizacji projektu/zadania kluczowego i Strategii z rzeczywistymi osiągnięciami projektu i Strategii na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania,
- **użyteczności** - kryterium to pozwala ocenić faktyczne efekty projektu/zadania kluczowego i Strategii na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w Strategii Rozwoju Lokalnego potrzeb i problemów.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Władze podmioty zarządzające OF w trakcie wdrażania Strategii muszą znaleźć skuteczną metodę przekazywania informacji do otoczenia. Powinny także zwrócić baczną uwagę na sprawny system przyjmowania informacji z otoczenia, od partnerów społecznych.

Możemy wyróżnić dwa główne typy otoczenia społecznego, z którym OF musi się komunikować. Po pierwsze jest to otoczenie wewnętrzne, obejmujące partnerów, którzy uczestniczą bezpośrednio w tworzeniu i kreowaniu OF, zasoby ludzkie - ich wiedzę, motywację, umiejętności praktyczne, kompetencje interpersonalne, także technologię i zasoby poszczególnych podmiotów. Jest również otoczenie zewnętrzne. Otoczenie zewnętrzne bliższe obejmuje przede wszystkim ogół mieszkańców OF, w którym jednak można wyróżnić szereg grup, organizacji, stowarzyszeń i instytucji czy przedsiębiorstw. Otoczenie zewnętrzne dalsze jest to faktyczne otoczenie OF jako wspólnoty terytorialnej – sąsiednie gminy, struktury powiatowe, wojewódzkie i ogólnopolskie.

Obszary działań w zakresie komunikacji dwustronnej i współpracy podmiotu zarządzającego OF jak i poszczególnych partnerów ze społecznością lokalną to:

- informacja o postępach wdrażania Strategii - każdy mieszkaniec OF powinien mieć możliwość uzyskania informacji o aktualnym stanie prac wdrożeniowych Strategii na stronach internetowych OF (raporty monitoringowe, raporty ewaluacyjne),
- możliwość udziału w posiedzeniach Komitetu Monitorującego (po wcześniejszym zgłoszeniu swojej obecności),
- podjęcie współpracy z mediami lokalnymi - podawanie informacji o wdrażanych projektach w mediach lokalnych przynajmniej raz w roku,
- prowadzenie konsultacji społecznych zgodnie z "Planem konsultacji społecznych" opracowanym dla OF.

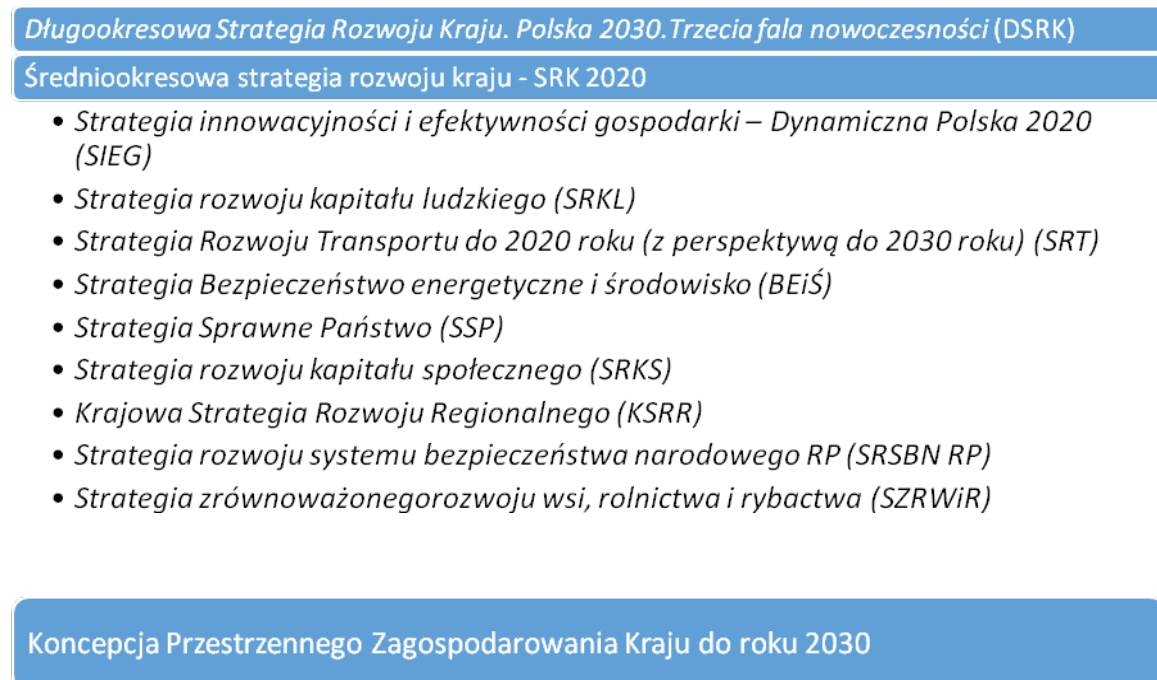
IX. Zbieżność Strategii z obowiązującymi dokumentami strategicznymi w kraju i regionie

Budując Strategię Rozwoju Szlaku Jana III Sobieskiego autor dokonał analizy jej spójności z dokumentami strategicznymi na poziomie kraju i regionu. Perspektywa dla której budowana jest Strategia jest zbieżna z nową perspektywą finansową UE. Na poziomie krajowym Polska

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

stworzyła system dokumentów strategicznych, w oparciu o który realizowana będzie polityka rozwojowa kraju.

Ryc. 21 Hierarchia dokumentów strategicznych na poziomie krajowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów Internetu.

DSRK, SRK 2020 oraz 9 strategii zintegrowanych łączy spójna hierarchia celów i kierunków interwencji. W strategiach zintegrowanych nastąpiło odejście od wąskiego, sektorowego podejścia na rzecz integracji obszarów oraz przenikania się różnych zjawisk i procesów. Szczególną rolę w systemie pełni KSRR, która wskazuje zakres terytorialnego wpływu interwencji realizowanych w ramach poszczególnych polityki publicznych, a więc również w ramach pozostałych strategii zintegrowanych na rozwój kraju. Przedstawia ona kluczowe dla rozwoju regionalnego wyzwania oraz zarysowuje cele rozwojowe w odniesieniu do różnego rodzaju obszarów uwzględniając funkcje przez nie pełnione, występujące potencjały oraz bariery. Dodatkowym elementem wspierającym wymiar terytorialny są również strategie ponadregionalne.

Ramy przestrzenne dla prowadzenia polityki rozwoju w Polsce, w tym realizacji poszczególnych strategii rozwojowych stanowi KPZK. Jest to główny dokument strategiczny kreujący ład przestrzenny w Polsce oraz porządkujący zagadnienia związane z rozwojem, w którym przestrzeń traktowana jest jako płaszczyzna odniesienia dla działań rozwojowych.

SRK 2020 roku wraz z powiązanimi z nią 9 strategiami zintegrowanymi stanowią punkt odniesienia dla realizacji celów rozwojowych kraju, zarówno w kontekście wykorzystania środków krajowych, jak i europejskich. Celem rozwojowym kraju wskazanym w SRK 2020 jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Osiągnięcie tego strategicznego celu będzie realizowane w ramach następujących obszarów:

- konkurencyjna gospodarka,
- spójność społeczna i terytorialna,
- sprawne i efektywne państwo.

W tym kontekście wyraźnie widać, że podejście terytorialne oraz poszukiwanie spójności gospodarczej, terytorialnej i społecznej jakie zastosowano przy tworzeniu Obszaru Funkcjonalnego Szlaku Jana III Sobieskiego wpisuje się w tendencje jakie zastosowano w planowaniu Strategicznym na poziomie krajowym, a także w obszary strategiczne określone w SRK.

Instrumentami realizacji SRK oraz 9 zintegrowanych strategii są krajowe programy operacyjne (KPO) i regionalne programy operacyjne (RPO). Dokumenty te wraz z Umową Partnerską tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową. Umowa Partnerska określa z jednej strony kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, z drugiej zaś wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe.

UP stanowi punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów operacyjnych. Programy operacyjne precyzują specyficzne obszary wsparcia i instrumenty realizacji, z poszanowaniem zapisów UP. Wynegocjowana z Komisją Europejską (KE) UP oraz programy operacyjne stanowią podstawę do realizacji nowej perspektywy finansowej w Polsce. Fundusze europejskie na lata 2014 - 2020 Polska traktuje jako główne, choć nie jedyne źródło finansowania inwestycji zapewniających dynamiczny, trwały i zrównoważony rozwój.

Ryc. 22 Programy Operacyjne i fundusze finansujące w perspektywie 2014- 2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zasobów Internetu.

Spójność Strategii z dokumentami strategicznymi na poziomie regionu.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego lata 2014 – 2020 (z perspektywą do 2030 r.) jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego. Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe zarządzanie, w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.

W horyzoncie 2020 r. (z perspektywą do 2030 roku) strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu.
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

3. Selekttywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu. 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Zgodnie z zasadą warunkowości zawartą w propozycjach rozporządzeń unijnych na okres 2014 - 2020 dostępność środków na wsparcie projektów w poszczególnych celach strategicznych, celach operacyjnych i działaniach, będzie zależała od stopnia, w jakim rozpatrywane projekty będą spełniały wymagania jakościowe, w tym zwłaszcza takie jak ich związek z efektami prorozwojowymi (trwałe miejsca pracy i źródła dochodów), a także powiązania z innymi projektami w sposób służący osiągnięciu synergii, koncentracji, oraz zgodność z celami strategii i kluczowymi dokumentami polskimi i unijnymi.

Cel strategiczny 1 „Wzmacnianie urbanizacji regionu” będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.

1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.

1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.

Cel strategiczny 2 „Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich” będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.

2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.

2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).

2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).

2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Cel strategiczny 3 „Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu” będzie realizowany dzięki następującym celom operacyjnym:

- 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników.
- 3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej.
- 3.3. Stworzenie systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki.
- 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.
- 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.
- 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.

Cel strategiczny 4 „Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu” będzie osiąganym dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

- 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
- 4.2. Wspieranie włączenia społecznego.
- 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych, edukacyjnych.
- 4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.
- 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Obszary Strategicznych Interwencji określone w SRWL.

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) stanowią przestrzenne odzwierciedlenie potencjałów i problemów rozwojowych zidentyfikowanych na obszarze województwa lubelskiego. Stanowią one wyznacznik obszarów o szczególnych potencjałach rozwojowych, jak również obszarów problemowych o znaczeniu priorytetowym dla samorządu województwa. Wyznaczenie OSI wynika z idei koncentracji interwencji na określonym terytorium. W wyniku przeprowadzonych prac i analiz nad opracowaniem Strategii wyróżnionych zostało 7 Obszarów Strategicznej Interwencji:

1. Lubelski Obszar Metropolitalny,
2. miasta subregionalne,

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

3. obszary przygraniczne,
4. obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych,
5. obszary potencjalnej eksploatacji złóż kopalin,
6. obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych,
7. nowoczesna wieś.

Delimitacja i zaklasyfikowanie określonych jednostek do OSI preferuje je w zakresie realizacji określonych dla danego OSI działań, nie wykluczając tym samym udziału sąsiednich jednostek (obszarów). Udział ten będzie możliwy w przypadku uzasadnionej współpracy dla rozwiązywania problemów, które występują w na obszarach włączonych do OSI.

OF Szlak Jana III Sobieskiego, powstał nie po to by konkurować z OSI wyznaczonymi w ramach SRWL, lecz po to by wykorzystując wspólne dla danego terytorium cechy społeczno – gospodarczo – przestrzenne, integrować działania różnych podmiotów publicznych wobec terytoriów określonych nie administracyjnie a funkcjonalnie. Stanowi on więc uzupełnienie wyznaczonych OSI i pośrednio będzie też korzystał z instrumentów przeznaczonych dla OSI. Niezależnie od tego OF będzie podejmował własne działania zmierzające do realizacji niniejszej Strategii.

Spójność wybranych celów operacyjnych SRWL z celami operacyjnymi określonymi w S OF J III S.

Wzmacnianie urbanizacji regionu – efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że Lublin wzmocni swoją pozycję w kraju i za granicą. Stanie się atrakcyjnym miejscem inwestowania dla kapitału zewnętrznego aktywnego w dziedzinach wysokiej technologii. Napływ studentów głównie ze wschodu pozwoli na częściowe zniwelowanie negatywnych skutków niżu demograficznego i odpływu kandydatów na studia do innych ośrodków akademickich. Zwiększy się napływ turystów. Wzbogacona oferta kulturalna będzie przyciągać większą liczbę uczestników życia kulturalnego z regionu i spoza niego. Wzrosną wpływy do budżetu miasta i dochody mieszkańców.

W skład Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego wchodzi kilka kluczowych z punktu widzenia rozwoju OF Szlak Jana III Sobieskiego gmin: Gminy miejsko – wiejskie Łęczna i Piaski oraz gminy wiejskie: Ludwin, Mełgiew, Milejów, Rybczewice, Spiczyn, Wólka. Tak więc aż 8 z 11 gmin tworzących OF będzie korzystało z działań podejmowanych przez LOM w ramach specjalnych środków finansowych przeznaczonych na finansowanie Obszaru Strategicznej Interwencji (OSI).

Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że Lublin zostanie dobrze skomunikowany w najważniejszych miastach Polski dzięki sprawnym połączeniom drogowym i kolejowym za pośrednictwem pasm infrastruktury rozwijanych w kierunku Warszawy, Radomia, Krakowa, Rzeszowa i Białegostoku, oraz z największymi miastami położonymi na Ukrainie (Lwów, Kijów) i na Białorusi (Mińsk). Priorytetyzacja usprawniania połączeń będzie

wynikać z przewidywanych potrzeb oraz dotkliwości barier rozwojowych wynikających z niesprawnych połączeń.

Poprawa warunków dla wzrostu towarowości i konkurencyjności gospodarstw - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że poprawie ulegnie struktura agrarna w regionie, co zwiększy opłacalność produkcji rolnej, a tym samym dochody rolników. Racjonalizacja produkcji rolnej pozwoli na odejście od pracy w rolnictwie pewnej liczby ludności oraz na zwiększenie roli usług dla rolnictwa tworzących pozarolnicze miejsca pracy na wsi i w ośrodkach miejskich. Nastąpi zwiększenie wartości dodanej poprzez odejście od modelu produkcji surowców na rzecz produkcji markowych produktów w nowych segmentach rynku spożywczego.

Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że rozwój przetwórstwa żywności zwiększy poziom przedsiębiorczości w regionie, zwiększając tym samym dochody ludności oraz lokalną bazę podatkową. Intensyfikacja działań promocyjnych otworzy nowe rynki zbytu (szczególnie na droższe produkty „ekologiczne”), tym samym zwiększając dochodowość produkcji rolno-spożywczej. Integracja producentów rolnych z przemysłem rolno-spożywczym przyczyni się do postępu technicznego i organizacyjnego w rolnictwie, do racjonalizacji produkcji rolnej i zwiększenia dochodów z produkcji rolnej.

Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że będą podejmowane działania zwiększającą poziom kwalifikacji producentów rolnych regionu. Ponadto, usprawnienie procesu organizacji produkcji, zaopatrzenia i zbytu pozwolą na racjonalizację produkcji rolniczej oraz dotarcie do nowych, wysokodochodowych rynków zbytu. Nastąpi intensyfikacja i wzmocnienie, dostosowanych do wyzwań, działań ośrodków doradztwa rolniczego na rzecz rozwoju doradztwa (w tym problemowego) w zakresie: podnoszenia konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, reorientacji zawodowej rolników i mieszkańców wsi, wdrażania i upowszechniania innowacyjnych rozwiązań prowadzących do rozwoju sektora rolniczego i przetwórstwa. Nastąpi intensyfikacja i wzmocnienie nowoczesnych, dostosowanych do wyzwań, działań Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego

Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że podejmowane działania zwiększają pozarolnicze zatrudnienie na obszarach wiejskich, stwarzając tym samym większe możliwości odchodzenia z rolnictwa do innych miejsc pracy w regionie. Powoli to na przyspieszenie zmian strukturalnych w tym ekonomicznych w rolnictwie, co uruchomi dynamiczne, korzystne procesy synergiczne przeobrażeń wsi.

Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że nastąpi istotna poprawa warunków życia i gospodarowania na obszarach wiejskich. Temu celowi będzie służyła racjonalizacja podejmowanych przedsięwzięć polegająca na ich funkcjonalnym i jednocześnie kompleksowym

ujęciu w powiązaniu z przedsięwzięciami towarzyszącymi i podejmowanymi także w innych programach i projektach realizowanych nie tylko na obszarach wiejskich, ale także w miastach regionu i poza nim.

Stworzenie systemu naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego wsparcia na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że selektywne stymulowanie rozwoju najbardziej perspektywicznych dziedzin gospodarki zwiększy atrakcyjność regionu dla inwestycji zewnętrznych, podniesie jego międzynarodową konkurencyjność, a tym samym dynamikę rozwoju całego regionu, jak również przyczyni się do poprawy sytuacji na rynku pracy i zmniejszenia odpływu najbardziej wykwalifikowanych kadr.

Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że nastąpi lepsze dostosowanie kwalifikacji pracowników do wymogów rynku pracy, zmniejszy bezrobocie w regionie oraz odpływ migracyjny. Szczególne znaczenie podejmowane przedsięwzięcia mogą mieć dla orientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa, czemu może służyć wzbogacenie zakresu działalności ośrodków doradztwa

Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że będą tworzone trwałe miejsca pracy, co przełoży się na ograniczenie negatywnych tendencji migracyjnych. Cel wpłynie także na podniesienie efektywności i jakości produkcji oraz szeroko rozumianej konkurencyjności regionu i przełoży się na trwały rozwój innych powiązanych elementów systemu społeczno – gospodarczego. Rozwój przedsiębiorstw przełoży się także w istotny sposób na zwiększenie bazy dochodowej regionu.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że lepiej będzie wykorzystany endogeniczny potencjał regionu, zwiększy się ilości szans gospodarczych, ograniczaniu ulegną koszty funkcjonowania przedsiębiorstw i jednostek publicznych oraz umożliwi się ich sieciowanie. Takie działania w konsekwencji przyczynią się do wzrostu konkurencyjności regionu, a także do podniesienia jakości życia w regionie, szczególnie w społecznościach lokalnych na obszarach wiejskich.

Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu - efektem realizacji tego celu, zgodnie z zapisami SRWL będzie to, że zwiększy się gospodarcza i społeczna integracja regionu, zacieśni się więzi gospodarcze między najważniejszymi ośrodkami miejskimi i ich bezpośrednim zapleczem. Pozwoli także na lepsze dostosowanie zasobów pracy do miejsc pracy dzięki zwiększeniu mobilności mieszkańców. Umożliwi także zwiększenie możliwości wykorzystania potencjałów rozwojowych regionu. Rozwój transportu publicznego pozwoli ograniczyć korzystanie z transportu indywidualnego, co zwiększy przepustowość i efektywność wykorzystania regionalnej infrastruktury drogowej.

Wspieranie włączenia społecznego - Realizacja celu przyczyni się do racjonalizacji wydatków publicznych i pełniejszego wykorzystania zasobów ludzkich, zwiększenie partycypacji

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

społecznej, wzrostu jakości życia oraz spadku liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Ponadto, w wyniku realizacji celu nastąpi zmniejszenie dysproporcji w zakresie dostępu do usług publicznych, w tym również usług wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, a także zwiększy się aktywność rodziców, którzy są w trakcie przerwy zawodowej spowodowanej pełnieniem obowiązków rodzinnych.

Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej - Realizacja celu powoli na wzmacnianie poczucia wspólnoty regionalnej, osadzenia jej w tradycji i historii, oraz wykorzystywania tych czynników dla podejmowania nowych inicjatyw kulturotwórczych i edukacyjnych wskazujących na możliwości wykorzystania tych czynników dla celów rozwojowych. Działania te mogą pobudzić aktywność społeczną, która może stać się jednym z czynników dynamizujących rozwój i poprawę warunków życia mieszkańców, Ponadto, realizacja celu powoli na usprawnienie funkcjonowania samorządów lokalnych w regionie. Współpraca władz samorządowych umożliwi poszerzenie ogólnie regionalnych inicjatyw gospodarczych, społecznych i edukacyjnych, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego o poprawy warunków życia mieszkańców. Społeczne inicjatywy mieszkańców zwiększą ich aktywność obywatelską, co przyczyni się do podniesienia poziomu edukacji, tworzenia i uczestnictwa w kulturze, a także do lepszego współdziałania władz samorządowych ze społecznościami lokalnymi

Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego - Realizacja celu będzie prowadziła do poprawy jakości środowiska przyrodniczego regionu i jego racjonalnego wykorzystania przez gospodarkę, a tym samym do rozwoju gospodarczego i poprawy warunków życia mieszkańców. Temu celowi będzie służyła racjonalizacja korzystania z zasobów środowiska, zmniejszanie zanieczyszczeń i rozwijanie sposobów gospodarowania (w rolnictwie, przemyśle, usługach turystycznych) wykazujących mniejszą presję na środowisko.

Spójność Strategii z lokalnymi strategiami rozwoju poszczególnych gmin w kontekście kluczowych sektorów (Turystyka, Przetwórstwo, Energetyka).

Gmina Gorzków: „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Gorzków na lata 2004 - 2006 i 2007 - 2013”

Turystyka	Cel strat. 7 - Aktywizacja funkcji turystycznych i rekreacyjnych gminy
Przetwórstwo	Cel strat. 2 - Równoważenie rozwoju i dywersyfikacja struktury przedsiębiorczości pozarolniczej
Energetyka	Cel strat. 1 - Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego gminy i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych

Gmina Krasnystaw: „Strategia Rozwoju Gminy Krasnystaw 2007 - 2020”

Turystyka	Priorytet 3: Poprawa atrakcyjności Gminy do zamieszkania i inwestowania
------------------	--

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

	3.2 Zachowanie i wzmocnienie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i Kulturowej
Przetwórstwo	Priorytet 1: Przedsiębiorczość i wzrost konkurencyjności Gminy
	1.4 Specjalizacja Gminy w wybranych branżach
Energetyka	Brak informacji

Miasto Krasnystaw: „Strategia Rozwoju Miasta Krasnystaw na lata 2007 - 2015 z długookresową prognozą do roku 2020”

Turystyka	CS.3. Rozwój i unowocześnienie infrastruktury sprzyjającej ochronie środowiska i rozwojowi turystyki. CO.3.2. Kompleksowy rozwój bazy i usług turystycznych, zwłaszcza agroturystycznych, oraz szersze wykorzystanie walorów turystycznych miasta.
Przetwórstwo	CS.1. Wspieranie przedsiębiorczości i kreowanie nowoczesnej gospodarki wzmacniającej pozycję Krasnegostawu w województwie lubelskim. CO.1.1. Wspieranie sektora MMSP.
Energetyka	CS.3. Rozwój i unowocześnienie infrastruktury sprzyjającej ochronie środowiska i rozwojowi turystyki. CO.3.1. Rozwój infrastruktury wodno - ściekowej. CSz.3.1.5. Promocja i realizacja działań prowadzących do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Gmina Ludwin: „Strategia rozwoju lokalnego 2008 - 2020. Gmina Ludwin”

Turystyka	S1 Turystyka i rozwój przedsiębiorczości szansą dla Gminy Ludwin S.1.1. Wspieranie rozwoju sektora usług turystycznych na terenie Gminy; S3 Podnoszenie aktywności społecznej mieszkańców i ochrona dziedzictwa kulturowego S.3.4. Aktywna promocja Gminy i jej walorów przyrodniczych i kulturowych;
Przetwórstwo	S1 Turystyka i rozwój przedsiębiorczości szansą dla Gminy Ludwin; S.1.2. Absorpcja nowych inwestycji poprzez przygotowanie terenów inwestycyjnych, infrastrukturę komunalną, systemu ulg i zachęt dla inwestorów;
Energetyka	Brak informacji

Gmina Miejsko - Wiejska Łączna: „Strategia Rozwoju Gminy Łączna na lata 2009 - 2020”

Turystyka	Cel strategiczny C:Gmina stworzona dla przedsiębiorczości, w tym w zakresie turystyki C4. Rozwój infrastruktury turystycznej i adaptacja terenów pod potrzeby turystycznej C5. Wdrożenie systemu promocji i informacji turystycznej Gminy
Przetwórstwo	Cel strategiczny C: Gmina stworzona dla przedsiębiorczości, w tym w zakresie turystyki C1. Tworzenie obszarów inwestycyjnych

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Energetyka	<p>Cel strategiczny A. Gmina z dobrze rozbudowaną infrastrukturą techniczno - ekonomiczną zapewniająca funkcjonowanie ponadlokalnego ośrodka spełniającego funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturalne, usługowe i przemysłowe</p> <p>A1. Rozwój infrastruktury technicznej (drogi, wodociągi, kanalizacja, telekomunikacja, energetyka i sieć gazowa)</p>
-------------------	---

Gmina Mełgiew: „Strategia Rozwoju Gminy Mełgiew na lata 2007 - 2015”

Turystyka	Brak informacji
Przetwórstwo	<p>IV cel strategiczny - Wspieranie rozwoju gospodarczego gminy</p> <p>Cel operacyjny 1. Gmina przyjazna przedsiębiorcom</p>
Energetyka	<p>III cel strategiczny - Kształtowanie ładu przestrzennego i infrastrukturalnego</p> <p>Cel operacyjny 1. Poprawa stanu środowiska naturalnego</p>

Gmina Milejów: „Strategia rozwoju Gminy Milejów na lata 2009 - 2015”

Turystyka	<p>CS 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki</p> <p>CO 1.1: Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy;</p> <p>CO 1.3: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki;</p>
Przetwórstwo	<p>CS 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki</p> <p>CO 1.2: Rozwój zrównoważonego rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego oraz przetwórstwa rolno - spożywczego;</p>
Energetyka	Brak informacji

Gmina Piaski: „Strategia rozwoju lokalnego Gminy Piaski w latach 2008 - 2015”

Turystyka	<p>Cel strategiczny 1: Podniesienie jakości infrastruktury technicznej i społecznej do poziomu stwarzającego warunki dla zrównoważonego rozwoju gminy oraz zapewniającego podniesienie standardu usług dla mieszkańców i turystów</p> <p>Cel operacyjny 1.2 : Zachowanie i wzmocnienie walorów kulturowych i turystycznych gminy</p>
Przetwórstwo	<p>Cel strategiczny 2: Wzrost konkurencyjności lokalnej gospodarki</p> <p>Cel operacyjny 2.1: Rozwój produkcji rolnej, przetwórstwa rolno - spożywczego i agroturystyki</p>
Energetyka	<p>Cel strategiczny 1: Podniesienie jakości infrastruktury technicznej i społecznej do poziomu stwarzającego warunki dla zrównoważonego rozwoju gminy oraz zapewniającego podniesienie standardu usług dla mieszkańców i turystów</p> <p>Cel operacyjny 1.1: Rozwój infrastruktury w zakresie ochrony środowiska i kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.</p>

Gmina Rybczewice: „Strategia Rozwoju Gminy Rybczewice na lata 2007 - 2020”

Turystyka	<p>Priorytet III. Rozwój turystyki i agroturystyki oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich</p> <p>CEL 2. Rozwój turystyki i agroturystyki</p>
Przetwórstwo	<p>Priorytet III. Rozwój turystyki i agroturystyki oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich</p> <p>CEL 1. Dywersyfikacja gospodarcza gminy oraz rozwój terenów inwestycyjnych</p>
Energetyka	<p>Priorytet III. Rozwój turystyki i agroturystyki oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich</p> <p>CEL 3. Ochrona walorów przyrodniczych oraz zagospodarowanie terenów zielonych i wodnych</p>

Gmina Spiczyn: „Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Spiczyn na lata 2007 - 2015”

Turystyka	<p>Cel strategiczny: Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy</p> <p>Cel: Rozbudowa sieci ścieżek turystycznych - rowerowej, konnej i rzecznej;</p> <p>Cel strategiczny IV: Odnowa i zachowanie dziedzictwa kulturowego</p> <p>Cele: Remont i odnawianie obiektów zabytkowych; Tworzenie obiektów użyteczności publicznej na bazie odnawianych obiektów zabytkowych;</p> <p>Rewitalizacja zespołów parkowych i innych skupisk roślinności objętych ochroną konserwatorską;</p> <p>Cel strategiczny V. Optymalne wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego do poprawy atrakcyjności gospodarczej i turystycznej</p> <p>Cele: Zagospodarowanie doliny Wieprza i Bystrzycy; Wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych; Przygotowanie oferty turystycznej;</p>
Przetwórstwo	<p>Cel strategiczny VI. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i aktywizacja społeczno - gospodarcza mieszkańców</p> <p>Cel: Inicjowanie i wspieranie rozwoju MŚP</p>
Energetyka	<p>Cel strategiczny II. Poprawa stanu środowiska naturalnego</p> <p>Cel. Ochrona powietrza</p>

Należy zwrócić uwagę na fakt, że część gmin ma Strategię na okres do roku 2013 lub 2015, a więc w przyszłym roku prawdopodobnie podejmą działania związane z aktualizacją lub przygotowaniem nowych Strategii. Widoczny jest również w części Strategii brak odniesienia do jednego z głównych celów strategicznych określonych w strategii tj. do energetyki. To świadczy o tym, że Gminy muszą przemyśleć jeszcze raz swoje plany strategiczne pod kątem wykorzystania szans związanych z nową perspektywą finansową.

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”

Spis tabel

Tabela 1 Dane identyfikacyjne gmin tworzących obszar funkcjonalny Szlaku Jana III Sobieskiego	13
Tabela 2 Wykaz dróg na terenie gminy Gorzków.....	28
Tabela 3 Wykaz dróg na terenie gminy Krasnystaw.....	29
Tabela 4 Wykaz dróg na terenie gminy Łęczna.....	31
Tabela 5 Wykaz dróg na terenie gminy Ludwin.....	34
Tabela 6 Wykaz dróg na terenie gminy Mełgiew.....	35
Tabela 7 Wykaz dróg na terenie gminy Milejów.....	37
Tabela 8 Wykaz dróg na terenie gminy Piaski.....	39
Tabela 9 Wykaz dróg na terenie gminy Rybczewice.....	41
Tabela 10 Wykaz dróg na terenie gminy Spiczyn.....	43
Tabela 11 Wykaz dróg na terenie gminy Wólka.....	44
Tabela 12 Ludność ogółem wraz z podziałem na płeć.....	52
Tabela 13 Przyrost naturalny.....	54
Tabela 14 Struktura wiekowa ludności.....	55
Tabela 15 Migracje wewnętrzne.....	57
Tabela 16 Saldo migracji wewnętrznych.....	59
Tabela 17 Ilość pracujących na 1000 ludności.....	61
Tabela 18 Bezrobotni zarejestrowani.....	62
Tabela 19 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	63
Tabela 20 Szkolnictwo przedszkolne.....	64
Tabela 21 Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne.....	65
Tabela 22 Komputeryzacja szkół podstawowych i gimnazjalnych.....	66
Tabela 23 Szkoły ponadgimnazjalne.....	67
Tabela 24 Wykaz placówek edukacyjnych (2010 r.).....	67
Tabela 25 Podmioty gospodarki narodowej prowadzące działalność w sekcji "zakwaterowania" i "usługi gastronomiczne".....	73
Tabela 26 Podmioty gospodarki obszaru funkcjonalnego w 2013 r.....	76
Tabela 27 Struktura gruntów.....	77
Tabela 28 Planowane inwestycje w zakresie sieci średniego i niskiego napięcia.....	79

**„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania
przestrzeni publicznej”**

Tabela 29 Planowane budowle piętrzące się w zlewni Wieprza (Z-III) możliwe do wykorzystania energetycznego.....	81
Tabela 30 Podmioty gospodarki narodowej ogółem w rejestrze REGON w latach 2007- 2013...84	
Tabela 31 Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON na 10 tys mieszkańców w 2011 r....86	
Tabela 32 Ilość podmiotów gospodarczych w latach 2007- 2013 w obrębie sektora publicznego	87
Tabela 33 Ilość podmiotów gospodarczych w latach 2007-2013 w obrębie sektora prywatnego	87
Tabela 34 Struktura ilości podmiotów gospodarczych wg. poziomów zatrudnienia w 2011 r....88	
Tabela 35 Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w latach 2008- 2010. 89	
Tabela 36 Struktura gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja A- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.....	90
Tabela 37 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja B- Górnictwo i Wydobywanie.....	91
Tabela 38 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja C- Przetwórstwo przemysłowe.....	92
Tabela 39 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja D- Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych.....	93
Tabela 40 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja E- Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	94
Tabela 41 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja F- Budownictwo.....	95
Tabela 42 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja G- Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle.....	95
Tabela 43 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa.....	96
Tabela 44 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja I- Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.....	97
Tabela 45 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja J- Informacja i komunikacja.....	98
Tabela 46 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja K- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa.....	99
Tabela 47 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja L- Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości.....	100

Tabela 48 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna.....	101
Tabela 49 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja N - Działalność w zakresie administrowania i działalność wspierająca.....	102
Tabela 50 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa.....	103
Tabela 51 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja P- Edukacja.....	104
Tabela 52 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna.....	105
Tabela 53 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD - sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.....	106
Tabela 54 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja S oraz T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowego zatrudniającego pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.....	107
Tabela 55 Struktura podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD- sekcja U - Organizacje i zespoły eksperytorialne.....	107
Tabela 56 Dynamika rozwoju firm wg sektorów PKD - w latach 2009 - 2012.....	108
Tabela 57 Rodzaj gruntów w podziale na poszczególne gminy.....	112
Tabela 58 Klasy bonitacyjne (bez gruntów zielonych).....	112
Tabela 59 Struktura celów.....	206

Spis rycin

Ryc. 1 Położenie gmin obszaru funkcjonalnego.....	13
Ryc. 2 Krajobraz rzeki Wieprz w okolicy gminy Milejów.....	17
Ryc. 3 Obiekt dawnej cukrowni w Milejowie.....	25
Ryc. 4 Układ komunikacyjny obszaru funkcjonalnego.....	27
Ryc. 5 Gęstość dróg powiatowych i twardych w gminach województwa lubelskiego.....	47
Ryc. 6 Dworce w Minkowicach (gmina Mełgiew) i Jaszczowie (gmina Milejów).....	49
Ryc. 7 Układ kolejowy na obszarze funkcjonalnym.....	49
Ryc. 8 Położenie Portu Lotniczego Lublin.....	51
Ryc. 9 Ludność ogółem wraz z podziałem na płeć.....	53
Ryc. 10 Przyrost naturalny.....	55

**„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania
przestrzeni publicznej”**

Ryc. 11 Struktura wiekowa ludności.....	56
Ryc. 12 Migracje wewnętrzne.....	58
Ryc. 13 Saldo migracji wewnętrznych.....	60
Ryc. 14 Ilość pracujących na 1000 ludności.....	61
Ryc. 15 Bezrobotni zarejestrowani.....	62
Potencjał gospodarczy tworzony jest przez wzajemne uzupełnianie się potencjałów trzech miast oddziaływujących na pozostały obszar tj. miasta Krasnystaw, Łęczna oraz położonego między nimi miasteczka Piaski. Ryc. 16 Odległość gmin obszaru funkcjonalnego od Lublina.....	75
Ryc. 17 Uwarunkowania i kierunki energetyki słonecznej.....	80
Ryc. 18 Procentowy udział przedsiębiorstw w OF Szlaku JIIIS zgodnie z sekcjami PKD.....	109
Ryc. 19 Firmy OF Szlaku JIIIS w styczniu 2013 r. w kluczowych dziedzinach (działalność główna PKD).....	111
Ryc. 20 Lubelski Basen Karboński.....	120
Ryc. 21 Hierarchia dokumentów strategicznych na poziomie krajowym.....	231
Ryc. 22 Programy Operacyjne i fundusze finansujące w perspektywie 2014- 2020.....	233

Spis fotografii

Fot. 1 Konsultacje społeczne w mieście Łęczna.....	187
Fot. 2 Konsultacje w gminie Wólka.....	187

Spis rysunków

Rysunek 1 Koncepcja nr. 1.....	192
Rysunek 2 Koncepcja nr. 2.....	193
Rysunek 3 Koncepcja nr.1 Zaulek Nadrzeczny.....	196
Rysunek 4 Koncepcja nr. 2 Zaulek Nadrzeczny.....	197
Rysunek 5 Koncepcja nr. 3 Zaulek Nadrzeczny.....	197
Rysunek 6 Koncepcja nr. 1 Rynek II.....	199
Rysunek 7 Koncepcja nr. 2 Rynek II.....	199

„Zintegrowana Strategia Rozwoju OF Szlaku Jana III Sobieskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej”